

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

פרשת וארא | גיליון 205 | שבת תשפ"ב

התבוננות בפרשיות התורה

הגאון רבי נתן רוטמן שליט"א

וידעתם כי אני ה'

תכלית יציאת מצרים - גילוי שם הוי"ה

מתוקים מדבש

הגאון רבי ישראל יעקב בייפוס שליט"א

גדלות האדם נמדדת לפי מידת מיצוי כוחותיו

הערבה - האם יש חשבון ארץ ישראל

מאמר מאת הרה"ג אריאל בוקוולד שליט"א

בירור דעת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל

עינינו גל

מבית עין לא ראתה

מידות | מכות | ולקחתי | עסקנות

עומק הפשט

דיוני הלכה אקטואליים

יכול יישובי הדרום בשמישה - גיליון מורחב

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה

הרה"ג מרדכי נויגרשל שליט"א

שמות האלוקים כמפתח להבנת התהליכים

בזמן יציאת מצרים

שם משמאל

פרקי חיים והליכותיו בקודש
של האדמו"ר השני מסוכטשוב

הגאון רבי שמואל בורנשטיין זצלה"ה

ברא ברעא דאבנה האבני נוד וצלה"ה
מחבר הספרים הנודעים שם משמאל
גלב"ד כ"ד טבת התרפ"ז

חשבתי דרכי

נקודות אור במשנתו של הגאון הגדול
רבי משה שפירא זצ"ל

רק כח האופק של יוסף מביא את הפירות

כאשר יבואו שני הרעב

זו עבודתנו בימי קריאת הפרשיות האלו

עומק דעת

הגאון הגדול רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א

לקט פנינים יסודות ודברי הדרכה

בענין החיבור לתורה והתחזקות בלימוד

שיעורי בינה

הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

מצוה קלה - לשבות מעבודת הארץ בשנה

השביעית

ועד ליל שבת

הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

עמל התורה

נחל אליהו

הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א

יסודות האמונה שנתגלו ביציאת מצרים

שיעור חומש • מוגד דבריו ליעקב • עטרת השבת • יעלת חן • תמיצית • עינינו גל • פנינו הלכה • או נדברו • מים זכים • תוספת שבת
דרישה וחקירה • מים זכים • הפרשה המחכימה • לענין הלכה • טמונה בפרשה • עם הספר

לעילוי נשמת ר' שמואל מרדכי ב"ר צבי הערש קנול ז"ל א' שבת תשנ"ה

זמני כניסת ויציאת השבת

פרשת וארא

ר"ת	יציאה	כניסה	
18:03	17:26	16:11	ירושלים
18:04	17:27	16:24	בני ברק
18:03	17:25	16:14	חיפה
18:04	17:26	16:19	מודיעין עילית
18:04	17:27	16:10	בית שמש

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

גיליונות נבחרים
בהלכה ובאגדה
וסביב פרשת השבוע

ברכות שמים מעל

לידידינו החשוב והנכבד
המוסר עצמו לטובת הכלל ולזיכוי הרבים
להרבות תורה והלכה בכרם ישראל
איש תבונות מלא דעת ויראת ה'

הרה"ג רבי **עקיבא יוסף לוי שליט"א**

ראש המפעל העולמי הלכתא
ממייסדי ומקימי אוסף גיליונות וממובילי דרכו
מנהל ומנווט את כל עניני ה'אוסף'
בדעה ובהשכל ובנקיזות לשם שמים

מזל טוב

לרגל הולדת בתו שתחי'

יזכו ההורים לגדלה לתורה לחופה ולמעשים טובים
ולרוות רוב נחת דקדושה
מכל יוצאי חלציהם
ולהמשיך במפעלי הקודש
ולהגדיל תורה ולהאדירה
מתוך נחת שלווה ושמחה כל הימים

המברכים מקרב לב

הרב נתן פלדמן

וחברי המערכת

מערכת 'אוסף גיליונות'
9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט"א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט"א

הרב חיים וכסלר שליט"א

הרב משה הכהן שליט"א

הרב יוסף בן יהודה שליט"א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט"א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט"א

הרב בנימין יודלביץ שליט"א

הרב אליעזר וייס שליט"א

מבית 'צוף'
הוצאה לאור

אוסף גיליונות מופיע בסיוע
הילכתא- לדעת לחיות כהלכה

"ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד"

'אוסף גיליונות' מבית צוף הוצאה לאור מופץ באלפי עותקים

ניתן לפרסם מודעות ב'אוסף גיליונות'

לפרסום, נקודות הפצה, הוספת גיליונות, תרומות, חסויות והנצחות,
ניתן לפנות לטלפון 050-4102061 (בשעות בין הסדרים) או באמצעות דוא"ל.

ניתן לתרום וכן לשלם עבור קניית גיליונות

בעמדות "נדירים פלוס" או "קהילות" בחיפוש קופת "אוסף גיליונות"

תרומה טלפונית בנדירים פלוס: 03-7630543 מס' 1335

תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס' 9641

ניתן להצטרף לרשימת תפוצה לקבלת 'קהילות' ו'נדירים פלוס' ליונות' ושאר גיליונות במייל
יש לשלוח בקשת הצטרפות לכתובת המייל של ה'אוסף' ולפעול לפי ההנחיות

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

לדעת | 42

מבחנים בחפץ חיים

עינינו גל | 43

מאמרי 'עין לא ראתה'

עומק הפשט | 47

דיוני הלכה אקטואליים

ריבית מפורשת | 55

קרנות פנסיה קופות גמל והשתלמויות

פניני הלכה | 57

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה | 65

תובנותיו של הרה"ג **מרדכי דוד נויגרשל שליט"א**

אז נדברו | 67

מחשבות לבני הישיבות

תוספת שבת | 73

מעלת השבת וקדושתה

דרישה וחקירה | 75

קובץ תורני לכל המשפחה

מים זכים | 77

משא ומתן ופילפול בנידונים ערבים ונחמדים

הפרשה המחכימה | 79

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

לענין הלכה | 83

הערות הלכתיות מעשיות

לעורר לב המעיין

תורת הקרבנות | 87

לימוד קדשים בעיון אליבא דהלכתא

טמונה בפרשה | 87

עלון לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע

שם משמואל | 96

פרקי חיים והליכותיו בקודש

של האדמו"ר השני מסוכטשוב

הגאון רבי **שמואל בורנשטיין** זצלה"ה

ברא כרעא דאבוה האבני נזר זצלה"ה

מחבר הספרים הנודעים שם משמואל

נלב"ד כ"ד טבת התרפ"ו

עם הספר | 100

פרסומים, מודעות וכתבות שונות מבית 'צוף' הוצאה לאור ועוד

חשבתי דרכי | 7

נקודות אור במשנתו של
הגאון הגדול רבי **משה שפירא זצ"ל**

עומק דעת | 11

הגאון הגדול רבי **יהושע אייכנשטיין שליט"א**
ראש ישיבת יד אהרן

שיעור חומש | 13

מאת הגאון הגדול רבי **חיים פיינשטיין שליט"א**
ראש ישיבת "עשרת שלמה"

שיעורי בינה | 15

שיעורים ע"ס המצוות
מאת הגאון הגדול רבי **ישראל בונם שרייבר שליט"א**

ועד ליל שבת | 17

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות
מפי הגאון הגדול רבי **ישראל בונם שרייבר שליט"א**
ראש ישיבת "נתיב הדעת"

מגיד דבריו ליעקב | 19

"מאת הגאון רבי **יעקב חיים סופר שליט"א**
ראש ישיבת כף החיים"

נחל אליהו | 21

משיעורי הגאון רבי **אליהו דיסקין שליט"א**
על פרשת השבוע ועניני דיומא

התבוננות בפרשיות התורה | 25

משיעורי הגאון רבי **נתן רוטמן שליט"א**

מתוקים מדבש | 29

ליקוט נשפי לקח מפרשיות השבוע
מאת הגאון רבי **יעקב ישראל הכהן בייפוס שליט"א**
בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

הערבה - האם יש חשש א"י | 30

פרק א' - קו שלושים מעלות

עשרת השבת | 33

שיעורי הגאון רבי **עקיבא מדלוב שליט"א**
שיעורי השבועים

יעלת חן | 35

דברי חיזוק מהגה"צ רבי **יצחק שמואל גמזו שליט"א**
אב"ד חיפה

תמצית הש"ס | 37

תמצית דף היומי

לדעת | 41

מבחן בדף היומי

ניתן להשיג את "אוסף גיליונות" בימי חמישי בהיכלי התורה כדלהלן:

מודיעין עילית

ישיבת "מיר"
כולל "עשרת שלמה"
כולל "יששכר באהלך"
כולל "כתר תורה" (הרב אברמוב)
כולל "מגדל עוז" (הרב אתרוג)
בית הכנסת "בית תפילה"
בית הכנסת "אילת השחר"
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רשב"י
בית הכנסת "אהל תורה" יהודה הנשיא
בית הכנסת "קהילת רבי עקיבא"
בית הכנסת "זכרון משה" קרית ספר
בית הכנסת "היכל יצחק" קרית ספר
בית הכנסת "בני הישיבות" גרין פארק
בית הכנסת "חזון דוד"
בית הכנסת "משובב נתיבות"
בית הכנסת "אהל אברהם" חפציבה
בית הכנסת "נאות הפסגה" המרכזי

נתיבות

בית המדרש "משכן התורה"
בית הכנסת "בית יצחק"

פתח תקוה

ישיבת "לומזא"
בית הכנסת "אבי עזרי"
בית הכנסת "אהל אברהם" גני הדר
בית הכנסת "הבעש"ט" גני הדר

ראשון לציון

ישיבת "עשרת שלמה" שדה חמד

רחובות

בית הכנסת "כולל בר שאול"

רכסים

ישיבת כנסת חזקיהו גבע א
ביהכ"נ בית יצחק גבעה ב
ביהכ"נ אהל מלכה גבעה ג'

תל אביב

מלון דבורה רח' בן יהודה 87 קומה ב'
רחוב רבי ישראל מסלנש 15 (מכולת רחל)

תל ציון

בית כנסת החסידי

תפרח

ישיבת "תפרח"
בית הכנסת המרכזי "בית יוסף"

בת ים

רחוב ויצמן 36 (מכולת פיצהלך)

גבעת זאב החדשה

בית הכנסת "בית אליהו"
בית הכנסת "בני הישיבות"

זכרון יעקב

בית הכנסת "מסילת ישרים"

שלזסטון

בית הכנסת "קהילת בני תורה"

יסודות

בית הכנסת המרכזי

ירושלים

ישיבת "מיר"
ישיבת "חברון" גבעת מרדכי
ישיבת "יד אהרן"
ישיבת "אהבת שלום"
ישיבת "תורה אור"
ישיבת "הר"ן" - רמות ד'
בית הכנסת "מנחת שלמה" בית וגן
בית הכנסת "מנין אברכים" בית וגן
בית הכנסת "חניכי הישיבות" נוה יעקב
בית הכנסת "אהל יוסף" רמת שלמה
בית הכנסת "המרכזי" רמת שלמה
בית הכנסת "חזון איש" רמת שלמה
בית הכנסת "ערוך לנר" רמת שלמה
בית הכנסת "באר שמואל" רח' סרווצקין
בית הכנסת "חניכי ישיבות" זכרון יעקב
בית הכנסת "ברכת יוסף" גבעת שאול
בית הכנסת "משכן באב"ד" גבעת שאול
בית הכנסת "אמרי שפר" הר נוף
בית הכנסת "בוסטון" הר נוף
בית הכנסת "ויז'ניץ" הר נוף
בית הכנסת "קהילת בני תורה" הר נוף
בית הכנסת "שערי תבונה" רמות א'
בית הכנסת "משכן שרגא" רמות א'
בית הכנסת "זכרון אברהם" רמות ג'
בית הכנסת "צא"י" רמות ג'
בית הכנסת "שומרי החומת" רמות ד'
בית הכנסת "אהל יוסף" רמות פולין
בית הכנסת "בני הישיבות" סנה"מ
בית הכנסת "בני הישיבות" רמת אשכול
"גל פז" רח' מלכי ישראל

אלעד

בית הכנסת "מאור שרגא"
כולל "ישיבת הר"ן"
ישיבת "תורה בתפארתה"

אופקים

בית הכנסת "שיויתי"

בית שמש

ישיבת "אור לישרים"
בית הכנסת "היכל אברהם" קריה
בית הכנסת "לב אליהו" רמה א'
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רמה א'
בית הכנסת "משאת מרדכי" רמה א'
בית הכנסת "פני שמואל" רמה א'
בית הכנסת "אהבת תורה" רמה ג'
בית הכנסת "הכולל"

ביתר עילית

בית הכנסת "באר אברהם" גבעה A
בית הכנסת "ישיבת הר"ן" גבעה A

בני ברק

כולל "פוניבז"
כולל "חזון איש"
כולל "בית הלל"
כולל שעל ידי "בית הכנסת הגדול"
ישיבת "אורחות תורה"
ישיבת "בית מדרש עליון"
ישיבת "תפארת ציון"
ישיבת "סלבודקא"
ישיבת "גאון יעקב"
בית הכנסת "יד אהרן" רמת אהרן
בית הכנסת "תפארת נחמן" כולל הרב קלאר
בית הכנסת "המרכזי" שיכון ה
בית הכנסת "נחלת משה"
בית הכנסת "רמת אלחנן"
בית הכנסת "משכנות יעקב"
בית הכנסת "נאות יוסף"
בית הכנסת "בית אריה"
בית הכנסת "צא"י" נחלת סירוקה
בית הכנסת "לדרמן"
בית הכנסת "הליכות חיים"
בית הכנסת "דרכי איש"
בית הכנסת "צעירים" רח' האדמו"ר מצאנז
"גל פז" רחוב רבי עקיבא 88
רחוב סוקולוב 46 (מינימרקט ברכת השם)

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת וארא – ענייני תפילה י"ג - תשפ"ב | גליון מס' 201

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לוי ע"ה

רק כח האיפוק של יוסף מביא את הפירות כאשר יבואו שני הרעב

זו עבודתנו בימי קריאת הפרשיות האלו

מאד טעימים, אם הוא היה עושה כן הוא היה נהנה את אותה הנאה, אבל האילן שצריך היה לצמוח מהזרע הזה ודאי לא יצמח, זה דבר ברור ופשוט, כך גם מי שלוקח ביצה ואוכל אותה נהנה, אבל מי שנותן אפשרות שהתרנגולת תדגור על אותה ביצה, הרי שמאותה הביצה הקטנה שנאכלת ברגע אחד יכולה לצאת תרנגולת ועוד ביצים ועוד תרנגולת, אכן, כאשר הוא אוכל אותה, הוא נהנה מזה הנאת רגע, אבל אותם עדרים שאפשר לגדל הם כבר כמובן לא יגדלו, הביצה כבר נאכלה ומביצה שנאכלה לא יגדלו עדרים עדרים, זה ודאי ואין בזה שום ספק, הכל יודעים זאת.

כל שימוש שעושים, יהיה איזה שיהיה, בכל דבר, הרי שהדבר הזה עד כמה שישתמשו בו לא יעשה פירות, אין שום אפשרות של עשיית פירות עד כמה שהדבר נלקח לשימוש של אותו רגע. עד כמה שהדבר הושקע כדי להגיע ממנו לאיזו תכלית, עד כדי כך הוא יגדל ויצמח ויעשה פירות, אבל עד כמה שהוא נלקח ונאכל, מה שנלקח ונאכל כבר לא יעשה פירות, חוץ מבמקרים מיוחדים שבהם עצם הלקיחה והאכילה הם זריעה, וכך האדם מקבל שכר על מה שהוא לוקח ונהנה ואוכל, היינו, זאת עצמה נקראת כאילו זריעה.

1

בשבוע הקודם נתבאר ענינה של תפילת מוסף המכוונת בבחינת "תפילות אבות תקנום" כנגד יוסף, והתחלנו לבאר את שני הכוחות של יוסף, שמכוחם הוא הכין את המקום לבני ישראל במצרים, כמו שכתוב "שלח לפניהם איש לעבד נמכר יוסף", ובארנו את הכח הראשון שהוא כח הבכורה של מנשה, הכח של להיות לבד ולפתוח דרך חדשה, עתה נמשיך בביאור הכח המכוון כנגד אפרים.

כוחו של אפרים – כח האיפוק והזריעה שמביא את הפירות

הכח השני, הכח הנוסף של יוסף, זה הכח של עשיית פירות, מה שנקרא אפרים "כי הפרני אלקים בארץ עניי". עצם הכח שנקרא יוסף, היינו, תוספת וריבוי, נמצא יותר בכח השני, במה שנקרא אפרים, כי הפרני, הכח לעשות פירות, להרבות, להוסיף, יותר ויותר, וכאן צריך להבין היטב את הדברים.

הכלל הברור הוא שכל זרע שנזרע באדמה יעשה פירות, עתה, זה דבר פשוט שאינו צריך לפנים, שאילו היה מישוהו לוקח ואוכל את אותו זרע או משתמש בו במקום לזרוע אותו באדמה, וודאי ישנם זרעים שהם

להערות והארות ובכל ענייני "חשבת דרכי" ניתן לפנות ל

נכתב באישור המשפחה

אחר, הם היו יותר מאשר הם עצמם, הם חלו ופעלו גם במרחק.

נמצא, שהמדובר הוא על שני כוחות הפועלים אצל יוסף, ואלו הם מנשה ואפרים. הכח האחד, כחו של מנשה, זו עצם האפשרות להיות קיים לבד, לא להיות שני, להיות בכור, להיות ראשית, והדבר השני הוא האפשרות להתאפק, להחזיק בפנים את הכל בבחינת זריעה כדי שהדברים בבא העת יעשו פירות, וכשיגיע זמנם להתגלות הם יתגלו באופן אחר לגמרי.

"ולא יכול יוסף להתאפק" – "אני יוסף"

כך בדיוק תיראה הגאולה

עוד ציור לבחינה הזאת הנקראת איפוק אצל יוסף, בפסוק נאמר "ולא יכול יוסף להתאפק", כתוב מפורש שעד אז הוא התאפק, הוא החזיק את הכח, אולם אם יוסף לא היה מתאפק מלכתחילה, אם הוא היה מלכתחילה מגלה לאחיו את מה שכתוב בסוף, כאשר הגיע הזמן של "ולא יכול יוסף להתאפק", לא היו מתגלים פירות אותו איפוק.

עתה נרחיב מעט את הציור הזה על פי דברי חז"ל על הדמיון לגאולה העתידה שיש באמירה הזאת של יוסף לאחיו. הדמיון לגאולה העתידה הוא בכך, שהשבטים, שהם כלל ישראל, היו במצב בלתי אפשרי, המצב היה כך שאין שום נקודת אור, אין שום נקודה שניתן לראות מה יהיה, מאיפה הדברים ייפתרו, מכל הצדדים, מכל הבחינות, הכל חשוך, לא נראה מוצא.

"ויגש אליו יהודה", יהודה נגש אל יוסף והוא מדבר איתו קשות, הוא מזכיר לו שוב את כל הדברים כולם, והפתרון שהוא מציע, "ועתה ישב נא עבדך תחת הנער עבד לאדוני והנער יעל עם אחיו, כי איך אעלה אל אבי והנער איננו אתי פן אראה ברע אשר ימצא את אבי", הוא פתרון שהוא מאד בדיעבד, זה לא הפתרון הנכון, זאת בקשה של לפנים משורת הדין ולא נראה שהיא תתקבל, זה נראה שזה בלתי אפשרי, מכל הצדדים הכל חשוך, מאיפה תבוא הגאולה, מאיפה תבוא הישועה.

אומרים על כך חז"ל, זה בדיוק האופן שיראה כלל ישראל לפני הגאולה העתידה, במהרה בימינו, הכל חשוך, הכל סגור, הכל סתום, מכל הצדדים אין מוצא, אכן, ממקום החושך, מהמקום הכי חשוך, מהדבר שהיה סיבת כל הצרות כולם, דווקא משם באה הישועה. כאן נמצא 'מעשה אבות סימן לבנים' של הגאולה העתידה, אם רוצים ציור לדעת איך בערך תראה הגאולה העתידה,

בסדר הדברים הפשוט והרגיל כל דבר עושה פירות, יש לו קרן ויש לו פירות, "הזכות יש לה קרן ויש לה פירות" (קידושין מ' ע"א), למצוה יש קרן ויש פירות, וכדרך שיש פירות שהם ענבים כך יש חלילה, בר מינן, גם פירות באושים, כלשון הפסוק (ישעיהו ה' ב') "ויקו לעשות ענבים ויעש באֲשִׁים", זה לא פרי של ממש כמובן אבל זה כן פרי באושים, כל מעשה עושה פירות, אבל מעשה לעולם לא יעשה פירות אלא רק אם הוא נזרע, רק אם הוא הושקע, ולא אם המעשה שהשתמש בו שימש לצורך שעה. כל שימוש שעושים בדבר, פירושו, אכילת הדבר בבחינת הזרע, וכאשר בחינת הזרע של הדבר נאכלה, זה לא יעשה פירות.

כח האיפוק המיוחד של יוסף ללקט ולשמור בשני השבע מביא את הפירות בשני הרעב

כאן, בדבר הזה, נמצא עניינו של יוסף, זה הרי בעצם כל מה שהוא עשה במצרים, מה שהוא עשה במצרים היה כח האיפוק. בתחילה היה זה האיפוק שלו בעצמו, העובדה שהוא התאפק ושמר את כל כוחותיו בתוך עצמו, באופן ששום כח לא יצא, הוא שמר את כל כוחותיו לעצמו, ולאחר מכן, מכח אותה עוצמה, הוא ליקט ושמר בשבע שני השבע. בשנים האלה, בשני שבע, טבעם של בני אדם זה לאכול הכל, לאכול את כל מה שיש, בשני השבע אוכלים, אוכלים הרבה, אוכלים את הכל, ואת מה שלא אוכלים זורקים, אף אחד לא לוקח משני השבע לשמור לשני רעב, לשנים שבהם לא יהיה. מי לוקח משני השבע לשמור לשנים אחרות, מי לוקח כעת את הדברים שהוא לא צריך ומשתמש בהם בבחינת זריעה, היינו, לא לאכול אותם, לא לבזבז אותם, לא להשליך אותם, אלא לזרוע אותם כדי שיעשו פירות.

זה הרי מובן מאליו שזו לא רק בעיה טכנית של לקיחת דברים שבינן כה וכה זרקו אותם ואיחסונם במחסנים, אותה לקיחת בר כחול אשר על שפת הים בשבע שני השבע היתה בהתאפקות עצומה, הוא לקח את כל ארץ מצרים ושלט עליהם באותו כח שנקרא יוסף, הכח שנקרא יוסף זה הכח להחזיק את הכל בפנים ולא להוציא החוצה, היינו, לא להשתמש בכח למה שלא צריך, לשמור אותו כך שהוא יהיה קיים אך ורק בחינת זריעה, וכדברי הפסוק "אור, זרוע לצדיק".

הדבר ברור, זאת בחינת תוספת, היינו, אותם שנים, אותם שני שבע, הועילו לעצמם והועילו גם במקום

כך היא צריכה להיראות, אין מוצא, הכל אבוד, מכל הצדדים, מציעים אולי איזה פתרון בדיעבד, כעין "ועתה ישב נא עבדך עבד לאדוני", ולא נראה שזה יתקבל, זה פשוט לא הולך, כך זה צריך להיראות, ומשם תצא אותה הקריאה הנקראת 'אני יוסף', דווקא משם.

זה ה'מעשה אבות סימן לבנים' להביא את ההארה הזאת לעולם, ההארה הזאת של הגאולה העתידה לכל ישראל, וזה היה רק בזכות הזאת שיוסף התאפק עד אז, הוא חכה עד הזמן שהוא לא יכול להתאפק ואז זה נתגלה, זה פרי של האיפוק, זה הוא ה'אור זרוע לצדיק', אותו אור שהוא זרוע מתגלה בבוא היום, כשמגיע הזמן הוא מתגלה.

אור שהוא זרוע, מתגלה כשהוא צריך להתגלות, אבל כשהאור לא זרוע, כשהולכים ומשתמשים בו כסדר, הוא בשימוש יום יומי, משתמשים בו בבחינת שבע שני השבע ולא מקיימים "ותעש הארץ בשבע שני השבע לקמצים", היינו, מה שלא נחוץ אל תיקח, מה שלא נחוץ תזרע, דע שיבואו ימים חלילה של שנות רעב, והם ודאי יבואו, יבואו שנים שכבר אין מה לעשות בהם, ואז, מי שזרע מקודם, כמוכן, "ברנה יקצורו", אולם מי שאכל, הרי הוא לא השאיר לעצמו כלום, הבחינה הזאת, הנקראת זריעה ועשיית פירות, זה מה שמונח באפרים, זה הכח שמונח באפרים, "כי הפרני אלקים בארץ עניי", זה הפירוש בארץ עניי.

בארץ מצרים הכל מידי – גם הזריעה ואילו בארץ ישראל זורעים עם אמונה

כלל ישראל כולו נקרא על שם אפרים, כל מי שאין בידו את הכח הזה, כמוכן שגם הוא לא יכול להיכנס לארץ שכתוב עליה בנביא "אשר בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם", זה עצם עניינה של ארץ מצרים, זה מה שארץ מצרים עושה, ההתפשטות עם כל הכוחות, היינו, לאכול את הכל, מיד, לא לשמור, הכל שם מידי.

בפסוק בפרשת עקב נאמר (דברים י"א י"א) "כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה לא כארץ מצרים היא אשר יצאתם משם אשר תזרע את זרעך והשקית ברגלך כגן הירק", היינו, גם בחינת הזריעה שם היא זריעה עם השקאה מיידית, לא מתכוונים שם כלל כלפי מעלה, לא מסתכלים ולא נושאים עין השמימה, ולעומת זאת "והארץ אשר אתה עוברים שמה לרשתה ארץ הרים ובקעות למטר השמים תשתה מים", היינו אין שם אפשרות לזרוע ולהשקות ברגלך כגן הירק, זה לא

מצטרף לאופן הזה, מוכרחים לשאת עין לשמים ולצפות, לקוות, זאת זריעה עם מה שנקרא אמונה, כמו שכתוב בתוספות בשבת (ל"א ע"א) על דברי הגמרא "אמונת זה סדר זרעים" בשם הירושלמי, "שמאמין בחי העולמים וזרע", מוסרים את הדבר בידי מישהו אחר, אני משקיע בזה, ואני מוסר את זה למישהו אחר, "לא כארץ מצרים", זה לא כמו בארץ מצרים, בארץ מצרים לא משקיעים שום דבר, "אשר תזרע את זרעך והשקית ברגלך כגן הירק", מיד, על המקום.

כדי להיות בארץ מצרים צריכים את שני הכוחות האלה, קודם כל, עצם הכח להיות לבד, עצם הכח להחזיק מעמד לבד, להיות בכור, כלומר, לא להיות שני, לא להיות נגרר, לא להיות אחרי, אלא להיות ראשית, זה הכח הראשון, זה הכח האחד, [זה הכח הראשון מבחינת יוסף, והנידון של מי הכח הראשון ומי הכח השני זאת שאלה בפני עצמה], הכח הנוסף, עוד כח שהוא הכרחי בשביל האפשרות הזו ליצור מקום בשביל כלל ישראל בתוך ארץ מצרים, זה הכח שעל ידו, אותה ארץ מצרים, במקום להיות מקום לאכול, מקום להשתמש ולהיגנות מיד, המקום הזה הופך להיות מקום זריעה, וכפי שנאמר בהפטרה על בני ישראל שבאו למצרים "הבאים ישרש יעקב".

עצם הנסיון של הגלות הוא בכח הזריעה

באמת, בחינת הזריעה שנמצאת בגלות היא עצמה בחינת הניסיון, היינו, בזה שמבקשים מאדם לא להשתמש באותו כח. הכח הזה הוא כח שהשימוש המידי בו הוא שימוש מאד נעים ומאד מהנה, וכי מדוע לא אשתמש בו, למה לא, אכן התשובה לכך היא, רק מפני שמובטחים לי פירות לעתיד לבוא, יבואו שני רעב, אף זה מובטח לעתיד לבוא, ואז מובטחים הפירות.

זאת עצמה זריעה, הזריעה היא בעובדה שלא משתמשים, זאת הזריעה, היינו, עצם ההיות בארץ מצרים ולא להשתמש בכוחות, להיות כלל ישראל שהוא ההיפך הגמור מ"בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם", לא להשתמש בכל הכוחות האלו אלא בדיוק להיפך, להימנע מהם, להימנע ממה שלא נחוץ, ממה שלא הכרחי. כל מי שמשתמש בזה, הוא אוכל לעצמו את הפירות, אוכל לעצמו את כל העתיד, ואז, מה הוא יעשה כאשר יגיעו שני הרעב, והם יבואו, מה הוא יעשה בשנים האלו, בשנים שכבר אי אפשר לעבוד, ליצור, לעשות דבר חדש, זאת הזריעה.

בתפילת מוסף מצטרף סדר הזמן של יציאת מצרים – כחו של יוסף – לסדר התמידין

עתה נשוב לעניינה של תפילת מוסף, העובדה שאנחנו יכולים לצרף תפילת מוסף לתפילת תמידין כסדרן, פירוש הדבר, אנחנו מכניסים את מערכת הזמן שלנו, את סדר החיים, את מערכת החיים שלנו, לתוך סדר הזמן, גם זה מצטרף לסדר הזמן, זו ההסתכלות מהבחינה שלנו.

ודאי שתפילת מוסף היא התפילה השייכת לגאולת מצרים, כל המוספים הם זכר ליציאת מצרים, כל קדושת המועדים, ואף השבת היא זכר ליציאת מצרים, כל ה"מקראי קודש", ולא רק ה"מקראי קודש", אלא אף כל הימים שיש בהם מוסף, הם כולם שייכים ליציאת מצרים, אכן, יציאת מצרים היא שפתחה את הדבר הזה, אותה פתיחה שנקראת יציאת מצרים היא פתיחה של הכנסת תפילה נוספת לסדר התפילות, הכנסת זמן נוסף לסדר הזמן, הכנסת מציאות נוספת לתוך המציאות הקיימת, זה מה שקרה ביציאת מצרים, הדבר הזה אפשרי רק עד כמה שאנחנו משייכים ומחברים את עצמנו למה שיש לנו מיוסף, מה שיש לנו מיוסף זה הכוחות האלו של מנשה ואפרים.

השבועות האלו מיוחדים לתיקון בחינת הזריעה הנכונה אשר תביא את הפירות

בשבועות האלה שהם הפרשיות של יציאת מצרים, נתקן על ידי הקדמונים להשתדל לתקן בדוקא את הבחינה הזאת של בזבוז כוחות לבטלה, בזבוז כוחות לשווא, היינו, מה שנקרא ההיפך מבחינת זריעה והשקאה כמו שראוי, כמו שצריך, במקום שצריך, זה מה שנקבע לנו, הזמנים האלה, השבועות האלה שקוראים בהם את הפרשות של גאולת מצרים, נתקנו לדבר הזה, כך זה נתקן על ידי קדמונים, לזכור את זה, לתקן את זה, להשתדל בכיוון הזה. זאת ההשתדלות, בעזרת ה', ומי שמשתדל היטב בדבר הזה, יתקיים בו, ובכולנו, מהרה, "כי הפרני אלקים בארץ עניי".

כתוב בגמרא במסכת פסחים, בתחילת פרק האשה, (פ"ז ע"ב) שהגלות של כלל ישראל נקראת "וזרעתיה לי בארץ" (הושע ב' כ"ה), הגמרא שם דורשת זאת לגבי עניין אחר, אבל בכל אופן הפסוק הזה שכתוב בספר הושע נתקיים על ידי הגלויות, כביכול בורא העולם זרע את כלל ישראל באומות. כלל ישראל נזרעו בעולם כדי להוציא משם, הזריעה הזאת היא זריעה שתכליתה שכלל ישראל יהיה בעולם ויזרע, ישקיע בחינת זריעה כדי לעשות פירות, לא אוכלים מיד, "וזרעתיה לי בארץ", עצם הגלות נקראת זריעה.

שני הכוחות שמאפשרים להיות בארץ מצרים – מנשה ואפרים

אלו שני הכוחות שמאפשרים בכלל את ההיות של כלל ישראל בארץ אחרת. כלל ישראל אין לו מקום במצרים, בחינת המקום שם הוא אך ורק כדרך שאנו עושים מקום לזרע בתוך האדמה, זה לא מקומם, אבל אם נתחדשה בחינה שנקראת זריעה אז כלל ישראל נמצא שם באופן של זריעה, זה המקום. זה האופן איך אנו יכולים להימצא בין שבעים אומות, זה מה שלימד אותנו יוסף.

אלו הם שני הכוחות שניטעו בכלל ישראל, הכח להיות "נשני אלקים את כל עמלי ואת כל בית אבי", הכח להיות לבד לבד בלי שום עזרה, להיות לגמרי התחלה, זה כח אחד, הדבר ברור, בלי הכח להיות לבד, היינו אם אדם מישראל לא מוצא בעצמו לבדו את מה שנקרא עולם מלא, הוא ודאי לא יחזיק מעמד, והכח הנוסף זה הכח הנקרא אפרים, "כי הפרני אלוקים בארץ עניי", ואותה ארץ עניי היא מקום דווקא משום שזאת ארץ עניי, רק משום הלחץ מתקיים שם "וזרעתיה לי בארץ" וכמו שאומרת שם הגמרא "כלום אדם זרע סאה אלא כדי להכניס כמה כורים", וזרעתיה לי בארץ, היינו הבחינה הזאת של להשתדל כל מה שאפשר, להיות בחינת זרע. אלו הם הלימודים שלנו, זה מה שיש לנו ללמוד, זה ה"אבות תיקנום" של יוסף. שני הכוחות האלה גם יחד, להיות גם בבחינה הזאת וגם בבחינה הזאת, בשניהם ביחד, זה מה שנשאר בידינו, יוסף השאיר בכלל ישראל את שני הכוחות האלה, שהם שבטים בכלל ישראל, הם כוחות בכלל ישראל, מנשה ואפרים.

פרשת שמות

'אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה'

ספר שמות נקרא 'ספר הגאולה' (לשון הרמב"ן סוף פרשת פקודי). ובהקדמה לספר שמות כותב הרמב"ן: 'כי ירידתם שם הוא ראשית הגלות כי מאז הוחל. והנה הגלות איננו נשלם עד יום שובם אל מקומם ואל מעלת אבותם ישובו. וכשיצאו ממצרים אף על פי שיצאו מבית עבדים עדיין יחשבו גולים כי היו בארץ לא להם נבוכים במדבר. וכשבאו אל הר סיני ועשו המשכן ושב הקב"ה והשרה שכינתו ביניהם אז שבו אל מעלת אבותם שהיה סוד אלוה-ה עלי אהליהם והם הם המרכבה ואז נחשבו גאולים'.

מבואר בדבריו שכאשר באו בני ישראל אל הר סיני והשרה הקב"ה שכינתו ביניהם, כבר נקראו גאולים, הגם שעדיין לא נכנסו לארץ. והיינו שבמצרים היו בני ישראל בשעבוד תחת יד מצרים ולא היו עבדי ה', והשעבוד לא התבטא רק בעבודה הפיזית שעבדו בגופם את המצרים, אלא שעצם המציאות שהם לא היו עבדי ה', זה עצמו היה חלק נוסף בשעבוד. ועיקר הסיבה שלא נחשבו בני חורין בהיותם במצרים היא משום שלא היו משועבדים לה', ולכן כשהגיעו למשכן זכו להשראת השכינה ולמעלת אבותם שוב נחשבו לגאולים.

ויסוד זה הוא על דרך מה שאמרו חז"ל 'שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה' - שהחירות האמיתית היא כאשר האדם עוסק בתורה ומושל ביצרו, ואילו מי שמשועבד ליצרו אינו בן חורין. ומה שרואים אנשים שעוסקים בתורה ולמרות זאת היצר הרע שולט בהם והם אינם מרגישים בני חורין אלא חשים בצורך להשתחרר מהתורה, זהו משום שהם לומדים ללא יראת שמים וחסר בעצם לימוד התורה שלהם, או ייתכן עוד שהם אינם מתמסרים כראוי לתורה ולכן מרגישים צורך תמידי לנוח ולהשתחרר מהלימוד. ולאידך גיסא, כאשר האדם מרגיש שהוא מתעלה ושולט ביצרו הרי זה סימן שלומד תורה כראוי וזה גורם שהיצה"ר ייכנס תחת ממשלתו והוא עצמו נהפך להיות בן חורין.

לקט פנינים יסודות ודברי הדרכה ממשנת רבינו שליט"א בענין החיבור לתורה וההתחזקות בלימוד

חלק א'

השאיפה - מניע פנימי

הרגילות היא שאנו מתנהלים לפי האווירה הסביבתית, שהיא זו שמשפיעה עלינו ללמוד ולהתקדם בעבודת ה'. ומה שקורה במצב כזה הוא שאם אין אווירה ודחף חיצוני כגון בזמנים שיש בהם רפיון כללי, כבר אין לנו דחף להתקדם הלאה ואף אנו מתרפים. בנוסף לכך, מתרגלים לחיות רק על פי מה שדורשים מאיתנו במסגרת בה אנו נמצאים כגון בשיבה או בכולל, עד שההרגשה היא שעלינו למלא את הדרישה הכללית, וכאשר הגענו אליה - די לנו בזה, וכן עצם הלימוד הופך להיות רק במטרה למלא את הדרישה הזו, וכך מעבירים עוד יום ועוד יום בלא שום התחדשות מיוחדת.

אולם אדם שמכיר ביכולותיו ויש לו שאיפה חזקה להתקדם למטרה, השאיפה עצמה הופכת להיות זאת שמניעה ודוחפת אותו, ובאופן זה הוא אינו תלוי בסביבה חיצונית. כמו"כ יש לו דרבון פנימי להתקדם ולהשיג את מטרתו כפי יכולותיו האמיתיים, ולא לפי הדרישה הכללית או האווירה שסביבו. מעבר לזה, השאיפה גם מסייעת מאוד להמשיך ולהתקדם גם בזמנים קשים יותר, וכדרך שאדם ההולך למקום מסוים אשר ברצונו להגיע אליו, שמתגבר על כל הקשיים הנערמים בדרכו וממשיך הלאה לעבר היעד, כך גם השאיפה להגיע למטרה בעבודת ה' נותנת את הכוחות להתגבר על כל המכשולים.

גידול היצר הטוב - בשמחה של מצוה

האגלי טל בהקדמה לספרו מביא מהזוה"ק יסוד גדול; שיש בכוח השמחה את היכולת לגדל את יצריו של האדם. שמחה של מצוה מגדלת את היצר הטוב ואילו שמחה של עבירה מגדלת את היצר הרע. ומבאר שם האגלי טל שכלל שהאדם נהנה ומתענג בלימוד התורה, הוא מגדל את היצר הטוב ומכח זה הוא יכול להילחם מול יצרו הרע. וכן אנו רואים לעיתים אנשים ששקועים בעבירות ונהנים משמחה של עבירה, שהם שוקעים בזה ממש עד שקשה להם מאוד לפרוש מזה. וכן להפך - כאשר אדם נהנה משמחה של מצוה זה מגדל אצלו יותר ויותר את כוחו של היצר הטוב ומחליש את הכוח הרע שבו.

לעיתים קורה ובחור צעיר חושב לעצמו 'כיצד אוכל לשבת וללמוד כל כך הרבה זמן ולעלות בלימוד התורה, והרי הפיתויים מבחוץ מושכים מאוד, והיצר הרע נראה כה גדול ומפתה', אולם כאן בדברי הזוה"ק מבואר הפתרון לזה, שהשמחה של מצוה מגדלת באדם את היצר הטוב, ולכן ברגע שנהנים מהלימוד ולומדים מתוך שמחה וחשק, הרי שהיצר הטוב הולך וגדל כנגד היצר הרע שמתמעט והולך ובכוח זה ניתן להתגבר על המשיכה של היצר הרע ולעלות מעלה בתוה"ק.

הרגשת התחדשות בתורה

ישנה תופעה מצויה שלאחר מספר שנים שלומדים בכולל, ישנם אברכים המרגישים 'התייבשות' מסוימת.

צריכים לדעת, שהתורה הרי נמשלה למים חיים, והיינו שהיא נובעת ומתחדשת ללא הפסקה - יש בה כוח מיוחד של 'התחדשות', וכוח ההתחדשות שבתורה גורם לכך שניתן לקבל בה 'חיות' באופן תמידי ולא להתייבש. אמנם התנאי לכך הוא ללמוד בצורה בה מתחברים באמת למקור של התורה, וזהו רק כאשר לומדים עם יראת שמים שמכירים כראוי בקדושת התורה, ובאופן זה מתחברים למקור העליון של התורה ומרגישים בה תמיד טעם חדש. לכן העצה היא לקבוע סדר מיוחד בדבר שמחזק את היראת שמים והלימוד מתוך הכרה בקדושת התורה, כל אחד במה שמחזק ומעורר אותו, ובזה מתחברים למקור של התורה ומרגישים בה התחדשות תמידית ולא מתייבשים. כך אני נוהג לומר לאברכים המרגישים התייבשות, וזהו דבר בדוק ומנוסה.

אהבת תורה אמיתית

החזו"א כותב באיגרת בענין חידושי תורה 'והן הנה החידושים משמחי נפש ומלהיבי אהבה עילאית מורם מכל שפלות הגופניים' (א, ד). כאשר אדם עמל בתורה בצורה נכונה (כפי שמבאר החזו"א שם) הוא זוכה להתחבר אליה עד שהיא נהיית חלק מעצמותו, וחידושי התורה מלהיבים בו אהבה עילאית, והיינו שאין זו סתם הרגשה פשוטה של סיפוק וכדו' המגיעה לאחר עשיית דבר מסוים, שהרי שמחה כזו שייכת בכל מילי דעלמא ואינה מיוחדת דווקא בתורה, אלא מדובר כאן על שמחה ואהבה מיוחדת הנובעת מהחיבור לתורה הקדושה כאשר האדם עמל בה כראוי והיא נהפכת להיות חלק מעצמותו.

והחיבור לתורה תלוי עד כמה האדם שייך לעולם הרוחני, ולכן ניתן לראות בעלי כישרונות גדולים שנראה שהם יכולים מאוד להצליח בלימוד לפי כישרונותיהם, אולם הם לא מתחברים לתורה משום שהחומריות מתגברת אצלם והם רחוקים מהעולם הרוחני. ומאידך גיסא ישנם כאלו שאינם כישרוניים ולמרות זאת הם מתחברים מאוד לתורה ועם הזמן עולים ומתעלים לאין שיעור. אלא שלפעמים ישנם כאלו שנהנים מאוד ללמוד למרות שהם לא נמצאים באמת במדרגה רוחנית, והסיבה לכך היא שהם מצליחים בלימוד והם מחוברים להצלחה שלהם, ואין זה חיבור אמיתי לתורה. אהבת תורה אמיתית היא חיבור אמיתי לתורה - לא תחושות סתמיות של סיפוק ולא חיבור להצלחה חיצונית.

כימים אחדים - באהבתו אותה

כאשר יעקב אבינו עבד את לבן הארמי עבור רחל בתו, נאמר בפסוק 'ויהיו בעיניו כימים אחדים באהבתו אותה', ומבואר שכוח האהבה גורם שלא להרגיש בקושי שבדרך ובזמן החולף. לכן ככל שהאדם עמל בתורה ומגיע לידי אהבת תורה אמיתית, הרי שבכוח זה הוא יוכל להתמיד בלימודו ולהתגבר על כל הקשיים. ועל כן בזמנים שקשה יותר ללמוד בהם, אזי במקום לנוח ולהתרפות, העצה היא אדרבה, לחזק אף יותר את הלימוד, וככל שמוסיפים עוד בלימוד התורה ועמלים בה באמת ניתן להתגבר על הקושי ולא לחוש בזמן החולף.

התורה היא העסק שלנו

כבר ידועים דברי הט"ז (או"ח סי' מ"ז) בביאור נוסח הברכה 'לעסוק בדברי תורה', שהלשון עסק מורה על עסק בפלפול ומשא ומתן בתורה בדרך יגיעה ועמל, שזהו התנאי לכך שהתורה תתקיים בידו, משא"כ מי שלומד מתוך עידון ועונג ואינו יגע בה, היא לא תתקיים בידו, עיי"ש.

ונראה עוד להמשיל זאת לבעל עסק המעביד פקידים בבית העסק שלו; שהפקיד עושה מצידו רק מה שנדרש ממנו ואינו חושב כלל על הצלחת העסק אלא רק על משכורתו וזמני החופשה. אולם מי שהוא בעל העסק עושה כל מה שיוכל על מנת שהעסק ישגשג, וכל ראשו ומעייניו נתונים להצלחת העסק שהרי הוא בעל העסק, וזוהי ההצלחה שלו עצמו.

וכן עלינו לגשת ללימוד התורה; אנו צריכים להרגיש שהתורה היא העסק שלנו ממש. איננו כפקידים העובדים אצל בעל העסק אלא אנו עצמנו בעלי העסק. כאשר מתעוררת לנו קושיא בלימוד, הקושיא צריכה לתפוס לנו את הראש ושבאמת יהיה אכפת לנו ממנה, וכשמבינים את התירוץ עלינו לשמוח באמת על שזכינו להבין. וכן כל חידוש שאנו מחדשים בתורה, עלינו להרגיש שאנחנו אלו המרוויחים מכך - איננו עובדים אצל אדם אחר אלא אנו בעלי העסק.

רגשי קודש

חלק עיקרי של החיבור לתורה הוא בלב, ובכדי שהלב יהיה מוכשר לאהבת תורה צריך שהרגשות שבלב יהיו בנויים בצורה נכונה, דהיינו שרגשותיו של האדם יהיו 'רגשי קודש', כלשונו של החזו"א בכ"מ.

אחד הדברים שהורסים את הרגשי קודש הללו היא המוזיקה הרחובית המעוררת באדם את הרגשות של פריקת עול וכו' והיא משפיעה מאוד על רגשותיו של האדם, ומי שמושפע מהניגונים הללו חסר לו ברגשי קודש וקיימת בלבו חציצה לאהבת התורה שהיא אהבה לקודש. וככל שהאדם בונה אצלו את הרגש לקודש הוא יוכל יותר להתחבר לתורה.

שאיפה לגדלות אמיתית

"יש סיבה שהרבה לומדי תורה נשברים, משום שכל הדרבון ללמוד הוא להיות מגדולי הדור, ואחרי כמה שנים שלא רואים את הדרגה הנכספת נשברים. אמנם מבארים שמה שכתוב בחז"ל שחייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, הכוונה שתהיה לו איזו נגיעה למעשי האבות, ועצם הנגיעה מדרבן ונותן מושגים של גדלות. ואין הכוונה שאדם יחשוב שהוא כמו הרעק"א וכדו', אלא הנגיעה הזאת שהוא חש במשהו מהדרגה הגבוהה, זה מעורר לשאיפה אמיתית, וכך השאיפה היא לגדלות אמיתית ולא לכבוד. אמנם אם אין התעוררות לשאיפה אמיתית לגדלות, מתעורר רק הרצון לכבוד חיצוני ואז נשברים כאשר אין מגיעים לזה". (מתוך מכתב).

[חלק ב' בגליון הבא אי"ה]

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עמרת שלמה

פרשת וארא תשפ"ב

משולחת מן השמים. והיינו דיש אופנים שעל ידי זה ניכר שהיא משולחת מן השמים, וזהו שאמר הכתוב הנני משליח בך, כלומר דיהא זה באופן שהיא משולחת, שעל כהאי גונא אמרינן דמתריעין עליה בכל מקום, ומשונה נאמרה הפלאה זו, דאף הויה זה מכה המשולחת, מ"מ הויה פדות והפלאה בישראל.

והנה במכת דבר גם כתוב בה הפלאה. ויש לכאר דהנה בנמו' שם דף כ"ב ע"ב איתא דשמעון התימני אומר דמתריעין אף על הדבר, והיינו דגם בזה שייך שתהא מכה מהלכת, ולזה בעיא הפלאה מיוחדת להצלת ישראל.

ויוציאנו ה' ממצרים באותות – זה המטה

ענין המטה נזכר בפרשה כמה פעמים לעשות בו את האותות והמכות. ובהגדה של פסח דרשו חז"ל את המקרא בפר' כי תבא יוציאנו ה' ממצרים וגו' ובאותות/ ד'באותות זה המטה/ כמו שנאמר 'ואת המטה הזה תקח בידך אשר תעשה בו את האותות', והיינו דפירוש הפסוק הוא דה' הוציאנו ממצרים ע"י המטה.

ולכאורה אינו מוכן דבפשטות המטה לא היה אלא היכי תימצי לעשות בו את המכות, אבל היציאה עצמה הייתה ע"י המכות, אכן בפסוק מבואר דהיציאה עצמה נחשבת שהייתה ע"י המטה, וצריך ביאור.

ונראה בביאור הדברים דהנה איתא בחז"ל (פרקי דר"א פ"מ, ובת"י בשלה י"ד, כ"א) דעל המטה היו כתובים עשר המכות, ולרבי יהודה היה כתוב דצ"ך עד"ש באח"כ, וביאור הענין דהמכות היו כתובים על המטה, היינו שכח המכות מונח ונמצא במטה. אשר לפי"ז מבואר דמה שהמכות נעשו ע"י המטה, לא היה זה רק היכא תימצי בעלמא שעל ידי המטה תהא ההכאה, אלא כל כח המכות באו מכה המטה, דכח המכות עצמם היה מונח במטה, ולכן הוא דהיה צריך את ההכאה במטה, שרק ע"י ההכאה במטה שבה מונח כח המכות, היה אפשר שיבואו המכות.

והנה איתא בחז"ל (פרקי דר"א שם ועוד, ונרמז בדברי הת"י דלהלן) שהמטה היה בנינתו של יתרו, ולא הצליח שום אדם להוציאו, עד שמסרו הקב"ה למשה רבנו. וביאור הדברים דכיון דהמטה היה מטה מיוחד שיש בו כח לעשות את המכות, על כן לא שייך ליטלו זולת מי שנתיהוד לזה שבידו ימסר כח ההכאה.

המטה – שרביטו של מלך

ונראה לכאר בזה עוד, דהנה באבות (פ"ה מ"ו) תנן עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות, ואחד מהם הוא המטה. וכלל בדינו דכל הנבראים בערב שבת בין השמשות, הם בריאות ודברים

ונטה ירך על מימי מצרים על נהרותם וגו' ויהיו דם והיה דם בכל ארץ מצרים ובעצים ובאבנים וגו' (ז, י"ט). איתא במדרש (שמו"ר מ', י"א) דכשהיו המצרים יושבים על גבי המיטה או ע"ג האבן היו מפסידים את בגדיהם בדם. ועוד איתא בחז"ל דכשהיתה אשה לשה עיסתה ומכניסתה לתנור היה הדם מבצבץ ויורד מן העצים ומן האבנים ומכבה את האור ומתים ברעב. וכשהיה פרעה נכנס לפלטין שלו היה הדם מבצבץ מעצי הכנין, ונפשו מטרפת עליו, ואפילו ע"ז שלהם מעצים ואבנים היו מבצבצים דם.

הרי דמלבד המכה שכל המים נהפכו לדם, עוד היה מכה בפ"ע שהיה דם מבצבץ מהעצים והאבנים.

מעתה יש לומר דזהו ביאור הפסוק דנקט הכא תרתני, דהא 'נטה ירך על מימי מצרים ויהיו דם', שזהו המכה על המים, ועוד 'והיה דם בכל ארץ מצרים ובעצים ובאבנים' שזה דבר בפ"ע שיהיה דם מבצבץ מעצים ואבנים בלא שייכות להמכה על המים.

והנה להלן בפסוק כ' כתוב 'וירם במטה ויך את המים', וכתב הרמב"ן שהיה כאן שתי דברים, דהא שהרים ונטה ידו על ארץ מצרים כנגד כל הרוחות, ואח"כ הכה המים אשר ביאור.

ולפי המבואר יש לומר דהא דהוצרך להרים ידו על כל ארץ מצרים, זהו על המכה המיוחדת שהיה בעצים ובאבנים, מלבד המכה על המים, ע"כ היה צריך נטיה מיוחדת כנגד כל הרוחות.

והפליתי ביום ההוא את ארץ גושן אשר עמי עומד עליה לבלתי חיות בה ערוב. (ח, י"ח). צריך להבין אמאי לא נאמרה הפלאה זו רק במכת ערוב ולא בשאר המכות קודם לכן, שגם הם לא היו בישראל כמבואר במדרש דכל המכות לא היו בישראל.

ונראה לומר על פי דברי הגמ' בתענית דף כב. ת"ר על אלו מתריעין בכל מקום על השדפון וכו' על היה רעה. ובמתני' שם איתא דהיה רעה מתריעין עליה, מפני שהיא מכה מהלכת. והיינו דמכה זו מחמת טבעה יכולה היא להניע לכל מקום על כן צריך להתריע עליה בכל מקום.

ולפי זה יש לומר דכל המכות שקודם לכן, לא היה מהוויב מטבע המכה שיהיה כן אף לישראל, ועל כן לא היה בזה שינוי טבע והפלאה, אבל במכת ערוב שהיא מכה מהלכת, א"כ מצד טבעה ראויה היא להלך גם אצל ישראל, הרי שיש בזה שינוי טבע והפלאה במה שאינה אצל ישראל.

ויש להוסיף בזה עוד, דבפסוק כתיב 'הנני משליח בך' והיינו דהיא מכה משולחת, וזה כמבואר שם בגמ' היה רעה שאמרו בזמן שהיא משולחת, איזהו משולחת נראית בעיר משולחת, בשדה אינה

רוחניים, וכידוע שגם השדים המזיקים נבראו אז, וכמוכן בענין הלוהות והמכתב, ויש ללמוד מזה שהמטה מלכד היותו מטה כפשוטו, היה בו ענין רוחני.

והנה בתרגום יונתן עה"פ בפרשת שמות (ד', כ') זיקה משה את מטה האלוקים בידו כתב ונסיב משה ית הוטרא דנסב מן גנוניתא דחמוי והוא מספיר כורסי יקרא וכו' ועלו הקוק ומפרש שמא רבא ויקירא וביה אתעבידו ניסין מן קדם ה'. מבואר בדבריו דשם המפורש היה הקוק במטה. וכ"כ בת"י בפרשת בשלח (י"ד, כ"א). ועוד איתא במדרש דהים לא רצה ליבקע, ואמר לו הקב"ה למשה ואתה הרם את מטך ונמטה את ידך, שהראה לו את שם המפורש החקוק במטה, ואז נראות הים ליבקע, ואיתא במדרש (וארא פ"ה, פ"ב ועוד) דהמטה הוא שרביטו של הקב"ה שנמסר למשה, והביאור הוא דכיון דשם המפורש חקוק בו הרי זה ממש כשרביטו של המלך.

הכאה במטה – הכאה ע"י הקב"ה

וכיון דנתבאר דהמטה היה מטה מיוחד שיש בו כח ההכאה והוא בריאה רוחנית שחקוק בו שם המפורש, ונחשב שרביטו של הקב"ה, והקב"ה מסרו למשה רבנו, אז יש לומר דבהכאה ע"י המטה נחשב זאת שהקב"ה בעצמו הוא המכה את מצרים ע"י המטה, דבזה שמכה במטה שהוא שרביטו של הקב"ה, חשיב שהקב"ה בעצמו הוא המכה. ולשכר את האוון אפשר לדמות ענין זה דכשהותמים במבעת המלך הרי זה כדבר המלך ממש, כן עד"ז הוא ג"כ ענין המטה שהוא שרביטו של מלך ושם המפורש בו לעשות את המכות, שע"י זה חשיב שהמכות נעשות ע"י הקב"ה.

וסמך לדברים דע"י דשם המפורש חקוק על המטה, הרי זה נחשב שהקב"ה בכבודו ובעצמו הוא המכה את מצרים, נראה ללמוד מדברי מרן הגר"ז זצ"ל כהא דמשה הרג את האיש המכה את רעהו בשם המפורש כדאיתא ברש"י בפר' שמות, וביאר דהיה זה דין מיתה בידי שמים. למדנו מדבריו דהריגה ע"י שם המפורש, חשיב מיתה בידי שמים, וא"כ ה"נ בענין המטה יש לומר דע"י דשם המפורש חקוק בו,

חשיב זה הכאה בידי שמים.

יציאת מצרים ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו

והא דהוצרך להיות שההכאה תחשב שנעשית ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו, ולכן הוצרך שההכאה תיעשה ע"י המטה דווקא, נראה לבאר עפ"י המבואר בחידושי מרן רי"ז הלוי בפרשת שמות שכתב דיציאת מצרים היתה צריכה להעשות דוקא ע"י הקב"ה בעצמו, והביא כן מדברי המדרש (מ"ר פמ"ז) דמשה אמר להקב"ה וכי כך הכמחת לאבותם שביד כשר ודם אתה מוציא את בניהם. ובזה ביאר דברי רבנו הגר"ה זיע"א דפירש הפסוק ד'לא קם נביא עוד בישראל כמשה וגו' לכל האותות והמופתים וגו' לעשות בארץ מצרים, והקשה הגר"ה דאע"פ דלעתיד לבא גם יהיו נעשים אותות ומופתים כמו שנעשו במצרים, וכדכתיב 'כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות', וביאר הגר"ה דאמנם כן דלעתיד לבא יהיו נעשים אותות ומופתים כמו שהיה במצרים, אבל במצרים היה זה ע"י נבואת משה, ולעתיד לבא יהיו נעשים ע"י נבואה סתם. וביאר מרן הגר"ז זצ"ל דבמצרים היה זה ע"י נבואת משה דשכינה מדברת מתוך גרונו, והיו צריכין לזה דע"י"ז יהא נחשב שזה נעשה ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו, אבל לעתיד לבא אין צריך שהנפלאות יהיו נעשים ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו, וע"כ אפשר להעשות גם ע"י נבואת שאר נביאים. ועפ"י"ז נראה לבאר הא דהוצרך שהמכות יהיו ע"י המטה בדווקא, דלפי מה שנתבאר שבמסירת המטה שהוא שרביטו וחקוק בו שם המפורש והמכות כתובין בו שמסר הקב"ה למשה רבנו, חשוב שהקב"ה בכבודו ובעצמו הוא המכה את מצרים, הרי נמצא דההכאה עצמה נמי חשיב שנעשה ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו, וממילא חשיב דנאות מצרים נעשתה ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו, וכמשי"ב מרן הגר"ז זצ"ל דמוכרה הוא להיות כן דהנאותה תיעשה ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו, ולכן צריך דההכאה תיעשה ע"י המטה דווקא, דע"י זה חשיב שזה נעשה ע"י הקב"ה בעצמו, ומבואר היטב הא דחשיב דהקב"ה בכבודו ובעצמו הוציאנו ממצרים.

דור העתיד

מתוך משא חיזוק בשיבת 'אמרי משה' י-ם, לרגל יום ההסתלקות של בעל האמרי משה זצוק"ל - י"ט טבת תשפ"ב

בני ציון היקרים. אנחנו ביום היארצייט של הגאון העצום הגדול והאדיר האמרי משה זכרונו לברכה לחיי העולם הבא, בכמה מילים, הגאון בעל האמרי משה היה גאון אדיר, עמוד התורה, הסברות שלו הם סברות תקיפות, בעוצמה, בחוזק, סברות עמוקות, כח עצום בפלפולה של תורה, מי שילמד בספר אמרי משה יראה את פלפולה של תורה, על כל דבר כמה דרכים שונות איך ליישב, כח עצום בפלפולה של תורה, הוא זכה ששמועותיו מיתבדרן בי מדרשא, כסדר מזכירים את הסברות של האמרי משה, מבררים את שיטתו, מפלפלים בקושיותיו, בתירוציו, הוא גם קיבל תורה מאדונינו רבנו חיים הלוי, כשאומרים אמרי משה – לי עכ"פ – אני רואה כח התורה תקיף בעוצמה עצומה, הזכות שלו תעמוד לבית מדרש שנקרא על שמו לכל לומדי הבית הזה, וגם לנו בתוכם, בית גדול, כמו שהגמרא במגילה אומרת גדול שמגדלין בו תורה, גדול שמגדלין בו תפלה.

רבתי, תגדלו בתורה, תהיו תלמידי חכמים מפוארים, תלמדו תורה בשמחה, ברוחב הלב, תזכו להארת עיניים בתורה מהקב"ה, להיות תלמידי חכמים של דור העתיד של כלל ישראל, אנחנו מחכים ממכם, אנחנו צריכים תלמידי חכמים לאלפים ולרבבות כן ירבו, אתם צריכים ללמוד טוב מאוד, אתם הדור הבא של התלמידי חכמים, אנחנו מוסרים לכם את התורה, הרבנים פה מוסרים לכם את התורה שהם קיבלו מרבותיהם, משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע, וזה נמשך דור אחר דור, הרמב"ם מונה ארבעים דורות ממשה רבנו עד רבינא ורב אשי, וכן הלאה וכן הלאה, ללמוד תורה זה עיקר החיים, זה המציאות האמיתית, זה הטוב, אנחנו רוצים לשבת בבית מדרש כל ימי חיינו, אין לנו שום ענין לעסוק בדברים בטלים של העולם הזה, דוד מלך ישראל אומר שבתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, הקב"ה יתן כח לראש ישיבה ולרבנים להחזיק במעוז התורה הזה, להרביץ יורה בישראל, ויהיה להם כל הסיבות והאפשרויות ללמוד וללמד בהרחבת הדעת ומנוחת הנפש.

מצוה קלה

לשבות מעבודת הארץ

שנאמר בחריש ובקציר תשבות

סתירה בהגדרת המצוה ברמב"ם

נצטוונו בשנה השביעית לשבות מעבודת הארץ, וז"ל הרמב"ם בסה"מ "שציונו לשבות מעבודת הארץ בשנה שביעית והוא אמרו ית' בחריש ובקציר תשבות", וכעין זה כתב בריש הלכות שמיטה ויובל "מצות עשה לשבות מעבודת הארץ ועבודת האילן בשנה שביעית". אמנם ברמזי המצוות שקבע הרמב"ם בריש הלכות שמיטה ויובל שינה לשונו והעמיד את המצוה בנוסח אחר וכתב "שתשבות הארץ בשביעית ממלאכתה". ובביאור הר"י פערלא על סה"מ לרס"ג (עשין סא) עמד על שינוי הנוסחאות, דמלשונו של הרמב"ם בהלכה נראה שהיא מצוה המוטלת על הגברא שישבות מעבודה, ואילו ממש"כ בפירוט המצוות משמע שהיא מצוה שאינה מוטלת על הגברא, אלא המצוה מתייחסת אל הארץ שאמורה לשבות בשנה השביעית.

נפק"מ בין הצדדים - בעבודת נכרי בשדה ישראל

ויש לציין כמה נפק"מ לדינא בין ב' המשמעויות.

הגמ' (ע"ז טו): מחלקת בין שביתת בהמה בשביעית לשביתת שדה, דאין אדם מצווה בשביתת בהמתו אבל הוא מצווה על שביתת שדהו בשביעית, ולומדת הגמ' דאסור למכור לנכרי שדה בשביעית כשיעבוד בה, אא"כ יכול הנכרי להובירה. ברש"י כתב את מקור הדין מדכתיב "שנת שבתון יהיה לארץ" (ויקרא כה ה), ובתוס' רי"ד מפרש את דברי רש"י דמינה ילפי' דהוזהרנו על שביתת הארץ, דהיינו שעליו לשמור של תיעשה כל עבודה בקרקע בשביעית. אולם התוס' חלקו וסברו דאם אדם מישראל נותן לישראל אחר לעבוד בשדהו בשביעית, עובר בעל השדה על "לפני עיוור לא תתן מכשול", אבל מותר לתת לנכרי לעבוד בקרקע דאין הישראל מצווה שהקרקע תשבות מעבודה בשביעית. ונידון זה תלוי בנוסחאות הרמב"ם, אם המצוה מתייחסת לגברא או שהיא מצוה שחלה על הארץ.

עבודת נכרי בשדה שלו לצורך ישראל

מאיך, שנינו במס' שביעית (פ"ד מ"ג) "חוכרין נירין מן

העובדי כוכבים בשביעית אבל לא מישראל" - והיינו דמותר לחכור שדה מן הנכרי למוצאי שביעית אע"פ שגורם בכך שהנכרי יחרוש ויתקן את השדה בשביעית לצורך הישראל, מתוך כוונה שע"כ יחכור אותה הישראל בדמים מרובים. וטעם הדבר מבואר בר"ש דכל מה שעושה הנכרי בשדה הוא לצורך עצמו שרוצה להרויח את המעות אבל אין זו עבודת קרקע לצורך הישראל. ומשמע שאם המלאכה נעשית ע"י הנכרי לצורך הישראל, אסור. הרי שהישראל מצווה על הקרקע שתשבות ממלאכה, וכן מפרש המהרש"ל (ב"מ צ). דאיסור אמירה לעכו"ם בשביעית הוא מתוך שתלה השי"ת קדושה בארץ בשנה השביעית דכתיב 'שנת שבתון יהיה לארץ', והוזהרו ישראל שלא יעבוד הנכרי בשדהו לצורך ישראל. וכ"כ בערוך השולחן (זרעים י"ט).

אלא דאי נימא הכי, יאסר לערוך הסכמים עם הנכרי לעבודת הארץ ולספק ירקות בשביעית כנהוג ע"י ועדי הכשרויות, דאסור להביא לידי כך שהנכרי יעבוד עבודת הארץ בשביל הישראל בשנה השביעית. אך לא מצינו שחששו לאיסור זה מחמת כמה סיבות, אך זה ודאי דכל האיסור הוא כאשר הנכרי עובד לצורך הישראל באופן ישיר, אבל כאשר הישראל קונה את הירקות במעות, אין זו עבודה לצורך הישראל אלא לצורך עצמו הוא עושה להרויח מעות. דהישראל מעונין רק בתוצרת, והנכרי יכול להביא ולספק לו ממקום אחר ואין הכרח שיעבוד לשם כך בשביעית. וכשם שמותר להזמין ולקנות כל סחורה מנכרי אע"פ שיתכן שיעשה מלאכות בשבת להכין ולייצר את הסחורה, דאינו עובד מחמת הישראל, אלא כל האיסור הוא כאשר הנכרי עובד ישירות בשביל הישראל.

נטיעה קודם שביעית ע"מ שתגדל בשביעית

שנינו בשביעית (ב) דאין נוטעין ואין מבריכין ואין מרכיבין ערב שביעית פחות משלושים יום לפני ר"ה, ומבואר בגמ' (ר"ה י) דאסור לנטוע באופן שתקלוט האדמה את הנטיעה בשביעית. ובאר במנחת חינוך (מצוה שכ) דאפשר דהטעם הוא מפני שהאיסור מחייב שהארץ תשבות בשמיטה, הגם

¹ ומעשה באדם ששאל לא"מ צ"ל דאסור לגרום לנכרי לעבוד בשביעית ע"מ שתשבות הארץ, ואחר שלא נחה דעתו, השיב לו א"מ דא"כ יאסר להתפלל על גשמים, ע"מ שתשבות הארץ...

שאינו עושה מעשה.

ובחזו"א (שביעית פ"ז כב) באר דבוודאי הכתוב "שנת שבתון" אינו בא לומר שהארץ אמורה לשבות ולא להצמיח, דא"כ יהיה אסור לזרוע ערב שביעית באופן שתצמח תבואה בשביעית וכל כיו"ב, וזה לא שמענו. אלא מצות עשה דשבייתה מחייבת לשבות מהמלאכות האסורות בשמיטה, שלא ייעשו בתוך השמיטה, ואהכי אסור לנטוע סמוך לשמיטה באופן שהקליטה נעשית בשמיטה, דקליטת האילן בקרקע הוא חלק מפעולת הנטיעה. אבל מה שנעשה ע"י הקרקע במשך שנת השמיטה לא נכלל בתוך המצוה להשבתת הארץ.

וכעין זה נסתפק במנחת חינוך (מצוה שכט) אי שרי להכין מערב שביעית השקיה שתפעל בתוך השביעית ותשקה את צמח האדמה, אם מבטל בזה את העשה של 'שנת שבתון'.

חיוב נשים בשביעית הארץ בשביעית

עוד נסתפק המנחת חינוך (מצוה שכו) לענין אם נשים מחויבות במצות שביטת הארץ או דהיא מצות עשה שהזמן גרמא ופטורות. דמצד אחד אפשר שכמו במצוות דאיכא לאו בהדי עשה כגון יום טוב אמרו הראשונים (קידושין לד.) דכשם שהנשים מוזהרות על הלאו כך חייבות בקיום העשה אף על פי שהיא מצות עשה שהזמן גרמא, כך שביטת הארץ נאסרה בלאו ומחויבות גם בעשה. ומצד שני רצה לומר דחייבות ע"פ מש"כ הריטב"א (קידושין כט.) ליישב את קושית התוס' אמאי איצטריך קרא לפטור נשים ממילת בניהן, הא מילה היא מצות עשה שהז"ג, וכתב הריטב"א דשאני מילה שבי"ד מצווים למול את כל התינוקות היכא דלא מל האב, וא"כ היא מצוה המוטלת על כל ישראל ולהכי הו"א דאף הנשים חייבות בה. וה"נ כיון דמצות שביטת הארץ אינה מצוה שבגוף האדם אלא בגוף הקרקע ויש מקום לחייב אף את הנשים. והדברים צ"ב דטענת הריטב"א היא שנשים לא נפטרו ממצוות המוטלות על כלל ישראל מאחר והן חלק מהכלל, אבל מצות שביטת הארץ אינה מוטלת על הכלל ומה הדמיון בין חיוב נשים במצות כלליות למצות שביטת בשביעית שאינה מוטלת על כלל ישראל.

מצות שביטת בשדה הפקר

עוד יש לדון אם יש עשה דשנת שבתון בשדה הפקר ואסור לעבוד בה או לא. דלענין שדה הקדש כתב המשנה למלך (פ"א מהל' שמיטה ויובל ה"א) את דברי התוספתא והירושלמי דיש קדושת שביעית בפירות הקדש. מצד שני דעת התוס'

(מנחות פד.) דאין איסור לקצור בשביעית פירות שביעית דממעטינן מדכתיב 'קצירך' 'נזירך' - דידך אין ולא של הקדש. ואפשר דאין סתירה בין הדברים, והגם שאין איסור קצירה על פירות הקדש בשביעית מ"מ יש בהם קדושת שביעית.

מצות שביטת הארץ - שביטה מהנהגת בעלות בקרקע

ע"י מלאכות

ונראה ללמוד מדברי התוס' את מהות והגדרת המצוה.

עניינה של מצות השביעית היא שלא לנהוג בעלות בפירות שביעית, כמש"כ הרמב"ם לגבי כמה דינים. ולמשל, הקצירה והזמירה אינן אסורות בשביעית אלא רק כשנעשות כדרך בעלים, וכן שאר עבודות הארץ אינן אסורות אלא כאשר הן נעשות כדרך בעלים. ואם כן בשדה הקדש ליכא איסור קצירה, דלא שייך בה הנהגת בעלים.

ובזה יש לפרש את מה שפירש"י (סנהדרין כו.) דמותר לישראל לעבוד בקרקע של גוי בשמיטה, והתוס' פליגי וסברו דאסור בכל גוונא. וסברת רש"י י"ל דכאשר עובד בשדה של אחר אין זו עבודה כדרך בעלים, ואינו אסור. אמנם בשדה של ישראל חבירו אסור לעבוד דנמצא מכשיל את הבעלים ועובר בזה על לפני עיוור לא תתן מכשול, אבל בשדה נכרי מותר.

ואשר על כן מצות שביטת הארץ אינה מצוה של שביטה מכל עבודה בקרקע, אלא שהקרקע תשבות מעבודה של ניהוג של בעלות. ונחלקו רש"י והתוס' אם מותר לתת לגוי לעבוד בקרקע של ישראל, דלרש"י כל עבודה בשדה של ישראל מורה על הנהגת בעלות ואסורה הגם שהנכרי אינו מצווה ולא נאסר בעבודה. ולהתוס' כיון שהנכרי אינו מצווה לא נעשה מעשה איסור כלל, ולכן מותר.

ומה שכתב המהרש"ל שיש חיוב על ישראל שלא תיעשה מלאכה ע"י הנכרי בקרקע ארץ ישראל, ודאי שהוא רק באופן שהנכרי מחויב לעבודה זו כלפי הישראל ונחשב כעבודה שלו, וכאילו הנכרי הוא שליח ופועל של ישראל ומראה בזה בעלות כלשהי [וגם זה קשה], אך כל שאר הסכמים שנעשים בין ישראל לנכרי לספק לו ירקות משלו, אין בהם סרך איסור דאין להישראל שום שייכות עם העבודה ואף אין נראה כהוראת בעלות בשדה.

נמצא - מצות שביטת הארץ היא דין על הקרקע, שצריכה לשבות ממלאכות המראות ניהוג בעלות בשמיטה, ולכן הבעלים מחויב לשבות מלעבוד בשנה השביעית.

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
שנאמר בשיחה"ק

עמל התורה

זהו אכן עומקם של דברים, שכל תכלית האדם נוצרה מלכתחילה בכדי שיעמול, ואף כל הבריאה כולה נבראה 'לעשות', כמקרא שכתוב 'אשר ברא אלוקים לעשות', ואם כן עצם טבעו של האדם הוא לעשות ולהתייגע ולעבוד עוד ועוד, ומשום כך אם יניח את עצמו בחוסר מעש בלי לעשות דבר הרי הוא פועל נגד טבעו - ואין לו יותר יכולת להתקיים.

על הפסוק 'אדם לעמל יולד' (איוב ה', ז') כתב האבן עזרא ז"ל; "יש אומרים כי כאשר תולדות העוף לעוף כן תולדות האדם לעמל", ושמעתי מרה"י הגר"ש רזובסקי זצ"ל שביאר, שציפור שניטלו כנפיה יכולה עדיין ללכת ולהסתובב כשאר החיות, אולם היא נחשבת כמתה וכבר אין עליה שם 'ציפור', כיון שכל מהותה של הציפור הוא עצם היותה עם כנפיים, וכאשר בטלה ממנה היכולת לעוף שוב אין היא ציפור, ועל כך המשיל האבן עזרא את האדם - שכל מהותו היא אך ורק לעמול, וכאשר הוא יושב בטל בלי לעסוק במלאכה, גם אם יראה כחי כבר בטל ממנו התואר 'אדם'.

ואם כנים הדברים לענין עבודת עבודה של מלאכת ארעי כאן בזה העולם, על אחת כמה וכמה כאשר מדובר במלאכת עבודת הבורא, אשר גם היא נחשבת למלאכה ולעמול ומוצאה מצא חיים, וכמאמרו של רבא במסכתא דסנהדרין (צ"ט:), 'כולהו גופי דרופתקי נינהו, טובי לדזכי דהוי דרופתקי דאורייתא'.

ומכאן יבין כל אדם שדוקא העמל, הטורח והיגיעה הם אלו שמחזיקים ומקיימים אותו, ואילו הבטלה - לא רק שלא תוסיף לו כוח ואון אלא אדרבה, תחליש אותו, תזיק את גופו, וממנה יוכל להגיע חלילה ל'תרדמת לב והשתוממות המחשבה'.

אמנם זאת ודאי שהאדם זקוק לפעמים למנוחה ליתן רווח בין פרשה לפרשה, אך שומה עליו להבחין את החילוק הברור בין 'מנוחה' ל'בטלה', שהם שני דברים שונים לחלוטין ולא קרבו זה אל זה, שכן גם כאשר האדם 'נח' אין זה מחייב שישב עם עצמו חסר מעש בלי 'להתעסק בשום דבר שבעולם', אלא גם אז הוא יכול להיות עסוק בעשייה, ואף אם הוא זקוק לישון או לאגור כוח - גם לזה 'עשייה' יקרא, כל עוד שמטרתו בידו ואינו יושב סתם כך בשעמום הלב.

מרוך הגרי"ז סיפר על ימי חורפו שלעיתים היה עוסק בתורה עד כלות הכוחות ונצרך לנוח מעמלו, ולפיכך בעת עוסקו במסכת בבא בתרא - היה לומד ולומד עד שתם כוחו, ואז היה מחליף את הלימוד למסכת תרומות, וכאשר נגמר לו הכח ממסכת תרומות - היה מחליף שוב למסכת בבא בתרא, וסובב והולך וחוזר חלילה...

ואם כי אנו לא זכינו להגיע למדרגתו של הגרי"ז מכל מקום גם עלינו מוטל להבין שתכלית כל החיים היא 'לעשות' ו'לעשות' ותו לא מידי ואין לך שעה שאפשר להפטר ממנה, וגם כאשר נצרכים למנוחה - יש לעשות זאת בצורה של עיסוק ועשייה, שתמשיך ותתן כוחות גם הלאה, ולא בצורה של 'בטלה' אשר אחריתה עדי אובד.

כל אחד יכול להרגיש זאת על עצמו, שכאשר הוא שב מבין הזמנים לישיבה - אין לו כוחות גדולים יותר מאשר בסוף הזמן שעבר, אלא אדרבה, העייפות גדולה שבעתים... וכל כך למה, מפני שזוהי דרכה של הבטלה, שהיא מנוגדת לטבעו של האדם ומחלישה את נפשו מבלי שתוסיף תת כוח לו.

כל מטרתו של האדם היא להציב את עצמו על דרך של 'עשייה' שאינה פוסקת, לא לבזבז את הזמן לריק ותמיד למצוא מעש לעסוק בדברי תורה, ורק אם הוא עושה כן אז הוא חי בצורת החיים התקינה שתתן לו כוחות גם הלאה להמשיך ולפעול.

פ"ג משנה ד'. הנעור בלילה והמהלך בדרך יחידי והמפנה לבו לבטלה הרי זה מתחייב בנפשו.

המאירי מפרש שכוונת התנא לשלושה מקרים נפרדים, שעל כל אחד מהם נאמר 'הרי זה מתחייב בנפשו', המקרים הראשונים הם 'ניעור בלילה' ו'מהלך בדרך יחידי' והמקרה האחרון הוא 'המפנה ליבו לבטלה'.

וביאר המאירי, שכל שלושת הדברים המנויים במשנה הם עניינים המזיקים את בריאות האדם ומסכנים את חייו, ומשום כך החמירה המשנה כל כך וכתבה 'הרי זה מתחייב בנפשו', משום שמי שאינו שומר על בריאות גופו ומזלזל בחייו אין לו שום טעם שבעולם למה לא שמור על עצמו כדי חייו, והרי זה חלילה כמאבד עצמו לדעת.

ועל כך ביאר המאירי אחת לאחת, ראשית כל 'הניעור בלילה' - "כי התעוררות יותר מדי תזיק מאד" וכו' יעו"ש, שנית 'המהלך בדרך יחידי' - כיון שהדרכים בחזקת סכנה, ושלישית 'המפנה ליבו לבטלה' - 'רצונו לומר שלא יתעסק בשום דבר בעולם, יבא מזה לידי ותרדמת לב והשתוממות המחשבה', עכ"ל.

מפורש אם כן בדברי המאירי, שהסיבה שהמפנה ליבו לבטלה הרי זה מתחייב בנפשו היא משום שהוא מזיק את עצמו, שמי שיושב בטל ואינו מתעסק בשום דבר שבעולם - סופו בא לידי מיתה.

וביאר הדברים הוא כפשוטו, שהרי אם אדם יקנה מכשיר חדש, גם אם המכשיר יהיה חזק וטוב, מכל מקום אם ישאיר אותו זמן מה על עומדו דרך הינוחו בלי לתחוק אותו ולעשות בו שום שימוש - אותו מכשיר יתקלקל מאליהו כאבן שאין לה הופכין, וכל זאת משום שדרך הטבע להתקיים דוקא מתוך הפעולה, ואם לא יעשו בו מלאכה סופו מתנונה והולך.

וכך הם כידוע גם כוחות האדם, בין כוחות הגוף ובין כוחות הנפש, אם האדם לא יזיז במשך מספר שבועות את ידו או את רגלו - לאחר מכן הוא יצטרך לעשות פעולות בכדי להפעיל את הגוף מחדש, ואף בכוחות הנפש כמו המחשבה או הכשרון וההבנה, אם האדם ישאיר את מוחו חסר פעולה - בסופו של דבר המוח יתנוון ולא יוכל להפיק מאומה.

ומאידך, ככל שהאדם יפעיל את כוחותיו יותר כך הם יפעלו יותר, אם יעשה התעמלות - הגוף יתחזק, ואם יחזק ויחדד את מחשבתו אזי שכלו יתגבר, ואף לגבי כח הזכרון ידוע - שככל שהאדם חוזר עוד ועוד ומתרגל לזכור, כך מתגבר אצלו יותר כח הזכרון, הכל לפי רוב המעשה.

ומעתה כן הוא גם לענין כוחות הנפש, אם האדם פועל ועושה, יוצר ועובד, נפשו עומדת על תיקונה והוא חי חיים שיש בהם ממש, אך אם הוא יושב בבטלה גמורה בלי לעשות מאומה - נפשו תתכלה ותלך, עד שפתיל חייו יסתיים מאליהו.

ואפשר לראות זאת בחוש אצל העוסקים בחיי שעה, אותם אלו שיצאו לפנסייה לעת זקנתם והפסיקו את עבודתם, לעיתים לא עברה תקופת מה עד שעברו לחיי עולם פשוטו כמשמעו, הואיל ומשעה שפסקו לעמול ולהתייגע פסק הדבר שקיים אותם מספר כל ימי חייהם.

ויעויין באבות דרבי נתן על המשנה 'אהוב את המלאכה' שהאריכו שם מדברי התנאים עד כמה כל מהות האדם היא לטורח ולמלאכה, עד שסיימו שם וכתבו ש'אין אדם מת אלא מתוך הבטלה'.

משנה ו'. "עשרה שיושבין ועוסקין בתורה שכינה שרויה ביניהם וכו', ומנין אפילו חמשה וכו' ומנין אפילו שלשה וכו', ומנין אפילו שנים וכו', ומנין אפילו אחד וכו'.

מעלת הלימוד בחבורה דוקא

בדברי רבינו יונה במשנה מצינו את מעלת הציבור לענין התפילה, שכל מהותה היא כבוד שמים והכרה במלכות ה', אך על אחת וכמה וכמה שהדברים אמורים לענין התורה, שהיא עיקר עבודת הא-ל ותכלית כוונת היצירה.

זהו החילוק דתנן במתני' בין עשרה לחמשה ובין שלושה לשניים ואחד, שדוקא בעשרה שנחשבים לעדה יש את מעלת הציבור ולכן דוקא אצלם מגיעה השכינה עוד לפני שהם יושבים ועוסקים בתורה, אולם גם בפחות מכאן יש את מעלה הציבור בכל מנין ומנין לפי כמותו, ואלו הם חילוקי הדרגות המנויים במשנה מחמשה לשניים עד אחד שיושב ועוסק בתורה - שאצלו אין את מעלת הציבור כלל ועיקר, ולפיכך אינו זוכה להמנות בספר הזכרונות ולהחשב כבר אותה מעלה.

ולמדונו חז"ל שתפילת היחיד אינה נשמעת, ואם כן מי שנשאר סרוח על מיטתו בשאט נפש רק כיון שאינו רואה מעלה להתפלל בציבור - הוא מראה שלא אכפת לו ממה שאין התפילה נשמעת, והרי זה כמוסר את תפילתו למעלה ושברה בצידה, שאינו רוצה שיקבלו את תפילתו...

ומסתברא דכך הוא גם כן לענין לימוד התורה, שאחרי שמצינו שישנה מעלה גדולה עד כדי כך בלימוד בחבורה ודוקא אז זוכים לקדש שם שמיים ולקבל את מעלת הציבור, אזי מי שפורש מן הכלל והולך ללמוד לו לבדו יש עליו תביעה מדוע הלך מתוך הקהל.

ואם כי יש מי שיטען שיצא שכרו בהפסדו, וכגון אותם שנוהגים לעסוק בתורה כל ליל שישו ולחבר לילה ליום, בודאי ובודאי שיש בכך מעלה גדולה ויזכו לרב טוב המתעסקים בה, אבל על כך אמרו חז"ל הוי מחשב שכר מצוה כנגד הפסדה, שהרי אם משלים את שינתו לאחר מכן במהלך היום - הרי זה פורש מן הציבור שיושבים ועוסקים בתורה בערב שבת ומפסיד בידיים את מעלת הכלל, ורק אם יכול לקיים שניהם ומזה ומזה לא להניח את ידו אז יוכל לעשות כל העולה על רוחו, אך מי התיר לו לפרוש מדרכי הציבור על חשבון הרווח העצמי שלו.

וכמו"כ ישנם בחורים שיש להם תועלת מלימוד דוקא לבדם בבית כנסת זה או אחר ולא בישיבה, אך בדרך כלל גם בכה"ג יש לחשב את הצדדים ולהעדיף את הלימוד יחד במקהלות, כי אין להפסיד את מעלת הציבור הגם שיש סיבה אחרת, ואין התורה נקנית אלא בחבורה.

וכך ראיתי אצל אמו"ר הגאון זצ"ל, שהיה אדם דלא פסיק פומיה מגירסא כפשוטו, אם אפשר לומר כן על אדם מהדור האחרון, אך במשך התקופות שהיה חי בתוך הציבור כחלק מן הכלל היה מקפיד להיות בביהמ"ד בזמן הסדרים יחד עם כולם, למרות שנוסף על זאת היו לו את הסדרים שלו בעיתות אחרות עד השעות המאוחרות, והיה צריך להחליף את הזמנים למהר לבוא ולאחר לצאת.

ועוד בזמני בישיבת פוניבז', כשהיה הגרא"מ שך זצ"ל כבר אדם מבוגר, למד דבר יום ביומו שני סדרים רצופים בישיבה החל מתשע בבוקר והחל משלוש ורבע בצהריים (שהיה זמן תחילת הסדר), ואף שהיה עוסק בענינים אחרים ממה שנלמדו בישיבה, היה יושב מאחורה בתוך הקהל ונושא ונותן במלחמתה של תורה יחד עם בני החבורה, כך עד שנותיו המאוחרות ממש כשכבר קפץ עליו רוגז משא העדה.

לכל אחד יש אחריות על הכלל

נוסף על כל הדברים האמורים יש ענין אחר לענות בו והוא חילול שם שמים, דהנה לו יצויר ויבוא אדם וגרזן בידו, יפנה לעבר ישיבה

קדושה ויחריב אותה מן היסוד - הרי פשוט וברור שגדול עונו מנשוא ואין תרופה למכתו, אך בכל זאת יש לדעת שניתן להיכשל גם בכגון דא בזעיר אנפין, על ידי החלשת כח הכלל ויצירת רפיון בתוך המחנה.

הלא אין ספק שבחור שאינו מגיע כלל לסדר, או שמגיע באיחור, יוצר סיבות גם אצל החברותא שלא להגיע, וכיון ששניהם כבר אינם מגיעים נוצר רפיון אצל כל יושבי הספסל לפניו ולאחריו, וכך הדבר גורם לגלגל החוזר בתוך כל בית המדרש, ודי בבחור אחד ויחיד שהורה היתר לעצמו בכדי להחליש רבים מן הציבור ולחלל שם שמים.

ולפעמים חושבים 'מי אני שילמדו ממני', אך זו מחשבת היצר, הואיל ובדברים כאלו אין שום מקום לענוה, שכן עינינו הרואות בטבע העולם כיצד במצוות ובשאר מעלות יכול האדם לחשוב לעצמו אני ואפסי עוד, אך לענין ללמוד מאחרים את חסונם - כל אחד ואחד תולה קלונו מחבירו, ויכול במהירות רבה לנכס לעצמו את אותו דבר גנאי שראה אצל רעו בלי להעמיק מהי בדיוק הוראת ההיתר, כמקרא שכתוב 'ראית גנב ותירץ עמו'...

אם כן מלבד המעלה הגדולה שיש בתורה של ציבור, יש על כל אחד תביעה בפני עצמה שלא לפרוש מן הכלל ולקלקל את תורתם של אחרים, ואף אם לו עצמו יש הוראת היתר מכל סוג שהוא אין להחלק במקום שיש חילול ה'.

ובגמ' ביומא (פו.) מקשינן היכי דמי חילול ה' ואמר ר' יוחנן כגון אנא דמוסיגינא ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין, וכתב שם רש"י; "ואין הכל יודעין שנחלשתי בגרסתי, ולמדוין הימני להבטל מתלמוד תורה", ולכאן הדבר צ"ב, דהלא ר' יוחנן היה גייל כל ימיו ללכת בתורה ותפילין, ואם בכל זאת לא יכל ללכת כך אפילו כדי מרחק קצר של ד' אמות על כרחך שבאמת הדבר לא היה בכוחו, ואם כן הכיצד יש עליו תביעה מצד חילול ה' ללכת בלא תורה ובלא תפילין.

ובהכרח שכל ענין ה'כח' הוא דבר יחסי שנמדד בכל מקום לגופו, וגם אם כלפי ענין מסויים אין לאדם כח ויכולות, כאשר מגיעים דברים אחרים שחשובים יותר יש לו את היכולות, והוא אף מקבל מרץ וכוחות חדשים שלא היו לו לפני כן. לפיכך הגם שמצד עצם הענין לא היה לר' יוחנן כח ללכת עם תורה ותפילין, כאשר נגע הדבר לחילול שם שמיים הוא תבע את עצמו עוד יותר ומצא בנפשו כוחות אחרים שלא היו בו מצד הטבע הרגיל.

וכך הוא לגבי כל אדם ואדם, גם אם מצד המישור האישי יש לו אין ספור סיבות וטעמים מדוע ראוי לו להתנהל בטח בדם, יש מישור בפני עצמו של ההשתייכות אל הכלל שכולל חיובים לעצמם, ובכל מקום שיש בו חילול ה' התביעה גדלה יותר ודורשת מן האדם להתעלות מעל עצמו ולהקדיש את כוחותיו למען הציבור, וכבר אמר ר' יוסי בשבת (ק"ח:) יהי חלקי ממושיבי בית המדרש ולא ממעמדי בית המדרש.

מכאן תצא קריאה עולה מאליה לכל אותם שיכולים להעדיף את עצמם על פני חבריהם, להחליף לילה ביום בערבי שבתות וכך להמעיט ביושבי בית המדרש, שאף אם להם עצמם הדבר טוב ומועיל ואכן אין על זה חולק, עדיין יש לחשב מה ייגרם אצל הכלל כולו, האם חיזוק או שמא להפך.

ובכלל אלו שרפים ידיהם בסוף השבוע ונחלשים מגירסתם הרי הם יוצרים אורה של בזיון, כביכול לאחר חמשה ימים כבר אין כח באדם לעצור בעצמו והוא מוכרח לעמוד לפוש, ושמעתי מהגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל שפירוש המילה 'פריי טאג' כולל בתוכו שתי משמעויות, הן יום השישי והן יום חופשי... ואם חפץ יחפץ האדם בטורח ובמלאכה עליו לשים את ליבו למה שה' אלוקיו דורש מעמו, ולשבת יחד עם כולם כאיש אחד לקדש שם שמים ולהגדיל תורה ולהאדירה.

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסד על סדר הפרשיות
בולל דברי חזקוני והתעוררות בענייני עבודת ה'
שנאמרו במקלות על ידי
הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א
ראש ישיבת "כף החיים"

להערות והארות
להצטרפות לרשימת התפוצה
במייל:
8542164@gmail.com

פרשת וארא

את אברהם אבינו והלך לסדום נהפך להיות כאנשי סדום. ולכן כשהוא רוצה להציל את המלאכים, את מי הוא מציע לאנשי סדום תמורתם? את בנותיו. כאן אנתנו רואים איך ירד לוט עד הדרגה התחתונה. ולכאורה איך אפשר כדבר הזה, הלא עד לא מזמן היית יחד עם אברהם אבינו דבוק בו יום יום? – אבל ההסבר הוא בזה, כי האדם מושפע מאנשי סביבתו. ודאי כשהיה לוט אצל אברהם היה מושפע מאברהם, אבל ברגע שעבר לגור בסדום, ושמע וראה את המחשבות שלהם ואת דעותיהם, זה השפיע עליו. ואמנם בודאי שלא היתה זו ירידה ביום אחד, אבל במשך תקופה יום אחרי יום היה יורד ויורד עד שנהיה ממש כאנשי סדום ועמורה. ולכן אילולי הזכות המיוחדת של אברהם אבינו היה לוט ראוי להאבד יחד עם כל אנשי סדום, כי גם הוא היה עושה כמעשיהם.

וכיום בזמננו יש את הדבר הזה. ואדם צריך לעמוד על המשמר כל הזמן כדי לא לקלוט ולספוג אווירה מהרחוב, אוירה של היפך דעת תורה והיפך אמונת ה'. וזה מתבטא בהרבה אופנים. למשל, אותה אווירה של "כחז ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה" (דברים ח, יז). "חיל פירושו עשירות, כמו שמתרגם שם אונקלוס. הן עשירות גשמית והן עשירות רוחנית.

עשירות גשמית, כשאדם טועה ומייחס את ההצלחה שלו אליו עצמו. הוא אומר, למה יש לי, ולמה הצלחתי? – כי אני טרחתי השתדלתי והפקרתי את חיי בשביל הפריסה שלי, ולכן עכשיו אני קוצר את הפירות ויש לי מומן הרבה. והוא טועה ולא יודע שיש אחד יחיד ומיוחד שהעושר והכבוד ממנו יתברך.

וז עשירות גשמית, אבל צריך לדעת שכן זה גם בעושר רוחני. החכמה היא מאתו יתברך. וידע האדם היטב, "אתה חונן לאדם דעת". כל החכמה של האדם היא רק מהקב"ה.

ובאמת שמעתי מאדם גדול אחד שהעיר הערה נכונה. כידוע תפילת העמידה מחולקת לשלושה חלקים. החלק הראשון הוא שלשת הברכות הראשונות שהן שבח לז' יתברך, החלק האחרון והשלישי הוא שלשת הברכות האחרונות שבהן האדם מודה להקב"ה על כל הטובות שהיטיב וגמל עמו, והחלק האמצעי אלו הבקשות. והבקשה הראשונה שהאדם פותח בה, היא הבקשה על החכמה "אתה חונן לאדם דעת", כי באמת החכמה היא הכי חשובה, וכשיש לאדם חכמה יש לו הכל.

אמר אותו גדול, כשאדם מבקש על רפואה, איך הוא מבקש? – רפאו ה' ונרפא. וכשמבקש על פרנסה, איך מבקש? – ברוך עלינו. אבל רק בברכה אחת, תקנו וקבעו אנשי כנסת הגדולה, מאה ועשרים זקנים ומהם כמה נביאים, לשון של "אתה". אתה חונן לאדם דעת. ומדוע? – כי כאן יש מקום לטעות. ברפואה האדם רואה ויודע שהיא מאתו יתברך. הרי הרבה פעמים הרופאים מהיאישיים ואומרים שאין לחולה תקנה, אולי יהיה עוד כמה חודשים, ולבסוף, החולה מספיד את הרופא שלו... הוא זוכה לאריכות ימים יותר מהרופא. כולם רואים כאלו סיפורים ומבינים שהרפואה רק מידו יתברך. אפילו בפרנסה אדם רואה הרבה פעמים, איך ייתכן שהוא יטרח ויתייגע, ולבסוף לא יצא לו כלום. ולהיפך, לפעמים אדם בלא שום טרחה יש לו יותר ממה שציפה. ומזה מבינים ויודעים גם כן שהפרנסה תלויה אך ורק בבורא יתברך.

אבל בחכמה יש מקום לטעות. אדם טועה ומייחס את החכמה לעצמו. לכן דוקא כאן יש את ההדגשה הזו "אתה חונן לאדם דעת". דע, החכמה גם כן היא מהבורא. וכל כמה שהאדם תוקע בעצמו את הידיעה הזו יותר שהחכמה היא מהבורא לבדו, כך ישפיעו לו יותר ויותר חכמה. ולהיפך חלילה, אם אדם מייחס את החכמה לעצמו, יקחו ממנו את החכמה, וכמו שאומרת הגמרא (פסחים סו):

המשנה אומרת כל השוכח דבר אחד ממשנתו כאילו מתחייב בנפשו (אבות פ"ג מה). יש הרבה ביאורים במשנה זו, אבל אומרים בשם הבעל שם טוב שהסביר, 'כל השוכח דבר אחד ממשנתו, הוא שכח את את האחד', את יחידו של עולם,

בערב הגאולה יכנסו ישראל לשער הנרץ של הטומאה

בעזרת ה' יתברך נראה להתבונן ולעיין בפרשה, פרשת וארא.

וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני ה'. פירש רש"י, אני ה' – נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני. וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם. וגם הקימותי את בריתי אתם לתת להם את ארץ כנען את ארץ מגוריהם אשר גרו בה. הקב"ה כרת עמנו ברית, וכאן אומר הקב"ה למשה רבינו, דע, אני אקיים את הברית הזו שהבטחתי ליתן להם את ארץ כנען. וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבידים אותם ואזכור את בריתי.

אותם מאהים ועשר שנים של שעבוד ישראל במצרים, היו שנים של צער עצום הן בשעבוד גופני והן בשעבוד רוחני. האלשיך הקדוש מפרש מה שכתוב (דברים כ, ו) "וירעו אותנו המצרים ויענונו", וירעו אותנו – שעשו אותנו רעים. השחיתו גם את הרוחניות שלנו. וכך הוא מוכרח להיות, שכן בעצם היותם של ישראל בארץ מלאה טומאות כארץ מצרים, "ערוות הארץ" (נראשית פב, ט), בהכרח שיורדים הם ברוחניותם. ואמנם זה לא נעשה ביום אחד, אבל במשך תקופה ארוכה כל כך, מאהים ועשר שנים, בוודאי שהמקום משפיע.

הפסוק אומר (דברים ד, לד) "או הנסה אלהים לבוא לקחת גוי מקרב גוי, ופשטות הכתוב "מקרב" – מתוך. אבל דרשו רבותינו (מדרש שוחר טוב מומר קד), שכאחות רועה שצריך לפעמים להכניס את ידו לתוך מעי הבהמה ולהוציא את העובר מתוכה, כשהיא מקשה לילד, כך עשה הקב"ה בזמן שהוציאנו ממצרים. וזהו "גוי מקרב גוי", קרב מלשון קרביים. הרי עובר ירך אמו (חולין נח), הוא טפל ובטל לבהמה ונחשב ממש חלק ממנה. כמו שיש אוזן לבהמה, כך יש ירך לבהמה, וזה העובר. וכלל ישראל ברוב ירידתם הרוחנית גם הם היו כאותו עובר, כחלק נטפל ומבוטל למצרים, והיה הקב"ה כביכול צריך להושיט את ידו ולהוציאנו מקרב מצרים.

והאור החיים הקדוש כותב בהרבה מקומות בפרשות האלו, וכידוע כן בשם רבינו האר"י ז"ל, שהירידה הזו של ישראל היתה ירידה כמעט מוחלטת. שהרי יש הרבה הרבה דרגות לירידה, וכלל ישראל ירדו אז כמעט עד לדיטא התחתונה, במ"ט שערי טומאה. ולשון הרמב"ם (הלכות ע"ז פ"א ה"ג), שבאותם ימים חשוכים שירדו ישראל ממעלתם בהיותם ממצרים, "כמעט קט היה העיקר ששתל אברהם נעקר וחזרו בני יעקב לטעות העולם". אותו אילן גדול של אמונה בבורא ששתל אברהם אבינו שמסר נפש כדי לנטוע ולשתול אמונה בלב הבריות להאמין בבורא יתברך, כמעט ונעקר מן העולם. וידוע שלכן הקב"ה מיהר להוציאם ממצרים, כי אם היו ממתנים עוד מעט כבר היו יכולים לרדת עוד ולהשתקע בשער הנרץ של הטומאה, ממנו אין תקומה (כמו שכתב האור החיים שמות, ז, ג)...

האור החיים הקדוש בפרשה הקודמת (שמות ג, ח), כותב דבר נורא. במצרים באמת היתה ירידה גדולה, כמו שראינו. אבל קודם הגאולה העתידה, אומר האור החיים, תהיה הירידה גדולה עוד יותר, עד גוף שערי טומאה.

שער החמישים של הטומאה – שער המינות

מהו שער הנרץ של הטומאה, ובמה הוא מתבטא?

ראיתי בספרים הקדושים (הובא בספר שומר אמונים מאמר האמונה דף ק"א ועוד), כי קבלה בדיני שיעור הנרץ הוא שער המינות. וכמו שאומרת הגמרא בעבודה זרה (דף ה, ה) על המינות, כי כל באיה כמעט לא ישוּבוּ, וצריך עבודה קשה עד מאד כדי לצאת מטומאה זו. ולדאבונו הרב, בזמננו טומאה זו הלכה והתפשטה מאד, וכלל גדול הוא בתורה, שהאדם מושפע מאנשי סביבתו. יהיה מי שיהיה, אם אדם יהיה בסביבת אנשים מתוקנים והגונים, גם הוא ישתפר. ולהיפך, אם יהיה בחברת אנשים רעים, בהכרח ירד. כמו שהאריך בזה הרמב"ם ז"ל בהלכות דעות (פ"א ה"א).

כך אנתנו רואים אצל חניך ביתו של אברהם אבינו, שהיה דבוק בו כל הזמן, ראה אותו יום יום, אכל אתו יום יום, וגם למד אתו יום יום, והו לוט. בו ברגע שעזב

את ה' יתברך הוא שכח ממשנתו. הוא אומר, אני אשב ואלמד, אני אחזור ואשנן, אני אדע את התורה, בהכל הוא אומר אני ואני ואני. אבל את ה', הוא שכח ממשנתו. ואחד כזה ששכח את ה' ממשנתו, מתחייב בנפשו.

וכך רמזו במה שאמרו (הגה"ט: טו) 'אינו דומה מי ששונה פרקו מאה פעמים למי ששונה מאה אחד פעמים'. מאה ואחד, הכוונה שיחד עם המאה פעמים הוא מצרף לזה גם את ה'אחד', את הקב"ה.

זהירות מהשפעת הרחוב

הואדם מושפע מאחרים. הוא רואה איך אנשים אומרים ומייחסים לעצמם את כל ההצלחה הן בגשמיות והן ברוחניות. תשאל בן אדם איך השגת דבר פלוני, והוא אומר לך הרי יש לי קשרים עם פלוני ועם אלמוני, והם עזרו וסייעו לי. תשאל בן אדם איך אתה יודע מה שאתה לומד, והוא משיב לך, זה בגלל שאני עשיתי כך וכך, ולמדתי כך וכך, בלא להזכיר שם שמים בפיו. וצריך להזהר לא להיות מושפע בדבר הזה מאחרים.

וכן הוא בענין אמונת החכמים. אדם שסומך על דעת רבותינו, שהם עיני העדה, אשריו טוב לו. אבל כשנדמה לאדם שהוא מספיק חכם ויכול לבטל את דבריהם, והוא אומר לעצמו, נכון, הם אומרים כך, אבל אני אומר אחרת. הם חושבים, אבל גם אני חושב. זו סכנה גדולה. לא יכולה להיות לאדם טיפה של יראת שמים, בלי אמונת חכמים.

וכל הדברים האלו באים מכל מיני כלים ומכשירים שונים ומשונים שאדם מטה אליהם אותן, וזה משפיע עליו. זה השער הנו"ן של זמננו. וצריך השגחה ושמירה מתמדת, יום יום ושעה שעה כדי שלא יסתנו ויכנסו הדברים האלו אל האדם.

וענין זה מרומז בפרשה שלנו. בהמשך הפסוקים כתוב שכשמשנה רבינו בא אל פרעה. וידבר ה' אל משה לאמר אני ה' דבר אל פרעה מלך מצרים את כל אשר אני דובר אליך... ויאמר ה' אל אהרן ואל משה לאמר. כי ידבר אליכם פרעה לאמר תנו לכם מופת ואמרת אל אהרן קח את מטך והשלך לפני פרעה יהי לתנין. זה יהיה האות והמופת. תקח את המטה האלתי, שהיה מגן עזרן כמו שאומר תרגום יונתן, והיה כתוב עליו שם המפורש, ותשלך אותו לפני פרעה, וייהפך המטה להיות תנין, נחש שרף.

אמרו רבותינו, מכאן יש לנו לימוד ומוסר השכל למה שדברנו. אפילו המטה האלתי, אם זורקים אותו לפני פרעה, למה הוא מתהפך? – לתנין. נהיה המטה לנחש. כי האדם מושפע מאנשי סביבתו, ואפילו מטה. כל זמן שהוא בידו של משה רבינו, הרי הוא מטה אלהים. אבל ברגע שמשליכים אותו לפני פרעה, על אדמת ארץ מצרים המאוסה ערוות הארץ, גם מטה האלהים מתהפך ונהיה לנחש. ומתי יתהפך שוב הנחש הזה להיות מטה? – רק כשיחזור שוב לידיו של משה רבינו.

הוא שאמרנו. יהיה מי שיהיה, אפילו יהיה מטה האלהים, במדרגה גבוהה ונשגבה, אבל אם הוא יהיה בסביבת אנשים מושחתים ומקולקלים, בעלי דעות אסורות, בהכרח שהוא יבלע גם כן מהדעות האסורות, וייהפך להיות גם הוא נחש.

זה הוא השער הנו"ן, הקשה מכל השערים, דעות אסורות, ומינות. היצר הרע עובד לדאבונו הרבה הרבה בזמננו על הענין הזה, להכניס לאדם דעות אסורות על ה' ועל משיחו. ואפשר להתקל באנשים שמקיימים לכאורה את התורה והמצוות כפי שצריך, ומדקדקים בקלה כבחמורה, אבל כשאתה שומע אלו דיבורים הם מדברים, ובאלו דעות הם מחזיקים, הרי הדברים מבהילים כל לבו לראות אדם ששומר את כל התורה והמצוות, אבל אומר, מה יש אם ילכו בחורי ישיבות לצבא. הרי זה תרתי דסתרי! איך ייתכן שאדם ששומר תורה ומצוות ידבר דיבורים שכאלו. אבל זה כי האדם מושפע. הוא קורא מה שקורא, שומע מה ששומע, והדברים מחלחלים ונכנסים אצלו.

האדם צריך לפקוח את העינים היטב היטב ולדעת, שלא כל דבר קוראים, ולא כל דבר שומעים, ולא כל דבר מכניסים לבית. כמו שאדם לא מכניס כל אוכל לביתו, ובודק היטב היטב אם האוכל הזה כשר או לא, כי אינו רוצה לפטם את גופו במאכלות אסורות, כך צריך האדם לדעת שעליו לבדוק היטב היטב במה הוא מפתם את השכל שלו, ומה הוא מכניס לראשו. גם זה צריך בדיקה והשגחה, וצריך כשרות.

והנה, כשהחולה יודע שהוא חולה זה כבר חצי רפואה. מפני שהגם שהוא מסתיר את החולי שלו מעיני בני אדם, אבל בעצם היותו יודע שהוא חולה הרי הוא זוכר את זה ומנסה למצוא רפואה למכתו. אבל אוי לו לחולה שנדמה לו שהוא בריא. חולה שמתהלך כאחד האדם ולא מרגיש בחוליו, אין תקווה ואין סיכוי שיבריא, מפני שאין הוא יודע בכלל שהוא חולה.

הסכנה שבעיתונים ובמכשירים אסורים

לכן, אקריא מכתב שכתב רבינו הגדול הגר"מ שך שליט"א (וצ"ל) (מכתבים

ומאמרים ח"ג אגרת רס"ד), בענין הזה. לכבוד פלוני, שלום רב וברכה. אבקש אותך ואבקש את אשתך תחי', אם אתם רוצים לחנך את הילדים שילכו בדרך הישרה, וזו היא עיקר העיקרים. אדם שמביא ילדים לעולם בשביל שיישאר לו שם, וכדי שיהיו לו עוזרים, מפסיד את התכלית. התכלית והעיקר היא לדאוג שהילדים יהיו גם כן משמשי ה' יתברך, וגם הם יהיו עבדים לבורא יתברך. והו מה שאומר כאן הרב שך, אם אתם רוצים שהילדים ילכו בדרך הישרה, ושלא תהיה לכם עגמת נפש מהם, וכל אחד רוצה את זה, שהרי אין לך עגמת נפש גדולה יותר מקלקול הבנים, וכמו שאומרת הגמרא (ברכות ז:): 'קשה תרבות רעה בביתו של אדם יותר ממלחמת גוג ומגוג'. מלחמת גוג ומגוג היא המלחמה האחרונה העתידה, ומי יודע מה יהיה אז, אבל עם כל זה אדם שיש לו בנים שאינם מהוגנין יש לו צער יותר גדול, ואי אפשר לשער ולתאר צער מי שבניו אינם מהוגנין. ועוד מוסיף הרב שך, ויהיה לכם אך ורק נחת מהם. וכל אחד זה הרי מה שהוא מבקש כאן בעולם הזה. זו השמחה הכי גדולה של האדם בעולם הזה. אפילו אם יהיה עשיר כקרח ובריא כאולם שאף פעם לא מצטנן, אם יש לו צער מבניו כלום לא שווה בעיניו.

מה היא העצה לכל זה? – אומר הרב שך: זהירו וזהירו מלהכניס בבית מכשיר רדיו. הרב שך תולה את הכל בזה. הם מפטמים את השומע אך ורק בדברי ליצנות וניבול פה המרעיל נפש האדם. אדם צריך לדעת שבאותו הזמן ששומע מה ששומע, הרי הוא מרעיל את הנפש שלו. והרי הוא דומה למי ששוחה כוס של רעל, ומבקש לאחריה עוד אחת, שגם כאן הוא שומע ומבקש אחרי זה עוד מהדורה. בכל שעה יש מהדורה, ובין המהדורות גם כן יש חדשות בקצרה למי שלא יכול להתאפק ולחכות שעה שלימה...

זה מרעיל את נפש האדם, ובפרט את נפשות הילדים שמושך אותם. וכשמתרגלים לשמוע את זה הם לא יכולים להתמסר ללימודים. נכנסים בהם כל מה שהם שומעים, כל המחשבות והדמיונות הללו, ועל ידי זה מדרדרים. זה הפתח הראשי לירידה עד שער הנו"ן.

אומר הרב שך, אביא לך ראייה לזה. כל ילדי הרחוב, איך הגיעו? בבת אחת? – וכי פתאום ברגע אחד עזבו הכל והלכו לרחוב? – ודאי שלא. אלא שלא התמסרו ללימודים ורצים אחרי דברים כאלה, וכשאין לימודים יש בטלה, והבטלה מביאה את כל הקלקולים בעולם. מגיעים אחרי פרחי ואומרים לילד אם אתה לא לומד שם, בוא ותלמד אצלנו, ניתן לך שיעורים בחנם... על כן כל מי שיודע שיש לו חיוב לחנך את הילדים שילכו בדרך טובה, כל מי שחי אצל הנקודה הזו והוא יודע שזה הוא עיקר העיקרים, לחנך את בניו בדרך התורה והמצוות כפי שצריך, צריך למנוע מהילדים לשמוע מכשירים כאלו.

ועל האם, שבדרך כלל ממנה שומעים הילדים הרבה יותר, מוטל יותר החיוב לפקח על הילדים בזה ובזדאי שאסור להכניס בבית מכשירים כאלו. ממני הרוצה טובתכם ומברך אתכם, אלעזר שך. אלו הם דברי הרב שך שליט"א, עליו אמר רבינו הגדול הסטייפלער זצ"ל שרצונו הוא רצון הקב"ה.

זה הוא הפתח הגדול להדרדות עד השער הנו"ן, של מחשבות המינות. וכל מי שחושב שלי זה לא זיק, להווי יודע שכבר ניזק הוא. כבר יש בו קלקול, והי רחם עליו, שיעזיח להתנתק מהמחשבות האלו הרעות והאסורות שכבר נכנסו בו.

סילוק שיבושים ודעות מינות – רק בעסק התורה

קשה מאד להפטר מדעות אסורות. כל אחד יראה בעצמו, שיש דברים ששמע או קרא והוא יכול לזכור אותם משך כל שנות חייו. ולפעמים זוכר דפים דפים של דברים אסורים שקרא בילדותו, והוא עוד זוכר אותם, כי נחקקו הדברים בלבו. ואחר כך זה יכול להתבטא גם במעשה.

רק דרך אחת יש להוציא את השיבושים מן הראש, והיא העמל והיגיעה בתורה. רבותינו במדרש שיר השירים (פ"א) אמרו, נמשל הלב של האדם לכוס של שמן, נכנסת טיפת מים יוצאת טיפת שמן כנגדה. אדם יתאר לעצמו שיש לפניו כוס מלאה שמן, ואם שופכים לתוכה טיפה אחת של מים, כנגד הטיפה שנכנסה יוצאת טיפת שמן מן הכוס. ולהיפך, אם נכנסת טיפה של שמן יוצאת טיפה אחת של מים כנגדה. והנמשל הוא, שאם נכנס ללב דבר אחד של תורה, יוצא דבר אחד של ליצנות כנגדו.

זה לא דבר קל להכניס דבר של תורה ללב. הראיה היא, שהרבה פעמים אדם שומע דבר תורה, ולמחרת אם תשאל אותו 'מה אמרו אתמול בשיעור' הוא אומר לך 'אני לא יודע, שכחתי'. מה שאני כן זוכר זה רק שאמרנו רבי תנניא בן עקשיא... לכן לא קל הדבר להכניס דבר תורה בלב, אבל אם האדם מקעקע את הלב ומחדיר בו היטב היטב דבר תורה, כלשון הגר"א באגרתו, רק אז אפשר שתסתלק ותצא ממנו טיפה אחת של מים, דברי ליצנות.

ה' יהיה בעזרונו, שנצל מכל הדעות האסורות והכזבות, ונזכה בקרוב שתמלא הארץ דעה את ה'.

נחל אליהו

הם עדיין בגלות! שלימות הגאולה היא בקבלת התורה והשראת השכינה בישראל! ובלי זה, אם לא חוזרים למעלת אבותם, עדיין נחשבים גולים!

וזה גם הענין של שובב"ם, הפרשיות של שובב"ם ידוע מהאר"י הקדוש שהם פרשיות שמסוגלות לגאולת הגוף והנפש, כמו שהיה ביציאת מצרים.

ורואים מה הוא כוח ההשפעה של התורה הקדושה, שענין הפרשיות שקוראים בקריאת התורה משפיע על הזמן, וכמו שלזמן המועדים יש את ההשפעה שהיתה בשורש כל מועד ומועד כידוע מהרמח"ל, כך גם בכל שבוע ושבוע לקריאה שקוראים בתורה יש השפעה, שאם לא כן מה ענין שבועות אלו שקוראים בהם את עניני הגלות והגאולה לגאולת הגוף והנפש בזמן הזה.

אבל לכאורה סגולת ימים אלו היו צריכים להיגמר בפרשת בשלח ששם נגמרת הגאולה, ומה ענין פרשיות יתרו ומשפטים לגאולה?

אלא שהשלימות של הגאולה היא רק בקבלת התורה ובהקמת המשכן, וקבלת התורה נאמרה בפרשת יתרו ובסוף משפטים, ולכן אף הם מהימים המסוגלים, ובשנה מעוברת סגולת הימים מתרבה לשובב"ם ת"ת, שהם אף תרומה ותצוה, מפני שבהם יש את השלימות של השראת השכינה בישראל על ידי הקמת המשכן.

יסודות האמונה שנתגלו ביציאת מצרים

כה אמר ה' בזאת תדע כי אני ה' (ז, יז) למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ (ח, יח) בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ (ט, יד).

בסדר ההגדה אנחנו אומרים: רבי יהודה היה נותן בהם סימנים, דצ"ך עד"ש באח"ב.

סימנים אלו שרבי יהודה נותן לעשרת המכות, ודאי שאינם סימנים ללא משמעות, שהרי זה יכול כל אחד ליתן, ומה בא ללמדנו בזה?

וודאי שיש בהם עניינים גבוהים, וכמו שביאר בזה ר' שמשון אורסטופולר במכתבו הידוע על דרך הסוד. אבל גם על דרך הפשט יש להם משמעות, והיא: רבי יהודה בא לחלק את כל המכות לשלש קטגוריות, שלכל אחת מהן יש משמעות נפרדת.

וכן כתבו הקדמונים - השל"ה הקדוש (מסכת פסחים מצה עשירה - דרוש שני אות שכ) וכן המלבי"ם (שמות ז, יד) מאריך בזה - שחלוקה זו של דצ"ך עד"ש באח"ב היא חלוקה המפורשת בתורה, לפני כל קבוצה משלשת קבוצות אלו, משה רבינו אומר לפרעה בדבר ה' שעל ידי מכות אלו יבוא לגילוי דבר אמונתו בעולם, לפני הקבוצה הראשונה משה רבינו אומר בדבר ה': בזאת תדע כי אני ה', ולפני מכת ערוב - הקבוצה השנייה:

ולקחתי אתכם לי לעם - סוף הגאולה, בהשראת השכינה בישראל

לכן אמור לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים והצלתי אתכם מעבודתם וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדולים, ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלוקים וידעתם כי אני ה' אלוקיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים (ו, ו-ז).

יש ארבע לשונות של הגאולה, וכנגדם אנחנו שותים ארבע כוסות בליל הסדר - 'הוצאתי' 'הצלתי' 'וגאלתי' 'ולקחתי'.

הרמב"ן בפתחה לחומש שמות אומר, שחומש שמות מדבר על הגלות והגאולה של כלל ישראל, ואף שהפרשיות של הגלות והגאולה הם: שמות, וארא, בא, בשלח, ואמר הרמב"ן, שהשלימות של הגאולה היא רק במעמד הר סיני והקמת המשכן, שאז היתה השראת השכינה בישראל, וכמו שכתוב בסוף הציווי של הקמת המשכן (שמות כט, מ): וידעו כי אני ה' אלוקיהם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים לשכני בתוכם. מתן תורה וההמשך של מתן תורה על ידי הקמת המשכן הם סוף הגאולה, שאז היתה השראת השכינה התמידית בישראל.

וכן הוא לשונו הזהב של הרמב"ן: השלים הכתוב ספר בראשית שהוא ספר היצירה בחידוש העולם ויצירת כל נוצר ובמקרי האבות וכו', ונתייחד ספר ואלה שמות בענין הגלות הראשון הנגזר בפירוש ובגאולה ממנו וכו', והנה הגלות אינו נשלם עד יום שובם אל מקומם ואל מעלת אבותם ישובו, וכשיצאו ממצרים אף על פי שיצאו מבית עבדים עדיין יחשבו גולים כי היו בארץ לא להם נבוכים במדבר, וכשבאו אל הר סיני ועשו המשכן ושב הקב"ה והשרה שכינתו ביניהם אז שבו אל מעלות אבותם, שהיה סוד אלוהי עלי אהליהם והם הם המרכבה, ואז נחשבו גאולים, ולכן נשלם הספר הזה - חומש שמות בהשלימו ענין המשכן ובהיות כבוד ה' מלא אותו תמיד - "וכבוד ה' מלא את המשכן".

ולפי זה מובן שלשונות הגאולה הם לא רק 'הוצאתי' 'הצלתי' 'וגאלתי', אפילו שבזה לכאורה כבר נגמרה הגלות, ומה נשאר עוד אחרי ש"הוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים והצלתי אתכם מעבודתם וגאלתי אתכם בזרוע נטויה"?

נשאר עוד סוף הגאולה "ולקחתי אתכם לי לעם" שגם זה מלשונות הגאולה - הלשון הרביעית, ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלוקים, מתן תורה והשראת השכינה, שזה חלק הלתי נפרד מלשונות הגאולה, וכדברי הרמב"ן ששלימות הגאולה היא כששבו אל מעלת אבותם והשרה הקב"ה שכינתו ביניהם.

כל אלו שחושבים שהם באו פה לארץ בשביל לגדל תרנגולים בעין חרוד, הם חושבים שבזה הם נחשבים גאולים, אבל יש להם טעות מרה -

למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ, ולפני מכת ברד - הקבוצה השלישית: בעבור תדע כי אין כמוני בקרב הארץ.

וכבר האריך הרמב"ן בסוף פרשת בא (יג, טז) שעיקרם של המכות באו לברר את כל יסודות האמונה, וכל קבוצה מהקבוצות כפי שחילק אותם רבי יהודה, מגלה אחד משלשת יסודות האמונה שהם נגד כל שיטות הכפירה שהיו בעולם.

עיקרי הכפירה שהיו בעולם

שלוש שיטות עיקריות של כפירה היו בעולם, כת אחת אומרת: העולם קדמון, "כיחשו בה" ויאמרו לא הוא" (ירמיה ה, יב), הם כופרים במציאות הבורא ואומרים שהעולם קדמון.

כת זו לא עברה מן העולם אלא הגלגול המודרני של שיטה זאת היא, פיצוצים!!! העולם נוצר כתוצאה מפיצוץ מיקרי! זהו יסוד "תורת האבולוציה" היום ב"ה גם תאוריה זו כמעט ועברה מהעולם.

ולחייבת הקודש נזכיר, הלא דור דור ודורשיו, וכל דור זכה ונתברך באברהם אבינו שלו שמנפץ ומבטל את פסילי אותו הדור, כדרך שאברהם אבינו ניפץ את הפסילים.

שמעתי שהרב קונשטט זצ"ל ראש ישיבת קול תורה לפני כשבעים שנה, נקלע פעם לחיפה האדומה, באותה תקופה הייתה זו עיר שבה היה מעוז הכפירה, הוא נכנס לחנות בגדים בשעה שהמוכר יצא לרגע לקיוסק סמוך, והמתין.

לפתע נכנס שם פרופסור שהגיע מהטכניון שהיה ידוע כאפיקורס גדול וכופר בעיקר, שאלו הפרופסור: כבוד הרב, היכן בעל החנות? הבחין הרב קונשטט בהזדמנות שנקרית לפניו, והשיב לו בחכמה: אין בעלים לחנות! תמה הפרופסור בלבו וחזר ואמר: אני מתכוון למי שהחנות שלו, חזר ואמר לו הרב קונשטט: החנות אינה שייכת לאף אחד! ולתמימתך מה זו החנות, היא נהיתה לבד!!

אמר לו הפרופסור: אני לא מבין מה אתה מתכוון, מה הפירוש נהיה לבד? אמר לו הרב: הרי אנחנו פה כמה מאות מטרים מהנמל. הגיעה אנייה עמוסה בגדים לנמל, ולפתע פיצוץ עז בחדר המנועים של האנייה שהחריד את כל האזור, גרר אחריו שורה של פיצוצים, ומחמתם עפו כל הבגדים שבאנייה ונחתו בדיוק במקום הזה, החליפות נתלו על הקולבים! החולצות קופלו במדפים! והעניבות הונחו על מעמדן! הכל נהיה לבד כתוצאה מהפיצוץ!!

הסתכל בו הפרופסור המלומד שהיה סבור שהוא רואה רב מכובד, בפנים מעוררי רחמים, ופלט לעצמו: כנראה שכבוד הרב זקוק לאשפוז.

אמר לו הרב: אם כבוד הרב זקוק לאשפוז כבוד הפרופסור זקוק לטיפול נמרץ!!

כמה פריטים יש פה בחנות? אלף, אולי אלפיים, אתה יודע כמה תאים יש לך במוח? בעין לבד יש מאה עשרים ושבע מיליון תאים! ובמוח יש עשר מיליארד תאים! בכל כדור הארץ יש שבע מיליארד תושבים, כלומר במוח שלך יש תאים יותר מכל תושבי כדור הארץ! ובין כל תא לתא יש רבבות סיבים! והיום גילו שכל תא ותא מכיל בקרבו תחכום נפלא, עולם עצום של חכמה! וזה יכול להיות מפיצוצים, אבל החנות לא נהיתה מפיצוצים!!

תשובה לאומרים עזב ה' את הארץ

הכת השנייה, וכן היא דעת רוב אומות העולם: מאמינים שיש בורא לעולם והעולם לא נוצר מעצמו, אבל הם כופרים בהשגחה, כמו שמכוננית לא נוצרה לבד, אבל מרגע שהיצרן סיים את פעולתו, והעמידה בשלמותה, הוא מוסר אותה ללקוח ואינו מתערב במה שקורה לה, כך גם הקב"ה אכן ברא את העולם, אבל הוא לא מתערב במה שקורה כאן בעולם.

אותם הכופרים עוד עוטפים את זה בנימה של גדלות הבורא, שהקב"ה שהוא גבוה מעל גבוה, וכי מעניין אותו מה שיש לי בצלחת? מעניין אותו העולם השפל הזה? אבל ודאי שיש פה נגיעה לא קטנה, שהרי אם הקב"ה משגיח, העולם אינו הפקר! יש דין ויש דיין, יש שר ויש עונש, יש גיהנום ויש גן עדן, ורק מפני שאומרים עזב ה' את הארץ, איש בשריות ליבו יכול ללכת.

וכנגד דברי הכפירה של כת זו, מאריך הנפש החיים (שער ג פרק ט) לבאר מה שאומרים בפסוקים בתהלים (קיג, ד) ובהלל: רם על כל גוים ה' על השמים כבודו - הגוים מכירים במציאות הבורא אבל אומרים על השמים כבודו, אין זה לפי כבודו להשגיח בעולם השפל הזה. וכנגדם אנחנו משיבים להם (שם ה-ו): מי כה' אלוקיני המגביהי לשבת, המשפילי לראות בשמים ובארץ, אלוקיני - שמשגיח עלינו בפרטות, ואף על פי שהוא מגביהי לשבת אין זה כדבריכם שאינו לפי כבודו להשגיח על הארץ, אלא הוא אף משפילי לראות בשמים ובארץ.

ומוסיף עוד המלבי"ם (תהלים שם) שאומרים להם, אתם סבורים שבארץ אין זה לפי כבודו אבל בשמים זה כן לפי כבודו, אמנם האמת ככתוב בתפילת שלמה (מלכים א ח, כז): הנה השמים ושמי השמים לא יכללוך, ואם כדבריכם אף לראות בשמים זה משפילי בשביל הקב"ה בדיוק כמו בארץ.

והכת השלישית: מאמינים אף בהשגחת השם אלא שכופרים ביחוד השם, כמו שהרמב"ם (עבודה זרה פרק א הלכה א) מאריך, שטעותם של עובדי עבודה זרה, שהם סבורים שהקב"ה נתן סמכויות וכוח עצמי לצבא השמים.

עשרת המכות לבטל כיתות הכופרים

ולביטול שלשת כפירות וטעויות אלו נאמר דצ"ך עד"ש באח"ב:

לפני דצ"ך, כתוב בתורה (ז, יז) שמשא אומר: בזאת תדע כי אני ה', זהו היסוד הראשון - גילוי של מציאות הבורא, כנגד הכופרים במציאותו.

ולפני עד"ש - לפני ערוב, משה אומר (ח, יח): בזאת תדע כי אני ה' בקרב הארץ, ופירש רש"י: אע"פ ששכינתי בעליונים גזרתי מתקיימת בתחתונים, כנגד האומרים עזב ה' את הארץ, וכופרים בהשגחת הבורא במה שקורה כאן, אומר הקב"ה: "אני ה' בקרב הארץ - גזרתי מתקיימת בתחתונים".

ונגד הכת השלישית ניתנו המכות של באח"ב, לפני מכת ברד אומר משה בדבר ה' (ט, יד): בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ - יחוד ה', ברד שהוא מאש ומים ובו כל הכוחות, ועל כולם אומר שאין עוד מלבדו - אין כמוני בכל הארץ.

יסודות אמונה אלו מלווים אותנו בכל מהלך השנה

שלושת היסודות האלו של אמונה מלווים אותנו, ואנחנו מזכירים אותם במהלך היום, ועל סדר ימות השנה כמה וכמה פעמים.

א. השל"ה הקדוש מבאר, ששלושת יסודות אלו הם עיקרו של הפסוק (דברים ד, לט) שאומרים כל יום בסיום התפילה - בתפילת עלינו לשבח: וידעת היום והשבות אל לבבך, כי ה' הוא האלוקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, אין עוד. כי ה' הוא האלוקים - היסוד הראשון, מציאות הבורא, בשמים ממעל ועל הארץ מתחת - היסוד השני, שהוא משגיח על מה שקורה כאן אף בארץ מתחת, אין עוד - היסוד השלישי, של יחוד ה' שאין עוד מלבדו.

ב. שמעתי אומרים, שקבלת עול מלכות שמים שבשמע ישראל כולל את שלושת יסודות אלו, שמע ישראל ה' - זה מציאות הבורא, היסוד הראשון, אלוקים - זה היסוד השני שמשגיח עלינו, ה' אחד - יחוד הבורא, זהו היסוד השלישי.

ג. וכך גם הפסוק בישעיה (מד, ו) שמזכירים אותו בפסוקי מלכויות בראש השנה: כה אמר ה' מלך ישראל וגואלו ה' צבקות, אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלוקים, אני ראשון - שהעולם אינו קדמון אלא הקב"ה ברא את העולם, היסוד הראשון, ואני אחרון - שאני ממשיך להנהיג את העולם, היסוד השני, ומבלעדי אין אלוקים - היסוד השלישי של יחוד ה'.

ועל משקל פסוק זה אנחנו מזכירים מטבע לשון דוגמתו כל יום בתפילה: אמת אתה הוא ראשון, ואתה הוא אחרון, ומבלעדיך אין לנו מלך גואל ומושיע, שבזה מזכרים שלושת יסודות האמונה.

ד. וכן שלושת תפילות השבת מורים על שלושת היסודות, בתפילת הערב מזכירים, עניני מעשה בראשית, ובתפילת השחר מבואר בראשונים שמזכירים עניני יציאת מצרים, ובתפילת המנחה אומרים: אתה אחד ושמך אחד - שזה לעתיד לבא. ויכולו השמים והארץ ועניני מעשה בראשית שבתפילת מעריב - כנגד הכופרים במציאות הבורא ואומרים שהעולם קדמון. זכר ליציאת מצרים שבתפילת שחרית - היסוד השני של השגחה תמידית, שביציאת מצרים אף שנתגלו כל יסודות האמונה, נתגלה בעיקר שהקב"ה משגיח על כל העולם. ואתה אחד ושמך אחד שבתפילת מנחה - זהו יחוד השם, היסוד השלישי.

אלו הם שלושת יסודות האמונה שמלווים אותנו בכל מהלך חיינו, ונתגלו במיוחד במכות שהכה ה' את פרעה לפני יציאת מצרים.

הטעם שחזק ה' את לב פרעה במכות האחרונות

ויחזק לב פרעה ולא שמע אליהם (ז, כב; ח, טו), וירא פרעה כי היתה הרוחה והכבד את לבו ולא שמע אליהם (ח, יא), ויכבד פרעה את לבו גם בפעם הזאת (ח, כח), ויכבד לב פרעה ולא שלח את העם (ט, ז), ויחזק ה' את לב פרעה ולא שמע אליהם כאשר דיבר ה' אל משה (ט, יב).

במדרש (שמות רבה יג, ד) כתוב, הובא ברמב"ן (ז, ג) ויש גרסאות אף ברש"י כן: שבחמש מכות הראשונות היה לפרעה בחירה האם לשמוע לדבר ה' או לא, ולכן בחמש מכות הראשונות כתוב שפרעה חזק את ליבו, לא שהקב"ה חזק את ליבו אלא הוא בבחירה שלו הכביד את ליבו ולא שמע אליהם. אבל בחמש מכות האחרונות כתוב: ויחזק ה' את לב

פרעה, מכאן ואילך כבר ניטלה ממנו הבחירה, הקב"ה חזק את ליבו שלא ישמע אליהם.

ולמה ניטלה ממנו הבחירה?

מכיון שבמכות הראשונות שהיתה לו בחירה הוא הזיד והכביד את לבו, הוא נענש שמכאן ואילך ניטלה ממנו הבחירה, והוא הרשיע בעל כרחו במכות האחרונות.

מה העונש הכי גדול שיכול להיות לאדם ששקוע בחטא?

הרמב"ם בהלכות תשובה (ו, ג) כתוב דבר נורא, שעל זה ידו כל הדווים: ואפשר שיחטא האדם חטא גדול או חטאים רבים, עד שיתן הדין לפני דיין האמת - לפני הקב"ה, שיהא הפרעון מזה החוטא על חטאים אלו שעשה ברצונו ומדעתו, שמונעים ממנו התשובה.

ומוסיף הרמב"ם: ואין מניחים לו רשות לשוב מרשעו, כדי שימות ויאבד בחטאו שיעשה, הוא שהקב"ה אמר על ידי ישעיהו (ו, י): השמן לב העם הזה ואזניו הכבד ועיניו השעפן יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו יבין ושב ורפא לו. והרמב"ם מביא עוד פסוק, וכן הוא אומר (דברי הימים ב לו, טז): ויהיו מלעיבים במלאכי האלוקים ובזים דבריו ומתעתעים בנביאים עד עלות חמת ה' בעמו עד לאין מרפא, כלומר חטאו ברצונם והרבו לפשוע עד שנתחייבו למנוע מהם התשובה שהיא המרפא.

ועל פי זה אומר הרמב"ם: לפיכך, כתוב בתורה: ואני אחזק את לב פרעה, לפי שחטא מעצמו תחילה והרע לישראל הגרים בארצו, שנאמר: הבה נתחכמה לו, נתן הדין למנוע התשובה ממנו עד שנפרע ממנו, לפיכך חזק הקב"ה את ליבו וכו'.

ועוד מוסיף הרמב"ם ואומר: ולמה היה שולח לו ביד משה ואומר שלח ועשה תשובה, וכבר אמר לו הקב"ה אין אתה משלח, שנאמר: ואתה ועבדיך ידעתי וגו' ואולם בעבור זאת העמדתך? כדי להודיע לבאי עולם - את היסוד הזה, שהוא אחד מהיסודות שלומדים מיציאת מצרים: להודיע לבאי עולם, שבזמן שמונע הקב"ה התשובה לחוטא אינו יכול לשוב, אלא ימות ברשעו שעשה בתחילה כרצונו.

ומביא הרמב"ם עוד דוגמאות שנמנע מאנשים התשובה: וכן סיוחן לפי עונות שהיו לו נתחייב למונעו מן התשובה, שנאמר (דברים ב, ל): כי הקשה ה' אלהיך את רוחו ואמץ את לבבו. וכן הכנענים לפי תועבותיהן מנע מהן התשובה, עד שעשו מלחמה עם ישראל, שנאמר (יהושע יא, כ): כי מאת ה' היתה לחזק את לבם לקראת המלחמה עם ישראל למען החרימם. וכן ישראל בימי אליהו, לפי שהרבו לפשוע מנע מאותן המרבים לפשוע תשובה, שנאמר (מלכים א יח, לז): ואתה הסבות את לבם אחורנית כלומר מנעת מהן התשובה.

וכמובן שיש בזה בחינות ודרגות, זאת אומרת שכפי מה שאדם יותר שקוע בחטא מונעים ממנו יותר דרכי תשובה, וכמה שפחות שקוע נמנעים ממנו פחות דרכי תשובה, אבל בכל אופן זה נורא ואיום!! ולכן פרעה נענש שנמנע ממנו התשובה ובמכות האחרונות הקב"ה הכביד את לבו. והם הם דברי המדרש שבחמש מכות הראשונות היה לו בחירה, ובחמש האחרונות נמנעה ממנו הבחירה.

החילוק בין 'חפץ לרצון'

דרך אגב, יש דוגמא נוספת שהרמב"ם לא מביא, אצל בני עלי

ותשוקת ה' להמיתם, ונמנע מהם דרכי התשובה.

טעם נוסף מדוע חיזק ה' את לב פרעה

הסבר נוסף למה הקב"ה חיזק את לב פרעה מבארים, שאין הכוונה שניטלה ממנו הבחירה לגמרי, אלא ביאור על פי משל:

פעם אחד השרים של הגוים שאל את אחד מגדולי ישראל (כמדומה שזה היה ר' יונתן אייבשיץ): למה תמיד כשהיהודים באים למשפט אצל גוי הם נותנים שוחד, הרי התורה אסרה לתת שוחד?

השיב לו אותו חכם על פי דרכו: למה התורה אסרה לתת שוחד? בגלל שהתורה רוצה שיהיה איזון, שוויון בין שני הבעלי דינים, ואם השופט יקבל שוחד מאחד מהבעלי דין המשפט מאבד את האיזון ואת השוויון.

וממילא, כשיהודי וגוי באים למשפט אצל שופט גוי, באופן טבעי הגוי נוטה לטובת הגוי ולרעת היהודי, ושוב אין איזון ושוויון במשפט, ועל ידי שהיהודי נותן שוחד לשופט הוא מחזיר את זה לאיזון, הוא מבטל את הנטייה הטבעית של השופט לגוי, כל ענין האיסור של שוחד הוא שלא להפר את האיזון, ובמשפט כזה אדרבה השוחד מחזיר את זה לאיזון, ולכן נותנים שוחד.

על דרך זה, פרעה אחרי שהוא רואה כל כך הרבה ניסים שהקב"ה עושה לכלל ישראל, באופן טבעי הוא מאבד את הבחירה ולא נשאר לו ברירה אלא לשמוע בקול ה', ולכן הקב"ה חיזק את ליבו שיגיע למצב שיהיה לו בחירה, חיזוק לבו היה כדי להביא אותו ממצב של העדר בחירה למצב של איזון.

בתחילת שמואל (שמואל א ב, כה) כתוב שעלי הכהן הוכיח אותם: ולא ישמעו לקול אביהם כי חפץ ה' להמיתם, דהיינו היות והם חטאו בחילול ה', חילול ד' שהוא חטא נורא כל כך, לכן נגזר עליהם שלא ישמעו בקול אביהם כי חפץ ה' להמיתם.

מה ההבדל בין 'חפץ' ל'רצון'?

על דברי שמואל הנביא (שמואל א טו, כב, הנקרא בהפטרות פרשת זכור): החפץ לה' בעולות וזבחים כשמוע בקול ה', אומר המלבי"ם: ההבדל בין 'חפץ' ל'רצון' הוא, רצון - זה דבר שאדם רוצה בגלל שהשכל מחייב אותו, אבל לא בהכרח שהוא משתוקק אליו, חפץ - זה דבר שאדם משתוקק אליו בעצם. דוגמא לדבר, אדם שלוקח ויטמינים הוא לא משתוקק להם, הוא רוצה אותם בשביל הבריאות, זה רצון, אבל אדם שסועד סעודה זה לא רק רצון, זה חפץ, הוא תאב ומשתוקק לזה.

הקב"ה הוא מלך חפץ בחיים, יחזקאל הנביא אומר בדבר ה' (לג, יא; לב), הפסוקים שמזכירים בתפילת נעילה): אמור אליהם חי אני נאום ה' אלוקים אם אחפוץ במוות הרשע כי אם בשוב רשע מדרכו וחי, כי לא אחפוץ במוות המת נאום ה' אלוקים ושובו וחי, על כל החטאים נאמר שמידת הדין רוצה להמית אותם, אבל החפץ של הקב"ה - התשוקה שלו היא שהרשעים יחזרו בתשובה, כי לא אחפוץ במוות המת.

אבל בחילול ה' שעשו בני עלי הם הגיעו לדרגה חמורה כל כך, שעלי אומר להם: ולא ישמעו לקול אביהם כי חפץ ה' המיתם - החפץ, התשוקה של הקב"ה היא 'המיתם', בעוד שעל כל החוטאים כתוב "חי אני נאום ה' אם חפץ אחפוץ במוות הרשע כי אם בשוב רשע מדרכו וחי: כאן כתוב "כי חפץ ה' המיתם", דוקא בגלל דרגתם, כמו שמבואר בתרגום שני בתחילת מגילת אסתר שהם נמנים בין גדולי עולם, החילול ה' שהם עשו היה חמור עד שכתוב בהם (שמואל א ב, ז): ותהי חטאת הנערים גדולה מאד את פני ה' כי נאצו האנשים את מנחת ה', ולכן חפץ

להצטרפות לקבלת הגליונות והשיעורים: 2132817@gmail.com

מסלול מייל בלבד: N636567@gmail.com

וידעתם כי אני ה' - תכלית יציאת מצרים גילוי שם הוי"ה

כמעט זהה ללשון הרמב"ם וז"ל "כל איש מישראל צריך שיאמין וידע, שיש שם מצוי ראשון קדמון ונצחי, והוא שהמציא וממציא כל מה שנמצא במציאות, והוא האלוק ברוך הוא". וממשיך שכל אלו הידיעות קבלנום בקבלה ממעמד הר סיני. ולכאור' המקור לחובת הידיעות המפורטות וההבחנות בהכרת הבורא מצד פעולותיו בבריאת שמים וארץ נמצא רק בדברי הרע"מ, דבלשון הכתובים הוזכרה רק החובה להכיר במי שהוציאנו ממצרים, ויש למצוא מקור לשיטת הרמב"ם והרמח"ל מתוך לשון המקרא עצמו.

ראשון - וקדמון ונצחי

עוד יש להעיר בלשון הרמח"ל שהוסיף על מש"כ הרמב"ם גם שהוא 'קדמון ונצחי'. ונבדל התואר 'ראשון' מתואר 'קדמון', דבפשטות 'ראשון' דמעיקרא משמע, דבא לומר שיש בורא שהוא הסיבה הראשונה והמקור הראשון למציאותם של כל הנמצאים, אך התואר 'קדמון ונצחי' נוגע בנקודה שונה, שאינו מתחדש בזמן ומציאותו תהיה לעולם בזמן. ולכאור' הידיעה שהוא קדמון ונצחי היא ידיעה נפרדת כמו שמצאנו בהקדמת הרמב"ם לפרק חלק במנין י"ג עיקרים שחילקם לשני עיקרים שונים - העיקר הראשון על מציאות ה' והעיקר הרביעי על קדמות ה'. והיה לו למנות ידיעה זו כידיעה נוספת בבורא עם פירוט שש הידיעות השורשיות בבורא ית' בהמשך פרק א, ומפני מה צירף וכלל בתוך הידיעה הראשונה שיש להאמין ולידע במצוי ראשון, גם את הפרט הזה שהוא קדמון ונצחי.

הכרת הבורא נכללת בידיעת שם הוי"ה

ומה שנראה להציע בפשוטם של דברים, שלמדו הרמב"ם והרמח"ל וז"ל ברע"מ, שהידיעה המכוונת והמבוקשת מבני אדם בפסוקים ו'וידעתם כי אני ה' אלוקים' וכן 'אנוכי ה' אלוקיך' היא ידיעת שם הוי"ה, והיא הידיעה הראשונה בפסוק. כשנאמר 'אנוכי ה' אלוקיך' נאמר שיש להכיר מי האומר 'אנוכי' - שם הוי"ה, ולא רק להכירו כמוציא את בני"מ ממצרים. וכן ו'וידעתם כי אני ה' - שהוא המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים, ז"א שעיקר התכלית היא ידיעתו - ידיעת שמו ית' שהוא המוציא מארץ מצרים. וכן יש להוכיח כדבריהם מהכתוב בתחילת הפרשה 'ושמי ה' לא נודעת להם... וע"ז בא ההמשך 'והוצאתי... וידעתם כי אני ה'". הרי מבואר שהידיעה המתחדשת היא ידיעת עצם שם הוי"ה שלא נודע עד הנה. ומכיון שבשם הוי"ה אנו אמורים להכירו יש לנו ללמוד ולהבין את פירושו של שם הוי"ה.

[ולכאור' נראה שלדעת ריה"ל שאיננו מתייחסים אל הבורא אלא מצד יצי"מ (והוא יחיד מבין הראשונים שסובר כך) המשיך לשיטתו בכוזרי (מאמר ד א) וכתב שמעיקר הפשט אין צורך לבקש פירוש בלה"ק לשם הוי"ה כי הוא השם שמתיחס אליו. כשם שאין צורך לידע ולהסביר למה ראובן נקרא ראובן כך שמו של הקב"ה מייחד אותו שהוא אלוק כל האלוהים ואין צורך לחקור ולבקש אחר פירוש השם. הגם שבוודאי יש פירוש ועומק לשם הוי"ה (וכמו שיש הסבר לשמו של ראובן), מ"מ אין צורך לעסוק בו אלא כאשר התורה מזכירה שם הוי"ה כוונתה רק להודיע במי המדובר.

בבואינו ללמוד את הפרשיות של יציאת מצרים יש לעמוד על חידוש יסודי ששייך הן לפרשת שמות והן לפרשת וארא ונוגע גם לפרשת יתרו.

המצוה הראשונה מכל המצוות

ברע"מ בפרשתן פותח את הפרשיות של יציאת מצרים בהגדרת המצוה הראשונה שבכל המצוות - ידיעת האמונה. וז"ל "ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלוקים וידעתם כי אני ה' אלוקים וגו', פקודא דא קדמאה דכל פקודין, ראשיתא קדמאה דכל פקודין למנדע ליה לקודשא בריך הוא בכללא, מאי בכללא למנדע דאית שליטא עלאה דאיהו רבון עלמא וברא עלמין כלהו שמיא וארעא וכל חיליהון".

כמו כן, הרמב"ם בספר המצוות (עשין א) מוכיח שידיעת האמונה היא בכלל תרי"ג מצוות, דבגמ' במכות (כד.) א"ל שנמסרו לנו ע"י משה רבינו רק תרי"א מצוות ואילו ב' מצוות 'אנוכי' ו'לא יהיה לך' מפי הגבורה שמענום, וא"כ מצות 'אנוכי' בכלל תרי"ג מצוות. ומפרש הרמב"ם "המצוה הראשונה היא הציווי אשר ציוונו להאמין האלוהות והוא שנאמין שיש שם עלה וסיבה הוא פועל לכל הנמצאות והוא אמרו ית' אנוכי ה' אלוקיך".

שיטות ריה"ל והרמב"ם במצוות אמונה

יש בדברי הרע"מ וברמב"ם חידוש. דבפשוטם של הפסוקים המובאים, הכתוב מעמיד דווקא את ההתגלות של הקב"ה ביציאת מצרים כעיקר אמונת ישראל, דכתיב "וידעתם כי אני ה' אלוקים המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים" (שמות וז) "אנוכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים" (שם כ ב). ואכן ריה"ל מפרש שיסוד מצות האמונה נמצא בגילוי שהיה ביציאת מצרים. כך מצינו באב"ע (שמות כ א) משמו "שאלני ר' יהודה הלוי מנוחתו כבוד, למה הזכיר אנוכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, ולא אמר שעשיתי שמים וארץ ואני עשיתך", וכך גם ייסד בספר הכוזרי (מאמר א כה) "וכן פתח אלוקים דבריו אל המון ישראל 'אנוכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים', ולא אמר 'אני בורא העולם ובוראכם' - ההתייחסות שלנו אל הקב"ה אינה מיוסדת על ההיכרות עימו כבורא שמים וארץ אלא על ההיכרות עימו ביציאת מצרים. וכך מסיים שם "השיבותיך מה שאני חייב בו וחייבין בו כל קהל ישראל, אשר התברר אצלם המעמד ההוא בראות עיניהם, ואחר כן הקבלה הנמשכת שהיא כמראה העין".

אך לדעת הרמב"ם הידיעה המבוקשת במצות האמונה היא הכרת מציאות הבורא (כפי ערך הנבוא) וז"ל בספר משנה תורה (ריש הל' יסוה"ת) "יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון, והוא ממציא כל נמצא, וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמתת המצאו. ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי אין דבר אחר יכול להמצאות. ואם יעלה על הדעת שאין כל הנמצאים מלבדו מצויים הוא לבדו יהיה מצוי, ולא יבטל הוא לבטולם, שכל הנמצאים צריכין לו והוא ברוך הוא אינו צריך להם ולא לאחד מהם, לפיכך אין אמתתו כאמתת אחד מהם".

גם רמח"ל הלך בדרכו של הרמב"ם ופתח את ספר דרך השם בלשון

ואפשר דנפקא מינה לדעה זו, במה שנפסק בשו"ע (או"ח ה) שיש לכוון בקריאת שם הוי"ה את שם הקריאה ואת שם הכתיבה ולדעת הגר"א אין צריך לכוון אלא בשם הקריאה לבד, ולדעת ריה"ל לכאוף די בכוונה אליו - שהוא השי"ת בלי כל פירוש.]

היחס אל הקב"ה דרך שמו

ונראה להעמיק ולברר יסודיות הענין של ידיעת שמותיו של הקב"ה. כאשר הקב"ה מגלה את שמו בסנה ואומר למשה רבינו "זה שמי לעולם וזה זכרי לדור דור", לא הודיעו שם זה רק כסימן זיהוי לידע מי הוא המדבר, אלא הבורא מלמדו שם של יחס שבאמצעותו על האדם להכיר ולתפוס את הבורא. ונבאר.

כאשר אדם קורא לאדם אחר בשמו, ההיכרות ביניהם אינה על ידי השם, אלא האדם מכיר את רעהו היכרות מוקדמת בכל מיני דרכים ואמצעים, ושמו אינו אלא סימן לידע במי המדובר לפי ההיכרות המוקדמת. אולם יחס האדם אל הקב"ה וידיעתו את הקב"ה אינם בתפיסת עצמותו דלית מחשבה תפיסא ביה כלל, אלא ההיכרות והתפיסה של האדם היא רק בהשגת שמו שדרכו משיגים ויודעים את הקב"ה. כל הידיעות שיש לאדם בהקב"ה הם מושגי תפיסה שלו לפי ערכו במציאות הבורא, וההתגלות של הקב"ה היא רק ע"י שמותיו שמתארים את מציאותו כלפי האדם. זאת הסיבה שרק אצל בני אדם שייך 'שם עצם', כי השם מורה על עצמותו של פלוני המושגת מכבר ע"י החוש, אבל אצל הקב"ה שעצמותו לא מושגת כלל לא יתכן שהשם יהא 'שם עצם', אלא ענין השם הוא במשמעות אחרת - ביטוי לגילוי והשגה בו.

חשיבות ידיעת שמו

משה רבינו שאל בסנה "ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם", והקב"ה האריך ופרט לו "אהיה אשר אהיה-ה שלחני אליכם" וגו'. תשובה זו היא פרשה שלימה שמגלה נושא נרחב סביב שמו של הקב"ה והיחס אליו, ופשוט וברור שתוכן הפרשה אינה רק בירור האיך יסמנו את מי שגאלם ממצרים.

וכן מביא ר"א בן הגר"א שבתפילות התפילה "טוב יצר כבוד לשמו" מתגלה הקשר בין טובו של הקב"ה לכבודו, שבטובו יצר אפשרות לגילוי כבודו. וכל הכבוד הזה הוא 'לשמו' וכמשנ"א "בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך" (שמות כ כא), כיון ששמו של הקב"ה הוא השם שדרכו משיגים ויודעים את הקב"ה.

ומאחר והוא שם של יחס, ודאי שיש לידע את פירושו ולכוונו כראוי. דגם כאשר אדם פונה אל חברו בשם של יחס ואינו יודע את פירוש השם יש בזה חיסרון, כגון הקורא לחבירו בשם תואר שאינו מכוון ואינו תואם יש בכך זלזול וריחוק. על אחת כמה וכמה כשאדם קורא בשמו של הקב"ה שכל השגתו היא ע"י תואר ואין לנו השגה בעצמותו, יש לה להיות מדויקת ומכוונת ע"פ האמת. אי לכך, כל השמות והתיאורים שמכנים אומות העולם את הקב"ה כמו 'הכוח העליון' 'הרוח הגדולה' או 'אלוק כל אלהין' אינם משקפים ואינם ממצים את תוכן ההתגלות של הקב"ה מצידו אלא הם סימנים לזהות במי המדובר וכפי שיבואר בהמשך, ולעומת זאת כלל ישראל קוראים להקב"ה בשם הוי"ה ואל השם הזה מתכוונים באמירת "יהא שמי רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא", בשמו נמצאת נקודת הקשר עימו, והוא השם

שהתגלה ביצי"מ כמו שנאמר בפרשתו "ושמי ה' לא נודעתי להם".

קריאת שמו של הקב"ה בתפילה

הקריאה בשם השם, עיקרית ונצרכת לאדם גם לעבודת התפילה. בהרבה מקומות מצאנו במקרא שהתפילה מוגדרת כקריאה בשם ה' "ואנחנו בשם ה' אלוקינו נזכיר" (תהילים כ ח), "קראתי שמך ה' מבור תחתיות" (איכה ג נה) ועוד. וכדאי' בגמ' "אמר רבי אלעזר מאי דכתיב 'כן אברכך בחיי בשמך אשא כפי'... בשמך אשא כפי זו תפילה" (ברכות יז). והקריאה בשם השם עיקרית ומעכבת בתפילה כמו שאחז"ל "מפני מה מתפללין ישראל בעולם הזה ואינן נענין, על ידי שאינן יודעין בשם המפורש" (ילק"ש תהילים תתמג)¹. כאשר אדם עומד לפני הקב"ה בתפילה עליו לפנות בקריאה בשמו שזאת ההשגה המרכזית והמשמעותית ביותר שבה רוצה הקב"ה להתגלות לאדם בבורא². אנשי כנסת הגדולה תקנו את סדר הפניה להקב"ה בפתיחת תפילת שמונה עשרה בכריעה ובהזכרת שמותיו של הקב"ה. ומקור הדברים במכילתא (בא טז) "ומנין שאומרים ברוך אתה ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו... שנאמר ויאמר עוד אלוקים אל משה כה תאמר אל בני ישראל ה' אלוקי אבותיכם אלוקי אברהם אלוקי יצחק ואלוקי יעקב". הקב"ה מגלה שההשגה בה הוא חפץ להתגלות לבני אדם גנוזה בשמות האלו ובהשגה זו יש לפנות אליו וכמשנ"א "יקראני ואענהו - אשגבהו כי ידע שמי" (תהילים צא יד).

נמצא א"כ שישנם ב' חיובים להבנת שם הוי"ה, א - המבואר בדברי הרמב"ם שהציווי על מצות האמונה הוא לידע את הקב"ה בשם הוי"ה, וכמפורש ברע"מ הפרטים הנכללים בידיעת שם הוי"ה. וגם תכלית יציאת מצרים היא ידיעת ה' שהתפרשה בפסוק "וידיעתם כי אני ה'". ב - הפניה אל הקב"ה בעמדינו לפניו בתפילה היא קריאה בשם ה'. התוכן של עצם מעשה התפילה הוא הקריאה בשמו של הקב"ה ובתפילה מקיימים את הקרא "זה שמי לעולם וזה זכרי לדור דור"³.

נפק"מ לעוד נקודה שנקטו הפוסקים, שכל הזכרה בשמו של הקב"ה צריכה להיות בכוונה, ואינו מדינא דגמרא אלא המקור מובא בספר היראה לרבינו יונה שבכל הזכרת השם יש להזכירו בכוונה וזה נובע ושייך למ"ע 'את ה' אלוקיך תירא'. וכאי' בתמורה (ד) שהמזכיר ש"ש לבטלה מבטל עשה ד'את ה' אלוקיך תירא', וגם המזכיר ש"ש בלי הכבוד והמורא הראויים הוא בכלל החיסרון הזה, וממילא המזכירו במורא מקיים עשה זה.

שם הוי"ה - שם העצם

נחוצה הקדמה נוספת לפירוש שם הוי"ה, להסביר מעלתו של שם הוי"ה על פני שאר השמות והכינויים של הקב"ה שהתפרשו בתורה.

כתב השל"ה (תורה אור יתרו יד) וכל הקדמונים⁴ ששם הוי"ה נקרא 'שם העצם'. וכן הגדיר הגר"א בהיכלות שאי"ז שם של תוארים אלא הוא שם העצם שבו אמונת ישראל⁵, ומבאר השל"ה שבוודאי אין אפשרות לתאר ואין אנו רשאים להגדיר כל הגדרה בעצמותו של הקב"ה, וכלשון הגר"א "כי אסור לכנות בו אפילו חובת המציאות... ואפילו אין סוף אסור לקרותו" (ליקוטים סוף ספד"צ וכ"ה בנפה"ח ש"ב ב). אלא מהות השם היא התפיסה היחסית בהתגלות שרצה הבורא לגלות, לפי מה שבכוח המוח הנברא לתפוס. ואדרבה, אחז"ל "אני ה' הוא שמי - הוא שמי שקרא לי אדם הראשון" (ב"ר פר' יז), השם הזה מושג רק מכוח התפיסה וההשגה של אדה"ר דכל השמות הם לפי ההשגות של בני

³ ויעוי' בשו"ת אגרות משה (חי"ה פ"ה) שכתב שאין צריך כוונת השמות בתפילה ובברכות ומ"מ יש לידע ולהבין את משמעות השמות מצד מצות תלמוד תורה.
⁴ אבי"ע בכ"מ ונראה כן ברש"י בראשית ב ה.
⁵ ז"ל הגר"א "כל אמונותינו בשם הוי"ה... והוא שם העצם שאין מושאל מפעולה רק מורה על היותו תמיד והיותו מעצמו".

¹ ר"א בן הגר"א מפרש שהזכרו האבות בהקשר למה שמזכירים אח"כ "הגדול הגבור והנורא" וכאוף הוא דבר פלא אחר דברי המכילתא שכתב שתחילה קוראים בשמו של הקב"ה כמו שמופיע בפסוקים בפרשתו ואח"כ מזכירים את התוארים המופיעים בספר דברים.
² זהו גם המכוון בתפילת י"ג מידות - קריאה בשמותיו של הקב"ה.

הקב"ה. הכוונה האמיתית בהגדרת בני האדם כ'נמצאים' היא שאנו מומצאים, ז"א שאנו קיימים רק מפני שיש מי שחפץ את קיומנו ואת מציאותנו, לכן אנו 'נמצאים' ברצונו של הקב"ה. אין מציאותנו מוכרחת מצד עצמה אלא היא תלויה במי שממציא אותנו. הנמצא האמיתי היחיד שאין מציאותו תלויה באחר הוא הקב"ה, כמו שמחודד בדברי המו"נ שכאשר אומרים על הקב"ה שהוא 'נמצא' י"ל שאינו כשאר הנמצאים שקרה בם מקרה ההימצאות, אלא הכוונה כלפיו שהוא המציאות עצמה. וכל הנמצאים אינם קיימים אלא מתוך אמיתת הימצאו. זהו שכתב הרמב"ם בהל' יסוה"ת "הוא שהנביא אומר וה' אלוקים אמת, הוא לבדו האמת ואין לאחר אמת כאמתו, והוא שהתורה אומרת אין עוד מלבדו כלומר אין שם מצוי אמת מלבדו כמותו".

ג. פירוש אברבנאל - מומצא כל נמצא

וכאן נאמרו ב' אופנים לפרש את שם הוי"ה במציאות. הרמב"ם כתב שהוא מוכרח המציאות ואינו נתלה בזולתו, ולכן כתב תנאי כפול - שמחד אם יעלה על הדעת שהוא לא ימצא אין דבר אחר יכול להימצא כי אין מושג מציאות בלי מציאותו ית', ומאידך אם כל הנמצאים לא ימצאו הוא לבדו ימצא. ויש שפירשו הבחנה זו שהוא מומצא כל הנמצאים ומהוה את הכל, ויש ראשונים (אברבנאל ישעיה מג י) שהלכו בדרך זו ומתאים ללשון הרע"מ "דאיהו רבון עלמא וברא עלמין כלהו שמיא וארעא וכל חיליהון". ונראה שהבחנה זו היא תולדה של ההבחנה הקודמת שאם מציאותו מוכרחת ואינו נתלית בזולתו שהוא מקור המציאות, א"כ כל הנמצאים האחרים הומצאו ואינם מוכרחים ואין לנו ליחס את הימצאותם אלא אליו, והוא נקרא כך ע"ש שמהוה את כל הנמצאים.

הגר"א - נמצא קיים

הגר"א השיג על השו"ע וסבר שפירוש שם הוי"ה אינו צירוף כל הזמנים, אלא השם מגלה מציאות אחת שהוא 'נמצא קיים וכמו שם אשתו חוה'. ידוע שבלה"ק הווה מתמשך נאמר בלשון עבר או בלשון עתיד כמו שפירש"י (עה"פ אז ישיר) "כגון 'ככה יעשה איוב'... לפי שהן דבר ההוה תמיד, ונופל בו בין לשון עתיד בין לשון עבר". ז"א ששם הוי"ה הוא על שם 'יהיה', וכמו שמפרש רשב"ם על שם אהיה-ה שהינו כשם הוי"ה אלא שכאשר הוא מדבר בעד עצמו אומר לשון אהיה-ה, וא"כ הוי"ה היינו 'יהיה' - שיהיה בכל זמן. אלא שיש להבדיל ולהבחין בין יהיה שהוא מקרי לבין השם שענינו נמצא תמיד, ומבאר הגר"א שלכן נכתב השם באות ו' ולא יהיה, דבלה"ק י' מתהפכת לו' כשיש לה תוקף והדגשה. וכך רואים בשינוי הכתיבה מ'יהיה' בעבר ו'יהיה' בעתיד ל'הוה', שלכולם אותו השורש ואעפ"כ הי' מתחלפת לו' מפני שיש להוה תוקף יתר וזה מתבטא יותר עם האות ו'. והביא הגר"א ראייה מחוה שנקראה ע"ש החיים "כי היא היתה אם כל חי" ואין שמה 'חיה' כי לא חיה במקרה אלא שמה מורה על החיים ולכן נקראה חוה⁸.

וא"כ נראה לומר דעומק פירוש הגר"א לא בא רק לשלול את צירוף ההרכבה של שלושת הזמנים, אלא בא לומר שהוא נמצא תמיד, וזאת הגדרה במציאות עצמה - שענינה שהוא מוכרח המציאות. ובאמת התוצאה של היותו מוכרח המציאות שהוא מקור לכל הזמנים.

ולפי זה עלה שפירושו הגר"א הוא פירוש רביעי שמחבר את פירושיהם של הרמב"ם והשו"ע - את הבחנת הזמן התמידי בפירוש 'יהיה' עם ענין ההויה שהוא נמצא קיים, וכמו שכתב בהיכלות "והוא שם העצם

ובכדי לבאר את החילוק בין שם הוי"ה שהוא שם עצם לשאר השמות שהם שם תואר, יש להבין תחילה שהקב"ה הוא היחיד שמעצם מציאותו צריך להיות מוגדר כחלוק ממוציאותינו. גם כשמבחינים בהבדלים שבין סוגים חלוקים של נבראים כמו דומם צומח חי ומדבר, או ד' יסודות אש מים רוח ועפר, או גלגלים או מלאכים, מ"מ כולם שווים בהגדרת היותם 'נמצאים', שכלפי הגדרה זו אין הבדל ועדיפות לזה על זה, גם נמצא שהוא קודם והוציא לפועל נמצאים אחרים, אך עכ"פ 'נמצא' הוא ככל הנמצאים. אבל אצל הקב"ה הגדרת המציאות עצמה שונה מכל הנמצאים כולם.

וא"כ שמות התוארים של הקב"ה משמשים לדברים שאינם מעצם מציאותו של הקב"ה כשונה מהנבראים, אלא הם מושגי הגדלה בתוך עולם המושגים של הנבראים. ולכן משתמשים בתוארים מופלגים לפי ההשגה שלנו - הקל הגדול הגיבור והנורא וגו'.⁶ אבל שם העצם נוגע במציאות עצמה, שבו אדם מבדיל בין המציאות שלו עצמו לבין מציאותו של הקב"ה, ומגדיר בשם את המציאות הנבדלת שהיא שונה בעצמותה ממוציאות כל הנמצאים.

ג' ביאורים בפירוש שם הוי"ה

מכאן נעתיק עצמינו לפירושי שם הוי"ה שהובאו בקדמונים.

כבר נודע שישנם ג' ביאורים שונים בפירוש שם הוי"ה שאפשר לראותם מתאחדים יחד, ורבינו הגר"א (בביאור הגר"א או"ח ה) ובפירוש היכלות (היכל ב) מפרש בעוד אופן ולכאוף משתף ב' פירושים כאחד.

ונקדים אזהרה שכתב הרמב"ם במו"נ (ח"א פ' סג) כשבא לפרש את שם הוי"ה - דאין ספק ששם הוי"ה הוא גילוי השגה בידיעת השם (ודלא כהכוזרי), אבל צריכים להיות בקיאים בלה"ק להבין את המשמעות הפשוטה (ה'עברי') של שם הוי"ה. ובאמת כל אחד קורא ביום כמה מאות פעמים את שם הוי"ה (היינו שרומז להם בקריאת שם אדנות) וראוי להתייחס לנושא ולהעמידו באורו הנכון.

א. פירוש השו"ע - היה הוה ויהיה

המחבר (או"ח שם) מפרש ע"פ רבינו יונה (בספר היראה) ששם הוי"ה הוא צירוף שלושת תוארי הזמן - היה הוה ויהיה. בני האדם מעצם מציאותם נבראים כחולפים עוברים בזמן, והגדרת מציאותו של הקב"ה כלפינו שהיא קיימת מעבר לכל הזמנים. בפיט של ר' אמנון ממגנצא מודגש ההבדל - "אדם יסודו מעפר וסופו לעפר..." וממשיך בסקירת מציאות האדם שהוא תופעה חולפת שלא היה מאז ומעולם ולא ימשיך במצבו הנוכחי לנצח, ומכריז ואומר "ואתה הוא מלך קל חי וקיים" - הקב"ה היה הוה ויהיה ומציאותו אינה מוגבלת בזמן. פירוש זה מחודש הן מצד הלשון שתיבה אחת תכלול ג' זמנים, והן מצד תוכן הדבר שלא מסתבר לתאר את הקב"ה כצירוף כל הזמנים, שהרי ענין הזמן הוא חלוקת המציאות עצמה ואין בצירוף הזמנים הגדרה למציאות הקב"ה. ובאמת הגר"א משיג על הפירוש הזה ואומר שעיקר הפשט אינו צירוף היה הוה ויהיה.

ב. פירוש הרמב"ם - הכרח המציאות

הרמב"ם מפרש (במו"נ שם) ששם הוי"ה מורה שהוא הכרח המציאות⁷, זהו גם שורש המילה שהוא 'היו' שאין ענינו הזמן אלא המציאות, היינו שורש ההימצאות. חילוק גדול יש בין המציאות שלנו למציאותו של

⁶ ובדי"כ התפיסה של האדם לדברים גדולים ממנו, היא עיי' שמגדיל ומכפיל את התפיסה הקטנה שלו לאין שיעור, וכך היא גם התפיסה בתוארים הגדול וכו'.

⁷ ז"ל יואין שם לו יתעלה בלתי נגזר וזולתי שם בן ארבע אותיות, והוא השם המפורש

להיותו בלתי מורה על תאר, אבל על מציאותו לבד לא דבר אחר, ובכלל המציאות המוחלט שיהיה תמיד ר"ל מחויב המציאות.
⁸ וכן בשירת הבאר "את והב בסופה" - ומפרש רש"י "כמו את יחב... כלומר את אשר יחב להם הרבה נסים בים סוף".

שאינן מושאל מפעולה רק מורה על היותו תמיד והיותו מעצמו".

ג' הפירושים משתלשלים זה מזה

ולכן נראה להסכים לכל הפירושים ונסדר אותם לפי דרגות ההשגה. גם לדעת המחבר השם מורה על ההימצאות, אלא שלדעתו ענין זה התפרט לשלושת הזמנים להורות שכל ג' הזמנים ביחד שייכים אצלו. דכלפי בני אדם כך אנו מתייחסים אליו מאחר ואנו חיים בתוך מושגי הזמנים. וכאשר נבין יותר נקרא לו 'נמצא תמיד' ובדרגה למעלה מזו התפיסה בו היא כמוכרח המציאות ומהוה את הכל.

ומצאנו מקור לשילוב ג' הפירושים יחד בדברי הלשם בספר הקדמות ושערים (פ"א) וז"ל "הנה הוראת העיקרי דהשם הוי"ה הוא נמצא קיים. ור"ל שמציאותו הוא בהוה תמיד ואין במציאותו עבר ועתיד, וכן יש בו ג"כ הוראת מהוה על שם שכל ההתהוות הוא רק ממנו ותלוי לעולם רק בו שהוא נושא אותם בכל מלואם, והנה על שם ההתהוות שהיא בזמן ונבחן בעבר הוה ועתיד הנה נקרא הוא ית"ש ג"כ בתואר היה הוה ויהיה שהם אותיות ג' היות, אמנם עצמותו ית"ש הוא באמת תמיד בהוה והוא הוראת העיקרי דשם הוי"ה ב"ה".⁹

לפי"ז נבין את דברי הרמח"ל. שהרמב"ם רצה לקבוע את ענין האמונה של 'אנוכי' על שם הוי"ה מצד שהוא מוכרח המציאות ושהוא מציא הכל. ויוצא שידיעת שם הוי"ה וההכרה של מוכרח המציאות הוא הכרה מתוך עולם המושגים שלנו שעד כמה שאנו תופסים מושג של מציאות - הרי הוא המציאות. והרמח"ל פירש כהרמב"ם והכניס גם את ענין קדמון ונצחי (-צירוף הזמנים) שהיא ידיעה נכונה שכך פסק המחבר שזה נכלל בשם הוי"ה. (ויש בדבריו גם כדברי הגר"א שהוא נמצא תמיד, וכוונת הדברים שמציאותו אינה תלויה בזמן) וכיון שכן אין זה פרט והבחנה חדשה במציאותו אלא זה פירוש ותרגום של ידיעת שמו ולכן כלל ענין זה בידיעה הראשונה (והרמב"ם לטעמיה חילקם לב' עיקרים וכנ"ל).

עיקר אמונת ישראל היא שם הוי"ה

ויש לנו להבין את לשונו של הגר"א "עיקר אמונת ישראל היא שם הוי"ה", והרי נאמר "ממזרח שמש עד מבוא מהולל שם ה', רם על כל גוים ה' על השמים כבודו" (תהלים קיג ג) - אף הגוים מתייחסים לשם ה' והוא התואר שהם מכירים וקוראים לו אלוהים, ומדוע רק אמונת ישראל תלויה בשם הוי"ה, והגר"א מוסיף (בפ' היכלות שם) "לא באלה חלק יעקב שהם דבקים בשם זה ולכן הם דבקים בגוף האילן משא"כ האומות בענפין ועלין שהן כינויין".

והחילוק מבואר שם בהגר"א שהאומות מרבים באלוהות כי הם מכירים את הקב"ה דרך הכוחות והתפיסה שלהם תמיד של ריבוי של כוחות. קיבוץ כל הכוחות נאמר בשם אלוהים שהוא לשון רבים, והם הולכים ומפרידים את הכוחות ומזה נוצרה הטומאה הגדולה של אלוהים אחרים.¹⁰

ועדיין נותר לבאר מה התחדש ביציאת מצרים שהרי גם האבות השתמשו בשם הוי"ה וקראו בשמו של הקב"ה, ומדוע נאמר בתחילת הפרשה "ושמי ה' לא נודעתי להם".

גילוי שם הוי"ה ביציאת מצרים

החיבור של האדם להקב"ה שהוא מוכרח המציאות, נתגלה דווקא ביציאת מצרים. ונחזור בקצרה על דברים שהתבאר במק"א שענין העולם ככלי לגילוי הכרח המציאות היא הנקודה המיוחדת לכלל

ישראל על פני אומות העולם. יש תפיסה במציאות הקב"ה שהיא מפליגה את הקשר בין האדם להקב"ה. האדם אומר "אקוד על אפי ואפרוש לך כפי" הוא במצב של הכנעה גמורה לפני הקב"ה, שהוא עילת העילות וסיבת הסיבות לית מחשבה תפיסה ביה, וכל גבולי המציאות שאנו מכירים בזמן ובמקום אינם אלא מאמיתת הימצאו, ואין לאדם כלי להכיל את היחס שלו כלפי מוכרח המציאות, ואין לו במה לבטא את היחס שלו להקב"ה.

יציאת מצרים באה וחיידה דבר גדול בעולם, מובא בפרק השלום של מסכת דרך ארץ שדרשו חז"ל עה"פ אומר "כי אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם" (מלאכי ג ו) שאומר הקב"ה "כשם שאני לא שניתי ולא אני עתיד להשנות, כך אתם בית יעקב לא כליתם ולא עתידין לכלות, אלא ואתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום". עד שהקב"ה לא פעל פעולה בעולם שענינה והצלחתה חתומה בתואר של מוכרח המציאות בשם הוי"ה שלו, לא היה לבריות תפיסה ויחס עם הכרח מציאותו. עד"מ כל המלכויות שיש בעולם אינם מוכרחי המציאות אע"פ שהם נפעלים ע"י הקב"ה, כי הקב"ה שהוא הכרח המציאות נתן להם מציאות לפי רצונו, כל קיומם הוא לפי הגבולות שחפץ לתת בהם. אמנם בסופו של דבר כולם חוזרים להשתייך למוכרח המציאות בגלל שיש את ענינם של ישראל בעולם. ביצי"מ הקב"ה פעל בעולם פעולה שמתאימה לפי הכרח מציאותו ואינה דבר חולף אלא הוא הציר המבריה מתחילת העולם ועד סופו ועי"ז העולם מתאים למוכרח המציאות, העולם שלנו יכול לקבל יחס ממנו.

לכן קודם יצי"מ נאמרה פרשת הסנה "ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם", בני ישראל לא ביקשו לעצמם שם כדי לסמן את המוציא אותם ממצרים, אלא שבקשו לדעת האם גאולתם היא ההנהגה ככל הנהגות שאין לה יחס עמם או שהיא הנהגה לפי דרגה של "מלך ישראל וגואלו, ה' צב-אות אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלוהים" (ישעיה מד ו), בענין הזה של מלך ישראל וגואלו אין מציאות אחרת אלא הכל לפי הנהגת אני ראשון ואני אחרון. עד יציאת מצרים לא נודע שמו של הקב"ה, כלומר לא היה דבר שאפשר להצביע עליו ולומר 'את זה רצה הרצון העליון מוכרח המציאות', אבל לישראל אני אומר "אהיה אשר אהיה", כה תאמר לבני ישראל אהיה-ה שלחני אליכם" (שם ג יז) - שעליהם יחול שם מוכרח המציאות והיינו שהנהגת טובתם היא נצחית. וזה עומק דברי חז"ל (ברכות ט) שהביא רש"י "כשם שאהיה עמם בשעבוד זה כך אהיה עמם בשעבוד אחר".

הבחירה בישראל יש בה חתימה של רצון מסוים השייך להכרח מציאותו, ולכן מעתה תיקון העולם אינו משתנה אלא חפץ ההטבה של קרבת ה' נראה רק כמו שהתגלה ביצי"מ ומתן תורה.

ועל זה אנו מודים באמרינו 'וקרבתנו מלכנו לשמך הגדול' - "שיתף הקדוש ברוך הוא שמו הגדול בישראל למלך שהיה לו מפתח של פלמנטריא קטנה אמר המלך אם אני מניחה כמות שהיא, אבידה היא, אלא הריני עושה לה שלשלת שאם אבדה השלשלת תהא מוכחת עליה. כך אמר הקדוש ברוך הוא אם מניח אני את ישראל כמות שהם נבלעין הן בין העכו"ם אלא הרי אני משתף שמי הגדול בהם והן חיים" (ירושלמי תענית פ"ב ה"ו).

עלינו לתפוס את המימוש של שם הוי"ה שיש בעולם סדר שלם של קרבה שתלויים בגילוי השם הזה. ובזה נזכה שהקב"ה יגלה בקרוב את שמו הגדול ויקוים במהרה ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה.

⁹ ועיין גם במשך חכמה שמות ג טו.
¹⁰ וידוע שהגר"א הקפיד שלא לומר בסליחות לשון "בטוח אני באלה" וכן בעוד פיוטים,

מתוקים מדבש

נטפי לקח מפרשיות השבוע
מאת הגאון רבי **יעקב ישראל הכהן בייפוס** שליט"א
בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

גדלות האדם נמדדת לפי מידת מיצוי כוחותיו

על דברי הפסוק (ו, כו) "הוא אהרן ומשה", אומר רש"י: "יש מקומות שמקדים אהרן למשה, ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר לך ששקולים הם". הקשה הגר"מ פינשטיין זצ"ל בספרו "דרש משה": כיצד אפשר לומר שהיו שקולים, הרי משה היה אדון הנביאים ועל ידו ניתנה התורה לישראל, ואם כן איך יתכן להשוות אליו את אהרן?

אלא, לימוד גדול וחשוב למדנו כאן, אומר הגר"מ פ. אכן אין כוונת התורה לומר שהם היו שוים בגודל מדרגתם. אלא הכוונה היא **שכל אחד מהם ביצע בימי חייו את כל מה שנצטווה, בשלימות ובדקדוק**. שניהם ניצלו עד תום את הכוחות שנטע בהם הקב"ה, ולא גרעו אפילו במשהו ממילוי הייעוד אשר לשמו בא כל אחד מהם לעולם.

מזה נלמד שגדלותו ושלימותו של אדם, אינן נמדדות על פי מידת ההישגים שאליה הוא הגיע! אלא על פי מיצוי הכלים והכוחות שניתנו לו לצורך מילוי תפקידו בחיים. ובענין זה היו משה ואהרן שקולים.

הגר"י זילברשטיין שליט"א הוסיף בספרו "טובך יביעו" על הדברים הנ"ל, ואמר שמכאן יוצאת קריאה של חיבה לכל לומדי התורה ובפרט לצעירי הצאן, המגיעים לעתים לתחושה הגורמת להם רפיון ידיים ופיק ברכיים. זאת כאשר הם מתרשמים כי רמת הישגיהם נופלת מזו של חבריהם, והם מגיעים לידי יאוש. ומשם קצרה הדרך להתדרדרות כללית ח"ו.

אולם לאור הנאמר כאן, חייב כל בן תורה לדעת שאם הוא עושה את המוטל עליו, ומצידו הוא משקיע כפי שאפשר לדרוש מבן דורנו, אין לו כל סיבה להיתפס ליאוש. **כי האדם אינו נדרש לחקות את חברו או את שכנו, אלא רק לנצל את הכלים שניתנו לו משמים**. ואם עשה את המוטל עליו בימי חייו, הרי עולמו מזומן לו כמשה רבינו ואהרן הכהן.

מין הרב שך זצ"ל רגיל היה לספר (מובא בספר משולחנו של רבינו עמ' ס"ז) על עשיר מופלג שהתגורר בעיירה הסמוכה לקובנא, אשר ביקש לחתן את בתו עם בחור מופלג בתורה אשר עתיד להאיר את העולם בתורתו, ושלם ביראה ובמידות. בשלב מסויים עמדו על הפרק שתי הצעות אשר ענו על הציפיות של האיש. אולם בין הבתים שבהם גדלו השניים, היה הבדל מהותי. האחד היה בנו של רב, ואילו השני היה בן של בעל מלאכה פשוט.

העשיר מצידו נטה כמובן להעדיף את בן הרב, אולם הביא את הדבר להכרעת הגאב"ד דקובנא הג"ר יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל. הרב הורה לו לבחור בבן העניים, ואף נימק את דבריו. אין כל פלא, כך אמר, שבן הרב הגיע למדרגתו הרוחנית המופלגת שכן אביו עמל רבות כדי לטפחו ולגדלו בתורה וביראת שמים. לעומת זאת, בנו של בעל המלאכה גדל מתוך דלות וללא רקע תורני. ואם אף על פי כן הוא התעלה והגיע למעלות מצוינות, אות הוא שמצד עצמו הינו גדול בשאיפותיו ובפנימיותו. על כן סיכוויו להיות גדול בתורה הינם גבוהים, כי הוא כבר הוכיח את יכולתו.

הערבה – האם יש חשש ארץ ישראל

פרק א – קו שלושים מעלות

לפני כחמישים שנה, בשנת תשל"ג, הועלתה השאלה האם יש מקום חשש לארץ ישראל בשטח המכונה כיום "הערבה" (העמק הנמשך מקצה ים המלח ולדרום). בשטח ה"ערבה" נמצאים מספר ישובים יהודים המגדלים ירקות, ודנו רבני בד"ץ העדה החרדית, בראשם הגאון בעל **המנחת יצחק** זצ"ל, אם ניתן לקחת משם סחורה בשנת השמיטה. "הוחלט – גרופית ויטבתה דינס כחול"ל. עין חצבה ועין יהב לא הכשירו להביא משם בשמיטה." (שו"ת משנת יוסף ח"א סי' מד, הועתק במנחת ירושלים עמ' רב). כידוע, דעתו של הגר"ש אלישיב זצ"ל היתה בתקיפות שיש לחוש לארץ ישראל בכל הערבה מצפון קו 30 מעלות (קו רוחב מצפון לקו המשווה), ואין לקחת משם ירקות. וכן נראה למעשה גם כן הוראת הבד"ץ אז, שהרי הישובים גרופית ויטבתה אותם הכשיר בעל המנחת יצחק, שניהם ישובים שמדרום לקו 30 מעלות.¹

אכן בשמיטות אחר כך [אינני זוכר מאיזו שנה], הקילו הבד"ץ של העדה החרדית [וגם הכשרים נוספים] להכשיר ירקות מ"הערבה" אף מצפון לקו 30 מעלות, מהישובים יהל ופארן ואפשר מישובים נוספים שם, [וגם מעין יהב הצפונית מאד, בשטח ממזרח לנחל הערבה.

ואכן מובן הטעם שהקילו רבני הבד"ץ להקל בישובי הערבה. וכפי שהביע דעתו המשנת יוסף (שם), הרי מפורש בתורה בפרשת מסעי "וְהָיָה לְכֶם גְּבוּל נֶגֶב מִקְצֵה יָם הַמֶּלַח קִדְמָה". ואין לנו ספק בזיהוי ים המלח, ואפשרות התפשטותו בעבר יותר לדרום מוגבלת מאד במציאות.

אמנם דעתו של הגר"ש אלישיב היתה נחרצת שאפילו הכי, אין אנו בקיאים בגבולות הארץ. וכן מורה למעשה הגר"ח קנייבסקי שליט"א ("דרך אמונה שביעית" עם הוספות, שיצא לאור לפני זמן קצר).² הגר"ש זצ"ל חשש עד הגבול הנזכר ברמב"ם (הל' קידוש החודש פ' יח הל' טז): "משלשים מעלות עד חמש ושלשים מעלות... מכוונות כנגד ארץ ישראל". וכן הורה למעשה בנחרצות לאסור רכישת ירקות מצפון לקו 30 מעלות. סיפרו אז המשגיחים של "שארית ישראל" שהשיגו אישור מיוחד ממשרד הביטחון לשימוש במכשיר GPS [שאו היה נחשב כטכנולוגיה בטחוניית] למצא בשטח היכן עובר קו 30 מעלות. ותמהו רבים, מלבד הטענה (למעלה) של המשנת יוסף מגבולות פרשת מסעי, מה ייחודיותו של מקום זה באמצע המדבר ללא שום סימני גבול, להחשב כהגבול של ארץ ישראל.

עיון בענין "קו 30 מעלות"

תחילת העיון הנצרך בסוגיא זו, היא הבנת דברי הרמב"ם בקביעתו "משלשים מעלות עד חמש ושלשים מעלות... מכוונות כנגד ארץ ישראל".³ הרי גבולות פרשת מסעי אינם אלא $30^{\frac{2}{3}}$ מעלות ["קאסימה" תרגום ירושלמי ל"עצמון"] עד מעט יותר מ $34^{\frac{1}{2}}$ מעלות [קצה הר הלבנון לצפון, ימא דחמצא] [ע"י אני ה' שוכן בתוכה עמי קמז]. ולכאוי צריך לומר שהרמב"ם עיגל למעלות שלימות. וזו לכאוי קושיה נוספת על הוראתו של מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל.

אבל האמת היא שמדויקות מאד המעלות שקבע הרמב"ם ל"כנגד ארץ ישראל". והישוב לקושייתנו למעלה פשוט. "ארץ ישראל" כוללת הרבה יותר מגבולות פרשת מסעי! גבולות פרשת מסעי לא נאמרו אלא "זאת הארץ אשר נתת לנו אלה גבולך אשר צנה ה' לתת לתשעת המטות וחצי המטה" (שם פס' יג). אבל מעבר לירדן קיים שטח גדול מאד בכלל ארץ ישראל, וכפי שאמר הקב"ה ליהושע (יהושע א, ד) "מִהַמְדִּבָּר וְהַלְבָּנוֹן הַזֶּה וְעַד הַנְּהָר הַגָּדוֹל נְהַר פְּרָת... יְהִיָּה גְּבוּלְכֶם", וכפי שהבטיח הקב"ה לאברהם אבינו (פ' לך לך טו, יח) "לְזַרְעֲךָ נָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְהַר מִצְרַיִם עַד הַנְּהָר הַגָּדוֹל נְהַר פְּרָת". ולא התמעטו בינתיים מתוך שטח זה אלא ג' עממין "ארץ הקיני הקניזי והקדמוני", ובזיהוי מקומותיהם נחלקו התנאים (ב"ב נו, ב), אבל כל שאר השטח הוא מיועד לארץ ישראל

¹ אמנם הקילו רבני הבד"ץ אז ממזרח לנאות הככר, ובוה שלא כהוראת הגר"ש אלישיב שהחמיר בכל הערבה מצפון ל-30 מעלות. נתייחס לנידון "מזרח מנחל הערבה" בסוף המאמר, עיי"ש היטב.

² ומהגאון ר' שבח רוזנבלט שליט"א שמעתי שהגר"ח קנייבסקי אמר לו שישתדל לקחת ירקות רק מ"יטבתה" ולדרום ["יטבתה" נמצאת אף יותר לדרום, מדרום ל"גרופית"].

³ ומה שנקט הרמב"ם במקום אחר (פרק יא הל' יז) 29 מעלות, אינו בענין גבולות א"י, אלא "בנויים על עיר ירושלים ולשאר המקומות הסובבין אותה כמו ששה או שבעה ימים שבהם רואים את הירח תמיד ובאים ומעידים בבית דין" [לשון הרמב"ם שם, ע"י אני ה' שוכן בתוכה עמי עדר ו-של].

גם היום. ואכן מפורש במקרא שכבשו עד הפרת ומלכו שם מלכי ישראל (עי' הערה 4). אם כן הגבול הצפוני של ארץ ישראל פשוט שהוא נהר הפרת בקטע שגובל את עבר הירדן לצפון.

ארץ ישראל – הפלטרין בשלימותו

ואכן יש ראיות מרובות מהמקרא, מחז"ל ומהראשונים שה"מדבר הסורי" המוקף מצפון וממזרח ע"י נהר הפרת – נכבש ונתקדש כארץ ישראל⁴, ומשמע שמחויב בתרומות ומעשרות מן התורה⁵ [אילו רוב ישראל יהיו בא"ס]. אעפ"כ, קשה ללב לקבל זאת. הרי זה סותר את המושכלות שהורגלנו בהם מילדותנו, שאין א"י אלא ארץ כנען. [ומעט נוסף ניתנה לנחלת בני גד וראובן וחצי מנשה]. כן ציירו בספרים שלמדנו מהם בילדותנו. אכן תדע יסוד גדול בגבולות הארץ – שדרגות דרגות יש לארץ ישראל, וכמבואר היטב ברש"י (פי פינחס כז, יג) [בענין תחנוני משה רע"ה להיכנס לא"י]: "משל למלך שגזר על בנו שלא יכנס לפתח פלטין שלו, נכנס לשער והוא אחריו, לחצר והוא אחריו, לטרקלין והוא אחריו, כיון שבא ליכנס לקיטון, א"ל בני מכאן ואילך אתה אסור ליכנס". "ה"קיטון", מקום מגורי המלך, אינו אלא ארץ כנען שממערב לירדן, וכמבואר (ספרי זוטא פ' ה פס' ב, מד"ר נשא פ' ז סי' ח): "ארץ כנען מקודשת מעבר הירדן, ארץ כנען כשרה לבית שכינה ואין עבר הירדן כשר לבית שכינה", ולשם לא הרשה למשה להיכנס. ונראה ש"החצר" היינו השטח הגדול של עבר הירדן עד הפרת [ה"מדבר הסורי"] שלא נועד לנחלת השבטים אלא מפריד כ"חצר" מארצות בבל ואשור, ו"הטרקלין" [שהוא מקום מגורים בפלטרין] היינו נחלת בני גד וראובן וחצי מנשה. ודוק בסוף פרשת דברים מה היא "בעת ההיא" של תחילת פרשת "ואתחנן" ויעי' ביאור הגור אריה למהר"ל לרש"י שם), שלאחר שמסר מרע"ה את הנחלה לבני גד וראובן [הכניסה ל"טרקלין"], "בעת ההיא" סבר מרע"ה שהותר הנדר "ואתחנן אל ה'". [היכן "השער"? עי' בהמשך!] אבל כל החלקים בכלל "ארץ ישראל" וקדושתה.

והנה נתוני ה"מעלות" של מיקום מקומות בעולם, שהיו לעיני הרמב"ם, הם המובאים בספרו של הגיאוגרף הנודע תלמי (פטלמיס). ושם נמנית העיר "רקה" בסוריא העומדת על הגדה הצפונית של קטע הצפוני של הפרת, ומסומנת כ-35 ושליש מעלות. אם כן נהר הפרת שהיא מעט לדרום מ"רקה", מקומה כ-35 מעלות, עפ"י הנתונים שהיו לעיני הרמב"ם⁶. **הקצה הדרומי של נהר פרט העתיקה [השפך למפרץ הפרסי] היא 30 מעלות** בדקדוק [גם במידות תלמי וגם באמת]. זה הקצה הדרומי למזרח הארץ.

⁴ כמפורש במקרא (דבה"י א, ה, ט-י) "בני ראובן כפזר ישראל... ולמקצה לשב עד לבוא מדבנה למן הנקרה פרת... ובימי שאול עשו מלחמה עם הסגראים ויפלו בקדם וישבו בקהליהם על כל פני מקצה לגלעד". ואמר מלך פרס (נראה ד, ב) "ומלכין תקיפין הוו על ירושלים ושלטיין בכל עבר נקרה", היינו למערב הפרת, משמע לכל אורכו של הפרת. עוד ראיות מרובות יש במקרא ובחז"ל ובראשונים, ואכמ"ל (עי' אני ה' שוכן בתוכה עמי נה, נז, ע-ג, ובעז"ה" במהדורה המורחבת שעתידיה לצאת לאור מקורות נוספים).

⁵ ראייה לכך ממה שכתב הרמב"ם (הל' תרומות א, א) [ונבאיים התקינו שיהו נוהגות אפילו בארץ שנער מפני שהיא סמוכה לארץ ישראל ורוב ישראל הולכין ושבין שם], והרי אין בבל סמוכה כלל לארץ סיחון ועוג [מרחק כ-800 ק"מ], אלא סמוכה לעבר הפרת למערב. ומשמע שאף קדושה שניה שם, שהרי רק לאחר גלות בבל "רוב ישראל הולכין ושבין שם".

⁶ זהו הנתון שהציג תלמי שהיה לעיני הרמב"ם, והוא מה שחשוב לנו לדעת להבנת דברי הרמב"ם. אבל האמת היא ש"רקה" ממוקמת מעט יותר מ-36 מעלות. אבל לא יצא מזה שום מכשול בהוראות הרמב"ם להלכה.

וכן מצינו במערב ארץ ישראל גבול לארץ ישראל מחוץ לגבולות פרשת מסעי - "וְשָׂתִי אֶת גְּבֻלְךָ מֵיַם סוּף וְעַד יַם פְּלִשְׁתִּים וּמִמְדָּבָר עַד הַנֶּהָר" (פי משפטים, כג, לא). גבול זה מבאר **ס' הכוזרי** (מאמר ב אות יד) שמדובר על ארץ ישראל היום⁷, ולא רק לעתיד לבא, וכולל מדבר סיני (מה שס' הכוזרי מכנה "מדבר סיני") ומדבר פארן. ומוכח מדבריו (ע"י אני ה' שוכן בתוכה עמ' קל-קלג) שהיינו הלשון **המערבי** של ים סוף (ע"י תעלת סואץ של היום) שם עברו בני ישראל את ים סוף כמה חדשים לפני שנאמר פסוק זה. קצה ים סוף הנ"ל הוא גם כן 30 מעלות כמעט בדקדוק [29.96 מעלות בדקדוק].⁸

וכן מדוקדק גם בדברי רש"י (כתובות קי:) שמדבר פארן היכן ששהה דוד [תיכף לפני מדבר זיף], הוא בכלל א"י⁹. וכן מדוקדק אף בדעת הגר"א, שעכ"פ שחלק ממדבר פארן בכלל ארץ ישראל אע"פ שהוא מחוץ לגבולות נחלת התשעה וחצי שבטים, כפי שיבואר בהמשך בפרק ב.

אכן דברי ס' הכוזרי המפורשים והמדוקדק בדעת רש"י והגר"א, שיש דין ארץ ישראל גם במדבר פארן, הם מיוחדים מאד לכאן, ולא כפשטות משמעות התורה [מלבד הפסוק הנ"ל] שמשמע שכל זמן הליכתם במדבר לא הגיעו לארץ ישראל. ויש ליישב עפ"י המשל של רש"י על הדרגות השונות בכלל א"י שהובא למעלה, שהרי י"ל שאף בדרום מערב יש לא"י "חצר" של מדבר פארן וסיני המפרידים בין ה"טרקלין" [הנחלה של תשע ומחצה שבטים המתוארת בפרשת מסעי] ובין ארץ מצרים¹⁰, כפי שיש לא"י "חצר" של "מדבר הסורי" להפריד בין ה"טרקלין" ובין ארץ בבל וסביבותיה, ודרגת "החצר" פחותה מדרגת הטרקלין והקיטון. אמנם אף החצר בכלל ארץ ישראל, אף שהיא בדרגה פחותה¹¹. ומדברי הרמב"ם מוכח לכאן שאף בשטח ה"חצר" עד נהר הפרת יש **חיוב תרומות ומעשרות מהתורה** (ע"י למעלה הערה 5). וכן משמע בס' הכוזרי (שם) שבמדבר פארן הראוי כעת לנבואה כמעלת ארץ ישראל, יש שם גם חיוב מצוות התלויות הארץ¹².

מצינו - הן בקצה הדרום למזרח א"י, והן בקצה הדרום למערב א"י, יש גבול ב-30 מעלות. הקו ביניהם הוא אכן

חלוקה גיאוגראפית טבעית מבריאת העולם - שהרי חצי האי "ערב" יחד עם חצי האי "סיני" מתחלקים מעיקר היבשת בקו 30 מעלות. "ארץ ערב" מחולקת מ"ארץ ישראל" בקו זה. מצינו שדקדק הרמב"ם בקובעו 30 מעלות כקצה א"י לדרום, ומקורו מן התורה, למזרח ולמערב, והוא גבול גיאוגראפי טבעי¹³ והגיויני. אמנם לא מבואר ברמב"ם שקו הגבול 30 מעלות הוא כנגד כל ארץ ישראל, ואולי אין הערבה בכלל גבול זה.

בפרקים הבאים יובאו ראיות שיש ארץ ישראל או עכ"פ חשש לא"י, ואף קדושת עולי בבל - בפארן, יהל, ועין יהב [אף ממזרח לנחל הערבה].

⁷ שהם בכלל ארץ ישראל למעלת קבלת נבואה. ומשמע בס' הכוזרי שבכלל זה גם כן מעלת א"י למצוותיה, שסמוך לפני כן מבאר "ויש לארץ עזר בזה עם המעשים והתורות התלויות בה אשר הם כעבודה לכרם", משמע שאינו מחלק בין מעלת א"י לנבואה ובין מעלתה במצוותיה המיוחדות.

⁸ וברשימת תלמי - 29⁵/₆ מעלות בדקדוק.

⁹ בביאור הגמרא שם: "בדוד הוא אומר (שמואל א כו, יט) כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים וכי מי אמר לו לדוד לך עבוד אלהים אחרים אלא לומר לך כל הדר בחו"ל כאילו עובד עבודת כוכבים", פירש רש"י "מפני שהיה צריך לברוח ולצאת מארץ ישראל אל מלך מואב ואל אכיש". ויש לדקדק שלא הזכיר רש"י את בריחת דוד למדבר פארן, סמוך לפני כן (שמואל א כה, א) "ויקם דוד וירד אל מדבר פארן".

¹⁰ וכן נראה מוכח בדעת הר"ס"ג שתרגם "נחל מצרים" בגבולות פרשת מסעי כ"**ואדי אל-עריש**", ותמוה לכאן שהרי מפורש במקרא (יהושע יג, ב-ג, דבה"א יג, ה) שהארץ עד "השיחור", "שיחור מצרים", ומוכח בנביא (ירמיהו ב, ח, ישעיה כג, ג) שהשיחור הוא הנהר המשקה את מצרים, הנילוס. ונראה ברור שמודה הר"ס"ג ש"ארץ ישראל" נמשכת עד "נהר מצרים" [ואין ואדי אל-עריש "נהר"] כפי שהובטח לאברהם, אלא שגבול נחלת התשעה וחצי שבטים למערב הוא ואדי אל-עריש, ומשם עד הנילוס יש "חצר" לא"י.

¹¹ וכן מבאר הגר"א (בהק השחר, איכה, בסוף ד"ה ואקדים לך כאן) היטב שיש דרגות חלוקות: "וג' ארצות יהודה וגליל ועבר הירדן הן גולגלתא דמוחא לב וכבד, ששם שורין נפש רוח נשמה. והכבד הוא רמו לעבר הירדן שהטרפס מפסיק ביניהם, לפיכך אינה קדושה כמותן. כמו שנאמר 'והבדיל הפרוכת לכם בין בין הקודש ובין קודש הקדשים', שהמח ולב כולם לה', וכבד בו אחיזה במאכלים לחיצונים. וכהן לוי וישראל הוא נפש רוח נשמה שבאדם".

¹² "ויש לארץ עזר בזה עם המעשים והתורות התלויות בה אשר הם כעבודה לכרם".

¹³ ואע"פ שאין עיני בשר ודם רואים את קו זה אלא בשתי קצותיו הנ"ל [קצה המפרץ הפרסי בשפך הפרת - למזרח, וקצה ים סוף - למערב], הרי זו חלוקה מציאותית בגוף הארץ וראויה לקבוע גדרי תורה. ואף בימים הקדומים ידעו לדקדק בקווי הרוחב בטכניקות פשוטות. ואכן מדויקת מפת חצי האי ערב שנדפסה בשנת שנה"ה עפ"י נתוני המקום של תלמי (ע"י אני ה' שוכן בתוכה" עמ' רעג), עכ"פ בקווי הרוחב. עם ישראל אף לא היה זקוק לטכניקות, שהרי ידעו מה שנצרך עפ"י נבואה.

עטרת השבת

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

האם אפשר להפריש חלה בספק נתחייב בשבת ויו"ט

פלוגתת האחרונים אי ספק טבילה מטומאה הותר בשבת

נדה דף ל"א ע"ב 'תניא אשה שיצאה מלאה ובאה ריקנית וכו' ומטבילין אותה תשעים וחמש טבילות דברי ב"ש'.

הסד"ט סי' קצ"ד ובחידוד הלכות כתב "יש לדקדק הא א"א למהוי כל הנך טבילות לב"ש דס"ל דטבילת אדם אסור בשבת ויו"ט כדאיתא בביצה יח. וכן העיר הפנ"י ביצה י"ח והחת"ס בסוגיה ובהגהות הרש"ש.

ולכאורה י"ל בזה כיון דהאיסור טבילה בשבת ויו"ט משום שבות דמיחזי כמתקן א"כ באופן דספק אי בטבילה זו מתקן ולהך צד דלא בעי טבילה אין זה אלא כמיקר ושרי, א"כ הוי ספק דרבנן, וספק שבות לקולא, ובביאור הלכה ריש שטז. וריש שיט. מלבד משאצ"ל דחמור טפי דקרוב לדאורייתא בהא מחמירינן בספיקא כמש"כ בשער הציון שט"ז. ומצאתי דכו תירץ במהרש"ם, וכ"כ בבית יצחק.

והמבואר מזה דנחלקו האחרונים, בספק טבילה בשבת ויו"ט אי שרי כספק שבות לקולא או דנאסר אף דספק הוא וצ"ב בשורש פלוגתתם.

מתקן אינו במאי דמתיר הגברא כי אם במאי דמתיר החפצא

והנה איכא לדון דגדר מתקן אין זה מחמת מה דחיל בהחפצא איסור או טומאה, וקעביד מעשה המתיר או המטהר, אלא כל דנאסר הגברא או נטמא ואף בגוונא דספק כל דע"י מעשיו התיר איסורו הרי זה בכלל מתקן.

ואמנם נראה דז"א, ממש"כ הביאור הלכה סי' שכג בשיטת המחבר לענין כלים חדשים דשרי להטביל בשבת, וביאר בזה הח"ח כיון דאין הכלי חפצא דאיסורא ואין הטבילה להסיר הטומאה כי אם בשביל תוספת טהרה ע"כ לא מקרי זה בשם מתקן, ע"כ. וחזינן מזה דלא סגי במאי דהתיר האיסור דמוטל על הגברא כי אם דבעינן תיקון בגוף החפצא. וכן מוכרח מדברי הגרע"א דיצא לדון להתיר הפרשת תו"מ בדמאי ביו"ט שני מדין ס"ס, ספק יו"ט ספק חול ואת"ל יו"ט דילמא כבר הפרישו, ע"כ. הרי מבואר מזה דלא נדון כודאי מתקן אף דגזרו בדמאי על הספק ולא שרי באכילה, אלא נידון בדין ספק. [ומדין ספק דרבנן לקולא ליתא די"ל דע"ז גזרו לא לעשר הדמאי והגזירה היא על הספק]

פלוגתתם היא בהחקירה הנ"ל

ונראה דהחקירה שפתחנו בה היא פלוגתת גדולי האחרונים הנ"ל אי המיחזי כמתקן הוא החפצא דאיסורא או דילמא דהאי מיחזי אין זה אלא נתינת טעם אמאי אכלו חז"ל בכלל מתקן.

ספק אם הפרישו חלה האם ניתן להפריש מדין ספק מיחזי כמתקן

יש לדון אם מסופק בשב"ק בחלות של הלח"מ האם נתחייב בהפרשת חלה, ודינו ביום חול דמספק מפרישין כמבואר בשו"ע סי' ש"ל ספק עיסה של ישראל ספק של גוי, האם יותר לו להפריש חלה בשבת מספק והיינו משום דהפרשת חלה בשבת אינה אלא שבות משום מיחזי כמתקן וממילא במקום ספק נימא ספק דרבנן לקולא, וע"ד מש"כ האחרונים לענין ספק אם הבגד מחויב בציצת ויש בזו ציצית דבר"ה נאסר בספק לצאת מדין ספק הוצאה דב"ת, אכן לכרמלית שרי מדין ספק דרבנן לקולא, יעויין א"ר סי' י" ס"ז ובמ"ב שם סקכ"ז, ורק בספק משאצ"ל החמיר בשער הציון ה' צידה דקרוב לאיסור תורה. והיינו האם ספק הפרשת תו"מ וחלה בשבת שרי אי לאו.

ספק הפרשת חלה לענין אכילה לחומרא אף בזה"ז

והנה לענין ספק הפרשת חלה אף דחייב חלה בזה"ז דרבנן מ"מ מחמירינן לענין אכילתו מספק טבל דרבנן זהו חד מתרי טעמי או כמש"כ היד אברהם שם סי' ש"ל מהמל"מ דעיקרו דאורייתא, או משום דבר שיש לו מתירין [ולכאורה מוכרח כן בדעת השו"ע דפסק סי' שכ"ו ס"א יעו"ש בש"ך סק"ב ספק הגמ' במנחות לענין לבזבז לקולא וע"כ מאי דמחמיר משום דבשיל"מ ובספיקא דדינא לא מחמירינן כמש"כ הפוסקים]

ספק הפרשת תו"מ וחלה ספק דרבנן

אמנם לענין ספק הפרשת חלה דאינה אלא שבות דמיחזי כמתקן הרי ליכא עיקרו דאורייתא ומצד דבישיל"מ יסד היד יהודה סי' ס"ט וק"ב דאך באיסור חפצא נאמר דבר שיש לו מתירין ולא באיסור גברא, ואף דיש חולקים יעוין בית מאיר שבת ל"ד דהקשה דכל שבותים בהשמ"ש נחמיר מדין דבר שיל"מ ועד"ז דן הגרע"א ח"ד סי' מ' דהטעם דספיקא דיומא ביו"ט שני מחמירינן בשבותים משום דבשיל"מ, מ"מ באם יש לו רק חלה זו ללח"מ א"כ במקום מצוה לא אמרינן עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר כמש"כ הגרע"א יו"ד סי' רס"ו והגאון ר' שלמה קלוגר בחכמת שלמה, ושוב אמרינן דספיקו לקולא.

והנראה דיש לדון דכיון דאיסור הפרשת חלה משום מיחזי כמתקן א"כ כיון דמספק נאסר לו לאכול וע"י הפרשה זו מותר לו א"כ י"ל דנכלל באיסורא דמיחזי כמתקן, אן דילמא דלא יתכן דהמיחזי יהי' חמור ממתקן גופא דשרי בספיקא היכא דאיסורו רק במדרבנן, והמיחזי כמתקן אינו אלא טעם מדוע נכלל מדרבנן בדין מתקן אבל אינו חמור מיניה, וצ"ת.

ספק כלי חדש אי שרי להטביל בשבת

והנה בשו"ע או"ח סי' שכג סעיף ז' כתב מותר להטביל כלי חדש הטעון טבילה ויש אוסרים וירא שמים יצא את כולם ויתן הכלי לאינו יהודי וכו'.

וכתב המש"ב סק"ג דמשמעות השו"ע כדעה ראשונה ובד"מ כתב דמדינא יש לפסוק כדעת היש אוסרים וכן פסק בתשובת שאגת אריה. ואם יש לו ספק על הכלי אם היא צריכה טבילה נ"ל דיש לסמוך על הדעה הראשונה ולהטבילה לכתחילה כשא"א לו לעשות בנקל העצות המבוארות בשו"ע, עכ"ד.

ויל"ע במש"כ "אם יש לו ספק דיש לסמוך אדעה ראשונה", דלכאורה אף בלא דעה ראשונה, תיפו"ל מדין ספק דרבנן לקולא.

ולכאורה נראה מזה דדעת הח"ח דספק טבילה אסור והיינו טעמא לפמש"כ האחרונים בסוגיין דמיניהו נשמע לאסור בספק בטבילה וכמש"כ החת"ס לענין הטלת מום, ולזה אתי עלה מדין לסמוך אדעה ראשונה באופן דספק.

ואכתי מספקא לן בזה דשמא כוונת המ"ב להקל אף בגוונא דאין זה ספק גמור אלא חסרון ידיעה דלא בכ"ג אמרינן ספק דרבנן לקולא, ועוד י"ל משום דשיל"מ ולזה היקל בכ"ג ע"ס הדעה ראשונה בשו"ע דשרי לכתחילה להטביל כלי חדש בשבת. ואדרבה נראה יותר כן דהרי אי קסבר כשיטת החת"ס ודעימי" דבכלל מיחזי כמתקן אופן של ספק דכל דנאסר וע"י מעשיו חל היתר אף דהוא רק ספק מ"מ בכלל הך שבות דמיחזי כמתקן, א"כ האיסור הוא ודאי לדעה שניה דקי"ל כן וא"כ במאי יש לסמוך אדעה ראשונה דהרי בודאי כלי חדש פסקינן להחמיר ובמאי איתא קולא בהא דהוא ספק דאכתי בכלל הך איסורא דמיחזי כמתקן. וע"כ דבספק אין זה בכלל איסור ודאי דמיחזי כמתקן אלא ספק. ושוב צ"ע דתיפוק ל"י מדין ספק דרבנן לקולא וע"כ כמש"נ דהח"ח כלל בזה גוונא דאינו ספק גמור אלא חסרון ידיעה באופן דאכתי אין בזה משום ספק דרבנן לקולא, וכמש"נ. ויתכן דספוקי מספקא להח"ח הך מילתא אי בכלל מיחזי כמתקן אי לאו. ולא הכריע ולזה מצרפין דעה קמיתא דליכא כלל איסור טבילה בכלים חדשים.

מסקנא דשמעתא

באופן דנתבאר דכל הנך דנאסרו משום מיחזי כמתקן או מיחזי כמטיל מום, דנחלקו בזה האחרונים ובי' שיטות המה בזה האם החפצא דאיסורא זהו המיחזי כמתקן וממילא יש לאסור אף בספק, או דאין המיחזי כי אם נתנית טעם להכליל הפרשה בכלל מתקן ואינו חמור הימנו וממילא בספק אמרינן ספק דרבנן לקולא. ויתכן דאיכא לדון דבהנך תרי דעות י"ל לקולא כיון דכל איסורו הוא מדרבנן וזהו מלבד משמעות המ"ב הנ"ל כהנך דסברי דאינו בכלל מיחזי כמתקן בספק, וצל"ע לדינא.

והיינו דעת המחמירים דאף דספק שבות לקולא מ"מ לענין הך שבות דטבילה דיסודו משום מיחזי כמתקן א"כ כל דנאסר מספק ואך ע"י הטבילה הותר י"ל דחשיב מיחזי כמתקן דאף דבאמת איכא צד דאין זה אלא כמיקר בעלמא מ"מ כיון שדינה לטבול מכח הספק, שוב הטבילה גופא נראית כמתקן. וזהו סברת הסד"ט פנ"י חת"ס רש"ש. אכן דעת המהרש"ם ובית יצחק דתליא בהאמת אי מתקן הוא אי לאו ולהך צד דלא בעי טבילה א"כ ליכא סרך איסורא וא"כ הוי ספק שבות דרבנן ולקולא, דאין המיחזי "גדר" האיסור כי אם "טעם" לאיסור חכמים. ואכתי יל"ע לדעת הס"ט ופנ"י וחת"ס דהאיסור הוא מיחזי ומה"ט בספק אסור א"כ לאידך גיסא יש לדון כיון דאכתי אסורה אף לאחר הטבילה י"ל דליכא בזה כלל מיחזי כמתקן ובאמת הפנ"י העלה סברא זו יעו"ש.

פלוגתת החת"ס וחזו"א באיסור הטלת מום בזה"ז משום מיחזי אי נאסר בספק

והנראה לדון עוד דתליא בפלוגתת החת"ס והחזו"א בדין הטלת מום בבכור בזה"ז. דהנה החזו"א בכורות סימן כד סק"ג כתב דקי"ל בבכור תם בזה"ז ליכא איסור הטלת מום דאורייתא משום דלא חזי להקרבה ואינו אסור אלא מדרבנן, ולפ"ז בספק בכור בזה"ז מותר להטיל בו מום כדין ספק דרבנן לקולא.

הפתחי תשובה יו"ד סי' שיג אייתי בשם החת"ס לאסור כיון דהאיסור משום שנראה כמטיל מום בקדשים א"כ גם בספק כן כיון דנהיגין בו עד עכשיו איסור.

וכתב שם בחזו"א "וזה תמוה בכל איסורי דרבנן הם משמרת לדאורייתא ומ"מ ספיקא לקולא, והאי 'נראה כמטיל מום' היינו טעם לגזירת חכמים אבל לא חמיר זה משאר איסורי דרבנן".

ומתבאר פלוגתת החת"ס והחזו"א בהאי דינא דמיחזי כמטיל מום בקדשים. להחת"ס חמיר טפי מכל ספיקא דרבנן והיינו טעמא דלדידי' זהו החפצא דאיסורא המיחזי כמטיל מום, ואילו להחזו"א אין זה כי אם טעם לגזירת חכמים.

החת"ס לשיטתו בדין הטלת מום וטבילת נדה בשבת דאסר בתורת ודאי

ובפשוטו פלוגתא זו היא פלוגתת האחרונים בסוגית הש"ס בנדה לענין ספק טבילה בשבת ויו"ט. והחת"ס בענין הטלת מום בקדשים הרי הוא לשיטתו בסוגיין דהחמיר בטבילת ספק, ופשוט.

פלוגתת האחרונים לענין טבילת נדה היא נפק"מ הפרשת חלה מספק

ומעתה לענין הפרשת חלה מספק בשבת הדבר תולה במש"כ פלוגתת האחרונים בזה. להאחרונים בסוגיין לענין ספק טבילה דחזינן דעתייהו להחמיר בספק וכן להחת"ס לענין הטלת מום בבכור בזה"ז דהחמיר בספק וע"כ דכל זה בכלל המיחזי כמתקן א"כ יאסר להפריש חלה מספק בשבת ויו"ט. לא כן לדעת המהרש"ם ובית יצחק וכן להחזו"א בבכורות דחלק בזה על החת"ס לכאורה בדין דשרי להפריש מספק.

לע"נ ר' צבי יצחק בן ר' משה אהרון זצ"ל

להערות והארות ניתן לפנות לכתובת המייל - shiurimbehalacha@gmail.com

ועלת הון

וארא תשפ"ב

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א אב"ד חיפה

ע"י קושי השעבוד יצאו ממצרים לפני הקץ וכן לעתיד בגאולה הקרובה יצאו לפני הקץ ע"י קושי השעבוד והתפילות והבכיות להשי"ת

א- "וידבר אלקים אל משה, ויאמר אליו אני ה' (ו ב) ופרש"י וז"ל, דבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר (לעיל ה כב) 'למה הרעתה לעם הזה'. ויאמר אליו אני ה', נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני, ולא לחנם שלחתיך, כי אם לקיים דברי שדברתי לאבות הראשונים וכו' עכ"ל. **וצ"ב** מה זה תשובה על מה שאמר משה למה הרעתה לעם הזה למה זה שלחתיך.

והאור החיים הקדוש כתב וז"ל, וכנגד למה זה שלחתיך, השיב ואמר אליו אני ה', פירוש רחמן אני לזה לא יכולתי לסבול ראות ישראל בצער עד עת קץ, והקדמתי לשולחך קודם הגעת הקץ להקל מעל ישראל הצרה של הגלות, ותשובה זו אינה צודקת אלא אחר שהקדים לומר לו (פסוק א) עתה תראה, כי תיכף ומיד יפליא פלא בפרעה מכות נפלאות, ותיכף נסתלק השעבוד. עכ"ל.

ונראה כוונתו כי הקב"ה לא רצה להמתין עד עת הקץ לכן הקדים לשלוח את משה רבינו קודם הקץ, ועל יד קושי השעבוד שהרע לכלל ישראל, לזמן קצר, נסתלק השעבוד וכן נגאלו קודם הזמן.

זה לימוד בשבילנו, שהרי כתוב כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, שגם הגאולה העתידה לבוא במהרה בימינו תהיה כמו הגאולה של יציאת מצרים, וכשם שביציאת מצרים קושי השעבוד השלים את הזמן שנגאלו לפני הקץ כן הגאולה העתידה לבוא תהיה במהרה בימינו לפני הקץ, ולכן אין להתפלא למה רואים בזמנינו ר"ל כל מיני צרות בגשמיות וברוחניות, כי הקב"ה מלא רחמים ורוצה לגאול את כלל ישראל במהרה ולא להמתין עד הקץ הגאולה וכן קושי השעבוד ימהר את הגאולה. וכן על ידי קושי השעבוד כלל ישראל יתפללו לפני הקב"ה ויבכו שימהר את הגאולה, ועל ידי זה תבוא הגאולה בב'.

ב- על ידי בכיה לה' מיד ותחמול עליו

בפר' שמות 'ותפתח ותראו את הילד והנה נער בוכה' (ב ו) ופרש"י וז"ל, ותפתח ותראהו, את מי ראתה את הילד זהו פשוטו, ומדרשו שראתה עמו שכינה (סוטה יב: שמ"ר א כד) וכו' עכ"ל.

וכתב האור החיים הקדוש וז"ל, ורבותינו ז"ל דרשו 'ותראהו', ראתה שכינה עמו והוא דרך דרש, וצריך לומר שלא הכירה השכינה היא, כי מנין ידעה השכינה מבית אביה ואבי אביה, אלא שראתה עמו אור גדול, וה' עשה כן כדי שתגדל מעלת הילד בעינה, גם לטעם שדרשו ז"ל (תיקו"ז תיקון יא) בכתובה והנה נער בוכה שרמו על ישראל שהיו בוכים בגלות, לזה ויגל ה' את עיניה להראותה האור הסומך למשה. עכ"ל.

והנה האוה"ח הקדוש מביא מדרש חז"ל שע"י מה שישראל יבכו בגלות מדי ותחמול עליו ויגאלו, ולכן כשרואים בזמן הזה שיש הרבה צרות בגשמיות וברוחניות צריך להתפלל ולבכות לגאולה במהרה עוד לפני קץ הגאולה.

ג- בשם 'משה' מרומז שהוא יהיה משה ומושך את ישראל מהגלות עה"פ 'וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ה' (ו ב) כותב הכלי יקר וז"ל, אליו מיותר לגמרי, כי כבר הזכיר שמו של משה? ונראה על דרך שאמרו רבותינו ז"ל (פס"ז לעיל ב) שלכך נקרא משה, ולא משוי שנמשה ממים, לפי ש'משה' לשון הוה, ורוח ה' דיבר בבת פרעה לקרותו משה לשון משה ומושך, כי הוא המושך את ישראל מן הגלות מן המים הזידונים ואילו היה משה בודק בשמו, היה נודע לו באמת כי על ידו יגאלו ישראל, ולא היה קורא תגר לאמר למה זה שלחתיך למה הרעות וגו' (לעיל ה כב). וכו'. לכן נאמר וידבר, דיבור קשה, אלקים זה מידת הדין, אל משה, לומר שהוא ראוי ליתן את הדין על שלא בדק בשמו משה, ולהבין מתוכו שהוא יהיה משה ומושך את ישראל מן הגלות, ומצד זה לא היה לו לומר למה שלחתיך וכו' עכ"ל.

ד- והחזקוני עה"פ 'ותקרא שמו משה' (ב י) כותב וז"ל, כדברי רבותינו שנתגיירה והיתה לומדת לשון הקודש על שם הנס שנמשה מן המים, להזכיר כי מן העברים הוא, ולכן אינו נזכר בכל התורה אלא על שם זה. דבר אחר, בת פרעה לא היתה יודעת לשון הקודש, אלא כך פשוטו של מקרא ותקרא יוכבד את שמו משה, ותאמר לה בת פרעה מהו לשון משה, והגידה לה שהוא לשון המשכה, ואז אמרה בת פרעה יפה קראתו כן, כי מן המים משיתיהו, משוי אין כתיב כאן אלא משה, לומר כשם שמשיתיהו כן יהיה הוא מושה אחרים, פירוש, יהיה מושה את ישראל ממצרים. (מדרש הגדול) עכ"ל. והיינו שבשם משה מרומז שהוא יהיה מושה את ישראל ממצרים.

והספורנו (ב י) כתב וז"ל, ותקרא שמו משה, ממלט ומושה את אחרים מצרה, ותאמר כי מן המים משיתיהו, הטעם שקראתיו משה להורות שימלט את אחרים הוא. כי אמנם משיתיהו מן המים אחר שהיה מוטל בתוכם, וזה לא היה כי אם בגזירת עיריך כדי שימלט הוא את אחרים, עכ"ל.

וזה כעין שכתב החזקוני בשם מדרש הגדול, אלא שבמדרש הגדול כתוב שיהיה מושה את ישראל ממצרים, ובספורנו כתב שיהיה ממלט ומושה את אחרים מצרה, והיינו לאו דוקא ממצרים אלא מכל הצרות, ואפשר על פי מה שאמרו חז"ל כל הגלויות מכונים בשם מצרים על שם שהם מצירים לישראל, וכמו שמשה רבינו הציל את ישראל ממצרים בשליחות השי"ת, כן מכל הצרות הוא יציל אותם בשליחות השי"ת.

ה- והנה באות ב' הבאנו את דברי האוה"ח הקדוש שמביא את חז"ל ש'והנה נער בוכה', זה מרמז על ישראל שיבכו בגלות, ומיד ה' יחמול עליהם. כן השם משה שזה מרמז שיהיה הוא מושה את האחרים מגלות מצרים ומשאר הצרות והגלויות כמו שמבואר בחזקוני ובספורנו, זה יהיה ע"י 'והנה נער בוכה' שעל ידי תפילה ובכיה לקב"ה נזכה שמושה רבינו בשליחות הקב"ה ימשה את כלל ישראל ואת כל יחיד ויחיד מכל הצרות. וכמו שהגאולה של מצרים היתה על ידי 'ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה', וישמע אלקים את נאקתם' וגו', 'וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל' וגו'. כן הגאולה הכללית לעתיד לבוא והגאולה הפרטית של כל יחיד ויחיד הוא על ידי תפילה וזעקה ובכיה להשי"ת.

ו- הגאולה העתידה ע"י משה רבינו ובזכות לימוד התורה

עה"פ 'ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך' וגו' (כז כ). **כתב האור החיים הקדוש וז"ל**: ובדרך רמז יתבאר הכתוב על דרך מאמר הובא בספר זוהר חדש (ח"א טו), כי ארבע גלויות של ישראל כל אחד מהם נגאלו ממנו בזכות אחד, גלות הראשון נגאלו בזכות אברהם, שני בזכות יצחק, שלישי בזכות יעקב, הרביעי תלוי בזכות משה ולזה נתארך הגלות, כי כל עוד שאין עוסקים בתורה ובמצוות, אין משה חפץ לגאול עם בטלנים מן התורה. וזה הוא שרמז הכתוב כאן באומרו 'ואתה תצוה את בני ישראל' על דרך 'כי מלאכיו יצוה' (תהלים צא), או על דרך אומרם ז"ל אין צו אלא מלכות, כי הוא ימלוך עלינו לעתיד. ותנאי הוא הדבר שיעסקו ישראל בתורה, וזה הוא אומר 'ויקחו אליך שמן זית זך' ירמוז אל התורה שנמשלה לשמן מה שמן מאיר לעולם כך התורה, והם דברי זוהר שכתבנו בסמוך, ודקדק לומר 'זך' שצריכין לעסוק בתורה לשמה, בלי שמרים, שהם לקנטר ח"ו או להתגדל וכדומה אלה הם שמריה, ואמר עוד 'כתית' פירוש שצריכין לעסוק בתורה, ולכתת גופם וכוחם, על דרך שאין דברי תורה 'זאת התורה אדם כי ימות' (ברכות סג) דאמר ז"ל מנין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה שנא' זאת התורה אדם כי ימות באהל, ופרש"י 'זאת התורה' היכן מצויה באדם שימות באהלי תורה עכ"ל. עכ"ל עיי"ש.

ומבואר מדבריו דהגלות הרביעי נגאל בזכות משה רבינו, ולכן נתארך הגלות כיון שאין עוסקים בתורה ובמצוות, ומשה רבינו הוא ימלוך עלינו לעתיד, וזה מרומז בפסוק 'ואתה תצוה' אין צו אלא מלכות, ובתנאי שיקחו אליך שמן זית זך' היינו שיעסקו בתורה לשמה.

זלפי החזקוני והספרוני שמביאים את המדרש הגדול שנקרא משה, כי הוא יהיה מושה את ישראל מהגלות ומכל הצרות מבואר היטב דברי הזוה"ק והאוה"ח הקדוש. והנה התורה כולה נקראת על שם משה רבינו, כמו שכתוב בנבואה האחרונה במלאכי (ג' כב-כג) 'זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחורב וגו' הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא, היינו על ידי לימוד תורת משה עבדי כל אחד לפי דרגתו וללמוד לשמה כמו שמבואר באוה"ח הקד' שיהיה שמי'ן זית זך נזכה לגאולה, ועי"ז נזכה לגאולה הכללית והפרטית כמו שכתוב 'הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא' וגו'.

לשוב בתשובה יותר חשוב מקידוש השם

'ואני אקשה את לב פרעה וגו' (ז, ט) ופרש"י: מאחר שהרשיע והתריס כנגדו וגלוי לפני שאין נחת רוח באומות עובדי אלילים לתת לב שלם לשוב טוב לי שיתקשה לבו למען הרבות בו אותותי ותכירו אתם גבורותי וכו' עכ"ל. **ושמעתי ממר"ר מן ראש הישיבה הגרא"ל שטינמן זצ"ל** שמבואר מרש"י שאם היה לבו לשוב בלב שלם אז הקב"ה לא היה מקשה את לבו, ואף שימנע האותות ויחסר קידוש השם בעולם, רואים מכאן שאם אדם שב בתשובה שלימה זה יותר חשוב מכל הקידוש השם שיעשה בעולם, וזה חיזוק גדול שבבילנו לעשות תשובה שלימה ורצון השי"ת, וזה הדבר החשוב ביותר.

הצפרדעים שבתנורים לא מתו

'ושרץ היאור צפרדעים ועלו ובאו בביתך וגו' ובתנוריק ובמשארותיך" (ז כח) **א- בגמרא בפסחים** (נ"ג ע"ב) ת"ש עוד זו דרש תודוס איש רומי, מה ראו חנניא מישאל ועזריה שמסרו עצמן על קדושת השם לכבשן האש, נשאו קל וחומר בעצמן מצפרדעים, ומה צפרדעים שאין מצווין על קדושת השם כתיב בהו, ובאו ועלו בביתך וגו' ובתנוריק ובמשארותיך, אימת משארות מצויות אצל תנור, הוי אומר בשעה שהתנור חם, אנו שמצווין על קדושת השם על אחת כמה וכמה, ופרש"י מה ראו, שלא דרשו, וחי בהם ולא שימות בהם.

ובתורה מה ראו וכו' כתבו על פרש"י וז"ל: וקשה דהא בפרהסיא הוה, ומסקינן בסנהדרין (עד, א) דלכולי עלמא בפרהסיא חייב למסור עצמו אפילו אמצוה קלה? ומפר"ת דצלם זה שעשה נבוכדנצר לאו ע"ז הוה, אלא אינדרטא שעשה לכבוד עצמו, ולכך אמר מה ראו וכו', ור"י מפרש מה ראו שלא ברחו, שהרי קודם המעשה היו יכולים לברוח כמו שעשה דניאל וכו' עכ"ל.

והמהרש"א בחדושי אגדות מישב את רש"י דרבי ישמעאל ס"ל (סנהדרין עד, א) דאפילו בע"ז יעבור ואל יהרג. ומה שקשו עוד דהוי בפרהסיא וכ"ע מודו דיהרג ואל יעבור, ו"ל דלאו בפרהסיא הוה דלא היה שם עשרה מישראל בצלם שהעמיד בבקעת דורא, עי"ש.

ב- והנה הרמב"ם בהלכות יסודי התורה (פרק ה' הלכה ד') כתב וז"ל: כל מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג, ונהרג ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו עכ"ל. וא"כ קשה על פירוש ר"ת כיון שלא היה ע"ז האיך החמירו על עצמם?

ונראה דתוספות אזלי לשיטתם שכתבו בע"ז (כז) בתורה יכול וכו' שרשאי להחמיר על עצמו.

עוד נראה דהכסף משנה שם הביא את דברי הנימוקי יוסף סוף פרק בן סורר (י"ח א) שאפילו לפי הרמב"ם אם הוא אדם גדול וחסיד ירא שמים ורואה שהדור פרוץ בכך רשאי לקדש את השם ולמסור עצמו אפילו על מצוה קלה כדי שיראו העם וילמדו ליראה את השם ולא יהבו בכל לבם, והיינו דאמרינן מה ראו חנניא מישאל ועזריה שהפילו עצמן לכבשן האש, שהיו לאו ע"ז היתה אלא אנדרטה של מלכים לכבוד בעלמא, אלא מתוך שהיו רובן טועים וסבורים שהיתה ע"ז היה קידוש השם במה שעשו עי"ש.

ג- אך לכאורה קשה מה הק"ו מהצפרדעים, הרי חנניא מישאל ועזריה היו פטורים מלמסור עצמם על קידוש השם, אלא כיון שהדור היה פרוץ היו רשאים למסור עצמם על קידוש השם, וא"כ מה הלימוד מהצפרדעים, שהם היו מחויבים להכנס לתנורים, שהרי כך ציוה הקב"ה בהדיא ובתנוריק ובמשארותיך?

ונראה שהרי הצווי היה ועלו ובאו בביתך ובחדר משכבך ועל מטתך וגו' ולכל צפרדע היה בחירה חופשית לאן להכנס, וכיון שהיו צפרדעים שנכנסו לתנורים החמים אף שלא היו מחויבים, מהם למדו חנניא מישאל

ועזריה ק"ו להכנס לכבשן האש אף שאין מחויבים. וכתוב בילוקט שמעוני (קפ"ב) ומה פרע להם הקב"ה שכל הצפרדעים מתו ואותן שירדו לתנור לא מתו מפני שמסרו עצמן לשריפה. והובא בדעת זקנים (ה ט) וז"ל: מן הבתים, אבל אותם שבתנורים לא מתו, לפי שבטחו בקב"ה ונכנסו בתנור חם בציווי השם. עכ"ל.

והנה בילוקט כתוב ואותן שירדו לתנור לא מתו מפני שמסרו עצמן לשריפה. ובדעת זקנים כתוב לפי שבטחו בקב"ה ונכנסו בתנור חם בציווי השם, וצ"ב היכן הבטיח להם הקב"ה שינצלו, ומה שייך בטחו בקב"ה? **ונראה** לתרץ עפ"ד השפת אמת בפסחים שכתב כיון שכתוב בצפרדעים בתנוריק ובמשארותיך, משמע שאחר שבאו לתנור חם יצאו אחר כך לעיסה, יש כאן הבטחה שלא ישרפו, ולכן כיון שבטחו בשם, לא מתו.

ד- ויש ללמוד מהצפרדעים, שהיה להם לכל צפרדע בחירה חופשית האם להכנס לבית של פרעה או למטה שלו וכו' והיו צפרדעים שבחרו להכנס לתנור ולשרף כדי לקדש את השם, והם זכו שהם לא מתו, ומהם למדו חנניא מישאל ועזריה לקדש שם שמים אפילו כשלא היו מחויבים כיון שלא היה ע"ז לפר"ת וכן לפירוש ר"י הרי היו יכולים לברוח וכן לרש"י מתרץ המהרש"א בחידושי אגדות שס"ל שאפילו בע"ז יעבור ואל יהרג, וכן שלא היה בפרהסיא בפני עשרה מישראל, וכן בכל ענין ששייך לתורה ולמצות, אפילו שהאדם עושה יותר ממה שהוא חושב שהוא מחויב ומתאמץ ללמוד תורה ולהתפלל ביגיעה גדולה, מזה הוא יזכה להיות ת"ח וירא שמים וכמו שמבואר בגמרא בחגיגה (ט ע"ב) אמר ליה בר הי להלל מאי דכתוב בנביא במלאכי (ג יח) 'ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלוקים לאשר לא עבדו', היינו צדיק היינו עובד אלוקים, היינו רשע היינו לא עבדו, א"ל עבדו ולא עבדו תרוייהו צדיקי גמורי נינהו, ואינו דומה שונה פירקו מאה פעמים לשונה פירקו מאה ואחד, א"ל ומשום חד זימנא קרי ליה לא עבדו, א"ל אין צא ולמד משוק של חמרין, עשרה פרסי בזוזא, חד עשר פרסי בתרי זוזי, ופרש"י וז"ל: עשרה זוזי ישכיר לך אדם חמורו בזוזא אחד, שכבר נהגו כן, אולם תאמר לו לילך פרסה יותר ישאלך שני זוזים, עכ"ל, והיינו מה שאדם עושה יותר מהרגלו ויותר ממה שחושב שחייב יש לזה כבר מחיר אחר, כן שונה פרקו מאה ואחד פעמים זה מעלה אחרת. וכן בכל דבר מה שאדם מתאמץ יותר ממה שחושב שחייב זוכה בזה במעלות גדולות.

ימי השובב"ם מסוגלים לצאת מהגלות בכלליות ובפרטיות

אמרו חז"ל כל הגלויות מכוונים בשם מצרים על שם שהם מצירים לישראל, וכתוב בסה"ק כי כשקורים פרשיות בגאולת מצרים זה הזמן שמסוגל להגאל מכל הגלויות בין בכלל ובין בפרט כמו שכתוב בתהלים (סט ט) קרבה אל נפשי גאלה. היינו שיש גאולה לכל נפש בפרטיות. וכשם שגאולת מצרים בכלליות התחילה על ידי תפילה כמו שכתוב (שמות ב' כז) ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה. כך תחילת הגאולה של כל נפש בפרטיות זה על ידי תפילה.

וכתב הרמב"ן בהקדמה לספר שמות וז"ל: והנה הגלות איננו נשלם עד יום שובם אל מקומם ואל מעלת אבותם ישובו, וכשיצאו מצרים אף על פי שייצאו מבית עבדים עדיין יחשבו גולים, כי היו בארץ לא להם נבוכים במדבר, וכשבאו אל הר סיני ועשו המשכן ושב הקדוש ברוך הוא והשרה שכינתו ביניהם אז שבו אל מעלת אבותם, שהיה סוד אלוך על אהליהם, והם הם המרכבה (ב"ר מ"ז י) ואז נחשבו גאולים, וכן נשלם הספר הזה בהשלימו ענין המשכן והיות כבוד ה' מלא אותו תמיד (להלן מ לה) עכ"ל.

והרמב"ן מבאר שהגאולה זהו כשהשכינה תשרה על כלל ישראל ועל אהליהם, ולכן נשלם ספר שמות ספר הגאולה בזה שכבוד ה' מלא את המשכן, ואף על פי שהם היו במדבר סיני, זה נחשב גאולה שהשכינה שורה בכלל ישראל. וכן הגאולה הפרטית של כל אחד כשהוא דבוק בתורה אזי השכינה שורה אצלו, כמו שכתבו בספר נפש החיים (שער ד' פרק י) שמבואר בזה"ק קוב"ה אורייתא וישראל חד הוא, שאם האדם לומד תורה ודבוק בה כל הזמן שלא מסיח דעתו מהתורה, אז הוא דבוק בקב"ה והשכינה שורה עליו.

וכתוב באגרת הרמב"ן וז"ל: בכל דבריך ומעשיך ומחשבותיך ובכל עת, חשוב בלבך כאילו אתה עומד לפני הקב"ה ושכינתו עליך, כי כבודו מלא עולם וכו'. עכ"ל, וכשאדם דבוק בקב"ה זהו הגאולה השלימה כמו שכתב הרמב"ן בהקדמה לספר שמות והזמן שמסוגל להגיע לגאולה השלימה זהו שבועות כשקוראים הפרשיות של גאולת מצרים.

תמצית הש"ס

סיכומי גפ"ת קצרים וברורים ללומדי הדף היומי

גליון 230 | מגילה י"ד. - כ: | וארא ה'תשפ"ב

תקופת הנבואה בישראל

היו בישראל במשך הדורות (עד תחילת ימי בית שני שפסקה הנבואה) מאה ועשרים ריבוא נביאים, ולא נכתבה אלא נבואה שנצרכת לדורות. ולהלן יבואר אלו נביאים נכתבה נבואתם לדורות, ועוד פרטים על הנביאים.

גדולה הסרת טבעת יותר ממ"ח נביאים וז' נביאות שנתנבאו לישראל, שכולם לא החזירום למוטב, ואילו הסרת טבעת החזירתם למוטב.

תקנת קריאת המגילה, ולמה אין אומרים הלל- כל הנביאים והנביאות הללו לא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה חוץ ממוקרא מגילה (אבל בזמן תקנת נר הנוכה כבר פסקו הנביאים), ודרשו ומה מעבדות לחרות אומרים שירה -שכשיצאו ממצרים אמרו שירה על הים, ממות לחיים לא כ"ש, והא דאין אומרים הלל, לריב"ק משום שאין אומרים הלל על נס שבחול"ל, (וכל זה משנכנסו לארץ, אבל על נס שקודם לכן אומרים שירה אף על נס שבחול"ל), לרב נחמן קריאת המגילה זו היא הלילא, לרבא הטעם משום דאכתי עבדי אחשוורוש אנו, וסוברים רבא ורב נחמן שאומרים שירה על נס שבחול"ל אם היה הנס אחר שגלו.

הרבה נביאים ונביאות נתנבאו לישראל כפלים כיוצאי מצרים, ולא נכתבה אלא נבואה שנצרכה לדורות ללמוד תשובה או הוראה.

ויהי איש אחד מן הרמתיים צופים- אחד ממאתים נביאים, וי"מ הבא משתי רמות שצופות זו על זו, וי"מ הבא מבני קורח שעומדים ברומו של עולם -שנתבצר להם מקום גבוה בגיהנום.

מ"ח הנביאים- אברהם יצחק יעקב משה ואהרן יהושע פנחס אלקנה עלי שמואל גד נתן זוד שלמה עידו מיכיהו בן ימלה עובדיה אחיה השילוני יהוא בן חנני עזריה בן עוזד חזיאל מבני מתניה ואליעזר בן דודו ממורישה הושע עמוס מיכה המורשתי אמוץ אליהו אלישע יונה בן אמיטי ישעיה יואל נחום הבקוק צפניה אוריה מקרית יערים ירמיה יחזקאל שמעי' ברוך נריה שריה מחסיה חגי זכריה מלאכי ומרדכי בלשן. ודניאל לא היה נביא. ושנים לא ידעתי. רש"י.

ז' נביאות- שרה מרים דבורה חנה אביגיל חולדה ואסתר, הגמ' מבארת מנלן שז' אלו היו נביאות.

מרים היתה מתנבאה עתידה אמי שתלד בן וכו'.

דבורה ישבה תחת תומר משום יחוד שכיון שהוא גבוה ואין לו ענפים סמוכים לקרקע א"א להתייחד תחתיו (כשבאים למשפט. תוס'), וי"מ מה תמר אין לו אלא לב אחד שאין שרף אלא בגזעו, אף ישראל שבאותו הדור לא היה להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים. והיתה עושה פתילות למשכן שילה.

דוד ושלמה שנמשחו בקרן נמשכה מלכותם, שאול ויהוא שנמשחו בפרך לא נמשכה מלכותם.

כי אין בלתך - אין בללותך, מידת בשר ודם מעשה ידיו מבליים אותן, והקב"ה מבלה מעשיו.

אין צור כאלוקינו - צייר, שצר צורה ומטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעיים.

י"ד: אביגיל- דוד רצה להרוג את נבל וטענה אביגיל שכמו שאין רואים דם בלילה שהרי צריך להבחין במראהו אם הוא מה' מינים הטמאים, כך אין דנים דיני נפשות בלילה, וטען דוד שהוא מורד במלכות וא"צ לדונו (והיינו שאין דינו כשאר דיני נפשות שגומרים בו ביום לזכות וביום שלאחריו לחובה, אלא גומרים באתו יום לחובה, אבל דין ודאי צריך. ואף שאין מושיבין מלך בסנהדרין, היינו משום שאין כבודו להיות יושב ושותק, אבל כאן כבודו לשתוק מפני שהוא נוגע בדבר. תוד"ה מורד), וטענה אביגיל שעדיין שאול קיים ולא יצא טבעו של דוד בעולם, והצילה את דוד גם מביאת נדה, ומ"מ ביקשה שישאנה אם ימות נבל.

היציאה מעבדות מצרים לעבדות לבורא

אנו עומדים בימים אלו בפרשיות של יציאת עם ישראל מעבדות לחרות, שבני ישראל היו במצרים ועבדו עבודת פרך. והנה התורה לא כתבה במפורש מה היה הסיבה לשעבוד מצרים, ואחד הביאורים בזה הוא שהשעבוד באמת לא היה עונש על עונות, אלא השעבוד היה כדי להרגיל את כלל ישראל לעבדות, כדי שיהיו ראויים לקבלת התורה להיות עבדי ד'. והביאור בזה הוא שהנה האדם בטבעו הוא בעל רצונות עצמיים, וקשה לו לבטל רצונו מפני רצונו של אדם אחר, וכדי להעמיד את כלל ישראל באופן שלדורי דורות הם יבטלו את רצונם העצמי וכל מטרםם תהיה לקיים רצון ד', היה נצרך לתקופה מסוימת להרגילם בעבודה קשה עבור אחרים בלי יכולת בחירה, כדי שכל העתיד של כל ישראל יהיה באופן של עבדות אמיתית לקב"ה.

ולפי זה יש להתבונן בכמה סוגי דברים שהיו בשעבוד מצרים, מה התועלת בזה לעבדות לקב"ה, דהנה מה שעבדו עבודת פרך י"ל שהענין בזה הוא להתרגל לעבוד את הקב"ה גם כשהדבר קשה מאד לאדם, ומה שנתנו עבודת גברים לנשים ולהיפך י"ל שהענין בזה הוא להתרגל לעבוד את הקב"ה גם בדברים שאינם מתאימים לאופי של האדם, ומה שזרקו את הבנים ליאור (ואף שמצוינו בחז"ל שבאו מלאכים והצילום, הרי חז"ל אומרים בהגדה של פסח "ואת עמלינו אלו הבנים שנאמר "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו" ומבואר שהיו שמתו שם), י"ל שהיה זה כדי להרגילם שגם הטבע של האהבה לבנים יהיה משועבד לקב"ה. וכן שאר הדברים שם יש לבאר על זה הדרך.

אמנם באמת יש חילוק עצום בין העבדות במצרים לעבדות לקב"ה, שבמצרים הכל היה מתוך הכרח וחוסר ברירה, ואילו בעבודת ד' צריך שהעבדות תהיה מתוך רצון וחיבור ושמחה, וא"כ צ"ב כיצד העבדות במצרים היתה הכנה לעבודת ד'.

והביאור בזה הוא שעבודת ד' מורכבת מיראה ואהבה, והיינו כח ההכרח וכח הרצון, שאף שצריך האדם לעשות את עבודת ד' מתוך חיבור ורצון ושמחה וכנ"ל, שזה שייך לרוש אהבת ד', מ"מ מוכרח שיהיה לאדם גם יראת שמים, והיינו שהוא יבין וירגיש מוכרח בעבודת ד', שאסור לו לעשות אחרת מרצון ד' ואם יעשה כך הוא יענש, (או יראת הרוממות שמכח הכרת גדלות הבורא האדם לא יכול להמרות את פיו), וא"כ י"ל שעבדות מצרים היתה הכנה לחלק של היראה ולא לחלק של האהבה.

ואיתא בחז"ל ששני הבחינות האלו מוכרחים לאדם, וז"ל המדרש עשה מאהבה עשה מיראה, עשה מאהבה שאם באתה לשנוא דע שאתה אוהב ואין אוהב נעשה שונא, עשה מיראה שאם באתה לבעוט דע שאתה ירא ואין ירא בועט. והיינו שאין די בכח האהבה לבד מפני שלפעמים יש נסיונות לאדם וצריך לזה יראה, ומאידיך אין די בכח היראה לבד מפני שהאדם עלול למאוס בעבודת ד'.

ויהי רצון שנזכה לעבוד את הקב"ה בעבדות אמיתית, לזכור שאנו מוכרחים לקיים את כל המצוות, ולבטל את רצונו מפני רצונו, ולרצות לעשות את כל המצוות, אכ"ה.

חולדה התנבאה במקום ירמיה משום שהיתה קרובתו, ויאשיה שלח לשאול אותה דווקא כי נשים רחמניות הן, ולריו"ח ירמיה לא היה שם כי הלך להחזיר עשרת השבטים, ומלך יאשיהו בן אמוץ גם עליהם, כדמצינו שיחזקאל נתנבא שיתבטל היובל דמשגלו שבטי ראובן גד וחצי מנשה בטלו

ויאמר המלך לאסתר - שבא מלאך וסטר על פיו מפני שהתחיל לדבר בכעס.
אמר עם הספר - יאמר בפה מזה שכתוב בספר שיקרא המגילה מתוך הכתב.
דברי שלום ואמת - שצריכה שרטוט כאמיתה של תורה - ספר תורה עצמו.
דברי הצומות וזעקתם ומאמר אסתר, שניהם, קיימו ימי הפורים.
ורצוי לרוב אחיו - שפרשו ממנו מקצת סנהדרין מפני שבטל מדברי תורה ונכנס לשררה.

לאמרה אחר העבודה, דמסתבר שעבודה והודאה חדא מילתא היא. ואומרים שים שלום אחר ברכת כהנים, דכתיב "ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם", וברכה דהקב"ה היא שלום שנאמר "ד' יברך את עמו בשלום".

י"ח. אסור לספר בשבחו של הקב"ה יותר מהברכות שסידרו בתפילה, דכתיב "מי ימלא גבורות ד' ישמיע כל תהילתו" למי נאה למלא גבורות ד' למי שיכול להשמיע כל תהילתו, והמספר בשבחו של הקב"ה יותר מדאי נעקר מן העולם, והשתיקה היא הסם המובהר ביותר, מילה בסלע שתיקה בשתי סלעים.

הקורא את המגילה על פה לא יצא, דילפינן זכירה זכירה מדכתיב "כתוב זאת זכרון בספר", ושם הכונה לזכירה בפה, דלגבי זכירת הלב כבר נאמר "לא תשכח".

קראה תרגום אע"פ שהיא כתובה תרגום לא יצא, דאם היא כתובה מקרא וקראה תרגום בלאו הכי לא יצא מפני שקראה על פה.

קראה בכל לשון לא יצא, אבל קורין אותה ללועזות בלעז שלהם, והיינו גיפטיט לגיפטים עברית (-כתב של עבר תהיה) לעברים וכו', ודווקא כשכתובה בלשון לעז, דאם כתובה אשורית וקראה בלעז יוני הרי קראה על פה ולא יצא. ולרב ושמואל אם קראה ביוונית יצא גם לא ביוונית, דס"ל (לעיל ח') כרשב"ג שהתירו לכתוב ספרים ביוונית, ואפילו במגילה דכתיב "ככתבם" כשר ביוונית.

ויקרא לו אל אלוהי ישראל - הקב"ה קרא ליעקב כך.

הלועז ששמע אשורית יצא אע"פ שלא הבין, שהרי אף נשים ועמי הארץ לא מבינים, וגם אנחנו לא מבינים פירוש "האחשתרנים בני הרמכים", ומבואר שהמזוזה היא קריאה ופרסומי ניסא אע"פ שלא מבין ששואלים מה קראו ואין היה הנס ואומרים להם.

מילים ומשמעותם - חלולוגלות - פרפחיא. סלסלה ותרוממן - כמו מסלסל בשער - חיפשו והיפך במטמוניות של תורה. וטאטאטיה במטאטא השמד - כמו כבוד הבית. השלך על ד' יהבך - מלשון משא.

י"ח: קראה סירוגין והיינו שקרא חלק חלק ולא הכל ביחד, יצא. לרב מונא אם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש, והיינו כדי לגמור את כולה מתחילה, דאם מהיכן שהפסיק א"כ נתת דבריך לשיעורין, הגמ' מביאה מחלוקת אם הלכה כרב מונא. והלכה אין חוזר לראש, ועל זה סמך ר"י שהמתין באמת ויציא עד שענה עם הציבור קדושה וברכו ואמן יהי שמיא רבא. תוד"ה נקוט.

שמואל חושש לדעת יחיד כשהוא מחמיר והרבים מקלים, כמו שזמנינו שחשש לדעת ריב"ב ששומרת יבם שקידש אחיו את אחותה, לא יעול עד שאחיו הגדול ייבם או יחלוץ, אבל לפני כן הרי היא לכל אחד כאשתו ע"י זיקת יבום, ואסור באחותה משום אחות אשה, דקסבר שאפילו בשנים יש זיקה, ורבנן סוברים שכיון שיש שני אחים אין זיקה מיוחדת לאחד מהם שתהיה כאשתו, ומתור באחותה. וכתבו התוס' (ד"ה שקידש) שאם אחיו כבר נשא את אחותה פקעה הזיקה לגמרי, ואם קידשה אחיו לפני שנפלה ליבום לא חלה הזיקה.

השמיט הסופר אותיות או פסוקים וקראם על פה, אם חסר מקצתה יצא.

השמיט הסופר פסוק אחד לא ימשיך לקרוא וישלים את החסר אח"כ, וכן מי שנכנס באמצע הקריאה לא ישמע חציה וישלים אח"כ, אלא יקראנה כסדרה מתחילתה ועד סופה.

קראה מתנמנם יצא. ומתנמנם היינו נים ולא נים תיר ולא תיר דקרו ליה ועני ולא ידע לאהדורי סברא (-דבר הבא מבינת הלב) וכי מדכרו ליה מידיכר.

היה כותבה דורשה ומגיהה ותור כדי כך קראה, אם כוון ליבו יצא ואם לאו לא יצא, והיינו אם היתה מגילה שלימה לפניו וקרא ממנה כל פסוק וכתבו במגילה אחרת, אבל אם כתב וקרא והמשיך לכתוב וקרא לא יצא, שהרי צריך שתהיה כתובה כולה (אפילו לכו"ד שקוראים רק מ"איש יהודי").

דיני כתיבת המגילה

המגילה נקראת ספר דכתיב "ונכתב בספר", ומאיך המגילה נקראת אגרת דכתיב "האגרת הזאת", ולהלן (י"ח: י"ט) "יבואר לגבי מה דין המגילה כדון ס"ת, ולהלן (י"ח: י"ט) "יבואר לגבי מה דינה כאגרת".

האם צריך לכתוב מתוך הכתב - אסור לכתוב ס"ת שלא מתוך ס"ת כתוב, ומה שמצינו ר"מ הלך לעבר שנה בעסיא ולא היה שם מגילה, וכתבה מליבו וקראה, משום שר"מ ד"ת היו מושרים אצלו (אע"ג דכתיב על דברי תורה "התעייף עיניו בו ואינינו" שהם נשכחים כהר עין), ושאי התם שהיה זה שעת הדחק. וי"א שתפילין ומזוזות נכתבות אפי" שלא מן הכתב כיון ששגורות בפי הכל.

לרבי ירמיה תפילין ומזוזות א"צ שרטוט, והלכתא (-הלכה למשה מסיני) תפילין א"צ שרטוט ומזוזות צריכות שרטוט.

י"ט. במה כותבים - היתה כתובה בסם (-סמא) ובסקרא (-סקרא) - צבע אדום שצובעים בו תריסים ובקומוס (-קומא - שרף אילן) ובקנקנתום (-חרתא דאושכפי - סם שצובעים בו מנעלים שחורים. וכתבו התוס' שרש"י [בעירובין ג'] ביאר דהיינו ארמינטיא, והקשו התוס' א"כ איך מטילים ארמינטיא לתוך הדיו, אלא הכונה לוטריליו" לא יצא, עד שתהיה כתובה בדיו. דעת ר"ת (תוד"ה על) שהדיו שלנו הוא דיו גמור, אבל של עפצים אינו דיו, וי"א שדווקא אם שרה העפצים במים פסול, אבל מה שעושים מוגף העפצים כשר, ומ"מ הדיו שלנו הוא עיקר הדיו.

הקורא למפרע

דיני קריאת שמע ומגילה הלל ותפילה

להלן יבוארו כמה דינים בקריאת המגילה (קריאתה למפרע, בעל פה, בכל לשון, בלא מונה, לסירוגין, מתנמנם), ואגב זה יבוארו כמה דברים בענין תפילה וקריאת שמע והלל.

אלו דברים לא יצא הקורא למפרע, ומנלן - הקורא למפרע לא יצא, בין מגילה (דכתיב "והימים האלה נזכרים ונעשים" איתקש זכירה לעשיה וא"ש ש"ו יהיה לפני י"ד), ובין הלל (דכתיב "ממזרח שמש עד מבואו" וירחית ושקיעת חמה אינם מתהפכים, וי"א מדכתיב "זה היום עשה ד' " והיום אינו משתנה בשעותיו להתהפך, וי"א מדכתיב "יהי שם ד' מבורך" - כסדר שנתהוה ההלל כן יהא הגלול ד' וברכתו, וי"א מדכתיב "מעתה ועד עולם"), וקריאת שמע (לרבנן דכתיב "והיו" ולרבי מה ד"הדברים"), ותפילה (דמאה ועשרים זקנים ובהם כמה נביאים תיקנו י"ח ברכות על הסדר, וכדלהלן. וכתבו התוס' (ד"ה הסדיר) שמכאן מבואר דהא אדיתא בברכות ל"ד. שברכות אמצעיות שבתפילה אין להם סדר, אין המנה כפירוש רש"י שם שאם שכח ברכה אחת יאמרנה במקום שזכר, דהא אין לאומרים למפרע, אלא הכונה שחזר לאותה ברכה, משא"כ בג' ראשונות או אחרונות צריך לחזור לברכה הראשונה).

י"י: מחלוקת רבי ורבנן בענין קריאת שמע - לרבי אין קוראים ק"ש אלא בלשון שנכתבה - לשון הקודש, ולרבנן (וכן הלכה. תו"ה הקורא) אפשר לקרוא ק"ש בכל לשון דכתיב "שמע" בכל לשון שאתה שומע, ולרבי הוא מיבעי ליה שצריך שישמיע לאזניו, ולרבנן הקורא את שמע ולא השמיע לאזניו יצא (וכן הלכה. שם), ולתרווייהו הקורא למפרע לא יצא. הגמ' מבארת שרבי ורבנן שניהם יכולים לסבור שכל התורה בכל לשון נאמרה (לקרותה. רש"י. והתוס' (ד"ה כל) כתבו שהכונה לפרשת חליצה ועגלה ערופה וכו' כמבואר בסוטה ל"ב, אבל קריאת התורה חוץ מפרשת תזרזר זה דרבנן), וכן הם יכולים לסבור שכל התורה בלשון הקודש נאמרה.

תקנת התפילה - מאה ועשרים זקנים ובהם נביאים תיקנו י"ח ברכות על הסדר - כפי שלומדים להלן מן המקראות, ושכחום וחזר וסידרם שמעון הפקולי.

י"ח הברכות שבתפילה וסידרם - אבות שנאמר "הבו לה' בני אלים". גבורות שנאמר "הבו לה' כבוד ועוז". קדושות שנאמר "הבו לה' כבוד שמו השתחוו לה' בהדרת קדש". ואומרים בינה אחר קדושה שנאמר "והקדישו את קדוש יעקב ואת אלהי ישראל יעריצו", וסמך ליה "וידעו תועי רוח בינה". ואומרים תשובה אחר בינה דכתיב "ולכבו יבין ושב רפא לו". וגאולה ורפואה אומרים אחרי סליחה דכתיב "הסולח לכל עונכי הרופא לכל החלואי והגואל משחת חייכי". וגאולה היא הברכה השביעית, כיון שעתידיים להאריך בשביעית (בשמיית יהיו קולות, בשביעית מלחמות, ובמוצאי שביעית בן דוד בא, והמלחמה היא אתחלתא דגאולה, ואף שברכת גואל ישראל היא גאולה מהצרות הנאים עלינו תמיד, וקבוץ גלויות ובנין ירושלים וצמח דוד הם ברכות בפני עצמם, מ"מ כיון שיש כאן שם גאולה קבועה בשביעית), ורפואה היא הברכה השמינית, כיון שהמילה היא ביום השמיני, והמילה צריכה רפואה. וברכת השנים בתשיעית כנגד מפקיעי שערים דכתיב במזמור התשיעי בתהילים (דאשרי ולמה רגשו גוים זה ב' מזמורים. רש"י. ולתוס' (ד"ה ודוד) זה מזמור אחד, ולמנצח על מות ולמה ד' תעמוד ברחוק ב' מזמורים) "שבנו זרוע רשע" והיינו המייקרים את התבואה ומפקיעים את השער. וקיבוץ גלויות לאחר ברכת השנים מפני שהאדמה מתברכת בזמן קיבוץ גלויות, וכיון שנתקבצו גלויות נעשה דין ברשעים לפני שיושבים בירושלים, וכיון שנעשה דין ברשעים כלו המינים, וכולל זדים עמהם, וכיון שכלו המינים מתרוממת קרן צדיקים, וכולל גירי הצדיק עם הצדיקים, והיכן מתרוממת קרנם בירושלים, וכיון שנבנית ירושלים בא דוד, וכיון שבא דוד באה תפילה, וכיון שבאה תפילה באה עבודה, וכיון שבאה עבודה בא תודה, וברכת כהנים אחר הודאה דכתיב "וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וירד מעשת החטאת והעלה והשלמים", ואין

על מה כתובים - כתבה על הנייר או על הדיפתרא לא יצא, עד שתהא כתובה על הספר. דיפתרא היינו דמליח וקמיה במים ולא עפיץ בעפצים, ונייר היינו מוחקא העשוי ממין עשב וזכך, וכתבו התוס' (ד"ה דיפתרא) שקלפים שלנו אע"ג דלא עפיצי כשרים לסת"ם, דהסדי שאנו נותנים מועיל כמו עפצים.

צריך לכתוב בכתב אשורית.

דיני קריאת המגילה

קריאת המגילה ע"י קטן - לת"ק קטן פסול לקריאת המגילה אפילו בזעזע, ורבי יהודה מכשיר. ו"מ שכוונת המושג שקטן שלא הגיע לחינוך (מגן בן תשע בן עשר) פסול לקריאת המגילה, אבל קטן שהגיע לחינוך כשר אפילו לכתחילה, שרבי יהודה מכשיר בקטן, אבל רבנן סוכרים שגם קטן שהגיע לחינוך אינו מוציא גדול, שאף שגם גדול חייב רק מדרבנן, לא אתי תרי דרבנן ומפיק חד דרבנן, והא דמצינו שסומא מוציא באמירת ההגדה למ"ד שמצה בזמן הזה דרבנן, צ"ל שסומא שכבר נתחייב מדאורייתא עדיף מקטן. תוד"ה ורבי יהודה. ואמר רבי יהודה קטן הייתי וקרייתיה למעלה מר"ט וזקנים בלוד, אמרו לו אין מביאים ראייה מן הקטן, ולרבי שהעיד שקרא בקטנותו אצל ר"א אמרו אין מביאים ראייה מן הקטן, ועוד אין מביאים ראייה מן המתיר שהרי רבים חולקים עליו.

ב חייב אדם לקרות המגילה בלילה ולחזור ולשנותה ביום.

דיני דברים הכשרים דווקא ביום

יש מצוות שצריך לעשותם דווקא ביום או דווקא בלילה, ולהלן יבואר נמתי מתחיל היום לכתחילה ובדיעבד, ואלו דברים זמנים כל היום, ומגן.

ממתי מתחיל היום - דברים שצריך לעשותם דווקא ביום אין לעשותם אלא מהנהג החמורה שכבר יצא מספק לילה, דאין הכל בקיאים בעלות השחר, ואם עשאו משעלה עמוד השחר כשר, דכתיב "ואנחנו עושים במלאכה וחצים מחזיקים ברמחים מעלות השחר עד צאת הכוכבים" וכתוב "והיה לנו הלילה משמרו והיום מלאכה" (שלא תאמר שהם הקדימו ואיחרו). והמחלוקת לענין בין השמורת היא בגלל שיש כוכבים שנראים גם ביום. תוד"ה והא.

קריאת המגילה של יום כשרה דווקא ביום, דכתיב "והימים האלה נזכרים ונעשים".

מילה כשרה דווקא ביום, דכתיב "ובימים השמיני ימול". ובשבת איתא שמי"ביום השמיני ימול" לומדים שמים אפילו בשבת, ומ"ומגן שמנות ימים מועטים לילה. ומה שצריך למועט נשים מ"אותרו" אף להלילה פסול וא"כ הוי מצות עשה שהזמן גרמא, י"ל דהוי"א שמצוה שיש בה כרת נשים חייבות אפילו אם הזמן גרמא. תוד"ה דכתיב.

טבילה והזאה של זב וטמא מת בשביעי כשרה דווקא ביום, דכתיב "והזה הטהור וכו' ביום השביעי", וטבילה הוקשה להזיה, אמנם אחר היום השמיני יכולים לטבול גם בלילה. וגם שומרת יום נכגד יום (אשה שראתה בי"א יום שאחרי ז' ימי נדה, שאם ראתה ג' ימים צרופים צריכה שבעה נקיים וקרן, ואם ראתה יום אחד שומרת יום שלמחרתו וטובלת) צריכה לטבול דווקא ביום, ואף שראתה ראשונה של זב והוקשה לבעל קרי, ובעל קרי טובל ביום, ושומרת יום כיון שאינה יכולה לטבול ביום דכתיב "כל ימי זובה כמשכב נדתה יהיה לה" הוי"א שתעשה מקצת שימור בלילה וטבול, קמ"ל שכיון שהיא צריכה ספירה, ספירה היא ביום דכתיב "וספירה לה שבעת ימים". דעת התוס' (ד"ה ולא) דאיירי הכא בטבילה האזוב, דטבילה הטמא אחרי ההזאה בלאו הכי הרי ההזאה ביום, וטבילה שטובלים לפני ההזאה כדי לקבל את ההזאה היא בלילה.

דיני הכשר המגילה

מגילה נקראת ספר שאם תפרה בחוטי פשתן פסולה למ"ד (מכות י"א) שפוסל בס"ת, ונקראת אגרת לומר שאינה חמורה כספר שאם תפר אותה ע"י ג' תחיבות של חוטי גידים כשרה, ומ"מ צריך שיהיו משולשים שהמרחק בין התחיבות וביניהם לראש וסוף הספר יהיה שוה. רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה ובלבד) שנראה כפירוש רש"י, ודלא כהמפרשים שישים את הגיד בראש הדף ובאמצעותו ובסופו.

הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים בגלילה כמו ס"ת שלנו לא יצא, דבעינן שתהא איגרת בפני עצמה, שבו יש יותר פרסומי ניסא, דכשהיא בין הכתובים נראה כקורא במקרא, ודווקא כשקורא בציבור, ואם מחסרה או מייטרא פורתא - שהיא יותר ארוכה או יותר קצרה משאר הכתובים, למועלה או למוטה, שיש לה היכר לעצמה, כשרה.

י"ט: שיר התפר שמושיירם בתפירת הס"ת למועלה ולמוטה י"א שזה הלכה למשה מסיני, שוב אמר שאינו הלי"מ אלא אמרו חכמים כדי שלא יקרע, שאם תופרים עד הסוף מהדקים את היריעות חוק והם נקרעות, אבל כשלא תופרים עד הסוף רואה שזה נמתח ואינו מרחק את היריעות. וכתבו התוס' (ד"ה שיר) שנראה שגם במגילה ושאר ספרים צריך לשיר את התפר, כיון שהטעם הוא כדי שלא יקרע.

אלמולי נשתיר במערה שעמדו משה ואליהו (דכתיב לגבי משה "ושמתוך בנקרת צפור", ואליהו עמד באותה מערה שנאמר "ויבוא שם אל המערה וכו' והנה ד' עובר") כמלוא נקב מוחט סידקית שהיא דקה, לא היו יכולים לעמוד מפני האורה.

הקב"ה הראה למשה דקדוקי תורה דקדוקי סופרים, ומה שהסופרים עתידיים לחדש והיינו מקרא מגילה.

המשך דיני קריאת המגילה

קריאת המגילה ותרומה וברכת המזון ע"י חרש - יש ג' שיטות מה הדין בלא השמיע לאזנו, לרבי יוסי הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו לא יצא, ולדבריו חרש שקרא את המגילה לא יצא. לרבי יהודה בשם רבי אלעזר בן עזריה הקורא את שמע צריך לכתחילה שישמיע לאזנו, דכתיב "שמע", ולדבריו לכתחילה חרש לא יתרום ולא יקרא את המגילה, וכן ברכת המזון לא יברך בליבו ואם בירך בליבו יצא. ולר"מ לכתחילה אפשר לקרוא ק"ש בלי להשמיע לאזנו, דכתיב "על לבבך" - אחר כוונת הלב הן הן הדברים, ולדבריו חרש קורא את המגילה לכתחילה, וכן אמר רבי יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי שחרש המדבר ואינו שומע יכול לתרום תרומה לכתחילה אע"פ שהוא צריך לברך ואין אזניו שומעות את הברכה שהוא מוציא מפיו. וכתבו התוס' (ד"ה חוץ מחרש) שאף שהם חרש אינו שומע ואינו מדבר, הכא מיירי במדבר, דפיקח הוא לכל דבריו, אלא שאינו יכול להשמיע לאזנו. עוד כתבו התוס' (ד"ה אלא) שאף שבק"ש יש לפתא מיוחדת, מודמים מגילה לק"ש כיון שרבנן תיקנו מגילה כעין דאורייתא, ולגבי ברכת המזון קים ליה שלומדים אותה מק"ש.

שוטה פסול לקריאת המגילה.

ניתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית החודשיים על הדף היומי, משנה ברורה (לפי סדר הדף היומי בהלכה), ספרי מוסר (לפי סדר מבחני דרשו), חפץ חיים ואהבת חסד (לפי סדר הלימוד היומי), וכן את מבחני "לדעת" (דף היומי, חפץ חיים, ואהבת חסד), בלמעלה ממאה נקודות הפצה ברחבי הארץ.
כמו כן ניתן לקבל סיכומים אלו במייל 7692282@gmail.com.

פרשת וארא ~ מגילה י"ד עד כ' ~ מבחן מס' 104

המערכת הטלפונית נפתחת בכל שבוע, מיום חמישי עד יום שני בלילה.
לרישום ועשיית המבחן, לפרטים נוספים ולנקודות ההפצה
ניתן לשמוע בקו הטלפון: 073-7289669.
כמו"כ ניתן לקבל ולעשות המבחן במייל באופן קבוע,
ע"י רישום בכתובת: a0527692282@gmail.com

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי
לע"נ ר' ברוך ב"ר יוסף יום טוב ז"ל
073-7289669

- איזה מצוות נתחדשו ע"י הנביאים?
  - הרבה מצוות, כגון מקרא מגילה.
  - רק מקרא מגילה והדלקת נרות חנוכה.
  - רק מקרא מגילה.
- האם ירמיה החזיר את עשרת השבטים?
  - כן.
  - לא.
  - ניסה להחזירם ולא עלה בידו.
- מנין שכל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם?
  - שנאמר "ויגידו למרדכי את דברי אסתר".
  - שנאמר "ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי".
  - שנאמר "אשר הגיד מרדכי על בגתנא ותרשי".
- מה בא אחשוורוש לאפוקי כשאמר "עד חצי המלכות"?
  - בנין בית המקדש.
  - הצלת כלל ישראל.
  - לקבל את טבעת המלך.
- אלו דברים מבואר בגמרא (מגילה י"ז) שצריך לאומרו דווקא על הסדר?
  - מגילה והלל.
  - מגילה הלל קריאת שמע ותפילה.
  - מגילה הלל קריאת שמע ותפילה ופסוקי דזמרה.
- איזו גזירות גזר המן על ישראל (גמרא ורש"י)?
  - להשמיד להרוג ולאבד.
  - שלא יעסקו בתורה.
  - שתי התשובות נכונות.
- האם מותר לקרוא חלק מהמגילה בעל פה?
  - לא.
  - רק אם המגילה עצמה כתובה כולה יצא.
  - גם אם רובה כתובה יצא.
- אלו דברים מצינו בגמרא שיש מחלוקת אם צריך להשמיע לאזנו?
  - מגילה קריאת שמע ותפילה.
  - מגילה תרומה ותפילה.
  - מגילה קריאת שמע ותרומה.
- מתי זב ובעל קרי טובלים?
  - ביום.
  - זב ביום ובעל קרי בלילה.
  - זב בלילה ובעל קרי ביום.
- איזה הקטרה זמנה ביום (רש"י)?
  - הקטר חלבים ואברים.
  - הקטרת הקומץ.
  - קטורת.

מדור - לדעת חכמה

לע"נ ר' ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל

- מתי הרכיב המן את מרדכי על הסוס (רש"י)?
    - י"ד ניסן.
    - ט"ז ניסן.
    - י"ז ניסן.
  - באיזה דין לא נחלקו רבי ורבנן לגבי קריאת שמע?
    - אם הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא.
    - האם אפשר לקרוא קריאת שמע בכל לשון.
    - האם אפשר לקרוא קריאת שמע למפרע.
  - מגילה הכתובה אשורית וקראה בלשון אחר, האם יצא?
    - לא יצא.
    - לא יצא, וי"א שאם קראה ביוונית יצא.
    - לא יצא, וי"א שאם קראה ביוונית ליוונים יצא.
  - בן כרך שהלך לעיר, מתי הוא קורא את המגילה?
    - אם בט"ו הוא יהיה בעירו יקרא בט"ו, ואם ישאר בעיר קורא בי"ד.
    - אם הוא עתיד לחזור בליל י"ד קורא בט"ו, ואם עתיד לחזור ביום י"ד קורא בי"ד.
    - אם בי"ד אפילו לפני השקיעה יהיה בכרך יקרא בט"ו, ואם כל יום י"ד יהיה בעיר יקרא בי"ד.
- רשות - הקורא ק"ש ושהה כדי לגמור את כולה, האם להלכה חוזר לראש?**
  - אינו חוזר.
  - חוזר.
  - אם שהה כדי לגמור מתחילה ועד סוף חוזר, ואם שהה כדי לגמור מהיכן שהפסיק אינו חוזר.

ההגלה השבוע על

תו קניה ע"ס 500 ₪
לבחירה: אושר עד/יש.

ההגלה נוספת על מדור לדעת חכמה:
ע"ס 150 ₪

שבוע י"ז ~ מבחן מס' 20

לימוד יומי: כ"ב עד כ"ח טבת

"חפץ חיים"

מ: הלכות רכילות כלל ז' סעיף ג'

עד: כלל ט' סוף סעיף ו'

"אהבת חסד"

חלק ג' תחילת פרק ד' עד תחילת פרק ו'.

"לדעת"

לדבר כמו שמותר.

073-7289669

מבחן שבועי – בספר אהבת חסד

- מדוע מבקשים השיבנו אבינו לתורתך ואח"כ והחזירנו בתשובה שלימה לפניך?
  - כיון שעיקר ברכה זו היא תפילה על לימוד התורה.
  - כיון שלימוד התורה מביא את האדם לתשובה ומעשים טובים.
  - כיון שתלמוד תורה כנגד כולם.
- מדוע אין לאדם לעשות עסקים ולסמוך על בניו שיעשו מצוות לעילוי נשמתו?
  - מפני שאין מעשי הבנים מועילים למי שהיה יכול לעשות בעצמו ולא עשה.
  - מפני שאין מעשי הבנים מועילים לאדם כל כך.
  - מפני שבודאי גם בניו יהיו טרודים בעסקיהם.
- ל מה נאמר "היום לעשותם" ולא למחר לעשותם?
  - שאינן לאדם לדאוג מה יעשו בממונו לאחר מותו.
  - שאינן אדם יכול לעשות תשובה לאחר מותו.
  - שעל האדם לדאוג שלא יחסר לו אפילו יום אחד מתורה וחסד.
- מדוע אמר הכתוב "איש אשר יתן לכהן לו יהיה" לענין צדקה וחסד?
  - מפני שכהן קודם לישראל בצדקה וחסד.
  - מפני שבימים הראשונים עיקר הצדקה וחסד היתה עם הכהנים והלויים שלא היה להם חלק בארץ.
  - יכהן היינו תלמיד חכם העמל בתורה, שהוא קודם לכל בצדקה וחסד.
- באיזה אופן אסור לעשות מלאכה כשיש מת בעיר?
  - אם אין חברה קדישא בעיר.
  - אם אין לו קרובים.
  - בכל אופן אסור.
- האם מי שלומד תורה מחויב במצוות הלווית המת לאדם שקרא ושנה?
  - בכל אופן פטור.
  - חייב רק אם אין עשרה מלבדו.
  - חייב אפילו אם יש הרבה אנשים אבל אין שישים ריבוא.
- מהי מצות הספד?
  - לעורר את החיים שהם עתידים למות ולתת דין וחשבון על מעשיהם.
  - למצוא מעלות בנפטר ולעורר את הציבור לאחוז במעלות אלו.
  - להספידו כראוי ולעורר את השומעים לבכי.

מבחן שבועי – בספר חפץ חיים

- האם מותר לספר רכילות לקרובי מי שדיברו עליו רע?
  - אסור.
  - אם מזהירים שלא לספר מותר, ואם לאו אסור.
  - אסור גם אם מזהירים שלא לספר.
- האם מותר לספר רכילות לנכרי על ישראל?
  - אסור, ועונו גדול יותר.
  - אסור, אבל אינו חמור כמו לישראל.
  - מותר, שהרי כתוב "לא תלך רכיל בעמך".
- האם מותר לקבל רכילות שסיפרה לו אשתו?
  - מותר כיון שאשתו כגופו.
  - אין בזה איסור קבלת רכילות, אבל זה עלול לגרום למריבות ולדאבון נפש.
  - יש בזה גם איסור קבלת רכילות, ונכון לגעור בה.
- המבקש טובה מאדם והוא לא רוצה להיטיב לו, האם מותר לשואלו למה לפלוני הוא כן עזר כפי שאותו פלוני אמר לו?
  - אסור.
  - מותר.
  - אם מסתבר שעל ידי כך ייטיב גם לו מותר, ואם לאו אסור.
- האם מותר לגלות סוד שחבירו סיפר לו בסתר?
  - אסור.
  - מותר.
  - אם יש בזה משום רכילות אסור, ואם לאו מותר.
- באלו תנאים מותר לספר רכילות לתועלת?
  - שיתבונן אם הדבר רע, ולא יגדיל את הרע שבדבר, ויכוין רק לתועלת.
  - כשאינו יכול לסבב את התועלת באופן אחר, ולא יסובב לו נזק ממש.
  - צריך את התנאים שבשני התשובות.
- האם מותר לספר לשון הרע כשכוונת המספר לתועלת, אבל הסיפור לא ישכנע את השומע להסתלק מהשותפות?
  - מותר, כיון שכוונתו לתועלת ולא מצד שנאה.
  - אסור.
  - הדבר תלוי בחשיבות המידע.

שאלה לעיון

רכינו דן במי שרוצה להזהיר את חבירו שלא יקנה בחנות שמוכרים שם כיוקר בפחות משיעור אונאה, שאם מותר לו למכור, אזי אסור להזהיר לחבירו שלא יקנה שם. וידועה התמיהה מהי הסברה לדאוג לטובתו של בעל החנות יותר מטובת הקונה שישלם יותר מהמחיר. וכבר דנו הלומדים האם האיסור כאן הוא מצד שהוא מגנה את בעל החנות, או מחמת שהוא מונע רווח מבעל החנות והוא כלשון הרע דנזק. ויש בזה כמה נ"מ לדינא. ועכ"פ ראוי לעורר כי יש הרבה שטועים וחושבים שבכל מצב מצוה לפרסם על פלוני שהוא יקרן, ופעמים הם עוברים על איסור לשון הרע.

עינינו גל

מואמרים ותפיסות עומק בעולמו של עמלי תורה
מבית "עין לא ראתה"

פרשת
וּאֵרָא

שתיקנו את חטא לשה"ר, כמוש"כ "ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו", דהמדבר לשה"ר ראוי להשליכו לכלבים ואם חזינן דלא חרץ כלב לשונו, היינו משום שהיתה לשונם מתחשבת ומרחמת בזהירות והקפדה שלא להזיק לזולת.

ונגד גומלי חסדים אמר שהיו מצויינים בשמום, שמלבד הפירוש הפשוט שהיו להם שמות יהודיים, יש לפרש יותר שהוא על דרך שנאמר באבות שכתר שם טוב עולם על גביהם, וכאשר אדם גומל חסדים אזי יוצא עליו שם טוב וכולם משבחים ומהללים אותו, וזהו שבחן שהיו מצויינים בשמום, היינו שייצא להם מצויין, בבחי' טוב שם משמן טוב.

ג. וכנגד משולש זה יש שלשה מחלות רעות שמוציאות את האדם מן העולם, והם הקנאה והתאוה והכבוד, (עי' בפרי צדיק, ויחי) דאברהם נגד קליפת הקנאה, דע"י שמטיב לשני וגומל עימו חסד א"כ הוא מוכן לתת את שלו לזולתו, והוא ההיפך הגמור מקנאי שחומד את של הזולת ורוצה לקחתו לעצמו. ויצחק כנגד קליפת תאוה (ולכן עמד כנגדו ישמעאל שהיה מצחק מלשון עריות), וע"י מידת הבושה ניצל מהתאוה שאינה שולטת אלא כשעין רואה והלב חומד וכשיש בושה וצניעות ניצולים מהתאוה, ויעקב נגד הגאווה והכבוד כמו שנאמר (עמוס ז, ה) "מי יקום יעקב כי קטן הוא", והוא ע"י רחמים, שאינו חושב על עצמו "אני ואפסי עוד" אלא רואה את הצרכים של השני, וחש אותו, ומרחם עליו.

ד. ומעבר לדרוש הנחמד שמבואר כאן, מונח בזה דרך חיים ועיצה טובה להינצל מכל מרעין בישין, שהנה בדורינו השפל והנמוך זומם הסטרא אחרא למחוק את ה"מידות" שמושרשים בנו מהאבות הקדו' שבזכותן יצאנו ממצרים, וכל מגמות התקשורת, והחילוניות, להרוס לנו את הבושה הרחמנות ומידת החסד, ומי שאינו מבין עד כמה עצומה מעלת הבושה ולא יודע שכל היר"ש שלו תלויה בזה, נעשה חצוף ועז לדבר ולשוחח על כל ענין. ומי שאין לו רחמנות, אינו נזהר בכבודו של השני, ומסוגל לרמוס אותו חי, ומי שמתגאה בוודאי חושב רק על עצמו ואינו יכול להיות גומל חסדים, ובשלב הבא, אחרי שמפסיד את המעלות הללו שהם "תעודת הזהות" היהודית, מתפתח אצלו לאט לאט הקנאה והתאוה והכבוד שהם אבות רוב המידות הרעות, עד שחלילה יוצא מן העולם, הרחמן יתב' שמו ירחם עלינו ויצילנו במהרה מהגלות המר הזה, ויגאלנו גאולת עולמים.

מידות

א. הפרשה של יציאת מצרים פותחת בפס': "וּאֵרָא אַבְרָהָם וְאֵל יִצְחָק וְאֵל יַעֲקֹב..." , ומבאר תורת המנחה (לתלמיד הרשב"א) שהטעם שנוכר שמום כאן בריש הפרשה כי בזכות האבות הקדושים גאלנו ה' ממצרים. ועומק הענין הוא, שבזכותם של האבות הקדו' הושרשנו בקדושה, ומצד זוך מידותיהן שהושרשו בנו בטבעינו, זכינו לצאת לחירות.

וביאור הדברים, דהנה אמרו ז"ל (יבמות ע, א) ג' סימנים יש באומה זו ביישנים, רחמנים, גומלי חסדים. וכתב השם משמואל בפר' שמות דיל"פ ששלשה אלה הם משלשת האבות אברהם יצחק יעקב, ד"ביישנים" ירושה מיצחק, שניכר כשעומד מרחוק ומתבייש לקרוב מפני חשיבותו של אדם גדול ונכבד, וכמו שאמר איוב (כ"ט, ה) "ראוני נערים ונחבאו", והיא נקראת יראת הכבוד. וזה עיקר מצות יראת ה' מפני הדר גאונו ולא מפני יראת העונש, כאמרם ז"ל (נדרים כ"א) "ובעבור תהי' יראתו על פניכם לבלתי תחטאו זו בושה", ויראת ה' היא מדתו של יצחק, וממנו נטבעה בזרעו מדת ביישנים. "רחמנים" ירושה מיעקב שמדתו רחמים, ובב"ר (פע"ה) א"י כרחם אב על בנים כרחמן שבאבות ואי זה הוא רחמן וכו', ר' לוי אמר זה יעקב, (וכמו שמבואר שאמר לבניו וא"ל שד"י יתן לכם רחמים לפני האיש). "גומלי חסדים" ירושה מאברהם, שמדתו חסד, כדכתיב (מיכה ז) חסד לאברהם ובב"ר (פ"ט) א"י שהחסד מתגלגל בעולם בשבילו.

ב. ונראה דכבר במצרים התגלה המעלה של כלל ישראל שהיו מצויינים בשמום לשונם ולבושם, דיל"פ דרומז להנ"ל דכנגד ביישנים אמר שהיו מצויינים בלבושם, שהרי הגמ' אומרת שהגדרת "לבוש" הוא מלשון לא-בושה, וזהו שייך רק בלבוש צנוע שמסתיר את הגוף השפל, והיינו שבחם של ישראל, שהיו מצויינים בלבושם הצנוע אפי' במצרים החמה, ואדם שמקפיד על בושת גופו, מרוחק יותר מחטא.

ונגד רחמנים אמר שהיו מצויינים בלשונם, שהרי ההיפך מרחמן מי שהוא עז, ואחד הבדיקות לזה הוא בסגנון הדיבור שעשיר יענה עזות, ועני ידבר רש, ובלשונו של אדם ניכר האם הוא אכזר, שהוא הורג בשבט לשונו, כמו שכתוב "חץ שחוט לשונם", ולא נגאלו כלל ישראל ממצרים עד

עצמם כאלו מטלות מקיפות, לא לכבוד עצמו, אלא בשביל כוח נעלם עליון חוץ לבריאה, שמעולם לא ראהו אדם וחי.

אלא על כרחינו, שכל המיליונים הללו קיבלו כולם כאיש אחד את התורה מהקב"ה, ונעשו כולם לנביאים, עד שיכלו לשמוע אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה, וקרע להם הקב"ה את כל שבעה רקיעים, וראו כולם וקראו כאיש אחד בלב אחד, שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד (כדאי בילקוט ואתחנן). וזולת זאת ידוע הכלל שהאבות לא ינחילו שקר לבניהם, וממילא אם מקובלים אנו איש מפי איש עד אבותינו הקדו' יוצאי מצרים שהיו בקבלת התורה, בודאי שתורה משמים.

ד. אך כאמור, כיון שהתורה עומדת בהרבה מן המקרים כסותרת למציאות הפשוטה, ע"כ בכדי שהאנושות תסכים לקבל על עצמה תורה, היה צריך להראות איך נראה עולם בלי תורה, וזהו כל סדר אלפיים שנות תוהו שסיימם היה כשהגיע אברהם לגיל נ"ב וקירב אלפים ורבעות תחת כנפי השכינה, וביאר המהר"ל (גבורת ה' פנ"ב) שמוכרח להיות תחילה אלפיים שנות תוהו, כמו בריאתו של עולם דברי שא חשיכה והדר נהורא, וז"ל: "...ולא היה כדאי העוה"ז לקבל המעלה הזאת שיהיה האור בתחלתו, כי האור הוא מעלת המציאות לכך יוקדם לו לילה, ולפיכך תמצא ג"כ כי העוה"ז היה נוהג בשפלותו ומתחילת בריאתו דמה ללילה עד שבא אברהם אבינו שהוא היום, שאברהם היה כמו אור יום, וזהו שאמרו רז"ל (ע"ז ט"א) שני אלפים תוהו, כלומר שהמציאות חייב להיות תוהו ובראשונה, להיות נמשך אחר ענין העוה"ז שהתחלתו תוהו ואין בהתחלתו המעלה העליונה... עכ"ל.

ונראה דה"מכה בפטיש" של אותן אלפיים שנות תוהו, היה עשרת המכות, שהראה איך שבלי תורה העולם מוצא את עצמו במצב סופני אפוף מכות וחבלות, יסורים וצרות, ומי שיתפוס את העולם רק מצד עשרה מאמרות, שעניינם חוקים וכללים שמעמידים את העולם על מתכונתו, מהלך זה הוא מתכון בדוק, להגיע למצב של כילוי עצמי, וזה כל ההוראה של עשרת המכות, שבעצם מי שמחפש תמיד רק העולם הזה, ומי שמתעסק רק בחומריות וארציות של זה העולם השפל, ורץ אחרי תאוות ליבו כל היום, סופו לחטוף מכות נוראות ועצומות, עד טביעה מוחלטת בתוך הטבע של העולם המטביע, כגויי מצרים שלבסוף טבעו בים סוף. וזה המוסר הכי גדול, להביט ולראות, איך שכל רדופי החומר והתאוות, בסופו של דבר מטביעים את עצמם בים תאוותיהם, ואין לנו שיור אלא התורה הזאת, שהיא הטוב האמיתי, וממנה כל התיקונים וההצלחות הכי גדולות שיש.

א. יש משפט חריף של בעלי המחשבה שעשרת המכות העבירו את העולם, מעשרה מאמרות לעשרת הדברות, ולמשל בשפת אמת כתב כהאי לישראל: "אשר חכמים יגידו ושמענו מרבותינו ז"ל, כי יציאת מצרים היה תיקון כל מעשה בראשית, וכלל הדברים שבאמצעות עשר מכות נתקנו עשרה מאמרות, ונעשה אח"כ עשרת הדברות. ע"כ. ובמקום אחר כתב ביאור הדברים, כי אז במצרים נאמר "ומלכותו ברצון קיבלו עליהם", וממילא אחר שמקבלים מלכותו יכול לגזור עליהם מצותיו ומשפטיו ונתקן העולם, ולכן אנשי כנה"ג תיקנו השבח "ברוך אומר ועושה, ברוך גזור ומקיים", ופרשנו, "אומר ועושה" הוא עשרה מאמרות "גזור ומקיים" זהו עשרת הדיברות, כיון שהתורה היא קיום ותיקון כל מעשה בראשית, וכדכתיב "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת". ע"כ תורף דבריו.

ב. ונראה להתבונן בעומק הענין, להבין מדוע היה נצרך לברר ענין זה דווקא ע"י עשרה מכות, ומדוע אי אפשר שיתגלו עשרת הדיברות תיכף אחרי עשרה מאמרות, הרי אם זהו כל תכלית הבריאה, א"כ למה צריך לחכות אלפיים שנות תוהו ובוהו, ולהמתין כל כך הרבה שנים עד שיורדת תורה לעולם, ולמה לא הזדרז הקב"ה להוריד תורה לעולם סמוך ונראה לראשית הבריאה, כדי שבאמת יצדק קיומה.

אלא הביאור הוא, שלא פשוט להכניס את התורה, לתוך עולם שנברא בעשרה מאמרות, כיון שהן עומדות בסתירה למציאות של תורה, כי מאמרות הם כללים בבריאה בחוק טבעי בלתי משתנה, ואילו התורה מחייבת פעמים רבות לנגד ולסתור את כללי המציאות ולהתעלם מתשוקות הכי טבעיות, כגון למשוך את ידיו מפרנסת ביתו ולשבות פעם בשבוע ממלאכה, להלוות את כספו שכה טרח עליו ללא ריבית, להפקיר שדה מושקעת ומניבה מושך שנת שמיטה, לפרוש ממאכלים רבים ומגרים ועריות, לא ליקום וליטור, להשאיר לקט שכחה ופאה, ומעל הכל לשקוד על התורה ועל העבודה ימים וגם לילות תוך התעלמות ממנועמי תבל.

ג. ולכאן זה אחת מהראיות החזקות שהתורה ניתנה לנו משמים, כי הגבלות וחיוכים כל כך קשים, ומעמסה אדירה של תרי"ג מצוות שמקיפות את כל החיים, ומדריכות כל רגע ושניה מן היום, על מה לחשוב בכל דבר, איך להתנהג, ממה להימנע, ומה לעשות, לא יתכן שיקום איזה אדם ביום מן הימים, וישכנע מליונים בני אדם בבת אחת שיקבלו על

א. קושייה נפלאה מביא רבי צדוק הכהן מלובלין (פרי צדיק פסח) בשם רב קדוש אחד, למה מצינו בחז"ל שתיקנו מצות ארבע כוסות כנגד ארבע לשונות של גאולה – "והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי", ואילו באכילת מצה דאורייתא מצינו רק שלשה מצות, והיה מן הראוי שגם בזה יתקנו ארבעה, כנגד ארבע לשונות של גאולה (כמו שמצינו בפסח ארבע קושיות, וארבעה בנים), ויש אומרים שלכן חוצים את המצה האמצעית, כדי שיהיו ג"כ ארבעה מצות, אבל רבי צדוק אומר רעיון נפלא, על פי עומק החילוק בין מצה ליין.

דהנה חז"ל דורשים על הפס' "לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי" שהכל הולך על התורה, ולחמה של תורה הוא תורה שבכתב, ואילו יינה של תורה הוא תורה שבעל פה, ולכן במצות שהם לחמה של תורה שבכתב תיקנו רק שלוש מצות נגד שלוש לשונות והוצאתי והצלתי וגאלתי אבל "ולקחתי אתכם לי לעם" יקויים רק לעתיד כשישחוט הקב"ה את היצר הרע (כמבו בסוכה נבא) ויבוער הרע מכל וכל לעולמי עד, משא"כ הכוסות שכנגד יינה של תושבע"פ תיקנו חכמים ארבעה כנגד כל הד' לשונות, דע"י תושבע"פ יכולים לזכות להינצל מיצר הרע מכל וכל להיות נגאל מיד, ולזכות למתן תורה כמו בלוחות ראשונות כמאמר "ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלהים" לעולמי עד.

ועוד מוסיף שם מהלך מקביל, דהארבעה כוסות כנגד ארבע מלכויות (כמבו בב"ר ובירושלמי) והכוס רביעי נגד מלכות אדום, ורק על ידי תורה שבעל פה יזכו לתקן את כל הנצרך לביאת המשיח, שאז יזכו שישחוט ה' יתברך ליצר הרע ויבוער מכל וכל בביאת הגואל במהרה בימינו.

ב. ויובן עפ"ד הבעה"ט בפס' זה שכתב: "ארבעה לשונות של גאולה כנגד ארבעה מלכויות (ירושלמי פסחים יא) ובאחרון כתיב ולקחתי כנגד אדום, וע"כ כתיב ביה ולקחתי כאדם הלוקח בחזקה, שהוא קשה מכולם (ויק"ר יגה). ע"כ. ומבואר שהמציאות של גלות אדום שהיא תופסת את האדם לגמרי, כי היא נמשלת לחזיר שכל מציאותו תאוות, וזהו בגדר תפיסה מוחלטת רח"ל, ובעינין שהקב"ה ישחוט את היצה"ר בכדי לקחת אותנו בכוח מתוך גלות אדום הקשה.

ולכן מסיימים את ליל הסדר עם כל המעשה של חד גדיא שמסתיים "וזאתא הקב"ה ושחט למלאך המוות" כפי שחז"ל אומרים דהוא היצה"ר הוא השטן הוא מלאך המות, ומכיון שהכוס האחרונה של ד' כוסות הוא החלק האחרון של ההגדה שכנגד גלות אדום, לכן אנו מחזקים את עצמינו

שעוד נזכה לצאת מהגלות הזאת הקשה ביותר, בעת שיבא הקב"ה וישחוט את היצר הרע של אדום, וממילא נזכה גם לבחינת המצה הרביעית, שהיא באמת מצת האפיקומן שנשאאר טעמה בפינו, וחלק האפיקומן באמת עומד לעצמו כמצה רביעית שנשתירה מהיחץ, להורות שבגלות אדום המציאות היא שכלל ישראל כעין חתיכה אחת עם תאוות תרבות אדום, וצריך "ולקחתי" של יחץ, לקחת אותנו לעם.

אמנם כמבואר כל זה לגבי החלק של "לכו לחמו בלחמי" שהוא תורה שבכתב, שביחס לזה קיימת בחינת גלות אדום הקשה, עד שאין ניכר לחמה של תורה כחלק בפנ"ע, וכאי' אין ארבע מצות, אלא שלשה שהרביעית נלקחת רק בכוח. אבל לגבי "ושתו ביין מסכתי" שהוא החלק של תושבע"פ, שם יש ד' כוסות באתגליא, שמכוח השקיעות בתושבע"פ אפשר להתגבר על כל היצרים בעולם, ולנצח גם את אדום.

וחזינן שהמקור לארבע כוסות הוא הפתרון שפתר יוסף לשר המשקים, כמבואר בירושלמי שנוכר שם ד' פעמים כוס, כנגד ד' כוסות, ויש לפרש דיוסף הצדיק זכה לשליטה בכל ששה סדרי משנה של תושבע"פ, כדאי' בבעה"ט על הפס' "כי בן זקנים הוא לו" שהם ר"ת ששה סדרי משנה (חוץ מסדר טהרות שצ"ל שהשלים במצרים), ולכן כל העסק עם האחים היה סביב הגביע שלו, כי זהו כוח תושבע"פ בו החזיק ללא הרף בכל זמן היותו במצרים, ולכן העמיד לפניו תמיד את הגביע לסימן ולזכרון שצריך להיות תמיד שקוע בתושבע"פ, שרק זה יציל אותו מתאוות ערוות מצרים.

ג. ופשוט שיש עומק נפלא בחילוק בין לחם ויין, שהלחם הוא הבסיס של המזון, ובו תלוי עצם קיום החיים, כדחזינן שברכת הפת פוטרת את כל מה שבא בתוך הסעודה, אבל עם כל זה היין עומד כדבר בפנ"ע, כי הוא נותן לאדם מעבר לכוחות הטבעיים שלו, שעל ידי היין גופו מסתלק, ונפשו טובה עליו, וזהו החילוק בין תורה שבכתב, שהוא הבסיס של החיות הרוחנית של האדם, והוא בבחינת לחם שאי אפשר להתקיים בלעדיו, וכמו שתקן משה לישראל שלא יעבור עליהם ג' ימים בלי תורה, אבל תושבע"פ הוא חיבור גבוה יותר בבחינת הביאני על בית היין, שגופו מסתלק, ואינו דורש את תאוותיו ורצונותיו, ועי"ז נפשו טובה עליו.

ולכן כשנמצאים בתוך גלות אדום, אז אין לנו את לחמה של תורה, כי הפיתויים של אדום מסיתים ליטול מלחם של אשה נכריה, וממילא לא שייך להעמיד מלכתחילה ארבע מצות אלא ע"י כוח של יחץ כאמור. אבל מי שזוכה להיכנס לשקיעות בתושבע"פ, שנעשה שיכור מיין שאינו מבין מה גופו רוצה, ונפשו טובה עליו, הוא זוכה כבר עתה לולקחתי.

א. אחד מהדברים שקשה להכריע בהם, כאשר עומד מצד אחד זכות לימוד התורה, ומצד שני עסק בצרכי ציבור, ויש בזה הרבה אופני ספק, שלפעמים באמת הוא ענין שאי אפשר לו להיעשות ע"י אחרים, אבל לפעמים זה מרצונו.

ונביא תחילת דברים בזה מהתנחומא בפרשתן, אודות מה שנאמר "וידבר אלקים אל משה" ותמה המדרש למה נאמר אלקים שהיא מידת הדין, ומשיב המדרש, דמשה הקפיד וכעס על דתן ואבירם שהקניטוהו ואמרו: "ירא ה' עליכם וישפוט", ועי"ז גם משה הקפיד על ה' ואמר: "ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה", א"ל הקב"ה: אני הכתבתי עליך שאתה עניו אתה מקפיד, באותה שעה בקשה מידת הדין לפגוע במשה, שנא' "וידבר אלקים אל משה" (דאלקים הוא מידת הדין), אמר הקב"ה למידת הדין וכי בשר ודם אני במידותי שאיני מרחם, הדא הוא דכתי' "ויאמר אליו אני הוי"ה". (דהוי"ה הוא מידת הרחמים).

והמדרש דורש ע"ז את הפסוק בקהלת (ו): "כי העושק יהולל חכם" זה משה שעשקו אותו דתן ואבירם. והמשך הפסוק "ויהאבד לב מתנה" שכאשר החכם מתעסק בדברים הרבה, הן מערבבין אותו מן החכמה, ויהאבד לב מתנה מן התורה שנתנה מתנה בליבו של אדם, "כי העושק יהולל חכם" חכם המתעסק בצרכי ציבור, משכחין תלמודו, אמר ריב"ל ששים הלכות למדני רבי יהודה בן פדיא בחרישת הקבר, וכולן נשתכחו ממוני, בשביל שהייתי עוסק בצרכי ציבור, הוי כי העושק יהולל חכם, ע"כ דברי התנחומא.

ב. ומבואר כאן יסוד עצום, שבעצם מה שהתורה נחקקת בליבו של האדם זה מתנה גדולה מהקב"ה, ואי"ז מובן מאליו, והתנאי לקבל את המתנה של ידיעת התורה הוא ע"י שעמל בה בלי שום עיסוק זר וללא כל מפריע, ואם עובר לעיסוקים זרים ואפי' לעיסקי רבים שהן מצוה גדולה, סו"ס איבד בזה את התנאי הבסיסי לקבלת ה'מתנה' של ידיעת התורה, כי החליף את ה"עסק בתורה" בעיסוק אחר.

והיצר מציג הרבה פעמים מקסמי שזא כאי יש אפשרות שילוב של תורה ועסקי העוה"ז במח אחד, ונכנס איתו לחשבונני חשבונות, בתחילה של 'בין הסדרים', ואח"כ שבין כך יוצאים באמצע הסדר, ואח"כ בין הסברות, עד שהפרוץ מרובה יותר על העומד, והרי זה כאדם שמתענה בין מנה למנה, ומחשיב את עצמו לצדיק מעונה. וזהו שאמרה המשנה 'פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה' דלכאורה קשיא רישא לסיפא, שאם יש בידו ביטול תורה

א"כ לא פשפש כהוגן, וי"מ שיתחיל ללמוד ויגלה כל מיני דברים שנכשל בהם, ולכן יתלה שלא מצא מפני שמתבטל מן התורה, אבל הקאצקר אמר בחריפות כעין הנ"ל, דאכן לומד כאן ושם, אבל מעט התורה הזעירה הזאת מתבטלת ברוב הביטולים היומיים שלו, וזהו יתלה ב"ביטול" תורה.

ג. מאידך, נביא מש"כ רבי חיים פאלג'י זצ"ל בפירוש 'זכירה לחיים', וכך לשונו (עם תוספת במוסגר): חכם המתעסק בצרכי ציבור משכחין תלמודו... ומזה הטעם נראה דהיו מתענין איזה מהגדולים, שלא יפול עליהם עול הציבור. אך נראה פשוט דזה היה בימיהם דעדיין תושבע"פ לא נתנה להיכתב, אך עתה דהכל בכתב והובא לבית הדפוס, ספרין פתיחו, ואתי לאדכורי מספרי בי דינא ולא אתי לידי שכחה.

ומוסיף וכותב: וכך צודק יותר דמלתא דמסתבר היא, ואדרבה מוסיף חכמה דשואלים הילכו בו, ומוכרח ללמוד להשיב שואלו דבר כדת מה לעשות. ואף שיש לו בטלים הרבה כנגדו דמאריכין בדברים, כנגד זה הנה הוא יושב בבית מדרשו ואינו יוצא לשוק, כי היציאה לשוק מאבד כמה שעות דלא יבצר בפגעו בבני אדם, ריבוי דברים לא יחדל פשע. ועוד הן בה, דירגיש הדיין דלבו לשמים לדון דין אמת לאמיתה ובלתי יוהרא דתורתו מתברכת, דזכות הרבים וזכות התורה ומצוות הדיינות, השעה ארוכה ליו עלתה, כי שם ציוה ה' את הברכה, ויראה הצלחה מרובה. (וכדפרש"י שהמלמד ברבים התורה מתחננת לקונה שישגי טעמי תורה.)

ד. וכך מסופר על מרן שר התורה שליט"א שבצעירותו כשישב בכולל על ספריו וכתביו, היו באים כל הזמן אנשים ושואלים שאלות, והוכרח פעם אחרי פעם לבטל מלימודו, ובא גביר גדול והציע לו חדר שיוכל להגות בתורה ברציפות כלבבו וללא כל טירדה כספית, השיב לו מרן הגרח"ק בנועם: אדרבה, ע"י שאני פוסק בכל פעם לשאלות, אני מוכרח לראות שוב פעם ולעיין בלימודי, וע"י החזרות הללו מתחדשים לי דברים רבים. הרי שהפך זאת למנוף ללימוד.

וטוב להעתיק כאן מה שאמר המגיד למרן הבית יוסף (שמות מהדו"ק): ולא תצטער על דאת מטפל בצרכי ציבורא, ועי"כ אתה מבטל מעיסקא דאו', דאחוז בזה, וגם מזה אל תנח ידיך, כי שניהם כאחד טובים, וע"י הכל זוכה אדם לחלוקא דרבנן למהוי ליה כתונת פסים מכנסים ואבנט, דעסק התורה לחוד, תפילה לחוד וצרכי ציבור לחוד, ומכלהו מתעבדי הני לבושין לאתלבשא בהו כד נפיק מהאי עלמא לכן התעסק בכולהו... "וק"ו שיש להיזהר מעיסוקי סרק שהורסים את הלימוד. ואשרי הזוכה לידע תפקידו!...

דבר העורך

תקציר: נושאי הגיליונות בסדרה: הגיליון הראשון (מספר 334), 'גבולות הארץ לשמיטה', הגיליון השני (מספר 335) 'קו הגבול הדרומי'. הגיליון השלישי (מספר 336), 'גבול ים המלח'. הגיליון הנוכחי (מספר 337) 'יבול יישובי הדרום' והוראות ועדי הכשרות. הגיליון הבא (מספר 338) האם שייך לומר בספק ארץ ישראל בשמיטה 'ספק דרבנן לקולא'.

בגיליון שלפנינו יובאו עיקרי הדעות בגבול דרום מזרח לפי הסדר מצפון לדרום, מים המלח ודרומה. (באיזור המערב, נחלקו מהו נחל מצרים, האם ואדי אל-עריש, או הנילוס). הפערים בין השיטות בדרום, הם עצומים ומשתרעים על אורך של כ-200 ק"מ, הפערים בצפון הם כ-300 ק"מ (ההבדלים בין השיטות הם יותר מכל האורך של ארץ ישראל הוודאית בעצמה).

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

בס"ד

קדשך פרשת וארא
שבת מכרכים שכט' תשפ"ב

אודה את ד' מאוד כפי וברכים אהללנו
בשבה והודיה לה' יתברך
על כל הטובה אשר גמלנו
ובפרט בהולדת ביתנו תהי' כמזל טוב
הגני להומין את כל ידידי ורעי' לשמהת

הקידושא רבא

שתתקיים בעז'ה בשבת קודש פרשת וארא

כבית הכנסת 'קהל עדת ירושלים - ישיבת המתמידים'
רחוב אבא שאול 3 שכונת 'קנה ביטש' בית שמש
(תפילת שחרית בשעה 8:15, קידוש משוער בשעה 10:40)

ובשמהתכם ישמח לבנו גם אנו
בברכת שבתא טובא
עקיבא יוסף לוי
בן הגאון רבי דוד לוי שליט"א
חתן הגאון רבי יוסף אליעזר הירשמן שליט"א

נושא הגיליון

'יבול יישובי הדרום בשמיטה'

זה גבול נגב

יישובי הערבה: נחלקו הדעות היכן עובר קו הגבול הדרומי של ארץ ישראל, ונימוקיהם עמהם. בכל כדור הארץ אין חבל ארץ, עם כל כך הרבה פולמוסים בציוני הגבולות, ארץ ישראל כולה בקושי ניכרת על פני הגלובוס, וכמה קולמוסים השתברו לברר את גבולותיה המדויקים.

1. סיכום השיטות בגבול הדרומי

בתקופת הראשונים: לפני כ-750 שנים בסוף תקופת הראשונים, עמד **רבינו אשתורי הפרחי**, וחיבר את הספר הידוע **כפתור ופרח**, בו הוא שופך אור על הלכות התלויות בארץ, ושרטט את גבולות הארץ. בתחילת פרק יא הוא מתייחס בקצרה לגבי הגבול הדרומי, על פי הפסוקים בפרשת מסעי ופירוש רש"י שם (משמע שהערבה הצפונית היא חו"ל). מאידך הכפתור ופרח מצטט את הרמב"ם בהלכות קידוש החודש, שארץ ישראל נמצאת בין קו ה-30 לקו ה-35, כציון גבול (משמע שהערבה הצפונית היא ארץ ישראל). ובמחברי זמננו האריכו בכוונת דבריו, ופלפלו בכוונת הכפתור ופרח.

שלוש שיטות מרכזיות: בפולמוס בגבול הדרומי, יש שלוש שיטות מרכזיות, בכל אחת מהגישות יש כמה שיטות שמסכימות ביסוד הדברים וחלוקים בטעמי הדברים, ויש גם הבדלים קלים בין השיטות. 1. השיטות שמניחים את קו הגבול מים המלח לואדי אל עריש בנטיה קלה לדרום, ולשיטתם רוב הערבה הצפונית דינה כתו"ל (תבואות הארץ, אדמת קודש, דרך אמונה, משנת יוסף, מנחת יצחק, מנחת ירושלים, הגר"ז קורן, שלוש ארצות לשביעית) ונחלקו מה הדין ב'נאות הכיכר' ו'בעין יב'. 2. המחמירים עד קו 30 על פי הכפתור ופרח (הגרי"ש אלישיב). 3. המחמירים שעד אילת הוא בכלל ארץ ישראל (הגרי"מ טיקוצ'ינסקי), על פי הבנתו בתרגום הרס"ג, והחמירים עד אילת כי חוששים לכיבוש שלמה (הגרמ"מ קרפ).

2. שיטה ראשונה - השיטות המתירות אף את הערבה הצפונית

דרך אמונה: כתב הדרך אמונה (תרומות פרק א הלכה ז ביאור ההלכה ד"ה מאשקלון). בענין גבול דרום, כל דברי המלקטים האחרונים הם השערות של הסתמכות על השמות הערביים של המקומות, ואין מזה ראייה שאפשר לסמוך עליה. והוכיח את גבולות הארץ מהגמ' (בבא בתרא דף ע"ד:) שדורשת את הפסוק (תהילים פרק כד פסוק ב) כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יכוננה. אלו שבע ימים וארבע נהרות שמקיפים את ארץ

נחל מצרים לים התיכון.

ומה שכתוב בתורה "ונסב לכם הגבול" פירש הגר"א (יהושע טו, יט) שקו הגבול אינו ממשיך בקו המישור אלא יוצא מקו המישור לקו השיפוע קצת. הרי שהקו יורד מקצה ים המלח באלכסון לכיוון דרום ואינו נמשך בצורה ישרה מקצה ים המלח לכיוון הים. ומשמע בלשון הגר"א שמדובר בנטייה קטנה ולא בנטייה גדולה. ואף שאין אנו יודעים כמה שיעור נטייה זו, מכל מקום מסברא פשוטה נראה שהגבול פונה מקצה ים המלח מערבה לפחות באלכסון של 45 מעלות לכיוון מערב, כי פחות מכך הוא נחשב המשך הגבול המזרחי ואינו יכול להיחשב כתחילת הגבול הדרומי. לשיטה זו כל ישובי הערבה הצפונית ובכללם 'עין יהב' וכמובן הישובים הדרומיים יותר כפארן ועוד, הם חוץ לארץ. וכשיטת הדרך אמונה. [יש שהביאו ראיה לנקודה זו מדברי החזו"א שביעית סימן ג ד"ה גבולי א"י, ויש חולקים על הראיה]. ועוד האריך להוכיח לגבי גודל ים המלח בזמן שנכנסו ישראל לארץ הובא בגיליון הקודם.

ועוד ראיה הביא הגר"ק, וכן הביא ראיה זו הגר"ש גריינמן זצ"ל (חידושים וביאורים מכות דף ט), מהמרחק של קו הגבול הדרומי מערי המקלט, שמבואר בפסוק (דברים פרק יט פסוק ג) וְשִׁלַּשְׁתָּ אֶת גְּבוּל אֶרֶץ, שהמרחק בין ערי המקלט וכן ביניהם עד לגבול הוא מרחק שוה, והרי חברון ושכם הם ודאי במקומם, והמרחק ביניהם הוא מעט יותר מ-78 ק"מ, ומחברון לצד דרום, אחרי כשמונים ק"מ נמצא 'ואדי אל פיקרי', הידוע היום בשם 'נחל צין'. בישא יוסף (שביעית סימן טז) מובא שהשיב הגר"ח קנייבסקי שליט"א על ראיה זו (בחו"ש אב תשנ"ד) שאין להוכיח מושלשת, כי ארץ ישראל היא 'ארץ הצבי'.

ולשיטתו, מה שכתוב בתורה שהגבול הוא עד ים סוף, הוא ההבטחה של לעתיד לבוא, שהארץ תכלול גם את קיני קניזי וקדמוני, כפי שהוכיח מדברי חז"ל. ומה שהביאו מקו 30 אינו ראיה, כי דברי הרמב"ם נאמרו רק לגבי קידוש החודש, ולא לגבי גבולות הארץ (טענה זו מוזכרת גם בישא יוסף בשם הגר"ח"ק). ועוד שאם כן, כוונת הרמב"ם לתחילת המעלה ה-30 והוא מה שנקרא בלשוננו המעלה ה-29 ושם ודאי לא יתכן שהוא בתוך ארץ ישראל. עוד הוכיחו, מכך שהרמב"ם הזכיר את המעלה ה-30 רק בהלכות קידוש החודש, ואילו היה סובר הרמב"ם שזה הגבול לקדושת ארץ ישראל, היה צריך להזכירו בהלכות שמיטה או בהלכות תרומות. ומה שהביאו הוכחה שהחזו"א התיר רק ביטבתה ולא במקום יותר צפוני, אינו ראיה כלל כי בזמן החזו"א לא היו עוד יישובים בדרום, בין יטבתה לים המלח (מנחת ירושלים עמוד יז בשם הג"ר קלמן כהנא).

הגר"ר יהודה לנדי שליט"א בספרו **שלוש ארצות לשיעית** (עמוד 70-71), מצייר מפה על פי הבנתו בדברי הברייתא דתחומין, וכותב שהוא קרוב לקו של הדרך אמונה. אמנם לשיטתו הוא מזהה את קדש ברנע במקום שנקרא 'עין קדיס' בתוך שטח מצרים, דרומית לנחל צין. ודלא כשיטת הדרך אמונה. וחישב את הענין של 'שלשת' ומגיע לתוצאה, ומראה שמתאים עם הגבול הקטן בדרום ויש פער של 82 ק"מ, ובפער אחד מהשלשה הוא פער של 102 ק"מ.

ישראל, ומוכח מלשון 'מקיפין', שהם ממש מקיפים את הארץ כמו 'מוקף חומה', ו**בגמ'** (בכורות דף נה.) מבואר שתחילת נהר הירדן יוצא ממערת פמייס, והולך בים של סיבכי, ושל טבריה (כינרת), ושל סדום (ים המלח), ומתגלגל עד ים הגדול. והרי ים המלח נגמר בפניה הדרומית מזרחית של ארץ ישראל, ומוכרחים לומר שההמשך של הירדן אחרי ים המלח הוא 'נחל צין', שמגיע עד נחל מצרים - אל עריש לדעת הגאונים, ומשם לים הגדול.

ואין לומר שהוא נחל הערבה, שגם מגיע עד הים, כיון שמפורש בתורה שים המלח הוא סוף גבול מזרח, ונחל הערבה הוא המשך גבול מזרח. והטעם שהתורה לא כתבה ש'נחל צין' הוא הגבול בצד דרום, משום שהוא נחל אכזב ולפעמים מתייבש בקיץ, ולכן נתנה סימנים לפי שמות של ערים. וכתב, שלפי דברים אלו יוצא ש'ירוחם' בתוך הגבול ומצפה רמון' הוא מחוץ לגבול. לפי שיטתו, ישובי הערבה הצפונית (עין יהב, פארן ועוד) הם חוץ לארץ.

לשיטה זו, הגבול עובר מאיזור קצה ים המלח, ומשם לכיוון מערב לים התיכון, במקום הנקרא אל-עריש, ותוואי הגבול הינו לאורך נחל צין, וכותב הגר"ח"ק ששלח את המפה לחמיו הגר"ש אלישיב זצ"ל, וזה תשובתו: עברתי על מה שכתבת בענין הגבול הדרומי של ארץ ישראל, הן אמנם הדברים בנויים ומיוסדים על מקורות נאמנים, בבלי ירושלמי תוספתא ראשונים ואחרונים, עם כל זאת להורות על פי זה הלכה למעשה הלכה ומורין כן, לעניות דעתי אכתי מידי ספיקא לא נפקי, עד יבוא ויורה צדק.

והנה בביאור ההלכה בדרך אמונה, אף שהביא דברי הגר"ש כתב בלשון מוחלטת: "נמצאנו למדים שהנחל הזה הוא גבול דרום של ארץ ישראל" ובלשונו משמע שלדעתו הדבר הוא מוכרע בתורת ודאי, אלא שלדעת הגר"ש הוא ספק, ומעיד הגר"י אפרתי כאשר שאל את הגר"ח"ק על מקום למעלה מקו 30 לשיטת הגר"ש מהיכן הגבול נוטה מערבה, ולפני שענה הסתכל במפה שלו בדרך אמונה, והיה משמע ממנו שעדיין הוא סומך הלכה למעשה על המפה שנדפסה בספרו, ולא חזר בו לגמרי מהדברים. מאידך במכתב לשואל (הובא בשבות יצחק) האם ניתן לסמוך על גבול זה, השיב הגר"ח שאין זה נפקא מינה למעשה, ונכתב בספר רק לפילפול דאורייתא, וצריך לנהוג למעשה כהוראת חמיו הגר"ש.

ולדעת הגר"ר זלמן מנחם קורן שליט"א (במאמרו שפורסם כסליו תשכ"ז, ובמאמרו העיקרי של 31 עמודים המשמש לאבן יסוד בכל הנושא של הגבול הדרומי ופורסם בקובץ 'מוריה' אב תשנ"ד, ובקובץ בעניני השמיטה עמודים תרמז-תרעז, ועוד) ויסוד דבריו סובר גם הגר"ר בנימין ברוך קרלנשטיין שליט"א (במאמרו) קו הגבול הדרומי הוא באזור נחל צין, כשיטת הדרך אמונה, אך לא מטעם הדרך אמונה של שבע ימים וארבע נהרות המקיפות את ארץ ישראל, אלא מטעם אחר, כי הרי מפורש בתורה שהגבול המזרחי נגמר בים המלח כמפורש בתורה לגבי גבול מזרח (במדבר לד, יב) וירד הגבול הירדנה והיו תוצאותיו ים המלח". ומשם מתחיל גבול דרום כמפורש בתורה (במדבר לד, ג) "והיה לכם גבול נגב מקצה ים המלח קדמה". כלומר שגבול דרום מתחיל בים המלח, ומסתיים במערב בחיבור של

(אחרי מושב ב"ד בשנת תשל"ג) במתק לשונו, שאינו צריך לעיין בשום ספר אחרי שהדברים מפורשים בתורה שגבול מזרח הוא ים המלח, וגבול מערב הוא בנקודת המפגש של נחל מצרים עם ים התיכון, ובעצם היה צריך למתוח קו מים המלח עד נחל מצרים - ים התיכון, אולם כיון שכתוב 'ונסב' צריך להוסיף מעט שהגבול אינו ישר לגמרי, אך מה שיותר מזה הוא כבר חו"ל ודאי, ומה שהעדה החרדית הוסיפו לחוש לאדמת קודש, הוא כבר חומרא גדולה ביותר, ואין מקום להחמיר יותר מכך, (וכל החומרא בעין ירב הוא על פי הבנת המשנת יוסף באדמת קודש, ולכן בשדות המזרחיים של עין ירב מתירים, כי במפה של האדמת קודש המזרח של נחל הערבה הוא מחוץ לגבול, ומה שאז לא התירו מעבר לנחל של עין ירב כיון שעדיין לא היו מגדלים שם, ובאמת במפות הצבעוניות המעודכנות של האדמת קודש ניכר להדיא שגם 'עין ירב' בעצמו הוא חוץ לגבול, והמשנת יוסף החמיר יותר מהאדמת קודש עצמו).

ומכל מקום הורה המנחת יצחק, שהעדה החרדית צריכים לחוש גם לשיטות המחמירות, ולכן ביקשו מהמשנת יוסף להציג את כל השיטות, והוכרע לחוש לדעה המחמירה ביותר שהוצגה בפניהם על נטיית הגבול, שהיא שיטת 'האדמת קודש', ואף שיש הרבה הוכחות מהראשונים והדרך אמונה, שלא בלט הגבול כל כך דרומית כשיטת האדמת קודש, מכל מקום הכריעו להחמיר גם כשיטת יחיד שיש הסכמות של גדולי הדור לספרו **הריב"ז**, **הג"ר יצחק ירוחם דיסקין בן של המהרי"ל דיסקין**, ו**הג"ר יוסף חיים זוננפלד** (אף שלא הסכימו על תוכן הדברים ושרטוט הגבול עצמו, מכל מקום כיבדו את הספר), אף שהנטייה היא עשרות ק"מ דרומית מים המלח.

ולכן התקבלה ההכרעה בועד הכשרות של העדה החרדית, שבמקומות הסמוכים לגבול יש להחמיר מחוסר וודאות, אבל הערבה המרוחקת מים המלח בקו אורך כמעט ישר מים המלח, הוא ודאי חו"ל לגבי חיוב שמיטה ושאר מצוות התלויות בארץ, והיינו שהגבול עובר מקצה ים המלח, לכיוון מערב לים התיכון עד אל-עריש, אך לא בקו ישר אלא בקצה ים המלח יורד מעט לכיוון דרום, ואז פונה מערבה עד אל-עריש.

ומתירים יבול שמגיע מ'צופר' ודרומית ל'עין ירב', ובוודאי מגרופית ויטבתה, ולא מ'עין חצבה' ו'עין ירב' בצד המערבי של הנחל. על כל קרטון או שק מגידולי הערבה, מצויין בדרך כלל מקור התוצרת ושם היישוב. אין אחריות על מה שבעלי החנויות רושמים מהיכן היבול מגיע, (ידיעון שמיטה חנוכה תשפ"ב).

ולדעת **הג"ר ניסים קרליץ זצ"ל** (חוט שני נושאים שונים עמוד רצ ד"ה בעיקר, שיעורי הגר"ק תרומות פרק א הלכה ו), עיקר הגבול בדרום הוא יותר מוגדר, כיון שים המלח הוא בדרום מזרח, ולא חוששים שמא נעתק ממקומו, אלא שהגבול אינו ישר כי כתוב 'ונסב', ויש טוענים שרואים קו טבעי בין ההרים קו המשמש כחלוקה, והניח בצ"ע, וכיון שבצד דרום מזרח, מפורש בתורה שהגבול מקצה ים המלח, לכיוון מערב עד נחל מצרים, היה אפשר למתוח קו ישר ביניהם, אלא שהתורה כתבה 'ונסב' ואין יודעים מה מבחוץ ומה מבפנים, ובאופן כללי הוא באלכסון לצד הים. ועוד שאין יודעים עד היכן היה ים המלח, שמא נשתנה במשך הזמן, אולם זהו ברור שהמקום שמופג מים המלח הרבה לצד דרום הוי חו"ל, מדבריו נראה שנטה לסבור, שרוב שטח הערבה הצפונית הינה חו"ל, עכ"ד.

תבואות הארץ: לדעת **התבואות הארץ** (עמוד כד בהוצאת לונץ, לרבי יוסף שוורץ, נדפס לפי 122 שנה בשנת תר"ס) הגבול קרוב לדעת הדרך אמונה, אלא שמחמיר ומוסיף עוד שטח בצד המזרחי של ים המלח (בתוך שטח ירדן כיום), וביאר כוונת **הפסוק** (במדבר פרק לד פסוק ג) **וְהָיָה לְכֶם פָּאֵת נְגַב מִמִּדְבַּר צֹן עַל יַדִּי אֲדוֹם**, הכוונה שהקצה הצפוני של גבול הדרום עולה עד סביבות ים המלח, וְהָיָה לְכֶם גְּבוּל נְגַב מִקְצֵה יַם הַמֶּלַח קְדָמָה, הכוונה מהצד המערבי של העיר 'חנזירי' שנמצאת בדרום מזרח ים המלח, וְנָסַב לְכֶם הַגְּבוּל מִנְּגַב לְמַעְלָה עַקְרֵיבִים - הירידה מ'חנזירי' עד ים המלח הוא 'מעלה עקרבים', הגבול ממשיך משם דרך 'ואדי אל פיקרי' - נחל צין, שמגיע עד ההרים הגבוהים שבין 'שדה בוקר' בצפון ל'מכתש רמון' בדרום, ומשם פונה קִדְשׁ פְּרָנֵעַ. וכתב **במשנת יוסף** (חלק א סימן מד) שלדעת התבואות הארץ, יצא שכל המקומות המסופקים בגבול הדרומי הם מחוץ לגבול, ואפילו היישוב 'נאות הכיכר' הקרוב ביותר לים המלח, הוא 5 ק"מ מחוץ לגבול, (למעשה המשך הגבול די זהה לדרך אמונה, רק ישנו הבדל מהיכן התחיל הגבול).

אדמת קודש: לדעת **האדמת קודש** (דף ד, לרבי יצחק גולדהאר, נדפס לפני 109 שנה בשנת תרע"ג) התחלת הגבול הדרומי הוא מקצה ים המלח קְדָמָה, ממשיך ל'תמר' ויורד למי מְרִיבָה. וכתב **במשנת יוסף** (שם) שבתחילה סימן במפה את המיקום של מי מְרִיבָה ב'עין ירב', כי לא מצא מעיין נוסף, באזור שציין האדמת קודש, אך במפות החדשות מצא במרחק 7 ק"מ דרומית מערבית ל'עין ירב' את 'עין רחל', שנראה יותר מסתבר שהוא מי מְרִיבָה.

ההבדל בין הסימון הראשון לשני, מתבטא בישובים 'חצבה' ו'עין חצבה' ו'עין ירב', שלפי הסימון הראשון שלשתם בתוך הגבול, אך לפי הסימון השני רק 'עין חצבה' בתוך הגבול, ואילו 'חצבה' ו'עין ירב' הם מחוץ לגבול. אך כיון שהם קרובים לגבול, ואי אפשר לדעת האם הגבול ירד בקו ישר מתמר עד מי מריבה, או שמא נטה מעט דרומית דרך נחל או בקעה או הר וכדומה, לכן צריך להחמיר על 'חצבה' ו'עין ירב' כספק ארץ ישראל. אמנם 'נאות הככר' הוא מחוץ לגבול. גם לדבריו יש להחמיר רק בצד הצפוני של הערבה הצפונית, ואילו בצד הדרומי של הערבה הצפונית (יש מגדירים את אזור 'פארן' ו'צופר' כ'ערבה תיכונית') יש להקל. (הובא לעיל מה שכתב הגר"ז קודם על דבריו).

המנחת יצחק: המנהג **כבד"ץ העדה החרדית** על פי הכרעת **המנחת יצחק** (בישיבת הבד"ץ שבט תשל"ג, עם ועד הכשרות וועד השמיטה), וכפי שתואר בהרחבה **במשנת יוסף** שהציג במושב בית דין את כל השיטות, ומופיע בספרו שתי מפות כפי מה שהציג בפני הבד"ץ, והסכים לכך **הג"ר יעקב בלוי זצ"ל** וכפי שהרחיב בזה **הג"ר בצלאל בלוי שליט"א** (מובא במנחת ירושלים שכבר הופיע ב-11 מהדורות, ובשיחה עם רבני הילכתא) שמצד הדין היה אפשר להקל בכל דרום ים המלח, אפילו שהוא הרבה יותר צפוני מקו הגבול של 'האדמת קודש', מכיון שמפורש בתורה בפרשת מסעי 2 פינות של צד הדרומי, דרום מזרח ים המלח, דרום מערב נחל מצרים, שהם כמעט מקבילים. **ורש"י** (שם) מפרש תיבת 'ונסב', שהקו הדרומי לא הלך ישר אלא נטה קצת דרומה, ממילא די אם יסוג מעט דרומי, ומעיד **הג"ר בצלאל בלוי** מה ששמע מפי **הג"ר יעקב בלוי**

וחצבה בארץ ישראל, ופארן חוץ לארץ. ובצירוף שיטתו בגבול הצפוני, הוא מוכיח שטבריה נמצאת באמצע ממש, וכמבואר ב**בגמ'** (מגילה דף ו.) שנקראת טבריה כי יושבת בטבורה של ארץ ישראל.

3. שיטה שניה - הגבול בקו 30 ואסור ערבה הצפונית

יש להחמיר מספק: לדעת הגר"ש אלישיב זצ"ל וכך המנהג בכשרויות 'שארית ישראל' ו'כשרות למהדרין', וק"ק קרית ספר' (מודיעין עילית), אין בידינו הוכחות מספיקות בכדי לקבוע בוודאות שמאחרי ים המלח והלאה נחשב כחוץ לארץ ודאי, וצריך לחוש שהגבול עובר מקצה ים המלח עד מקום מסוים בדרום, ולכן החמיר עד קו רוחב 30 שהוא בכלל ספק ארץ ישראל. ומכאן הביטוי 'ערבה הצפונית' - צפונית לקו 30 (כגון הישובים פארן ועין יהל) הם בחשש ארץ ישראל, ואילו 'ערבה הדרומית' - דרומית לקו 30 (כגון הישובים יטבתה ואילת), הם ודאי מחוץ לגבולות הארץ.

ישא יוסף בדעת הגר"ש: וביאר הג"ר יוסף יקותיאל אפרתי שליט"א (הליכות שדה 216 כסלו תשפ"ב עמודים 13-16), ובשיעור בבית המדרש להלכה בהתיישבות, ישא יוסף סימן כ כא, עיון הפרשה קובץ קצ"א פרשת וארא תשפ"ב עמוד מ) בדעת הגר"ש אלישיב, שאילו היה תלוי בהגר"ש, היה חושש שהגבול מגיע עד אילת (מהטעמים הבאים: שיטת הגרמ"ט, כיבוש שלמה, אין אנו בקיאים), אולם כיון שהעיד ר' מאיר שוורץ שהחזון איש התיר לו לזרוע כלאי זרעים ביטבתה, שהיא במיקום יותר צפוני מאילת, הרי שכלפי המקומות הסמוכים לאילת כבר הכריע החזו"א שדינם כחול ואין לזוז מפסיקת החזו"א, ולכן עד 'קו 30' (קו רוחב מעלה ה- 30) צריך לחוש שמא הוא עדיין בכלל ארץ ישראל, וכפי שלמד הכפתור ופרח לגבי גבולות הארץ מדברי הרמב"ם (הלכות קידוש החודש), שאופק ראיית עדי קידוש החודש בארץ ישראל הוא בין קו ה-30 עד קו ה-35, אך מקו 30 ודרומה כבר בוודאות הגבול פנה מערבה.

כלומר, שעיקר שיטת הגר"ש להחמיר עד קו 30 אינה מכח דברי הכפתור ופרח שלמד מהרמב"ם שהמעלה ה-30 הוא קו הגבול, (ולא הכריע הגר"ש בעיקר הנידון האם כוונת הרמב"ם לקו 30 או לתחילת המעלה ה-30 שהוא קו 29. והאם הרמב"ם בקידוש החודש נוגע גם לגבולות הארץ). אלא שנקט להחמיר שכל שטח הערבה הוא בכלל ספק ארץ ישראל, ומאידך החזון איש הקל ביטבתה וכבר הורה זקן, ויטבתה סמוכה לקו רוחב 30, לכן יש לנקוט קו גבול זה שיש לו מקור בדברי הכפתור ופרח, שמצפון לקו ה-30 הוא עדיין בכלל ספק ארץ ישראל, ומדרום לקו ה-30 כבר יצא מכלל ספק ארץ ישראל. ונקט 'מעלה 30' כיון שצריך מקום מסוים להחזיקו כמחלק, ולגבי הגעלת כלים הורה הגר"ש, שבדבר שאינו חריף יכול להמתין עד עבור מעת לעת.

ומכל מקום לדעת הגר"ש אפרתי יש להתיר את השדות של הישוב יהל מזרחית לנחל הערבה, שאפילו בנטיה קלה מערבה מצפי הסמוך לים המלח ממזרח, השדות של ישוב יהל הם ודאי חול'. והסכים הג"ר חיים קנייבסקי שליט"א שכך הדין לפי הגר"ש אלישיב זצ"ל (ישא יוסף חלק ה סימן יב).

ובכשרות 'הרב לנדא', לכתחילה לוקחים רק אחרי קו 30,

ולדעת הגר"ש ואזנר זצ"ל (שיעורי שבט הלוי שביעית פרק ד הלכה כו עמוד רמב) משמע בתורה שגבול דרום מזרח מתחיל מים המלח, ודרומית משם אינו אפילו מכיבוש עולי מצרים, אך למעשה קשה לדעת היכן בדיוק קו הגבול, כי כתוב 'ונסב וגו', ופירש רש"י שפונה החוצה באלכסון למערב, ולא מפורש כמה יוצא, ומצדד שהנטיה לא היתה גדולה לצד דרום, כביאור הגר"א ש'ויצא' הכוונה בשיפוע קצת, ומכריע שעל פי זה נראה פשוט שרוב שטח הערבה אינו מגבולות הארץ, אך לא ברור קו הגבול המדויק, ותמה על הטענה שים המלח התייבש, ועל כרחק אף שאין לעבוד שם עבודות קרקע בשביעית, מכל מקום נראה שאין שם איסור ספיחין.

ולדעת הגר"ב צ אבא שאול זצ"ל (אור לציון שביעית שביעית פרק ו הלכה א עמוד עט) לגבי 'נאות הכיכר' נראה להלכה ברור שאינו מארץ ישראל, ואין בו דיני שביעית, אם יסכימו בזה גדולי ההוראה, כיון שהגבול יצא מים המלח באלכסון לדרום מערב, ונאות הכיכר נמצא דרומית מים המלח, ומזרחית יותר לעין תמר ולמקומות שהוזכרו בתבואות הארץ ובאדמת קודש שהם גבולות הארץ.

ועדת השמיטה בני ברק: מנהג תלמידי החזון איש וועדת השמיטה בני ברק, בניהולו של הג"ר שמואל בהג"ר דוב וינטרוב בראשות הג"ר יהודה שפירא זצ"ל, והסכימו להוראתם הג"ר ניסים קרליץ זצ"ל, הג"ר שמואל וואזנר זצ"ל, הג"ר חיים שאול גריינימן זצ"ל (סוף מעשה איש שביעית מכתב ב'), הג"ר חיים קנייבסקי שליט"א והג"ר יהודה בויאר שליט"א, להחמיר עד פארן בשביל להתרחק מן הספק. ומפארן ודרומה התירו, ולא משום שהחליטו אודות צורת מתיחת קו הגבול מים המלח עד ים התיכון, אלא כי פשיטא להו שבכזה מרחק מים המלח ודאי כבר אינו ארץ ישראל, וכפי שביאר הג"ר יהודה שפירא זצ"ל במכתבו (מופיע בסוף ספר מעשה איש על שמיטה מכתב הגר"י שפירא) כיון שפארן הוא רחוק מאוד מים המלח, ואם פארן הוא עדיין ארץ ישראל, נמצא שקו הגבול הוא המשך של צד מזרח מים המלח, ולא צד הדרומי של ארץ ישראל, ובתורה מפורש שים המלח הוא קצה הגבול המזרחי, ובמכתב נוסף כתב הג"ר יהודה שפירא, שההיתר הוא היתר גמור, ומה שהוצרך להוסיף את הנימוק שהקילו רק בשעת הדחק, הוא מחשש שמא יקילו יותר במקומות שאפשר לפקפק.

ומובא בשם הג"ר אביגדור יחזקאל ברטלר זצ"ל (אמרי יחזקאל), שכיון שנפק מפיו של הרמב"ם שקו 30 הוא סוף ארץ ישראל, קובעים כן לקו הגבול, אבל אפשר להביא ירקות מהישוב 'לוטן' שהוא קצת למעלה צפונית מקו 30, כיון שהוא לא הגבול בעצמו.

והמנהג בהכשר 'ורה דעה' בראשות הגר"ש מחפוד שליט"א לכתחילה הם משתדלים להביא רק מהערבה הדרומית, אבל אם אין מביאים גם מהערבה הצפונית, כמבואר בספרו של הגר"ד טהרני שליט"א (שו"ת דברי דוד חלק ה יו"ד סימן פג).

והג"ר עובדיה יוסף זצ"ל (ילקוט יוסף שביעית) מביא את השיטה של קו 30 בשם אחרונים, ואת דברי התשובות והנהגות שמנהג בד"ץ עדה החרדית שהערבה אין בה דיני שביעית, וראה שם מסקנתו לקולא.

נחל פארן: ולדעת הג"ר שניאור זלמן רווח שליט"א קו הגבול עובר דרך נחל פארן ולא דרך נחל ציון. ולפי זה עין יהב

קוואלי נחל הערבה

אלישיב צ"ל (י"ט שני כהלכתו פרק יח סעיף ד הערה אות י), יש לחוש עד אילת לקדושת ארץ ישראל.

מאיך הגרש"ז **אויערבאך צ"ל** (הליכות שלמה, י"ט שני כהלכתו פרק יח סעיף ד הערה אות י) חולק על הגר"מ טוואינסקי שאין באילת קדושת ארץ ישראל, ואין לזהות את עקבה שבירדן עם 'מעלה עקרבים'. ולדעת הג"ר **זלמן קורן שליט"א** ועוד מומחים, אין הוכחה מדברי הרס"ג כי המילה 'עקבה' פירושו בערבית 'מעלה' ולא העיר 'עקבה' שבממלכת ירדן ליד אילת. עוד הוכיחו, שלא לזה התכוון **התבואות הארץ**. עוד טענו שמפורש במקראות שאילת הוא בארץ אדום ולא בארץ ישראל. ומבואר **ביעב"ץ** שאין דין מעשר בארץ אדום, רק בעמון ומואב. וכן מוכח ממה **שהחזו"א** התיר את אילת שהבין בפשיטות שלא כבשו עולי מצרים את אילת, ולא חשש לכיבוש שלמה.

וכשארן סחורה אחרת, מביאים גם מצפון לקו 30.

ולדעת הג"ר **אפרים אריאל בוקוולד שליט"א** (מחבר ספר אני ד' שוכן בתוכה, הליכות שדה קובץ 216 עמודים 45-58), שמלכתחילה הגבולות של ההבטחה לאברהם אבינו רחבים יותר, ולכן קדושת הארץ לאחר הכיבוש חל גם לשאר החלקים שלא נכבשו בדרגות וצורות שונות, וכולם חייבים במצוות הארץ. ולכן קו 30 הוא הקו הגבול של ארץ ישראל, והביא ראיות לדבריו. וביאר מהלך שלם מה מקור דברי הרמב"ם.

יש לציין שדבריו מתבססים על כך שהרמב"ם מתכוון לקו רוחב 30. אולם לדברי הג"ר **זלמן קורן** הובא לעיל שהוכיח בכמה ראיות שכוונת הרמב"ם לתחילת המעלה השלושים, והוא הנקרא המעלה ה-29. ולפי שיטה זו אין מקום למהלך זה.

הרב דרזי בדעת הגר"ש: לדעת הגר"ש **אלישיב צ"ל** כפי שביארו בדעתו הג"ר **יצחק דרזי שליט"א** (שבות יצחק שביעית פרק ז אות ג ד ה, ופורסם באוסף גיליונות חורף תשפ"ב), **הגר"ר מרדכי עמנואל שליט"א** (מובא בשבות יצחק) ו**הגר"ר ידידיה מנת שליט"א** (בשיחה עם רבני הילכתא), חשש הגר"ש שמא עד אילת הוא בכלל ספק ארץ ישראל, ורק כיון שהחזון איש היקל ביטבתה ניתן להתיר, אבל ליחידים אמר להדר ולהעדיף פירות נכרים. וכן החמיר הגר"ש לעצמו כפי שהעיד **הגר"ח קנייבסקי שליט"א** (במכתבו אדר א' שמיטה תשס"ח) 'דעת מו"ח שליט"א לא החמיר עד אילת. כך שמעתי'. והוסיף בשבות יצחק שגם בשדות של היישובים 'צופר' ו'יהל' מזרחית לנחל הערבה הוא בכלל ספק ארץ ישראל, ולפי הגר"ש מי שבישל בכליו יבול הערבה הצפונית, יעשה שאלת חכם האם צריך להגעיל את הכלים.

4. שיטה שלישית - הגבול באילת ואסור כל הערבה

לפנינו שני מהלכים נפרדים, מדוע להחשיב את אילת בכלל ארץ ישראל, הראשון משום זיהוי 'מעלה עקרבים' בעקבה, והשני משום 'כיבוש שלמה'.

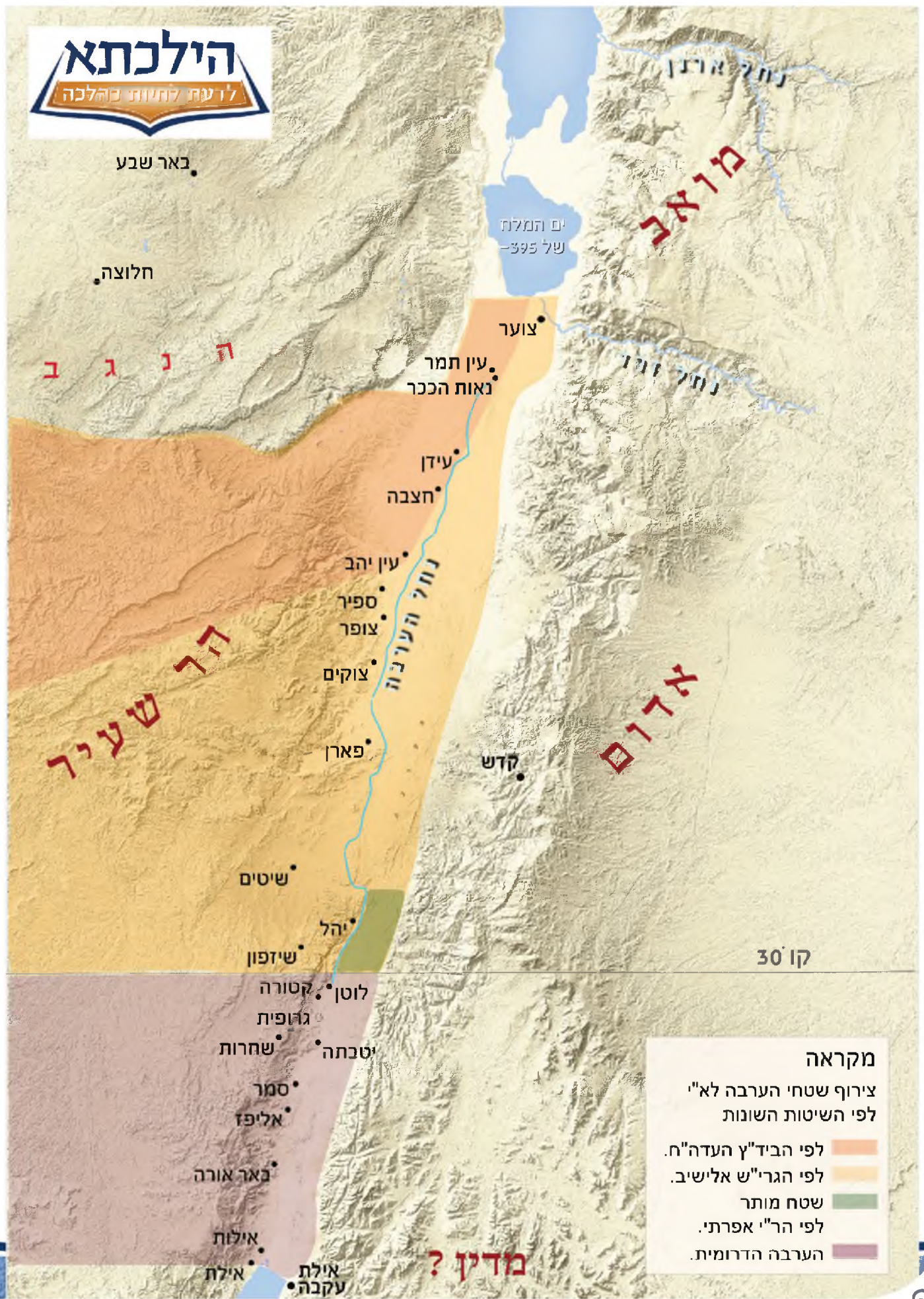
מעלה עקרבים - עקבה: לדעת הג"ר **יחיאל מיכל טוקצ'ינסקי צ"ל** (עיר הקודש והמקדש חלק ג עמוד רמח על פי התבואות הארץ דף כד כה ובהמשך בעמוד רסד) אילת היא בתוך גבולות פרשת מסעי, ולכן אין לעשות בה יום טוב שני, ומוכיח כדבריו מתרגום הרס"ג שתרגם 'מעלה עקרבים - עקבה עקרבים', והסיק מכאן שהעיר 'עקבה' שבאיזור אילת היא 'מעלה עקרבים', והוכיח כדבריו **מהתבואות הארץ**, שכוונת הרס"ג שמעלה עקרבים היא ליד עקבה. ומכאן שהגבול מים המלח יורד דרומה לאיזור אילת עד מעלה עקרבים, ומשם חוזר לכיון צפון מערב לכיון נחל מצרים עד ים התיכון. והרבה פוסקים חששו לשיטתו הן לגבי מצוות התלויות בארץ, והן לגבי יום טוב שני, ביניהם הג"ר **פנחס עפשטיין צ"ל** (במכתב שמופיע במועדים וזמנים חלק ג סימן רכא), והגרצ"פ **פראנק צ"ל** (קובץ מוריה נג-נד), ויש מביאים כן בשם הגר"ש

כיבוש שלמה: ולדעת הג"ר **משה מרדכי קרפ שליט"א** (כפי שביאר בספרו 'הגבול הדרומי ושטח הערבה', וכעת פרסם מאמר מיוחד בקובץ 'ברכתא' חלק ד כסלו תשפ"ב עמודים נד-צז), ויסוד דבריו מבוארים גם בדברי הגרא"י **ולדנברג צ"ל** (ציץ אליעזר חלק ג סימן כג), מסיבה אחרת ארץ ישראל נמשכת עד אילת, כיון שכבוש עולי מצרים ועולי בבל הגיע עד אילת, כמבואר **ביעב"ץ** (מור וקציעה סימן שו קונטרס גדר ישוב ארץ ישראל ד"ה ומה שאני, בדפוס החדש עמוד שכט טור ב). כי הרי שלמה המלך כבש עד אילת, כמפורש **בפסוק** (מלכים א ט כו, דברי הימים ב ח ז) שהרי שלמה המלך עשה אניות על שפת ים סוף, וכל מה שכבשו דוד ושלמה סמוך לארץ ישראל נתקדש.

וכיבוש שלמה אינו כיבוש יחיד, אלא כיבוש רבים שדינו כארץ ישראל, ונלמד **מהפסוק** (דברים פרק יא פסוק כד) **קָל הַמִּקּוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ כִּי בְּגִלְגָּלְכֶם בּוֹ לָקַם יְהוָה**, ובסוגיא בגיטין מבוארים התנאים שלא יחשב כיבוש יחיד, כמו סוריא שנכבשה רק על ידי דוד ודינה ככיבוש יחיד. לשיטת **תוס'** (גיטין דף ח). רק אחרי שכבשו את כל ארץ ישראל, ויש לחוש שמא בימי שלמה כבר כבש את כל ארץ ישראל למרות שדוד לא השלים את הכיבוש, לשיטת **הרמב"ם** (מלכים פרק ה הלכה ו) צריך שיהיה על ידי מלך וסנהדרין, ויש לחוש שכבוש שלמה כך היה. ועוד שכל רוחב קו 30 עצמו הוא גם בכלל קדושת ארץ ישראל, ואם כן גם אילת הוא בכלל קדושת ארץ ישראל.

מידע למעיין: חשוב לציין, שהרבה מחברי ספרים בזמננו חקרו וכתבו שיטות ומהלכים נוספים, בסוגיא נפלאה זו של הגבול הדרומי, כדוגמת הספרים 'אלה מסעי' מהג"ר **דן שוורץ צ"ל**, 'מראה הגבול' מהג"ר **דניאל צבי רובין שליט"א**, 'גבולות הארץ' מהג"ר **אליעזר הול שליט"א**, מאמר בגיליון 'אספקלריה' מהג"ר **ישראל מאיר בהגר"צ פלמן שליט"א** בו הביא כמה שיטות וכן צד מחודש שקו הגבול עובר בעין גדי דרך נחל הבשור לכיון ים התיכון. הג"ר **יהושע מנחם בלושטיין שליט"א** שלח מכתבי שאלות וקיבל תשובות מאת 25 מגדולי הרבנים שליט"א בדין הערבה בשמיטה. חלק גדול מהמאמרים ניתן לקבל במערכת 'הילכתא'.

הילכתא
לדעת לחיות כהלכה

מקראה

צירוף שטחי הערבה לא"י
לפי השיטות השונות

לפי הביד"ץ העדה"ח.	■
לפי הגר"ש אלישיב.	■
שטח מותר	■
לפי הר"י אפרתי.	■
הערבה הדרומית.	■

מדין ?

גבולות הארץ

המפה מאת 'בית המדרש להלכה בהתיישבות'

חובשים כשרים בס"ד

עֲרֵי מִסִּים

בשמחה רבה הננו להודיע לציבור סוהרי ההלכה שבעזרת יתקיים שיעור בנושא: **איסורי ריבית בעקבות עליית מחירי בקבוקי הסתייה בליווי מצגת מרתקת**

מפי הרב פנחס וינד שליט"א

ראש בית החוראה 'ברית פנחס' ומחבר ספרי 'ברית פנחס' 'ריבית ברורה' ועוד

השיעור יעסוק בנושאים:

המיסים על בקבוקי הסתייה, החר פנמי, חוק ברשימי האשראי, ביטול הנחת הערך עבור כרז-קט, וכן השבת דירה למחור ישיבה, הסכרת יפכית דירה, בחסלוס הטעל ימרותה

השיעור יתקיים בעזרה בזום המישי פרשת וארא כ"ו טבת תשפ"ב בבית הכנסת 'פינסק קרלין' רח' חסידי קרלין 1 שכונת בית ישראל ירוסלים תחילת השיעור בשעה 2:00 סיום השיעור בשעה 3:00

בברכת התורה מכון הילכתא

חובשים כשרים הדרך המעשית לביקור שירות המונע צרות לטעול שיו

- ניתן להשיג במקום טופס מיידית לבריקת כשרות קרנות הגסדה סלמם על ידי יתכסים כשרי, אר
- במכשירים של קרוליות במקום, לחצו היקרו רחי לחצוים קט אילס תענת חות של חסדי
- כמו כן ניתן להצטרף ליחסיים כשרי גם בקסדות קרוליות סבבלי הכנסת.

הילכתא בס"ד

וְשָׁמְרוּ אֶת הַשָּׁבֹת

הננו שמחים לבשר לשומרי השבת ולזמרי הלכותיה שיתקיים ערב עיון מיוחד של ארגון 'משמרת השבת' בנושא 'מכשירי השמל כשבת'. בליווי מצגת מרתקת

מפי הרה"ג ר' אליהו בייפוס שליט"א

מייסד ורב ארגון 'משמרת השבת'

והרה"ג ר' ישראל מאיר מורגנשטרן שליט"א

מחבר ספרי 'כית כהלכה' 'משבח כהלכה' ועוד

במהלך הכינוס יעלזו נידונים שונים שקיימים במגזרי מוצרי חשמל, מקררים, מקפיאים, מזגנים, מוני מים, משאבות מים, סיפאפ, מיחמים ועוד, יוצגו פתרונות המקובלים לכל הדעות.

הכינוס יתקיים בס"ד במזאאי שבת טרשת וארא כ"ח טבת תשפ"ב כביהכ"ג שפ"י מהתמיריט, רח' דרכי איש 34 שכונת תממר נככה B תחילת השיעור בשעה 5:30. סיום השיעור בשעה 11:00

בברכת התורה, מכון הילכתא.

- לאחר השיעור שו"ת עם הציבור. הכניסה ללא תשלום -

משיב כהלכה

ההגרלה השבוע על 100 שקל במזומן

שאלה: מה הדין במקום שהוא ספק ארץ ישראל, לגבי קדושת שביעית?

מה הדין במקומות המסופקים, או שנחלקו בהם הפוסקים, האם אפשר לומר לגביהם 'ספק דרבנן לקולא', כי שביעית בזמן הזה דרבנן, או לא.

מקורות: שמופיעים בגיליון הנוכחי, ובגיליונות הקודמים בסדרה. חזו"א (סימן ג ס"ק יט לב); נתיב השמיטה (סימן יג סעיף א); דרך אמונה (פרק א ס"ק נז; ופרק ד ס"ק צ, מהדורה חדשה הערה 450); משפטי ארץ (פרק יז).

במדור זה מופיעה שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה נכונה על השאלה נכנס להגרלה. ההגרלה על דעת רבני המפעל. התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

בכדי להשיב ולהכנס להגרלה, מספיק לעיין במראה מקום אחד! נא להעביר את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה), בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
2. בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' גיליון 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בפקס מספר 6507823-1532
5. במייל 5047867@gmail.com

הזוכה בהגרלת גיליון 336 בסך 100 שקל מזומן האברך המופלג הרב יעקב הכהן דויטש שליט"א כולל 'לקח טוב' ירושלים

המדור הונצח לעילוי נשמת

הגאון הגדול רבי אליהו ברוך בהג"ר משה פינקל זצ"ל
גלב"ע כ"ד אדר ב' תשס"ח ת.נ.צ.ב.ה.

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. כפתור ופרח: בגבול הדרומי נחלקו הדעות מהו המיקום המדויק של קו הגבול לכל אורכו. יסוד הנידון נמצא בדברי הכפתור ופרח בפרק יא אודות פירוש הפסוקים המתארים את הגבול.
- ב. שלשה שיטות מרכזיות: סיכום השיטות בפולמוס בגבול הדרומי יש שלשה שיטות מרכזיות. 1. השיטות שמניחים את קו הגבול באיזור ים המלח ומתירים את 'הערבה הצפונית', וחולקים בנאות הככר. 2. המחמירים עד קו 30 ואוסרים את 'הערבה הצפונית'. 3. המחמירים עד אילת ואוסרים את 'הערבה הדרומית'.
- ג. איזור ים המלח: דרך אמונה - לפי הנהרות, לכל אורך נחל צין, עד אל עריש. תבואות הארץ - ים המלח, חנזירי, ואדי אל פיקרי, דרך בין ההרים, עד קדש ברנע. אדמת קודש - ים המלח, תמר, מי מריבה. בד"ץ - ים המלח, ירידה קטנה לדרום, אל עריש. ועדת השמיטה בני ברק - ים המלח, עד פארן ללא פארן.
- ד. קו שלושים: לדעת הגריש"א ומונהג שארית ישראל כשרות למהדרין וק"ק קרית ספר - ים המלח, עד קו שלושים, נחל מצרים, ים התיכון. ונחלקו מה הדין ב'צופר', 'יהל', 'צד המזרחי של נחל הערבה'. וב'הרב לנדא', ו'יורה דעה' לכתחילה מביאים רק מהערבה הדרומית, וכשאין ברירה מביאים גם מ'הערבה הצפונית'.
- ה. אילת: לשיטת הגרי"מ טוקצ'ינסקי הגבול הוא ים המלח, מעלה עקרבים הסמוך לאילת, נחל מצרים, ים התיכון. ולהגרמ"מ קרפ יש לחוש לכיבוש שלמה שהגיע עד אילת.

עדכוני הלכה

חוסכים כשר

בעקבות עדויות הרבה אנשים שנודע להם שקיימת עבורם כספים ב"קרנות פנסיה" או "חסכון לכל ילד" במסלולים שאינם כשרים, וניסו להעבירם למסלול כשר ללא הצלחה, לאור זאת הוקם ארגון "חוסכים כשר" שמבצעים בדיקות בתשלום סימלי בלבד, באופן מקצועי על ידי סוכן ביטוח רשיון חוקי בתחום הפנסיה לדעת בזמן אמת לאיזה מסלולים משויך כל מבקש מידע, ובמקרה הצורך להעביר למסלול כשר. מתוך מאות נבדקים, נמצא שלמעלה מ-80% מהנבדקים, נמצאו על שמם לפחות קרן אחת שאינה כשרה (ללא כל פיקוח). ניתן להצטרף דרך עמדות "קהילות" בבתי כנסיות, או בטלפון 073-7500613

נושא הגיליון הבא:

'דין ספק ארץ ישראל'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעזור את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

ברכת מזל טוב לאברך המופלג

הג"ר נתנאל אלבוגן שליט"א לרגל הולדת בנו בשעטו"מ
יהי רצון שזה הקטן גדול יהיה ויזכו הוריו לרוות ממנו רוב נחת וקדושה

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

- גיליון שבועי עומק הפשט
- שיעורים וימי עיון
- בית הוראה טלפוני
- בידורי הלכה אקטואליים
- קו מידע הלכתי
- חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

5047867@gmail.com לקבלת הגיליון במייל: פקס: 02-6507823

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

מאמר מיוחד מתוך ספר "ריבית מפורשת" העומד לצאת בקרוב לאור עולם בעזה"ת,

מאת הרב יוחנן הכהן גוטשטיין שליט"א

מרבני בית ההוראה לעניני ריבית "ברית פנחס"

קרנות פנסיה - קופות גמל - השתלמויות

קרן פנסיה פירושו שבזמנינו כל עובד [המופיע בספרי הביטוח] - מגיל 20 ומעלה ולאחר חצי שנה מתחילת העבודה - חייב המעביד עפ"י חוק להפריש כל חודש עבורו סכום מסויים לקרן פנסיה וכאשר העובד יגיע לגיל הפרישה [גיל 64 לאיש - 67 לאשה] אזי הוא מקבל משכורת חודשית קבועה מקרן הפנסיה, ומחמת חסרון ידיעה או חסרון הבנה רבים חושבים שזה נוגע רק למעביד ואין לעובד עסק בו, אולם לא כן הוא מציאות הדברים כאשר נבאר.

קופות גמל פירושו חברת השקעות הלוקחים כסף מאנשים פרטיים או מהמשכורת שלהם, (יש גם קופת גמל לכל אחד שעובד), ומתעסקים בהם ב"נאמנות" לטובת הבעלים, כאשר החברה הינה שלוחו של הבעלים ומתעסק בכספו לטובתו באופן שהרווח או ההפסד נזקף לטובת הבעלים והחברה מקבלים משכורת על עבודתם לפי אחוזים.

קודם כל ניתן למשול משל על כל הקרנות פנסיה וקופות גמל וכל סוגי ההשקעות והחסכונות למיניהם לאיש הנכנס לשוק ענק של בשר חזיר, נבילות וטריפות ושאר איסורים, ובקצה האחרון של החנות יש גם מחלקה של "בשר כשר", והנכנס לשם יש לו סיבה דחופה שחייב לקנות דווקא שם בשר, הרי בראש ובראשונה הוא צריך לוודא ולדאוג שלא יתקל בטעות במחלקה של בשר טריפה ח"ו, ואח"כ צריך לדאוג ולברר מהו מצב הבשר הכשר הנמכר שם, ומי הוא הרב המכשיר, וכמו"כ צריך להבין שמטרת החנות להשים את הבשר הכשר דווקא בקצה החנות הוא בכדי לשכנע את הקונים לקנות דווקא מוצרים לא כשרים, ורק למי שמתעקש בדווקא לקנות כשר בשבילו מיועד מחלקה של בשר כשר בסופו של החנות.

כמו"כ הוא **כל קרנות הפנסיה וקופות הגמל למיניהם** אשר כל המסלולים אינם כשרים כאשר נבאר, ורק בחלק מן החברות ישנם **מסלול מיוחד שהוא מסלול כשר** בפיקוח רבנים מומחים, ולכן נכון לעכשיו אין שום "חברת השקעות כשרה", כי אם חברות מסויימות שיש להם "גם" מסלול כשר.

והנה קרנות הפנסיה וקופות הגמל למיניהם מנוהלים עם תוקף חוקי כאשר קרן הפנסיה אין לו שום בעלות על הכסף אלא משמש **כאפטרופוס** המתעסק עם כספי העובד [הנקרא 'העמית'] בנאמנות ומשקיע הכסף בהשקעות שונות האמורים להביא רווח לטובת העמית וכל הרווח וההפסד הם רק על חשבון העמית, ובעלי החברה מקבלים משכורת לפי אחוזים אמנם אין להם שום בעלות על הכסף, הגם שיש להם הגבלות עפ"י חוק מתי ואיך להעביר את הכסף לעמית בכל זאת **הכסף נמצא בבעלותו המלאה של העמית** ומנהלי הקרן משקיעים את הכסף לטובתו בכל מיני וסוגי השקעות שונות שהם אמורים להיות מומחים בהם, ואף ניתן לכל אחד לבדוק בדיוק היכן הושקע כספו הרשום על שמו [אפילו שבפועל לפעמים אין לו גישה להשתמש בכסף עד גיל פרישה וכדו'], ולכן גם היתר עיסקא עם חברת הפנסיה לא תועיל לזה, היות והכסף נשאר בבעלותו המלאה והם נתמנו רק כאפטרופסים להשקיע אותם בהשקעות שונות.

וזאת למודעי שההשקעות שקרנות הפנסיה משקיעים הינם ברובם השקעות האסורות, רובם בהלוואות ברבית הנקרא אג"ח [אגרות חוב] שפירושו הלוואה ברבית כפשוטו ממש, וגם ב"מניות" שפירושו שותפות בכל מיני מפעלים וחברות שונות שמהם מחללי שבתות או מוכרי מאכלות אסורות או מתעסקים בפירות שביעית, או

מנפיקים אגרות חוב שזהו בעצם הלוואות ברבית ועוד איסורים, והכל נזקף לחובתו של העמית שכספו מושקע שם' והכל נעשה תחת חסותו ביודעין ובלא יודעין בשוגג או באונס.

בכל חברת השקעות ישנם כמה מסלולים, יש מסלול סיכון מוגבר שיש בה יותר רווח עם סיכון גדול, ויש מסלול סיכון בינוני עם רווח בהתאם, ויש סיכון מועט עם רווח מועט, ויש חברות שיש להם גם "מסלול הלכה" האמור להתאים לציבור החרדי.

מסלול זה ישנם כמה גופי כשרות המעניקים הכשר על ההשקעות של מסלול זה בלבד כאשר כל חברה יש לה הכשר מאחד מהם וכל גוף כשרות סומך על הוראות רבותיו באיזה סוגי השקעות ניתן לעשותו באופן המותר דהיינו שיתעסקו רק עם חברות שיש להם היתר עיסקה או באופן שהאיסורים אינם נזקפים לחובתו של העמית רק על החברה וכדו', [ואין כאן המקום להיכנס לפרטי הצדדים הדורשים נסיון ומקצועיות רב בתחום ההשקעות וכן בירור הלכתי מורכב בגדרי הבעלות וכן בדיני אג"ח ממשלתי וכו' ובפרט כאשר החוקים בהגדרות הבעלות משתנים מזמן לזמן וההלכה משתנית בהתאם].

עכ"פ זה ברור שכל חברה אפילו אלו שיש להם מסלול כשר הרי רוב המסלולים הן לא כשרים [פירושו טריפה] ורק מסלול אחד או כמה מסלולים מיוחדים הם "מסלול הלכה" וצריך לברר האם הכסף נכנס באמת למסלול זה וכן לברר איזה הכשר יש למסלול זה בחברה זו.

ולכן כל מי שנמצא על שמו או על שם בת זוגו או על שם בנו או בתו כספי פנסיה או חסכון לכל ילד או השתלמויות [יתכן גם שנצבר מלפני שנים רבות] הרי הוא מחוייב לדאוג להעבירן בהקדם למסלול כשר עם הכשר מהודר וכל יום שעובר וזה נמצא במסלול לא כשר הרי בכספו נעשים על שמו איסורים שונים, [וראה בהערה פרטים טכניים בענין העברות כספי פנסיה ממסלול לא כשר למסלול כשר.

וכאן החובה לציין להיות ועפ"י חוק אסור לשום אדם [פרט למי שיש לו רשיון מיוחד לזה ורק בצירוף נימוק בכתב] לתת המלצה לעובד לאיזה מסלול להכניס כספו, וכמו"כ המציאות הכואבת היא שבהיעדר דרישה מפורשת מן העמית להכניסו למסלול כשר, בהכרח הם מכניסים אותו למסלול לא כשר. היות ולפי דבריהם המסלולים הכשרים לא מרוויחים כמו המסלולים שאינם כשרים, [אמנם אנחנו מאמינים בני מאמינים בהבטחת חז"ל² שהמלוה ברבית נכסיו מתמוטטין ומדה טובה מרובה שהמלוה בלא רבית נכסיו מתברכין] ולכן חייב העובד "מעצמו" לדרוש שהכסף יופקד במסלול כשר ואם לא ידרוש אותו מעצמו הרי בהכרח שהכסף יופקד במסלול לא כשר, וזהו הסיבה למציאות הכואבת ביותר שרבים מבני הציבור החרדי אינם מודעים לזה וכספם מופקד במסלולים לא כשרים מחוסר ידיעה³.

1 כמסקנת הפוסקים בזה, עיין בספר קיצור דיני רבית המצויים קונטרס אחרון פרק א' דין ב' אות ג'.

2 גמ' ב"מ דף ע"א עמוד א' ובשו"ע סימן ק"ס סעיף ב'.

3 הנה בענין העברות כספי פנסיה והשתלמויות וקופות גמל וחסכון לכל ילד ממסלול לא כשר למסלול כשר, יש להשים לב שהחברות בדרך כלל אינם מעוניינים בזה, ולכן יש חברות שדוחים את הלקוח בלך ושוב, ודרישת מסמכים שונים [כגון חתימת המעסיק, מילוי כל הטפסים בצורה מדוייקת, רישום ילדים בספח ת.ז., עיכובים בדואר, וכיו"ב] ונכון להיום - חורף תשפ"ב - בהרבה מקרים [מתוך עדות אנשים רבים] כאשר חסר ידע ונסיון, זה עלול לקחת כמה חודשים ואפילו יותר מחצי שנה, כאשר התוצאה הישירה היא שחלק מן האנשים מתייאשים באמצע ומשאירים את המצב כמות שהוא מחוסר ידע ונסיון, כאשר המסקנא הוא שחברות ההשקעות לצערינו לא מעוניינים לעזור בשלב שינוי זה, לכן החכם עיניו בראשו לברר מראש בדיוק מה עליו לעשות ולהזדרז מאד כי כל יום שעובר כרוך באיסור, ובדרך כלל עדיף להעביר את הכסף לחברה אחרת שיש להם מסלול כשר ולהכניסו יש למסלול הכשר שזה בדרך כלל תהליך יותר מהר, מכיון שהחברה השניה מעוניינים יותר לעזור לעבור אצלם, ואז אפשר לדרוש שזה יכנס ישיר למסלול כשר.

כמו"כ הוקם לאחרונה ארגון "חוסכים כשר" המנוהל ע"י בעל רשיון חוקי לבדוק לכל המעוניין [בתשלום סימלי] האם יש לו או לזוגתו כספי פנסיה וכדו' במסלולים לא כשרים, ומטפל גם בהעברות למסלולים כשרים באופן מהיר ויעיל, פרטים ניתן לקבל במספר טלפון 073-7500-613 כמו"כ ניתן להגיש בקשה דרך מכשירי "קהילות" הפזורים בבתי הכנסת ברחבי הארץ, [יש לציין שבנוגע לחסכון לכל ילד ניתן לברר באיזה מסלול זה נמצא באופן קל דרך הביטוח לאומי, אבל לגבי כספי פנסיה פיצויים גמל השתלמויות וכדו' בחלק מן הפעמים קשה לברר לבד, והמציאות הוכיחה שאנשים גילו לתדהמתם כספים שנצברו מלפני שנים רבות כדוגמת פנסיה של האשה מה שקיבלה לפני הנישואין וכדו' שכבר זמן רב ששכחו מזה ורק ע"י בדיקה זו גילו שיש להם כסף במסלול לא כשר], והחכם עיניו בראשו.

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 179

פרשת וארא

תשפ"ב

- הרב אורי יצחקי ♦ שכח לברך ברכת ענט"י בבוקר ונזכר באמצע ברכות ק"ש
- הרב אליסף פרלמן ♦ הצלת עצמו מחשד באופן שיפול החשד על השני
- הרב חיים הלפרט ♦ אם מותר לשלם על הובלת אוכל מדמי שביעית
- הרב זאב פראנק ♦ בירך מזונות על עוגת גבינה ונתברר שברכתה שהכל אם פטר עוגות
- הרב אברהם זנגר ♦ נידונים בהלכה בדיני הלך אחר הרוב (וסטטיסטיקה בדיני התורה)

הרב אורי יצחקי

שכח ברכת ענט"י ונזכר בברכות ק"ש

מעשה באחד ששכח ליטול ידיו לפני התפלה, ונזכר בין יוצר לאהבה רבה, ומיד נטל ידיו, אך כיון שנסתפק אם יכול לברך לא בירך מיד בין הפרקים, ועתה לפי מצבו נסתפק אם יכול לברך באמצע הפרק, או דילמא יש לו תקנה לברך בין הפרקים דק"ש, או דילמא ימתין לברך אחר סיום כל התפלה או לכה"פ אחר שמונ"ע.

א. ונתחיל בספק האחרון, אם יכול להמתין עד אחר סיום כל התפלה או לכה"פ אחר שמונ"ע, דבר זה מפורש במשנ"ב בסימן ד' ס"ק א': ואם לא בירך ענט"י קודם התפלה שוב לא יברך אחר התפלה לכה"ע [ח"א], ע"כ, וכן בסימן נ"ב במשנ"ב ס"ק ב' דנטילת ידים לא ניתקן רק קודם התפלה.

ובספר אשי ישראל פ"ב הערה פ"ה [מובא בהערות דרשו מס. 4] הביא בשם מרן הגר"ח ק שליט"א דאחר התפלה היינו אחר תפלת לחש, [ועיי"ש בהע' מה שביאר את דברי המג"א בסימן קכ"ח ס"ק ט' שמשמע מדבריו לכאורה שיכול לברך אחר הלחש לפני חזרת הש"ץ, ומסיק דאחר תפלת הלחש שוב אינו יכול לברך וכו"ל].

ב. ולגבי הספק הראשון שלו כשנזכר בתחילה בין יוצר לאהבה רבה, לכאורה פשוט שיכול לברך, דיעוין בשו"ע סימן ס"ו ס"ב - אם שכח להניח ציצית ותפילין יכול להפסיק בין הפרקים להניחם ויברך עליהם, וא"כ ה"ה לברכת ענט"י.

וגם להרמ"א שכתב בהגה שיתעטף בציצית ולא יברך עד אחר התפלה, היינו טעמא משום שיכול לברך גם אחר התפלה ולכן הברכה הוי הפסק, אבל ברכת ענט"י כיון שלא יוכל לברכה אחר התפלה וכמושנ"ב לעיל, גם לרמ"א יכול לברך בין הפרקים, כדמוכח במשנ"ב בס"ק י"ט דאם שמע קול רעמים, ד"א שיפסיק ויברך אפילו באמצע הפרק דהוי מצוה עוברת, וגם להיש חולקין [תבואות שור וא"ר והח"א ושאר אחרונים] מבואר שאם שמע אותן בין הפרקים מברך, וא"כ ה"ה לברכת ענט"י.

ג. ולענין אמצע הפרק, י"ל דאפי' לשיטת החולקים על המג"א י"ל שיכול לברך, דטעמם שלא לברך באמצע הפרק משום דכיון שהוא עוסק בשבחו של מקום אין לו לפסוק בשביל שבח אחר, והנ"מ בברכת השבח, אבל בברכת המצות י"ל דלא שייכא סברתם כ"כ.

וראיה לדבר דיעוין בשו"ע בסעיף ח' דמי שלא הואי לו טלית ותפילין ונזדמנו לו עד שלא אמר גאל ישראל, מניחם אז, ולגבי הברכה נחלקו השו"ע והרמ"א, לדעת השו"ע לא יברך עליהם עד אחר תפלה, ולדעת הרמ"א יברך על התפילין, ולא חש לסברת החולקין

שהביא המשנ"ב בס"ק י"ט, וע"כ דשאני ברכת המצות מברכת השבח, וא"כ לגבי ברכת נט"י שפיר דמי לברך לפי דעת הרמ"א, ואפילו לדעת השו"ע י"ל דמה שלא התיר לברך באמצע הפרק הוא דוקא לגבי ברכת התפילין כיון שיכול לברך אחר התפלה, אבל ברכת ענט"י שאם לא יברך עתה הפסיד את הברכה גם הוא מודה שיברך עתה באמצע הפרק. (ולכאורה כן מוכח במשנ"ב לגבי ברכת הלבנה שכתב בביה"ל סימן תכ"ו ד"ה ולא ט"ז בכלל, בשם תשובת נ"ב סימן מ"א דאם לא היה יכול לקדש עד עתה שהיה תמיד מעונן וכיוצא והיה קורא ק"ש ונראתה הלבנה ואם ימתין עד אחר ק"ש ותפלה יכלה הזמן של קידוש הלבנה, יש לו לפסוק אפילו באמצע הפרק ולקדש, ע"כ, ולא חש כלל לסברת התבואת שור והא"ר והחיי אדם, וע"כ כמוש"כ, אך יש לדחות דבנידוד מקיים את המצוה והנידון רק לגבי הברכה, משא"כ התם הנידון לגבי עיקר המצוה שאם לא יפסיק עתה יפסיד את עצם המצוה ולכן חמיר יותר (ואולי תלי בחקירת האחרונים אם ברכת הלבנה היא ברכת המצות או ברכת השבח, ואכמ"ל).

ד. אך מה שיש להסתפק בכ"ז הוא בנידוד שנטל ידיו בין יוצר לאהבה רבה והמשיך בתפלתו בברכות ק"ש אחר הנטילה, אם יכול כלל לברך, ולא מצד ההפסק באמצע ברכת ק"ש אלא מחמת ההפסק בין הנטילה לברכה, באופן שאפילו בין הפרקים של ק"ש לא יוכל לברך.

הנה כתב השו"ע בסימן ד' ס"א: ירחץ ידיו ויברך על נטילת ידים, ועיין במשנ"ב בס"ק ד' ובביה"ל ד"ה ואפילו לא עשה צרכיו, שהסתפק מתי הזמן המובחר לברך ברכת ענט"י, יש בזה ג' שיטות, האחת שמברך נטילה ראשונה שנוטל ליד מיטתו כשקם משנתו (אך ע"פ רוב אינו יכול לברך משום נקיות הגוף), ושיטה השנייה לברך מיד אחר שעושה צרכיו, אע"פ שיתכן שעד התפלה יצטרך שוב לנקיבו ויצטרך ליטול ידיו שוב, והשיטה השלישית מביא בשם הגר"א במעשה רב והחיי אדם שיסמך את הברכה לנטילה האחרונה שסמוכה לתפלה.

וכתב השע"ת בסימן ו' ס"ק ה' שהסכמת כל האחרונים שאין להפסיק בין ברכת ענט"י להנטילה ומיד שנוטל צריך לברך על נטילת ידים, ולפ"ז לכאורה בנידוד שהפסיק בדיבור של תפלה אחר הנטילה שוב לא יוכל לברך.

ה. אך אכתי יש לעיין בזה, דהא כתב המשנ"ב בריש הסימן שיש על הנטילה של שחרית שני טעמים, הרא"ש כתב לפי שידיים של אדם עסקניות הן וא"א שלא יגע בבשר המטונף בלילה, לזה תקנו חז"ל ברכה על הנטילה לק"ש ולתפלה, והרשב"א כתב לפי שבשחר אחר השינה אנו נעשים כבריה חדשה, ולהלכה אנו תופסים כשני הטעמים לחומרא לענין נטילה וכדלקמן בזה הסימן, ע"כ.

ולפי הקדמה זו הקשה הביה"ל ד"ה ואפילו לא עשה צרכיו, [לפום

קידשנו במצוותיו וציוונו, ככל ברכות המצות, צ"ל דגם זה חלק מהשבח כמוש"כ המשנ"ב בס"ק א' מלשון הרשב"א - לפי שבשחר אחר השינה אנו נעשים כבריה חדשה צריכין אנו להודות לו ויתברך שבראנו לכבודו ולשרתו ולברך שמו. לכן גם דבר זה תקנו בשחר להתקדש בקדושתו וליתול ידיו מן הכלי ככהן שמקדש ידיו מן הכיור קודם עבודתו, עכ"ל, דהיינו שהנטילה אינה מצוה בפנ"ע כהכשר לתפלה (כמו שהוא לשיטת הרא"ש) אלא דחלק וענף ממה שקידשנו הקב"ה בקדושתו ועשה אותנו בריה חדשה כדי שנוכל לשרתו בקדושה, תיקנו תוספת קדושה להתקדש שנטילה ככהן בעבודתו, דהיינו שהנטילה היא ביטוי של קדושת ישראל ולא מצוה מצד עצמה, ולכן לא הצריכו כ"כ להסמיכה לנטילה.

ומה"ט נראה שגם לא שייך בה כ"כ הדין של "עובר לעשייתו", וכן הוא בכל ברכות השחר כפי הכרעת הרמ"א בסימן מ"ו ס"ח (וכן הוא גם מנהג הספרדים היום כמש"כ הכף החיים), ולכן מברך אחר הנטילה ולא לפניו, (מלבד טעם התוס' שכיון שאין ידיו נקיות לפני הנטילה לא שייך גביה לברך קודם הנטילה), כיון שהיא ברכת השבח כמוש"כ הרשב"א שהביא המשנ"ב - ועל דבר זה תקנו בשחר כל אותן הברכות שאנו מברכין בכל בוקר, ע"כ.

י. הנה לפי כל הנ"ל לגבי נידוד"ל לכאורה יוכל לברך אחר הנטילה, דאע"פ שלכתחילה צריך להסמיכה לנטילה, מ"מ כיון שיסודה ברכת השבח אינו לעיכובא.

אך אכתי צ"ע דא"כ יהיה צריך לברך אחר"ז תיכף גם שאר ברכות השחר, וכמוש"כ מפורש הביה"ל בשם הב"י, וא"כ בנידוד"ל לא יוכל לברך כיון שאין מסמיך את ברכת ענט"י לשאר ברכות השחר.

אך יש לראות מה טעם הדין, ואמאי פשיטא ליה לב"י ולמשנ"ב שחייב להסמיך לכתחילה לברכות השחר, וגם צ"ע אם הוא לעיכובא. ועיין בב"י בסימן ו' שכמה מהגדולים פסקו על המנהג לברך ברכת ענט"י בבית הכנסת, וביאר הפרישה בשם הבית יוסף כיון דהנטילה מצד עצמה אינה צריכה ברכה ואפילו לתפלה לפי מאי דקיימא לן דאפילו לתפלת מנחה וערבית אינו מברך אף כשעשה צרכיו כדלקמן סימן ז', ולא תיקנו הברכה כי אם בשחרית כדי לספר לפני השם יתברך שבחו בקדושה ובטהרה ועל זה אנו מברכין שציונו על נטילת ידים כדי שנוכל לקבל עלינו עול מלכות שמים בטהרה, ואם כן איך שייך הפסק דהא הנטילה אינה צריכה ברכה וכשאנו באין לבית הכנסת מברכין אנו להשם יתברך על הטהרה שציונו ועשינו תחלה, ע"כ. נראה מדבריו שמה שמסדרים את ברכת ענט"י עם שאר ברכות השחר אינו לעיכובא.

יא. אך לפי דברינו בביאור דברי הרשב"א והב"י דע"כ מה שנהגו לסדר את ברכת ענט"י בית הכנסת הוא משום שחשבו לה כברכת השבח, א"כ לכאורה בטל מה שחידשנו לעיל באות ג' דיכול לברך ברכת ענט"י גם באמצע הפרק, דיש לחוש לשיטת התבואות שור והא"ר והח"א המובא במשנ"ב בסימן ס"ו ס"ק י"ט דברכת השבח אין לאומרה באמצע הפרק משום הטעם דכיון שהוא עוסק בשבחו של מקום אין לו לפסוק בשביל שבח אחר. ואולי יש לדחות דכיון דנוסח הברכה הוא כנוסח ברכת המצות, וגם שיטת כמה מהקדמונים שהיא באמת ברכת המצות כמבואר בב"י בשם הרא"ש והמהר"י אבוהב והאגור והמהר"ל, וכן נראה דעת הדרכ"מ, א"כ יש הקל ולסמוך על המג"א ולברכה גם באמצע הפרק, וצ"ע.

יב. **הדינים העולים:** אם שכח לברך ענט"י קודם התפלה אינו יכול לברך אחר תפלת לחש. ואם נזכר בין הפרקים של ברכות ק"ש או בין הפרקים של ק"ש עצמה יטול ידיו בין הפרקים ויברך מיד, וכן אם נזכר באמצע הפרק, אם אכתי יש לפניו בין הפרקים (כגון שעומד לפני פרשת ציצית) ימתין מליטול ולברך עד בין הפרקים, ואם נזכר באמצע הפרק, המברך יש לו על מי לסמוך, ואם מרחיק את הברכה מהנטילה, כגון נידוד"ל שנטל ידיו בין יוצר לאהבה רבה ובא לברך אחר"כ, אם מברך בין הפרקים יש לו על מי לסמוך דביעבד אין ההפסק מקלקל אע"פ שאינו מסמיך את ברכת ענט"י לשאר ברכות השחר, דגם הב"י לא נתכוין לעיכובא כמבואר בפרישה, אבל אם בא לברך באמצע הפרק וגם להרחיק את הברכה מהנטילה, בזה לכר"ע אינו יכול לברך, דממ"נ אם נחשיב את ברכת ענט"י לברכת המצות משמע שאין יכול להרחיק את הברכה מהנטילה אפילו בדיעבד, אם נחשיבה לברכת השבח א"כ אסור לברכה באמצע הפרק לפי מה שחש המשנ"ב לשיטת החולקים על המג"א, אלא שאם ירצה לסמוך על שיטת המג"א שהסכים עימו גם השו"ע הרב אין מוחים בידו, כך נלענ"ד.

מש"כ המשנ"ב בס"ק א' שאנו חוששים לשתית השיטות לחומרא, דהא טעם הדעה השלישית הנ"ל [שיטת הגר"א והחיי אדם שיש לאחר את נטילה והברכה עד סמוך לתפלה] משום שיטת הרא"ש שעיקר הנטילה ניתקנה לתפלה, ולכן יש להסמיכה לתפלה, אך אכתי תיקשי איך יצא עתה בברכתו אליבא דהרשב"א הלא במה שנטל ידיו תיכף כשקם יצא ידי חובת נטילה ואיך יאמר עתה על הנטילה השנייה וצונו על נט"י, ולומר דהברכה זו קאי על נטילה ראשונה הלא יש הפסק גדול ולכתחילה יש ליתור בזה מאוד כמבואר בהרבה אחרונים בסימן ו' ע"ש.

וכתב הביה"ל - אמנם באמת אפשר ליישב דהרי כתב הב"י בסימן ו' דלטעם הרשב"א דמשום בריה חדשה נוכל לאחרה ולסדרה עם שאר הברכות אף דהוא הפסק גדול, אך א"כ יהיה צריך לברך אחר"ז תיכף גם שאר ברכות השחר, עכ"ל הביה"ל. ולפי דברי הביה"ל לכאורה יוכל לברך גם כשהפסיק בין הנטילה לברכה עכ"פ בנידוד"ל שהוא כדיעבד.

ו. הנה המשנ"ב כתב בהמשך דבריו שמסתמת לשון השע"ת בסימן ו' ס"ק' משמע שאין סובר כהח"א אלא תיכף אחר עשיית הצרכים מברך ענט"י וא"י וכן בדה"ח לא נזכר שום חילוק בענין זה, ואפשר שהטעם הוא משום קושייתנו הנ"ל, וכן מוכח בשע"ת ס"ק' ד שזו היא שיטתו, ועיין במשנ"ב בסימן ו' בסוס"ק ט' שהכריע לעיקר כהגר"א והחיי אדם, אך הוסיף שמ"מ העושה כהשע"ת יש לו ג"כ על מה לסמוך.

הנה מעודי התקשיתי בשיטת השע"ת אם באמת חשש לשיטת הרשב"א איך התישב לו הפסק לברך אחר עשיית צרכיו, והלא ע"כ מיירי שכבר נטל ידיו כשקם ממיטתו וא"כ כבר יצא יד"ח הנטילה לפי הרשב"א, וממילא כשמברך בנטילה שניה הוא בהפסק מהנטילה. ואע"פ שקודם לכן היה אנוס, ע"כ עלינו לומר אחת מהשתים, או שבאופן זה באמת הפסיד את הברכה, או שיהא מוכח מזה שלפי הרשב"א אין ההפסק מעכב וכעין מש"כ הב"י, וא"כ אמאי לא יעשה כעצת הגר"א שיוצא בזה ברווח גם את שיטת הרא"ש.

ועתה ראיתי בשערי תשובה בסימן ו' בס"ק ה', שמחדש גדר חדש בברכת ענט"י של שחרית בנטילה שניה, שהוא בגדר תשלומין, וצ"ע דאיך תתישב שיטתו דאין להפסיק בין הנטילה לברכה, גם אכתי תיקשי דא"כ סו"ס אמאי מיאן בעצת הגר"א והחיי אדם לברך על הנטילה האחרונה הסמוכה לתפלה.

ז. ונראה בכונתו דבאמת אנו חוששים לשיטת הרשב"א, ולכן יש לו לברך על הנטילה הראשונה הסמוכה למיטתו, ומה דלא חשש לקושיית הגר"א דלא יצא יד"ח לפי הרא"ש, י"ל דכיון דנטילה זו יש בכוחה לטהר ידיו לתפלה, שם נטילה עליה לכל דבר ושפיר יוצא בזה יד"ח לפי הרא"ש, ומש"כ שנטילה שניה היא גדר תשלומין לנטילה הראשונה, כוונתו דכיון שבאמת היה ראוי לברך בנטילה הראשונה אלא שהיה אנוס, לכן חשבינן לה לנטילה השנייה כנטילה הראשונה, ומילתא דמסתברא היא שכך היתה עיקר תקנת חז"ל לפי הרשב"א, שהרי רוב בני האדם אינם יכולים לברך מיד כשקמים ממיטתם משום נקיות הגוף, ואם נימא דכה"ג הפסיד את הברכה משום שאינו יכול להסמיכה לנטילה א"כ לחינם תיקנו חז"ל את הברכה לרוב בני האדם, וע"כ דשתי הנטילות חשובות כנטילה אחת לענין תקנת הברכה, וזהו שכתב השע"ת שהנטילה השנייה היא תשלומין לראשונה.

וכ"ז אם נוטל מיד אחר שעושה צרכיו סמוך למיטתו, אבל אם שוהה זמן רב עד התפלה ושוב נוטל ידיו סמוך לתפלה, כה"ג שהוא ענין מיקרי לא חשיב תו תשלומין לנטילה הראשונה ואינו יוצא יד"ח לפי הרשב"א.

הנה אם כנים אנחנו בביאור דברי השע"ת, הרי נהי דלדידיה ברכת ענט"י היא ברכת המצות ונפק"מ למה שביארנו לעיל את החילוק בין ברכת הרעמים לברכת ענט"י לפי דעת החולקים על המג"א, אך לעיקר נידוד"ל צ"ע אם יכול לברך שלא בסמוך לנטילה, דיש להסתפק אם מש"כ שאין להפסיק בין ברכת ענט"י לנטילה הוא לעיכובא. ויותר נראה שאינו לעיכובא מדלא הזהיר שלא לדבר בין הנטילה לברכה, וצ"ע.

ח. והשתא נבוא לברר את שיטת המשנ"ב, דהנה כבר הבאנו לעיל את דברי הביה"ל בשם הב"י בסימן ו' דלטעם הרשב"א דמשום בריה חדשה נוכל לאחרה ולסדרה עם שאר הברכות אף דהוא הפסק גדול, וצ"ע בטעמו, ולכאורה היה נראה דס"ל דברכת ענט"י לפי הרשב"א היא ברכת השבח, ואע"פ שנוסח הברכה "אשר

הצלת עצמו מחשד באופן שיפול החשד על השני

א] מעשה בראובן שהגיע לביתו בשעת לילה מאוחרת ורואה חבילה מושלכת ליד ביתו, בדק ומצא שמדובר בסחורה האסורה מחוקי המלכות להחזיק אותה, ועתה הוא חושש שאם תישאר ליד ביתו יפול עליו חשדות וחקירות, [או כגון שרואה שמאדם מלוכלך שם, והוא יודע שהשכן מלמעלה מקפיד מאד על כך ומחר עם בקר הוא יחשוד בו ויקפיד עליו] והוא רוצה להזיז את זה קצת הלאה, באופן שלא יפול עליו החשד כי זה יהא רחוק ממנו, אבל מהצד השני גר שכן אחר, ועכשיו יפול הקפידה והחשד עליו, ומסתפק ראובן האם יש בזה איסור שגורם נזק לשני, או דילמא אין בזה איסור דאינו עוסק אלא בהצלה שלו להזיזו מפתח ביתו, וממילא הוא דיפול החשד על פתח אחר.

ולכא' היה מקום להביא מקור להיתר, דהנה כתב הרמ"א חו"מ סי' שפ"א ה"א היה רואה נזק בא עליו, מותר להציל עצמו אף על פי שעי"ז זה בא הנזק לאחר (נ"י פ' השותפין). עכ"ל. ועי"ש בנמו"ה: בדפי הר"ף שחילק בזה דאם הנזק כבר בא עליו אסור לפנותו לאחר, משא"כ אם עדיין לא הגיע אליו הנזק ומקור דבריו הוא בירושלמי בריש פרק המניח וז"ל ראה אמת המים שוטפת ובאת לתוך שדהו עד שלא נכנסו המים לתוך שדהו רשאי לפנותו למקום אחר כלומר [רשאי לסתום גדר שדהו שלא יכנסו שם] אף על פי שנכנסין לשדה חבירו, אבל אם נכנסו המים לתוך שדהו אינו רשאי לפנותם למקום אחר, אלמא כיון שמוטל הנזק על זה לאו כל כמיניה לסלקו מעליו ולהטילו על חבירו. עכ"ל הנמו"י. וכך פסקו הסמ"ע והגר"א שם, את דברי הירושלמי.

וכן פסק הש"ך חו"מ קס"ג י"ח בשם תשובת מהריב"ל, שאם יצא הגזירה על אנשים לעבודת השר, הרי אם הגזירה יצאה על אנשים מסוימים אין לשנות, אבל אם לא נגזר על אנשים מסוימים מותר לפעול להציל איזה אנשים, אע"פ שבכך הוא גורם להפיל זאת על אנשים אחרים, והנובי"י י"ד סי' סד' ביאר את החידוש של הש"ך יותר מאשר מה שמצאנו בדברי הנמו"י, וביאר דהחידוש דאפשר לעשות זאת אפי' בשביל להציל אחרים, וא"כ לפי"ז יהא מותר לעשות זאת אפי' להזיז משכן אחר לשכן אחר, אם חפץ להציל שכן אחד, ואפשר שיש לחלק דלא התיר הש"ך לעשות כן לאחרים אלא התם דלאחר מכן עדיין לא ברור על מי זה יוטל, אבל באופן דודאי ידוע לאחר מכן על מי זה יוטל לא יהא היתר לעשות כן לאחרים, וצ"ע.

ואין לומר דהכא חשיב כמו שגזרו על איש מסוים שהרי נמצא הדבר ליד ביתו, זה אינו, שהרי הנהר גם הולך לכיון שלו בודאות ומדוע לא יחשב כמו שנגזר והוחלט הנזק עליו, חזינן מהא, דכיון שעדיין לא הגיע הנזק בפועל על כן אנו אומרים דזה לא חשיב שהנזק עליו ואצלו, והכא נמי הרי אימת יגיע הנזק רק למחר, וא"כ לא חשיב עדיין שהנזק אצלו, וכעין זה ביאר הקוב"ש ב"ב תרמ"ט דאם יש ענין שעשוי להוציא לעז והוא מעבירו על חבירו, הרי כיון שהלעז לא התחיל, חשיב כמו שהנזק לא הגיע עדיין, וא"כ חזר הדין כמו שעדיין לא הגיע הנזק אצלו.

ונראה דגדר ההיתר בכל זה הוא, מפני שהוא עוסק בהצלה, שהרי נראה דאם היה מצב שרוצה לעשות כאן סכר בלא תועלת, ועי"כ יוזק חבירו, בודאי אסור, ולא רק מפני השבת אבידה, אשר עי"ז יש לומר דכאן שיש לו שדה הוא פטור שא"צ לעשות על חשבונו, אלא גם מדין גרמא של היזק יש לאסור, אשר זה קיים גם במצב שיש לו כאן שדה, ועל כרחק ההיתר בכאן הוא מפני דהוי מעשה הצלה, ונתחדש שמעשה שמוגדר כמעשה הצלה אין בו את הדין של איסור מעשה הגורם היזק לחבירו דנעקר ממנו תורת מעשה גרמת היזק לחבירו, ומוגדר כמעשה הצלה, ולא נאסר מעשה הגורם היזק לחבירו אלא כשזהו גדר העשיה עצמה, שענינה מעשה הגורם היזק לחבירו.

וכן צידד הח"ח כלל י' במ"ח ס"ק מג' לענין אם נעשה דבר שאינו עולה בעצם ואחר רואה בו עולה, ונחשד האחד בכך מותר לו לסלק החשד מעליו כל עוד שלא נחלט הדבר, אמנם הח"ח שם סיים קצת להסתפק בדין זה, ואפשר משום דהתם חמיר מכאן, דהרי מיירי שכבר ממש נחשד עליו ודמי קצת כמו שהנזק כבר אצלו, ואפשר דמשום הכי לא הכריע הח"ח, ובכל אופן צדד הח"ח דמותר לו לסלק ההיזק, כ"ש הכא שלא נחשד כלל, ולא הגיע אליו עדיין הנזק.

ב] אך הנראה לצדד לאסור, ובהקדם דהנה החוות יאיר סי' רי"ג דן בכה"ג שאחד משתדל אצל השר בענין שיועיל לו, אבל עי"ז יוכלו אחרים להיזק, וכתב החוות יאיר שם דאין לאסור מפני צד ההיזק שלהם, וז"ל והכי מוכח מדמי כלילא פ"ק דב"ב דא"ל ערוקו אף על פי שהיה היזק לנשארם. וכ"כ בהג"ה שו"ע סי' קס"ג. ואין להקשות משם ס"ו, דלענין מסים הוי כשותפין, כידוע להמעייין, ואפילו בהיזק יחיד ליחיד במעשיו לא מעכב אא"כ שיבא ההיזק מיד או שעושה זה דבר שהדבר בעצמו מזיק לחבירו, ועי' בש"ע סי' קנ"ה סל"ב ובסמ"ע וכו' עכ"ל חוות יאיר.

ועיין שם בשו"ע קנ"ה ס"ב, וז"ל מי שהיה לו אילן בתוך שדהו קרוב לבור חבירו (או בא לנטוע) (טור), אין בעל הבור יכול לעכב עליו ולומר לו הרי שרשי האילן נכנסים לבור שלי ומפסידים אותי, שזה נזק הבא מאליו לאחר זמן, ובעת שנטע אינו מזיקו, וכשם שזה חופר בתוך שלו כך זה נוטע בתוך שלו. עכ"ל.

והסמ"ע שם ס"ק עג' כתב שם וז"ל שזה נזק הבא מאליו לאחר זמן. ולא דמי לגפת [בסעיף ד'] והדומה לו, שאסור לסמוך למצר חבירו כשיש שם דבר הניזק לכו"ע, ולהרי"ף וסיעתו אפילו קודם שיש שם דבר הניזק, דשאני התם דלאחר שיעשה חבירו הכותל בצידו יבוא לו היזק מהגפת זה עצמו שסמך הוא, והרי הוא דומה כאילו היזקו אז בידיים כיון שהוא ניזק מהדבר הזה עצמו אשר הניח שם, משא"כ בבור, שמהאילן זה שנוטע אינו ניזק הבור, אלא מהשרשים המסתעפים ממנו, ואותם שרשים באים לאחר זמן ממילא והוא לא עשה ההיזק בידיים, ועיין דרישה [סעיף מ"ו]. עכ"ל.

והנה מה שדימה החוות יאיר ללמוד משם, היה נראה דאינו אלא סמך בעלמא, שהרי התם הוא עושה בתוך שלו ולא נאסר לו אלא בגריה דידיה, משא"כ בסתם מזיק דאסור להזיק אפילו בגרמא, ומ"מ נראה שדימה זאת דכאשר אדם עוסק במעשה הצלה דידיה הרי זה דמי לאדם העושה מעשה בשלו, וממילא דלא נאסר אלא בעושה הנזק ממש.

והשתא נראה דאפשר דהנידון דידן יש לדמותו יותר לגפת, שהדבר בעצמו עומד מוכן להזיק למחר כשיבא האדם שיחשוד בו מחמת הדבר הזה המטיל עליו את החשד, ולא דמי לשורשים הבאים אחר זמן, שהם הדבר המזיק שעדיין אינו בעולם, ובאופן כזה לא מצינו היתר גם בשכנים, והכא נמי לענין מעשה הצלת עצמו אין בזה היתר, על דרך מה שדימה החוות יאיר את הדין דהכא לדיני שכנים, ואמנם גם לא דמי ממש לגפת שכל ההיזק מונח בגפת המזיק, משא"כ כאן שלא נגמר שם המזיק בדבר עצמו אלא עי"ז החשד שנעשה על ידו, אך אפשר דמונח כאן כבר התורת מזיק בדבר.

ג] אלא דלפי"ז דכל שהוא בגריה דידיה אין היתר, יש להקשות האיק התיר הח"ח לומר דהוא לא עשה את הדבר, והרי מטיל ממש את הנזק בגריה דידיה על השני, כיון דע"כ אם הוא לא עשה את הדבר הרי גילה בזה שהשני עשה זאת. והנראה לחלק דהתם הנזק נחשב כבר כקיים כלפי שניהם כיון דהחשד קיים כלפי שניהם ולא הוחלט בעיני החושד מי משניהם עשה את המעשה, וכיון דהכי הוא אינו מחדש נזק על השני שלא היה קיים אצלו, ואינו אלא כמגלגל הדבר ממנו אל השני, ומהני בזה ההיתר דאינו אלא כמציל את עצמו, משא"כ בכאן הנחת הדבר [שאינו עשוי לזוז] אצל השני הרי זה יצירת כל החשד על השני ואינו כמגלגל בעלמא, ואפשר דזה אסור.

והנה יש שדנו לומר שלפי הח"ח יהא מותר לומר על השכן שעשה זאת ולא רק לומר 'אני לא עשיתי' שהרי היינו הך דכשאומר 'לא אני' על כרחק מגלה שזהו השני, אך לכא' נראה דהכא הרי מחד הוא מזיק את השני אלא כיון דמאיזד הוא מציל את עצמו חשיב כמעשה הצלה ומתירים לו, ונראה דכל מה שזה נוטה להיות כמעשה הצלה זה רק באופן שאומר 'אני לא עשיתי' וממילא הוא דנופל הדבר על השני, אבל כאשר מדבר במפורש על השני דומה כמזיק את חבירו על מנת להציל את עצמו, ולא כמציל את עצמו ונגרם בשל כך היזק לזולתו, וא"כ יאסר הדבר.

ד] אך לכא' יש להקשות בזה, דהנה בגמ' ב"ב קנ"א איתא אחתיה דרב טובי בר רב מתנה כתבתניהו לנכסה לרב טובי בר רב מתנה בצפרא, לפניא אתא רב אחדובי בר רב מתנה בכה לה, אמר לה, השתא אמרי מר צורבא מרבנן ומר לאו צורבא מרבנן, כתבתניהו ניהליה אתא לקמיה דרב נחמן, אמר ליה, הכי אמר שמואל: כל שאילו עמד חוזר, חוזר במתנתו. ע"כ בגמ'.

והקוב"ש שם אות תקמ"ט כתב וז"ל ועדיין אינו מיושב, דהא טעמו היה דלא לימרו מר צורבא מרבנן ומר לאו צורבא מרבנן, ועכשיו שנחנה לו יאמרו כן על רב טובי, ומה דעליך סני לחברך לא תעביד,

ואטו בשביל אשתו ובניו או חברו אסור לו לקנות לשתי' ותדע דהא תניא אין לוקחין תרומה בדמי שביעית מפני שממעט באכילתו ור"ש מתיר והרי תרומה קונה לכהן לאכול שהישראל אסור לו לאכול אלמא דאי לא טעמא דמעט באכילתו מותר דדוחק לאוקמי דוקא בכהן הקונה".

ו"ל שהפאה"ש מפרש את כל המשנה כפשטיה דמתני' דאיירי באומנין שהתשלום אינו על המים, אלא על הפעולה, אשר לפ"ז ניתן להבין החילוק בין כשמשקה לשאר בנ"א דבכה"ג לא נחשב שהשיג אכילה ע"י הפעולה, משא"כ כשישקה לו, דאע"פ שהתשלום ניתן על הפעולה, מ"מ היות והשיג בה שתיה, מותר ליתנה מדמי שביעית, ול"ק מתרומה שהתשלום על גוף התרומה, דמשום כך אין נפ"מ בין לוקח לעצמו ללוקח לאחרים.

ולפ"ז י"ל דכל מה דתמה הדר"א על הפאה"ש, הוא משום דס"ל דא"א לשלם בפירות שביעית על פעולה שמשגיג אכילה על ידה, דלפ"ז בסיפא דמותר ע"כ שהוא משום שמשלם על גוף המים, ולכך הקשה שאין נפ"מ בין לוקח לעצמו לבין לוקח לאחרים כדמוכח מתרומה, אבל הפאה"ש ס"ל דמותר לשלם מדמי שביעית על פעולה שמשגיג אוכל על ידה, דלפ"ז שפיר יש לחלק בין פעולה שמשגיג על ידה אוכל לעצמו, לבין פעולה שמשגיג על ידה לאחרים.

ומעתה יש לפרש מה שצידד בכתבי מעדני ארץ דמותר לשלם מדמי שביעית עבור שכר פעולה שמשגיג על ידה דבר מאכל, דאף הוא פירש גם את הסיפא כשהתשלום עבור הפעולה כפשטיה דמתני', דלפ"ז יש משנה מפורשת שאף כה"ג מותר, וכך מבואר להדיא מדבריו ששורש ספיקו הוא בפירושא דמתני', דמתחילה כתב דאין להוכיח כן ממתני' דשרינן נתינת מים לבייר עבור המים, "דהכא הרי המים אינם הפקר דמשעה ששאבם הבייר זכה בהם ונמצא שמשלם לו עבור המים", ושוב כתב, "וחושבני שגם זה מותר, כיון דסו"ס כל פעולתו הוא לצורך אכילה ושתייה, וגם הכא גבי בייר הא סתמא תנן דמותר ליתן לו בכל ענין, ומשמע דאפי' אם לא נתכוין הדולה כלל לזכות בהם לעצמו ונמצא שנוטל שכר הבאה בלבד ואפ"ה שרי, וע"כ כדאמרן דכל שהוא לצורך אכילה ושתייה שרי".

וכדבריו של המעדני ארץ מבואר גם בספר חוט שני פ"ו ה"א אות כ' שדקדק מל' הרמב"ם בהלכות דמותר לשלם לפועל באופן שמשגיג בכך אוכל, מדכתב "אבל נותן הוא למי שדולה מים מן הבור להשקות אותו מים", דמשמע דהתשלום הוא על פעולת הדלייה ולא על גוף המים, ואפ"ה שרי כל שמשגיג ע"י הפעולה שימושי אכילה.

ובאמת שלפי דרך זו אין צורך לחדש את חילוקו של הפאת השלחן, אלא יש לפרש בפשיטות, דהחילוק הוא כמש"כ הר"ש דברי שא לוקח המים לשאר תשמישיו ולא לשתייה, ובכה"ג אסור לשלם על הפעולה שלא השיג על ידה שתיה, ובסיפא לוקח המים לשתייה, דבכה"ג מותר לשלם מדמי שביעית על אף שמשלם רק על הפעולה, דסו"ס על ידה השיג שתיה. וצ"ל שהפאה"ש מיאן בזה, משום שהרמב"ם לא פי' ברישא דטעם האיסור משום שצריך את המים לשאר תשמישיו.

אולם בר"ש משמע דבין ברישא ובין בסיפא איירי כשקונה את גוף המים, אלא שכתב שיש נפק"מ לאיזה צורך קונה את המים, ברישא קונה את המים לשאר תשמישיו ולא לשתייה ולכך אסור, ובסיפא קונה את המים לשתייה ולהכי שרי, והחזו"א בסי' י"ג סק"ב תמה, דא"כ היה ראוי להתיר גם כשקונה לצורך שאר תשמישיו, דמה בכך שכוונתו לקנות המים לצורך שאר תשמישיו, הא כיון שקונה מים נתפסים המים בקדושת שביעית ולא אהני כוונתו ליחד המים לשאר תשמישיו, וכי מהני כוונתו לקבוע אם יחול קדושת שביעית במים הראויים לשתייה, וכן תמה באשר לשלמה שם [ומה"ט כתב האשר לשלמה דברי שא איירי במים שאין ראויים לשתי'].

אכן למה שנקט במעדני ארץ דבין ברישא ובין בסיפא התשלום על הפעולה, א"ש החילוק בין הרישא לסיפא, דבאמת תלוי בכוונתו לאיזה צורך שוכר את הפועל, דאם מטרתו לשתייה, מותר לשלם על הפעולה שעל ידה השיג שתיה, אבל כשמטרתו לשאר תשמישיו, אסור לשלם על פעולה שלא השיג על ידה אכילה או שתיה, וכל תמיחה החזו"א והאשר לשלמה היא רק אם משלם על גוף המים, דממילא נתפס בקדושת שביעית, ולא אם משלם על הפעולה, שבכה"ג לא נתפסו המים בקדושת שביעית, אלא דאפ"ה מותר לשלם מדמי שביעית כל שמשגיג אוכל ע"י הפעולה, ובכה"ג אזלי בתר כוונתו.

אולם בר"ש משמע שבין ברישא ובין בסיפא התשלום על המים, ולכך תמה החזו"א דא"כ תחול קדו"ש ויהיה אסור בשאר תשמישיו

וכו' וצ"ל דעדיין לא היה ידוע לעולם ולא התחיל הלעז, אלא שאח"כ כשיתודע יהיה לעז, והוי כאילו עדיין לא נכנסו לתוך שלו דרשאי לפנותו לשל חבירו. עכ"ל.

ולפ"ז הרי בכאן בזה שההוא לוקח את השדה אליו הוא מטיל את החשד על השני, ולכא' מאי שנא מהנידון דידן דאמרין דכאשר החשד תלוי בחפץ מסוים שנמצא כאן חשיב כמו שכבר המזיק לפנינו וגם אין לחדש להטילו על השני, וי"ל דעדיין חלוק דהתם אין החפץ מטיל את החשד אלא אדרבה חיסרון החפץ אצל חברו הוא המטיל עליו את החשד, ועוד דהקרקע איננה זזה ממקומה, ורק מעשה המתנה הוא שגורם את החשד, והוי כחשד מחמת המעשה שאינו בעין ולא חשד שמונח בחפץ, וממילא דינו כחשד עתידי, ולא כהיזק המוכן לפנינו.

הרב חיים הלפרט

אם מותר לשלם על הובלת אוכל

מדמי שביעית

ידוע שבדמי שביעית מותר לקנות רק מאכל ולא כלים ובגדים וכדו' כמבואר במשניות שביעית פ"ח, וכפי שפי' הר"ש והרמב"ם דשביעית לא ניתנה אלא לאכילה, והרמב"ן והרשב"א בע"ז דף ס"ב הוסיפו לתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה. ובספר משפטי ארץ פ"ב הערה 24, כתב, "יש לדון האם מותר לשלם מדמי שביעית לפועל כדי שיביא דבר מאכל או יכין מאכל אפי' מפירות שביעית, דיש לומר שכיון שהשכר על העבודה, ולא על הפירות [שהם לא שייכים לפועל] אסור, וכ"כ בבית הרידב"ז פ"ז סק"א, וכן משמע בשערי צדק [לבעל החיי אדם] פרק י"ח אות י"ג".

אולם בספר כתבי מעדני ארץ שביעית פ"ח מ"ה מצדד דלא כהרידב"ז, וז"ל, "צ"ע אם מותר ליתן דמי שביעית לפועל כדי שיביא לו פירות שביעית מן ההפקר, דלכא' כיון שהפירות הן הפקר נמצא שאין המעות אלא שכר הבאה גרידא, ואולי לא שרי דמי שביעית אלא לצורך דבר אכילה גופא, וכו', וחושבני שגם זה מותר, כיון דסוף סוף כל פעולתו הוא לצורך אכילה ושתייה, וכו' וצ"ע בכ"ז".

שורש הנידון תלוי בפירוש המשנה שביעית פ"ח מ"ה, "אין נותנים לא לבייר ולא לבלן ולא לספר ולא לספן אבל נותן הוא לבייר לשותות", ולא התפרש להדיא מ"ש רישא דקתני אין נותנין לבייר, מסיפא דקתני אבל נותן הוא לבייר לשותות, וכי רישא לא איירי בשתייה, ומה טעם האיסור ברישא, והנידון הנ"ל תלוי בפשט המשנה בחילוק שבין הרישא לסיפא, כפי שיתבאר להלן שיש בזה כמה שיטות.

בבית הרידב"ז פ"ז סק"א כתב דרישא איירי בפועל שאין המים שלו שרק נשכר לפעולת הושטת המים כפשטיה דמתני' דאיירי באומנין [בלן, ספר, ספן] שאין נותנין להם מדמי שביעית, וע"ז אמרו דאע"פ שע"י פעולת ההושטה ממציא מים לשתייה, אסור ליתן לו מדמי שביעית, היות והתשלום הוא עבור הפעולה ולא עבור המים שאינן שלו, אבל סיפא איירי בבעל הבור שהמים שלו, שבכה"ג התשלום ניתן עבור המים, וע"ז אמרה המשנה דמותר לקנות המים מדמי שביעית כמו שמותר לקנות מאכל.

וכ"כ הדרך אמונה פ"ו ה"א [בבאור ההלכה ד"ה למי שדולה], וכתב שם שכך משמע בל' הרמב"ם פי' המשניות, שכתב בזה"ל, "בייר, הוא המספק מים לבני אדם מן ביר ומקבל שכרו על כך וכו', אמר שאסור לתת שכר כל אלו מדמי שביעית לפי שלא נתנה אלא לאכילה וכו' ומותר לו לתת לבייר להשקותו מפני שהיא נתנה לשתייה כמו שנתבאר", ולא התפרש ברמב"ם מדוע ברישא לא אמרי' דלהשקותו מותר, וע"כ דברי שא התשלום על הפעולה כפי שהדגיש הרמב"ם לבאר מהו בייר וע"ז כתב 'ומקבל שכרו על כך' היינו על הפעולה, משא"כ בסיפא שהמים שלו והתשלום על המים, וכ"כ באשר לשלמה על משנה זו בבאור הרמב"ם הנ"ל. ולפי פירושם יש מהמשנה מקור שאסור לשלם על פעולה מדמי שביעית, גם באופן שמשגיג אוכל על ידה.

אולם הפאת השלחן פ"ו סק"א בבאור הרמב"ם הנ"ל כתב, "משמע דמפרש שליתן לבעל הבור בעד שאר בני אדם שמשקה אסור אבל שישקה לו מותר ליתן שזהו לשתייה בכלל לאכלה", והדר"א שם בבאור ההלכה תמה, "והוא תמוה מאד דמה נ"מ יש מהמשנה מקור שאסור לשלם על פעולה מדמי שביעית, גם באופן שמשגיג אוכל על ידה.

גם המים בקדושת שביעית כיון שבאו מחמת הפירות שביעית. ודאיתנא להכי אין סתירה מהרמב"ן ודעימיה לחידושו של המעדני ארץ, כיון דאף כשמשלם לבייר עבור הפעולה ולא עבור המים מתקדשים המים בקדושת שביעית, ונמצא שאין כאן הפקעת הקדושה.

אלא ששם במעדני ארץ תמה על דבריו "אולם אין זה פשוט דא"כ נמצא שמותר לשלם מדמי שביעית גם לאופה ולמבשל כיון שהרי זה כדי להכשיר המאכל". ואולי יש לחלק בין היכא דצריך להביא האוכל ממקום אחר, דאז חשבינן ליה כמשיג האוכל ע"י פעולת ההבאה, לבין מבשל ואופה דלא מהני לענין זה, ואכתי צ"ע בכ"ז.

דינים העולים

העולה לדינא, לדעת בית הרידב"ן והדרך אמונה יש מקור מהמשנה בשביעית שאסור לשלם מדמי שביעית על פעולה גם באופן שמיג על ידה אכילה או שתיה, אבל לדעת הרש"ס והפאה"ש והמעדני ארץ יש ראייה מהמשנה בשביעית דאף בכה"ג מותר לשלם מדמי שביעית, אולם כ"ז כשמשלם קודם הפעולה שעדיין לא נעשה חוב [דאל"כ תיקשי מחמרין בע"ז ס"ב]. ומהחזו"א אין ראייה מה דעתו בענין זה, ואף מהראשונים בע"ז דף ס"ב שבארו את האיסור לקנות דבר שאינו מאכל משום שמפקיע את תפיסת הקדושה, אין ראייה שאסור, משום שאפשר שע"י שמשלם על הפעולה, נתפס קדושת שביעית גם באוכל שמביא הפועל כמבואר ברש"ס. וצ"ע בכ"ז.

הרב זאב פראנק

בירך מזונות על עוגת גבינה ונתברר שברכתה שהכל אם נפטרה עוגה אחרת

מעשה שהיה במי שבירך ברכת בורא מיני מזונות על עוגת גבינה, ונתכוין להדיא לפטור בברכה עוד עוגה ממין אחר, ולאחר שאכל מהעוגת גבינה אמרו לו שאין בה כלל מין דגן, וברכתה שהכל נהיה בדברו. ויש לברר אם יוכל לאכול מהעוגה האחרת שברכתה 'מזונות' על סמך הברכה שבירך בטעות.

ברכת מזונות על שאר מיני אוכלין

והנה לגבי העוגת גבינה, אם נפטרה בברכת מזונות שבירך עליה, כבר כתב בביאור הלכה (קס"ז ס"י ד"ה במקום) בשם הדרישה והחיי אדם, דברכת בורא מיני מזונות היא ברכה כוללת כמו שהכל, ויוצא על כל דבר, דכל מילי מיזין זיין חוץ ממים ומלח. הן אמנם, שהגרעק"א בגליון הש"ס לברכות ל"ו ע"ב נקיט בפשיטות לענין המברך מזונות על שקדים, דהויא ברכה לבטלה, אבל בבה"ל סתם בזה לקולא, וכנ"ל. ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד ס"ו מ' אות א') כתב לחדש בזה, דאע"פ שיצא ידי חובתו, מ"מ לא יאכל על סמך הברכה אלא דבר מועט, כיון שאינה הברכה הראויה לאותו המין לכתחילה, ואין לו להוסיף ולאכול מכח ברכה דבדיעבד.

טענת טעות על הכוונה לפטור בברכה מאכל אחר

אבל לגבי העוגה האחרת יש מקום לפקפק שלא תעלה לה כלל ברכת מזונות שבירך, אע"פ שהיא הברכה הראויה לה, ומשום דכיון שמתוך טעותו בא לפטור את שתי העוגות בברכה אחת, והאחת ממין דגן שהוא משבעת המינים, והשניה מגבינה ושאר מינים שאינם ממין ז', הרי שמחוייב להקדים את המין ז' לברך עליו, כמבואר בריש סי' ר"א בדין ברכתיהם שוות, ונמצא שבמה שמברך על העוגת גבינה ומכוין לפטור את האחרת עובר על דין קדימה שאמרו חכמים, ושוב נימא דהויא כוונה בטעות, דאנן סהדי שאם היה יודע שהעוגה שמברך עליה אין בה מין דגן, לא היה רוצה לפטור באותה הברכה את העוגה האחרת, כדי שלא לעבור על דין קדימת מין ז', אלא טפי ניחא ליה לברך שוב מזונות על העוגה שממין דגן בפני עצמה, ואע"ג דאכתי מקדים לברך על העוגה שמשאר מינים, מ"מ הא כל שמברך על כל עוגה בפני עצמה, תו ה"ל כדיון אין ברכתיהם שוות שלדעה קמייתא בש"ע שם איזה מהם שירצה יקדים, ולה"ל מקדים החביב למין ז', ונמצא דשפיר הקדים העוגת גבינה לברכה, ומכח טענת טעות זו שמא יתבטל מה שנתכוין להדיא לפטור בברכת מזונות גם את העוגה האחרת, ובסתמא לא תוכל להיפטור, להמבואר בהגהת הרמ"א (ר"א ס"ה) ובמ"ב (סקל"ב) דאינו

וכדלעיל, ומשום כך חידש אוקימתא במשנה "דלא איירי במחלל הפירות על המים וכו' אלא אפי' לא היו המים עדיין בעולם בשעה שנתן לו הפירות ולא חייל עלייהו קדושת שביעית, מ"מ המכירה אסורה דהוי כסחורה וכו', אבל אם פוסק על המים לשתות אע"ג דבאו לעולם אח"כ מותר, אע"ג דלא חייל קדושת שביעית על המים, וכדאמר בע"ז דמותר לפרוען בשמינית".

ולכאורה יש להוכיח מהחזו"א דס"ל דאסור לשלם מדמי שביעית על פעולה שעל ידה משיג אוכל, דאם אף זה מותר, הוי מצי לאוקמי למתני' שהתשלום אינו על המים אלא על הפעולה, ומ"מ ברישא אסור משום שאינו משיג תועלת של אכילה אלא של רחיצה וכדו', ורק בסיפא שרי היות ומשיג שתיה ידי הפעולה, וכמש"נ לעיל.

אך יש לדחות ראייה זו, דאפשר שאה"נ ואף כה"ג שרי, ומה שלא העמיד החזו"א באופן זה, משום שבר"ש משמע שפירש את המשנה באופן שקונה את גוף המים, ואף בכה"ג תלוי אם קונה לצורך שאר תשמישיו או קונה לצורך שתיה, ומשום כך הוצרך החזו"א להעמיד המשנה באופן שקונה את המים בהקפה שלא חל על המים קדושת שביעית, דרק בכה"ג תליא בכוננתו, אבל בעיקר הענין אין ראייה שחולק על דינו של המעדני ארץ.

ולענין מה שהקשה הרידב"ן שם מהא דאיתא בע"ז ס"ב דאסור לשלם לחמרין העושים מלאכה בפירות שביעית מפירות שביעית אשר מזה מוכח דאע"פ שמשלם להם על הבאתם את הפירות אפי"ה אסור לשלם בפירות שביעית, יתכן לומר שכל חידושו של המעדני ארץ איירי רק בדולה מים של הפקר שעדיין לא זכה בהם אדם [כפי שאכן כתב דרק מה"ט מוכח כן ממתנין], אבל באוכל השייך לאדם ורק שצריך פועל להובילם, לא חשיב מהוה אוכל בדמי שביעית. אולם באמת שמשמעות המעדני ארץ דאף בכה"ג שרי, ולפ"ז תיקשי מהסוגיא בע"ז. אך י"ל, דהתם איירי שמשלם להם אחר מלאכתם שכבר נעשה חוב כמבואר התם שהאיסור הוא משום דהוי פורע חובו מפירות שביעית והתורה אמרה לאכלה ולא לסחורה, אבל ניד"ד הוא באופן שמשלם להם קודם מלאכתם שעדיין לא חל החוב, ובכה"ג אין כאן פורע חובו מפירות שביעית, אלא דהנידון הוא אי חשיב תשלום על פעולה או דאף זה מהוה אוכל שביעית, וכמש"נ לעיל.

אלא שעיקר חידושו של המעדני ארץ לכאורה נסתר מהרמב"ן והרשב"א והריטב"א בע"ז דף ס"ב שכתבו לבאר את הטעם שאסור לקנות בדמי שביעית דבר שאינו מאכל, וז"ל הרמב"ן, "וטעמא דמילתא דדבר הראוי לאכילה הואיל ונתפס בקדושת שביעית ואפשר לנהוג בו קדושת שביעית מותר, אבל דמים שאי אפשר לנהוג בהם קדושת שביעית כגון חלוק אסור דמפקע להו מקדושתיהו ולא קרינא בהו לאכלה", ולדבריהם כל שמשלם על פעולה שאין כאן דבר הנתפס בקדושת שביעית, הו"ל בכלל איסור סחורה על שמפקיע קדושת שביעית, דהיות והיה ראוי שיתפס קדושה בדבר הנקנה ולא נתפס בו, הרי זה אסור באיסור סחורה, ואף הכא שמשלם על הפעולה שאינה נתפסת בקדושת שביעית, הו"ל בכלל איסור סחורה.

אלא שבאמת גם מהחזו"א הנ"ל מבואר דלא כהראשונים הנ"ל, שהרי באר את המשנה שמותר לשלם על המים מדמי שביעית כשקונה בהקפה שלא תחול קדושת שביעית על המים, ואפי"ה מותר היות ומשיג מים לשתיה ע"י הדמי שביעית, ולדעת הרמב"ן ודעימיה א"א לפרש את המשנה באופן זה שלא חל קדושת שביעית, וכ"כ מרן הגר"ל שליט"א [השביעית פ"ג הע' פ"ח] לדעת הרמב"ן ודעימיה א"א לפרש המשנה כהחזו"א, משום שבכה"ג מפקע קדושתיהו ובכל איסור סחורה הוא, אלא שהחזו"א סובר שאיסור סחורה אינו מחמת שמפקע קדושתיהו אלא משום שאינו משתמש באוכל שימושי אכילה [כמבואר בדבריו בכמה מקומות], ולהכי ס"ל דכל שקונה בו אוכל אע"פ שלא יהיה בו קדו"ש מותר, ולפ"ז ה"ה כל שמשלם על פעולה שעל ידה משיג דבר אכילה אפשר שמותר כפי שצייד המעדני ארץ.

אכן באמת י"ל שאף לש"י הרמב"ן ודעימיה יהיה מותר לשלם על פעולה שעל ידה משיג דבר אכילה. דהנה הרש"ס על הירו' פירש אף הוא כהפאת השלחן דבין ברישא ובין בסיפא, התשלום הוא עבור הפעולה ולא עבור המים, וזה כבר ראייה למעדני ארץ, אלא בדבריו יש חידוש נוסף, דכתב שאף המים מתקדשים בקדושת שביעית, ולכאורה הוא תמוה, מהיכי תיתי שיחול על המים קדושת שביעית אחרי שהתשלום אינו על המים אלא על הפעולה, ומוכרח מדבריו חידוש גדול, דהיות ומשיג שתיה ע"י הפירות שביעית, זה עצמו נחשב שימוש אכילה בפירות שביעית, וממילא יש סיבה שיתקדשו

דנהנה מן העולם הזה בלא ברכה, וניחא ליה בקלה של ביטול דין הקדימה בברכות או ברכה שאינה ראויה לכתחילה.

טבעת קידושין שנתברר לאחר זמן שהיא מזויפת

והנה סיפר הגר"י זילברשטיין שליט"א (זכרון טוביה, עמוד רמ"ט) על אשה הנשואה כמה שנים שמטרה את טבעת הקידושין לתיקון אצל צורף, והלה גילה לאשה שהטבעת מנחושת ולא זהב, והבעל אומר שקנה את הטבעת בחזקת של זהב, ונתעוררה השאלה דשמה לא קנה את הטבעת משום מקח טעות, ונמצא מקדש בטבעת שאינה שלו, ולא חלו הקידושין. והביא מגיסו מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, שאין לפקפק על חלות הקידושין, וע"פ סברת הירושלמי הנ"ל, דאם תאמר אין תרומתו תרומה, נמצאת מבריוח מן הקלה ומכניסו לחמורה, וזוה ג"כ הרי אם יתבטל מקח הטבעת, נמצא למפרע דכל בעילותיו באיסור, ובודאי ניחא ליה שיתקיים המקח אפילו שהיתה בו טעות, ובלבד שלא יעבור על איסור חמור. ואמר לי אאמו"ר שליט"א ששמע את המעשה הזה מהגר"י זילברשטיין לפני שנים רבות עם פסקו של הגר"ח, והוסיף לספר שאותו אברך רצה לערוך קידושין נוספים לחומרא בפני הרב זילברשטיין, אך הוא סירב לזוז מן הפסק שהקידושין שרידן וקיימין ללא חשש.

איברא דלכא' אם לדין יש תשובה, דעד כאן לא שמענו מהירושלמי אלא בשטענת הטעות מחמת איסור, שאם היה יודע שעובר באיסור דמן הטמא על הטהור לא היה תורם, ובהא הוא דאמרינן דכיון שאם תתבטל ההפרשה יבואו לאיסור חמור יותר, א"כ אין כאן טענת טעות כלל לבטל ההפרשה, דנמצאת מבריוח מן הקלה ומכניסו לחמורה, וביטול ההפרשה לא יציל מן האיסור שהוא הוא סיבת הטעות. וכן בנידון דנן, לא נוכל לבטל כוונת הברכה על העוגה האחרת מכח טענת טעות שמחמת איסור ביטול דין קדימת המין החשוב, שהרי אם לא תחול הברכה על אותה עוגה לא ינצל מאיסור, רק אדרבה יעבור באיסור חמור יותר, שיאכלנה בלא ברכה כלל, אבל בנידון הטבעת, הרי טענת הטעות לא שייכת לאיסור קל או חמור, רק שנתכוין לטבעת זהב ונמצאת של נחושת, ומנלן למימר דכיון שאם יבוטל המקח נמצא עובר באיסור, שוב אין כאן טעות, דלכא' לפנינו סיבה גמורה לביטול המקח, והאיסור הנגרם מביטול המקח מילתא אחרייתא הוא.

הרב אברהם זנגר

נידונים בהלכה בדין הלך אחר הרוב

אם דנים על הכלל או על הפרט

הפולמוס אודות כשרות החלב בזמנינו

לפני כעשרים שנה התעורר פולמוס גדול אודות כשרות החלב בזמנינו, דהנה חלב טריפה אסור בשתיה, ומה שמותר לשתות חלב פרה ואין חוששין שמא היא טריפה הוא מכח דין רוב, דרוב בהמות אין טריפות, אולם בזמנינו החלב מגיע ממפעל ומערבים שם חלב ממאות פרות בתוך דודי ענק, והנה מאחר שיש מיעוט בהמות טריפות יש להניח בודאות שחלק מהחלב שבדוד הוא חלב טריפה, ומדרבנן מין במינו אינו בטל אלא בשישים, ונמצא שאם שני אחוזים מכלל החלב הוא חלב טריפה (כלומר אם ב' פרות מתוך מאה הם טריפה) אין ששים כנגדו וכל החלב אסור בשתיה, ולפי הידוע יש לפחות כעשרים אחוזים טריפות.

ועיקר הנידון בזה הוא אם דיינין על כל פרה ופרה בפני עצמה, וכיון שעל כל אחת יש הכרעה של רוב שאינה טריפה, אזי כל החלב בחזקת היתר, או שאחר שנתערב חלב של מאה פרות ביחד דיינין על כל הפרות הללו כאחד, אם אין שום טריפה בכל הקבוצה, וזוה אין רוב להתיר, ואדרבא יש רוב להיפך, דרוב הקבוצות בעולם של מאה פרות יש ביניהם מיעוט טריפות.

ורבים נקטו בזה להיתר, וכן נקט מו"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל, והוכיח כן מהא דמבשלים בשר באותה קדרה במשך תקופות ארוכות, והרי יתכן שבמשך הזמן ביטלו בה בשר ממאה עופות שהותרו ע"פ רוב, ונמצא שבלוע בה טעם ממאה עופות, ואם בכה"ג נדון על כולם כאחד הלא אין רוב להתיר, [ואף שאינו בן יומו מ"מ אם מבשל דבר חריף נעשה כל הטעם הבלוע בו נותן טעם לשבח ואוסר].

בדין שיפטור שאינו חשוב את החשוב דרך גררא אלא בכוונה, והכא נמי אינו בדין שתפטור העוגה שמשאר מינים את העוגה שממין ז' אלא בכוונה מפורשת, וכוונה זו כמאן דליתא דמיה מחמת טענת הטעות הנזכרת, ויוכל לחזור ולברך שנית מזונות על העוגה השניה.

דין קדימה כשהמאכל השני לא יפטור בברכתו

איברא דיש לדון, דשמא לא שייך הדין קדימה בשני מאכלים שברכותיהם שוות אלא בכגון שלעולם יפטור שניהם בחדא ברכה, וזוה דין הוא שיברך הברכה על החשוב ויפטור אגביה לשאינו חשוב ולא להיפך, אבל בכגון שאם יברך על החשוב, מאיזה טעם לא יפטור השאינו חשוב בהך ברכה, ויצטרך לברך עליו באפי נפשיה, שמא רשאי לברך על השאינו חשוב ולפטור שני המאכלים בברכה אחת, ולא מחוייב לחלקם לשתי ברכות ע"י הקדמת החשוב שאינו פוטר בברכתו לשאינו חשוב.

ונפק"מ לנידו"ד, ועפמ"ש"כ המ"ב (ר"ו סק"י) בשהיו לפניו פרי האדמה ופרי העץ, ובירך על פרי האדמה ונתכוין לפטור את פרי העץ, דאיכא דסבירא להו דלא יצא, וצריך לחזור ולברך בורא פרי העץ, ולשיטה זו אם היה מברך מזונות על העוגה שממין דגן, לא היתה נפטרת העוגת גבינה, אפילו יתכוין להדיא לפוטרה, וממילא י"ל דתו אין מקום לדין הקדימה דשני מינים שברכותיהם שוות, אם כנים אנחנו בסברא הנ"ל, שרק באופן שיוכל לפטור השאינו חשוב בברכה שיברך על החשוב, הוא דמחייב לאקדומיה, וא"כ במה שבירך מזונות על העוגת גבינה לא קעבר אדין קדימה, ואין כאן טענת טעות לערער על הכוונה לפטור את העוגה האחרת.

בירך שהכל על שכו ונמצא בכוסו יין

עוד משכחת לה טענת טעות על כוונת הברכה, בכגון שיברך שהכל על כוס שכו, ונתכוין לפטור בברכתו גם אחרים השותים עימו, ולאחר שיברך נמצא שבכוסו שלו יין ולא שכו, דשמא נימא דאע"ג דקי"ל דאם אמר שהכל נהיה נבדלו אכסא דחמרא יצא, שאני הכא שיש כאן טענת טעות, דלא ניחא ליה שייפטור היין שבכוסו בברכת שהכל דבדיעבד, והברכה לא תצא לבטלה, שהרי חלה לפטור האחרים השותים עימו שכו.

צד איסור שיש בכוונת הברכה אין בו כדי

לבטלה משום כוונה בטעות

איברא, דלכא' יש להוכיח דלאו הכי הוא, וגם במקום שיש בכוונת הברכה צד איסור, אין בכך כדי לבטל הכוונה מחמת טענת טעות. חדא, מדין הרמ"א (רי"א ס"ה) הנ"ל, במי שעבר ובירך על השאינו חשוב ונתכוין להדיא לפטור החשוב, נפטור שפיר, ואטו ברשעי עסקינן, שמתכוין לעבור במזיד על הדין קדימה, אלא ודאי דאיירי נמי בשוגג, ולא אמרינן דתו מה שנתכוין לפטור החשוב הויא כוונה בטעות, שלא היה רוצה לעבור על דין קדימת החשוב.

ועוד ראייה, ממש"כ בש"ע (ר"ו ס"ב) בשהיו לפניו פרי האדמה ופרי העץ, ובירך על פרי האדמה ונתכוין לפטור את פרי העץ, שיצא, והכא נמי וכי במכיר בו שהוא פרי העץ ויודע שדינו לברך עליו בפני עצמו מיירי, רק שהיה טועה או בהיכר הפרי או בדין, ואפ"ה לא דיינין לה בכוונה בטעות.

ובפשוטו טעמא דמילתא, דכוונה בברכה לא דמיה לדעת בקנין, וכל שנתכוין לפטור בברכה מאכל זה או אחר, הרי שחלה עליו הברכה על כרחו, ולא איכפת לן במה שהיתה מחמת טעות.

ועוד שמעתי בזה, עפמ"ש"כ הר"ש והרא"ש במסכת תרומות פ"ב מ"ב, דקתני באם תרם מן הטמא על הטהור בשוגג דתרומתו תרומה, והביאו מירושלמי דמפרש רבי בא בר ממל, לא על דעתו לעבור על דבר תורה, אלא מתכוין לתקן טבלו, ואם תאמר אין תרומתו תרומה, נמצאת מבריוח מן הקלה ומכניסו לחמורה, טבל בעוון מיתה וטהור שאכל טמא בעשה, ע"כ. וביאור הדברים, דאע"פ שהיה לנו לבטל התרומה שמן הטמא על הטהור בשוגג, שהרי אין דעתו לעבור על דבר תורה שאין תורמין מן הטמא על הטהור, ונמצאת תרומה בטעות, מ"מ כיון שאם תיבטל ההפרשה מחמת הטעות, נמצא הטהור חוזר לטבלו, ושמה יאכלנו ויעבור על איסור חמור שבמיתה, ניחא ליה שתהא ההפרשה קיימת ולעבור באיסור הקל, כדי לינצל מאיסור חמור.

והשתא הכי נמי נימא לענין כוונת ברכה בטעות, שאם תאמר אין כוונתו כוונה, נמצאת מבריוח מן הקלה ומכניסו לחמורה, דשמא יאכל המאכל שנתכוין בטעותו לפוטרו, ויעבור באיסור החמור

זה בגדר מכניס עצמו לפיקו"נ דאסור שלא לצורך מצוה].

וכן ישראל ההולך לבדיקה או טיפול אצל רופא כהן בבית חולים שיש בו טומאה עליו להזהר מפתחת דלת חדרו של הרופא בכניסה לטיפול ובסיום הטיפול, כי בזה הוא מטמא בידים (אם דלת המחלקה פתוחה באותה שעה).

כשלא ידוע אם יש שם כהן

אמנם באופן שאינו יודע בבירור אם יש כהן במחלקה או אם יש תינוק כהן בתינוקיה, יש לדון אם אפשר להכריע על כל אחד מהנמצאים במחלקה שאינו כהן מדין כל דפריש מרובא פריש, או דהואיל ויש שם עשרות אנשים יש לדון על כולם כאחד, ואין בזה רוב להתיר, כי אדרבא רוב הקבוצות בעולם של עשרות יהודים יש ביניהם כהן, [ופוק חזי שכמעט בכל מנין של עשרים אנשים יש כהן המברך ברכת כהנים]. ובספר טהרת הכהנים (סי' שע"ג סק"ג) כתב בשם הגר"נ קרליץ זצ"ל שא"צ לחוש שיש שם כהן אפי' אם יש שם מאות חולים.

להטיס נפטר מחו"ל ולא ידוע אם יש כהן במטוס

וכן דנו פוסקי זמנינו אם מותר להטיס נפטר מחו"ל לקבורה בא"י במטוס שיש בו מאות נוסעים וא"א לברר אם אחד מהם איננו כהן, [וביותר במקומות שהמטוס מתחבר בשעת הנחיתה לבית הנתיבות שיש בו אלפי אנשים וברור שיש ביניהם כהנים]. וכן דנו אם מותר לעלות לאוטובוס מלא נוסעים עם נפל כשאינו יודע אם יש שם כהן.

אם מותר לאנשי ח"ק להסיע נפטר דרך מנהרות

וכן דנו אם מותר לאנשי חברה קדישא להסיע נפטר לקבורה דרך מנהרה בשעה שיש מאות כלי רכב במנהרה אשר כמעט לא ימלט שיש ביניהם כהן (כגון במנהרות המובילות לעיר ביתר או במנהרות החדשות בכניסה לירושלים).

להכניס טומאה לאולם שיש בו עשרות אלפי

אנשים כשאינו מכיר מי מהם כהן

ובענין זה שאל גאון אחד את הגר"ש אלישיב זצ"ל לאחר אחד הכנסים שנערכו באולמי 'ד אליהו' לפני כשלושים שנה והשתתפו בו אלפי בני תורה, האם היה מותר לו מדינא להכניס שם כזית מן המת, דאף שאם יש שם כהן הרי הוא מטמא אותו בטומאת אהל המת ועובר באיסור דאו' שאסור לישראל לטמאות כהן, מ"מ הואיל והוא אינו מכיר כהן מסוים הנמצא במקום, יש להכריע על כאו"א מהנמצאים שם שאיננו כהן מכה דין כל דפריש מרובא פריש (אע"פ שאפשר להשבע שיש שם כהנים), והסכים הגרי"ש זצ"ל דמדינא שרי, וכ"כ בספר אגן הסהר (ח"א עמ' 730) בשם מו"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל. [אמנם אם אפשר לברר מראש אם יש כהנים מסתבר דאסור מדין כל היכא דאיכא לברורי מבררין ולא סמכין ארובא].¹

ויסוד הדבר בכ"ז הוא שהתורה הקדושה לא חייבה אותנו לחוש לאיסורים אפי' בודאות גמורה בסברא, כל עוד אין לנו בירור על פי יסוד הלכתי שהוא אסור, וכמו דבר שיש עליו עד פסול שהוא אסור, אע"פ שידוע שהוא אדם נאמן וסומך עליו בכל עניניו ומסתבר שדובר אמת, מ"מ מדינא א"צ לחוש לדבריו ולהחמיר, אע"פ שברור לו בסברא שעובר איסור, וכן משה ואהרן שיעידו על אשה שהיא אשת איש אינם נאמנים הואיל והם קרובים ומתירים לה להנשא אע"פ שברור לנו שהיא אשת איש ונישאת באיסור כרת, דלא אסרה לנו התורה כי אם כשידוע לנו ע"י מקור ידיעה שהתורה סומכת עליו, והיא עדות כשירה.

וכן בדיני ממונות יעו' בגמ' כתובות פה. דאע"פ שרב פפא קדוש עליון ואין בו שום חשש שקר מ"מ לא סמך עליו רבא, ועשה דין שע"פ הסברא ברור שאינו כמו שהיה במציאות, ע"ש היטב.

וכן למ"ד דאין דנים דיני ממונות ע"פ אומדנא (וכן פסק השו"ע ח"מ סי' ת"ח ס"ב) מבואר דאין מתחשבים כלל בסברא ברורה, ויש לצייר דין אומדנא באופן זה, כגון אדם שנטל מגמ"ח עשרת אלפים דולר צוררים בקשר בצבע ירוק והניחם מתחת הכר בביתו, ויצא מביתו לדקה אחת בלבד וכשחזר מצא גנב בתוך חדרו ותפסו וחיפש את הכסף תחת הכר ולא נמצא, וכשחיפש בכיסו של הגנב מצא צרור של עשרת אלפים דולר בקשר בצבע ירוק, והגנב טוען שהכסף שלו. הנה ע"פ אומדנא ברור כשמש שהכסף של בעה"ב, אבל למאי דקיי"ל דלא מהני אומדנא אפי' בדיני ממונות א"א ליטול את הכסף מהגנב, כי צריך בירור הלכתי, [ואמנם אם אין שום אפשרות בעולם שהכסף נגנב או נעלם באופן אחר

ושבו הראוני מדין זה מבואר להדיא ברמ"א (י"ד סי' פ"א ס"ב) שכתב דששים בהמות בעדר שחלבו אותן ועירבו את כל החלב יחד מותר לשתותו ע"ש היטב.

ק' חוטי ציצית ומ' מהם לא נטוו לשמה האם מותר ליטול מהם ט"ז חוטים להטיל בטליתו

ויש לצייר עוד דוגמא לנידון זה; הרי שיש מאה חוטי ציצית, חמישים ואחד מהחוטים נטוו לשמה והשאר לא נטוו לשמה, ונתערבו כל החוטים יחדיו, הנה כל חוט בפנ"ע הפורש מהתערובת כשר לציצית מדין כל דפריש מרובא פריש, אולם אם ישתמש בששה עשר חוטים מהתערובת כדי לקשור את כל הציציות בד' כנפות בגדו, הנה אם נדון על כולם כאחד קרוב לודאי דלכה"פ אחד מהם הוא מהחוטים הפסולים ונמצא שמבטל מצות ציצית, אולם אם נדון על כל אחד בפנ"ע הרי כל החוטים כשרים ומקיים המצוה. ולהאמור נמצא דהציצית כשרה. [שמעתי מחכ"א שליט"א].

זהירות לישראל מלפתוח דלת מחלקה בביה"ח

והנה עוררו פוסקי זמנינו על מכשול מצוי בישראל ההולך לבקר חולה בבית חולים ובכניסתו לבית החולים הוא רואה שלט המודיע שיש כעת מת בשטח בית החולים, והוא פותח את דלת המחלקה שהוא רוצה להכנס אליה או לצאת ממנה, ונמצא שאם יש כהן במחלקה הרי הוא נטמא, כי טומאת המת נמצאת בפרוזדורים (מדין סוף טומאה לצאת) ומתפשטת משם לכל מקום הפתוח לפרוזדור הנמצא תחת אותה קורת גג, וכשפותח את דלת המחלקה מכניס את הטומאה למחלקה, ואם יש כהן באותה מחלקה הרי הוא מטמא בידים ע"י פתיחת הדלת, ואף אם הכהן טמא מכבר הרי הוא עובר מחדש בכל פעם שנפתחת הדלת. ולכן ראוי להיזהר ולהמתין שהדלת תיפתח ע"י גוי (או יהודי שאינו שותו"מ אשר בין כך לא ימנע מפתחת הדלת), וכן יזהר לצאת מיד כדי שלא יגרום לכהן לשהות בטומאה ע"י שמחזיק את הדלת, וגם אם אינו מחזיק את הדלת ראוי לו לסגור משום המ"ע 'וקדשתו' המוטלת על ישראל להפריש כהן מטומאה.

זהירות מלהוציא תינוק כהן למרפסת או לפתוח דלת התינוקיה שלא לצורך

וכן עוררו ספרי זמנינו, דאשת כהן שילדה זכר בבית חולים שיש בו טומאה, יש לה ולחברותיה להיזהר שלא לפתוח דלת התינוקיה או להוציא את התינוק הכהן משם שלא לצורך האכלתו, לפי שיתכן דמטמאתו בידים (אם אין שם דלת נוספת סגורה בכניסה למחלקה באותה שעה), [הערת השואל בשו"ת שבת הלוי ח"ו סי' קע"ה בשם הגר"ז אויערבאך זצ"ל וכ"ה בחוט שני ח"ד עמ' רצ"א ועוד]. וכן יש לעורר דאין לה להוציאו לחצר או למרפסת כי אז כשהיא מחזירתו אל תחת גג בית החולים הרי היא מטמאתו בידים, משא"כ בעצם שהותו שם אין איסור כיון שאין בזה ספיה בידים [ואף שיש לה היתר של פיקו"נ בהחזרתו לבית החולים מ"מ בהוצאתו מקודם הרי

1 סטטיסטיקה בדיני התורה

והנה יש שדנו בכל זה מצד מה שנקרא 'סטטיסטיקה', כגון לענין פולמוס החלב, הרי לפי הסתברות סטטיסטית ברור שמעורב חלב טריפה בתוך החלב, שהרי לא יתכן להניח שאין שום פרה טריפה בתוך מאות הפרות שהחלב מגיע מהן, שהרי במציאות יש כעשרים אחוז טריפות (טריפות לכל הדעות), וא"כ איך ניתן להתיר את החלב.

אולם בענין זה כבר ידוע שאין דיני התורה נקבעים לפי הסתברות אנושית גרידא, וכל שע"פ דיני רוב וחזקה עולה שכל הפרות כשרות כך הוא דין ההנהגה, ודוגמא לזה בדין ט' חנויות מוכרות בשר שחוטא ואחת מוכרת בשר נבילה ונמצאת חתיכה בשר סמוך לחנויות דאזלינן בתר רובא דהחתיכה כשרה, ורבים מהאחרונים נקטו דאף אם בחנות הטריפה מוכרים בשר יותר מכל ט' החנויות האחרות יחדיו החתיכה מותרת, דאזלינן בתר רוב החנויות ולא בתר רוב הבשר, ובשערי יושר (ש"ד פ"ט) ביאר הטעם לפי שאנו דנים על מעשה הפרישה כלומר מאיזה חנות פירש הבשר, ואין דנים איזה בשר הוא זה, ולכן יש לדון על רוב החנויות. והנה בודאי מצד הסתברות סטטיסטית ראוי להכריע ע"פ רוב הבשר, ואעפ"כ פשוט דאין מתחשבים בזה. וביותר ידוע חידוש הרש"ש (כתובות יד:) דלענין דין כל דפריש מרובא פריש מצטרפים גם חתיכות שאינן בכלל הספק, כגון אם בחנות הכשרה היו מ' חתיכות מרובעות וי' משולשות ובחנות הטריפה לא היו אלא כ' חתיכות וכולן משולשות, ונמצאת חתיכה משולשת כשרה, וד"ז הוא להדיא נגד ההסתברות הסטטיסטית. ויש עוד ראיות לזה ואכ"מ.

המרדכי בסוף דבריו 'ל דא"א שלא יהא בו שום דבר מלקט שכחה ופאה' [וכיון שידוע שיש שם חלק של עניים ולא ידוע כמה ס"ל לר"מ דמספק יש ליתן הכל לעניים ע"ש], והיינו דאמנם אם נדון על כל גרגיר חיטה הנמצא כאן לבדו יש להכריע מכח הרוב שהוא משל בעה"ב, אבל כיון שאנו דנים על כל החיטים שנמצאו בחורי הנמלים, אין רוב להכריע שכולם משל בעה"ב, דאדרבא 'ל דכיון שהכל הגיע מהשדה, כשם שבשדה יש רוב של בעה"ב ומיעוט של ממון עניים, ה"נ בחורי הנמלים יש רוב של בעה"ב ומיעוט של ממון עניים. הרי מבואר מזה דדנים הספק על כל הקבוצה כאחד ולכן א"א להכריע ע"פ רוב שהכל משל בעה"ב. וזה סתירה לראיה הנ"ל מהסוגיא ביבמות, וצ"ע מאי שנא. [כן הוכיחו רבים, ובקונט' כנפי רוח להגרי"י זילברשטיין שליט"א שנדפס בסוף אבני חן העלה מזה לאסור להטיס נפטר במטוס שיש בו הרבה יהודים].

ישב ברה"ר ודרסו רבים על בגדיו

ד. וכן שמעתי להוכיח מהמבואר במתני' (טהרות פ"ה מ"ז) דאדם שישב ברה"ר ואחד מהעוברים ושבים דרס על בגדו ויש להסתפק אם הוא זב ונטמא בגדו בטומאת מדרס, אם רוב אנשי העיר אינם זבים אמרינן כל דפריש מרובא פריש והרי הוא טהור, אולם אם נגעו בו הרבה אנשים הרי הוא טמא (לד' ר"מ שם), וביאר הר"ש דבכה"ג לא שייך דין רוב, והיינו משום דדיינינן על כל הנוגעים ביחד, ואין רוב לומר שאין אפי' זב אחד ביניהם, [כגון שנגעו בו עשרה אנשים, א"א לומר דרוב הקבוצות של עשרה אנשים בעיר זו אין בהם אפי' זב אחד, ואדרבא 'ל דרוב הקבוצות יש בהם לכה"פ זב אחד, דהא מיעוט אנשי העיר הם הזבים], ועמד בזה בחידושי רבי מאיר שמחה חולין יא. ע"ש היטב.

לחלק בין רובא דליתא קמן לדין כל דפריש

ושמא יש לחלק בכ"ז בין רובא דליתא קמן לדין כל דפריש מרובא פריש, דרובא דליתא קמן הוא רוב בטבע והרוב קובע גם אם היתה בהמה אחת בלבד בעולם שהתעורר עליה ספק, ואין הכרעת הרוב תלויה באופן התעוררות הספק, ולכן נפסק על כל בהמה ע"פ הרוב שאיננה טריפה אף אם הספק התעורר על בהמות רבות יחדיו ואין דנים על כולם יחד, אולם בדין כל דפריש מרובא דפריש כגון חתיכה הנמצאת ע"י החנויות הכרעת הרוב היא מכח העמדת צדדי הספק של כלל החנויות, ולכן אם נתעורר הספק על הרבה חתיכות שהתבשרו יחדיו יש לדון על כל החתיכות כאחד ולהעמיד את הרוב לפי כלל הקבוצה. [אמנם אם נתעורר הספק קודם שנתבשרו החתיכות 'ל דדנים על כל חתיכה בפנ"ע, כי אין הכרח לאכול את כולם, ורק כשהתעורר הספק לאחר שנתבשרו (כגון שנמצאו עשר חתיכות מבושלות יחדיו) אזי הנידון התעורר על כולם יחדיו].

ולפ"ז עולה דלגבי טומאת מת אסור להכניס טומאה למקום שיש קבוצה גדולה של אנשים ויש ספק אם יש שם כהנים, כי בכה"ג הספק מתעורר כשבא להכניס את הטומאה לשם.

[אולם לכאן בבית חולים שיש ספק אם אחד מהחולים מת ואסור לכהן להיכנס לשם, 'ל דאמרינן על כל אחד שהוא בחזקת חי ומחיכת שמת, אף אם ע"פ סטטיסטיקה לא מסתבר שאין כאן אפי' מת אחד, דזהו חזקה בטבע על כל אחד שהוא חי], וצ"ע טובא בכ"ז.

המתילדים מהן, ויתכן דבכה"ג אזלינן בתר ההסתברות הסטטיסטית שיש כאן מיעוט טריפות ובודאי אינה מקודשת וכן שבועתו שבועת שקר היא ונפסל עי"ז לעדות.

דברי החזו"א דאין לסמוך על כשרות העירוב שנבדק לפני שבוע מחמת רוב סטטיסטי שהוא נפסל בכל שבוע

והנה יש שהקשו מדברי החזו"א (קובץ אגרות ח"ג ק"ה) שכתב דא"א לסמוך על העירוב המקיף את העיר שלא נזדמן אף פעם אחת כשבדקים את העירובים ביום ה' ובעש"ק שימצאו שורות הפתח כולם קיימות, באופן שאי אפשר להתיר בשבת שלא נבדק על סמך שבדקו לפני שבת שעברה, שהדבר ברור בלב שכבר אין מחיצות העיר קיימות, וזה יותר מרוב תינוקות מטפחין, ואין הדבר ידוע אימתו נתקלקל, ובכל פעם שמוצאין מקולקל יש להסתפק אם נתקלקל לאחר השבת או קודם השבת וכו' עיי"ש. והנה אם נדון על כל צוה"פ בפנ"ע ברור דאי"ז בגדר רוב תינוקות מטפחין בעיסה שנתקלקל, ובע"כ דנים ע"פ סטטיסטיקה שאחד מכל צוה"פ הקיימות בודאי התקלקל.

ונראה פשוט דל"מ, דכיון שכל העירוב הוא נידון אחד על כשרותו, דנים על הכשר העירוב כולו יחד, ואין דנים על כל צוה"פ בנפרד, ועל הכשר העירוב יש רוב שהוא מתקלקל ונפסל. [ואמנם הרוב בעצמו נקבע ע"פ סטטיסטיקה, וה"נ בכל רובא דליתא קמן נקבע הרוב ע"פ סטטיסטיקה, ופשוט].

נמצינו למידן דבכל האופנים הנ"ל יש לדון מצד כללי הכרעת רוב, אם דיינינן על כל פרט בפנ"ע ומכריעים על כאו"א ע"פ הרוב וגם כשהדבר נוגע לקבוצה נקטינן שכולם כהרוב ואין בהם אפי' אחד שהוא כהמיעוט, או דבאופן שהספק נוגע לקבוצה כאחד יש לדון על כולם יחד, וזוהו בד"כ אין רוב לומר שכל הקבוצה אין בה אפי' אחד שהוא מהמיעוט, ואדרבא יש רוב להיפך, דרוב הקבוצות בעולם יש ביניהם לפחות אחד שהוא מהמיעוט.

והרבה ראיות העלו בענין זה, ונציע כמה ראיות סותרות אשר יש לבאר מהו החילוק ביניהם;

הלכה חמותה למדינת הים

א. קתני ביבמות קיט. דאשה שמת בעלה ואין לו אחים וחמותה נמצאת במדינת הים מותרת להנשא לשוק וא"צ לחוש שמא חמותה ילדה שם בן והיא זקוקה לו ליבום, ומבואר בגמ' הטעם דאף דנקטינן דחמותה ילדה שם משום דרוב נשים מתעברות ויולדות, מ"מ יש רוב שלא ילדה זכר, דכל הלידות בעולם הם מחצה זכרים ומחצה נקבות ומיעוט נפלים. ולכאן צ"ע דהתינה אם היתה שם שנה או שנתיים, אבל אם היתה שם שנים רבות הלא מכח דין רוב נשים מתעברות ויולדות יש להכריע שילדה כמה פעמים, וא"כ הלא הרוב הוא להיפך שיש לה בן זכר, ולמשל אם יש לה ה' ילדים הלא רוב הנשים שילדו ה' ילדים אחד מהם הוא זכר, ועמד הנוב"י בטענה זו (תנינא אבה"ע סי' קמ"ה), וכתב דאין לומר דהגמ' מיירי רק כשהיתה שם שנה אחת, כי מסתימת הפוסקים והרמב"ם משמע שאין חילוק בדבר. ובע"כ דעל כל ילד וילד יש הכרעה שאינו זכר וממילא נקטינן דאין ילד זכר, ואין דנים על כל הילדים כאחד. [כן הוכיח מ"ר הגר"א גנחובסקי צ"ל ולהבח"ל"ה הגר"ד פוברסקי שליט"א ועוד רבים. אולם בתשובת הנהניית שנדפס בחמדת שלמה סי' ט"ז זך בזה וכתב ליישב באופ"א מהנוב"י, ולדבריו עולה להיפך דבעיקר הנידון ראוי לדון על כולם כאחד].

איך יודעים במעשר בהמה שאין ביניהם טריפה

ב. וכן יש להוכיח מדין מעשר בהמה, דמונים 'י בהמות והעשירי מתקדש וקרב ע"ג המזבח, והנה טריפה אינה מתעשרת (כמבואר בפרק בתרא דבכורות) וא"כ מהיכן אנו יודעים שכל 'י הבהמות אינן טריפות, ובע"כ דאזלינן בתר רובא דרוב הבהמות אינן טריפות, אולם צ"ע דאם נדון על כל 'י הבהמות כאחד לא שייך בזה דין רוב, דהא רוב הקבוצות של 'י בהמות בעולם יש ביניהם בהמה אחת או שתיים טריפות, ובע"כ דדנים על כל בהמה בפנ"ע ומכריעים שהיא מהרוב שאינן טריפות ואין דנים על כל הבהמות כאחד.

חיטים שנמצאו בחורי הנמלים

ג. מאידך גיסא, המרדכי בחולין קלד. (סי' תשל"ז) דן בהא דמבואר בסוגיא שם דחורי הנמלים שנמצאו בהם חיטים רבות שגררו הנמלים מהשדה הסמוכה, ויש ספק אם הם משל בעה"ב או מלקט שכחה ופאה שהיו בשדה והם ממון עניים, ולד' ר"מ מספק צריך ליתן הכל לעניים, ורבינו משולם הקשה מ"ט הוי ספק והרי רוב החיטים בשדה הם של בעה"ב, וא"כ יש להכריע דכל החיטים שגררו הנמלים הם משל בעה"ב, דכל דפריש מרובא פריש. ותי'

נקטינן שהוא הגנב, דכה"ג א"ז בגדר אומדנא, אבל אם יש אפשרות שהספק נעלם או נגנב באופן אחר, אפי' אם היא אפשרות רחוקה של אחת למליון הוי בגדר אומדנא ואין דנים ע"פ אומדנא, אע"פ שע"פ סטטיסטיקה ברור כשמש שהוא הגנב]. וביאר בשו"ת מהר"ק סי' קכ"ט דהא דמצאנו במקומות רבים דאזלינן בתר אומדנא היינו כשגוף המעשה ידוע והספק הוא רק איך לפרש את המעשה, אבל לברר את גוף המעשה ע"פ אומדנא לא מהני. [המעשה הנ"ל נמצא להדיא בגמ' סנהדרין לו: לגבי דיני נפשות].

ולכן הנידון בניד"ד הוא רק אם עלינו לדון כל בהמה בפנ"ע ולהכריע ע"פ רוב שהיא כשרה או שהיא איל הנידון שלפנינו הוא על החלב של כל הפרות כאחד יש לדון על כולם כאחד, ועי"ז אין רוב.

קידש אשה בתנאי שאין טריפה בכל העדר

והנה יש ששאלו דאם יש עדר של מאות פרות ואחד נשבע שאין שם טריפה, היתכן שלא נשבע לשקר, והרי המציאות מוכיחה שיש מיעוט טריפות, וכן אם קידש אשה בתנאי שאין בעדר שום בהמה טריפה, האם תהיה מקודשת בודאי ומי שיבא עליה חייב מיתה.

אכן נראה פשוט דא"א להכריע ע"פ רוב שהיא מקודשת או ששבועתו אמת, כי בזה תחילת הנידון הוא על כל העדר כאחד, וגם יתכן דלא מהני כלל דין רוב של הפרות להכריע על הקידושין ועל שבועתו, כי דין הקידושין אינו מתילד מהכשר הפרות אלא הוא תלוי במקרה מחמת תנאו, ולא מהני דין רוב אלא להכריע על דין הפרות והדינים

שמות האלוקים כמפתח להבנת התהליכים בזמן יציאת מצרים

"זארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב בא-ל ש-ד-י ושמי הויה לא נודעתי להם" וברש"י: "לא נודעתי להם במידת האמיתות שלי."

אומר מהר"ל שהשם המבטא את מידת האמת של הקב"ה נכתב כהויה שמספרו 62 ונהגה בא-ד-נ-י שמספרו 56 וביחד = 19 כמספר המילה אמן. מה שמרמז ששם זה בכתיבתו ובהגייתו מבטא את הנאמנות שהקב"ה נאמן לקיים הבטחותיו. עוד, מלמדנו המהר"ל, שהשם הזה מבטא את היות הקב"ה מעבר לזמן - היה הווה ויהיה. וממילא קיום ההבטחה בעתיד, קשור לשם זה, שהרי השם הזה הוא המבטא את התאחדות העבר וההווה עם העתיד.

עתה, כשמתחיל התהליך של יציאת מצרים מתחיל להתגלות שם הויה שהוא השם שמעבר למציאות של זמן המחולק לעבר הווה ועתיד. ואמנם בשלב זה אין השם נהגה באותיותיו, כפי שייעשה לעתיד לבוא. כי אנו מבטאים שמות ותארים של הקב"ה רק בהתאם למה שמתגלה¹, לעתיד לבוא תתגלה המציאות שמעבר לזמן ויתגלה כיצד עבר הווה ועתיד חד הם או אז נהגה את השם באותיותיו, אבל בנתיים, אמנם יודעים אנו שיש מציאות כזו אך היא אינה מתגלית, וכיון שהיא אינה מתגלית אין אנו מבטאים את השם באותיותיו ואף שכתוב הויה אומרים לשון אדנות, מה שמבטא את היותו אדון הכל. יחד עם זאת כל אימת שמופיע שם הויה ואנו אומרים אדנות אנו מכוונים גם "היה הוה ויהיה" ולא רק "אדון הכל"².

עתה ביציאת מצרים החל להתגלות שם זה שהרי בעשרת המכות ובתהליך יציאת מצרים וקריעת ים סוף התברר שהמציאות הפיסית המתבטאת ביציבות הטבע אינה מציאות מחייבת וכי הקב"ה משנה את הטבע כרצונו, בים (מכת דם מכת צפרדע), ביבשה (מכת כינים) ובאוויר (ארבה חושך). ושולט על הדומם הצומח החי, ועל האדם, החל משלטון על הגוף כפי שבא לידי ביטוי במכות כגון שחין וכלה בשלטון על הנפש כפי שבא לידי בטוי בהכבדת לב פרעה. וידועים דברי הרמב"ן שכתב (בסוף פרשת בא) שמהניסים הגלויים לומדים על הנסתרים. ובהתאם לכך, כיון שנתגלה במצרים שהקב"ה שולט על הטבע והוא מעבר לזמן ולמקום הרי גם כשאין הנהגות אלו מתגלות, יודעים אנו שהן קיימות.

כשרבי יהודה הלוי מדבר על היות עם ישראל עם סגולה (כוזרי מאמר א' אות מא-מ"ג) מלמד הוא את מלך כוזר כי יהודי הוא מהות שונה ונעלית. אחרי שמלך כוזר אומר שי"אין במורגשים מעלה יתירה על מעלת בני האדם" אומר החבר: "ואם ימצא אדם שיבוא באש ולא יזקק בו ויעמוד מבלי מאכל ולא ירעב, ויהיה בפניו זוהר שאין העין יכולה להסתכל בו, ולא יחלה ולא יחלש וכאשר יגיע

1. כדברי הגמרא האומרת שירמיהו ודניאל לא אמרו בתפילה את התארים "גבור ונורא" כיון שתארים אלה, לדעתם לא התגלו, אמרו, גויים מקרקרים בהיכלו איה נוראותיו, גויים משתעבדים בבניו, איה גבורותיו, עד שבאו אנשי כנסת הגדולה והחזירו עטרה ליושנה, ואמרו "הם הם גבורותיו הם הם נוראותיו שנותן ארך אפים לרשעים" ואומרת הגמרא שאין לתארו בתארים שאינם מתגלים הגם שידוע שהוא מתואר בהם כי גם התארים המתגלים שאנו מתארים אותו בהם אין אנו מתארים אלא לפי השגותינו. (יומא ס"ט ע"ב)

2. זאת לפי הרמ"ק אך הגר"א הורה לכוון רק אדון הכל מלבד בשמות ה' שבפסוק "שמע ישראל" שם מכוונים גם "היה הוה ויהיה".

אל תכלית ימיו ימות לרצונו כמי שיעלה על מיתתו, עם ידיעת העבר והעתיד מה שהיה ומה שיהיה, והלא מעלה זו נפרדת בעצמה ממעלת בני אדם"

וכשמלך כוזר מתפעל ואומר שמעלה כזאת אינה טבעית אלא "אלוקית מלאכית", עונה לו החבר: "אלה קצות תארי הנביא שלנו אר אין עליו חולק..."

התארים המובאים כאן ומוצגים כתארו של משה רבנו מתארים אדם שהתנשא אל מעבר לזמן ולמקום - מעבר לחומר.

כשמשה רבנו שאל את הקב"ה מה שם יאמר להם כשישאלו מה שמו של משלחו. נאמר לו שיאמר להם שם "א-ה-י-ה". רבנו יוסף ג'יקטליא מדבר על שם זה בשער העשירי של ספרו "שערי אורה" ואומר בפתח השער: "השם העשירי משמות הקודש נקרא א-ה-י-ה זהו השם העולה בראש הכתר שאין בו ידיעה לזולתו, הוא השם המסתתר בשפירר חביון והממונה על עולם הרחמים" וממשיך ואומר: "דע כי פעולת השם העליון שהוא א-ה-י-ה הוא פעולת הרחמים הגמורים והוא השם המטיב והנותן מתנת חינם ומרחם שלא מצד הדין אלא מצד הרחמים הגמורים... כי כשהגיע הזמן שאמר הקב"ה לאברהם לגאול את ישראל ממצרים לא היינו ראויים לגאולה... מה עשה הקב"ה, ראה שהגיע הקץ וראה שלא היו ישראל ראויים לגאולה, אז נתגלו פני הכתר הוא עולם הרחמים הגמורים ואז נתמלאו כל הספירות וכל הצינורות חסד ורחמים ועברו פני הזעם... וזהו שאמר הקב"ה למשה כה תאמר לבני ישראל א-ה-י-ה שלחני אליכם כלומר עולם הרחמים הגמורים נתגלה על כל הספירות והופיע שם א-ה-י-ה ונהפכה מדת הדין לרחמים ובסבה זו אתם נגאלים".

הקב"ה הבטיח לאברהם כי יגאלו ולא התנה את ההבטחה בהתנהגות טובה וראויה מצד עם ישראל רק אמר "וגם את הגוי אשר תעבודו דן אנוכי". הבטחה זו טרם התקיימה ועליה נאמר "ושמי ה' לא נודעתי להם", ויש להדגיש כי ההבטחה טרם אמורה היתה להתקיים, שהרי נאמר "ידוע תדע כי גר יהיה זרעך... ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה" וזמן זה טרם הגיע. אך מכל מקום טרם התגלתה מידת האמיתות שלו. ועתה עומדת להתגלות ואומר ומדגיש, כי כיון שהקב"ה הוא מעל הזמן והמקום הרי כל מה שיתקיים לעתיד כמי שמתקיים עתה. ורמז להם זאת על ידי שם א-ה-י-ה שהוא לשון עתיד והוא השם המבטיח שגאולה תבוא בכל מקרה וכמו שאומר רמח"ל: "זאת נחמתנו בעוניינו כי לא על מעשינו יפקוד ולא לזכותנו ימתין, אלא מפני השבועה אשר נשבע לאבותינו והברית אשר כרת הנה אפילו אם לא יהיה זכות בישראל - כשיגיע עת מועד, יום נסתם בלב, הנה על כל פנים יושיענו ודאי, כי אדון כל הוא ויכול לעשות כן כשהוא רוצה" (דעת תבונות לרמח"ל סי' ל"ט עמ' י"ז במהדורת הרב פרידלנדר).

כיון ששמע העם את דבר התגלות ההנהגה הזאת של שם העתיד - שם א-ה-י-ה סרו כל הפקפוקים וכל הקושיות יושבו כי אם עד עתה פקפקו שמא לא יהיו ראויים לגאולה ואיך יקים הקב"ה את ההבטחה עתה ידעו כי ההבטחה תתקיים ושם האמת יתגלה יחד עם שם הרחמים הגמורים שבהתגלותו נמצאים מעל ומעבר לשאלת הזכויות והחובות.

{ אז נדברו }

פרשת וארא תשפ"ב | לסדר: "ולקחתי אתכם לי לעם" | גליון מספר: 540

להצטרפות לרשימת התפוצה

במייל:

a8447168@gmail.com

ניתן לקבל את הגיליון במקס באמצעות שיחת טלפון:

0795319191

זה הזמן להצטרף לשותפות בהו"ק להזקת העלון.. ותהפוך שותף קבוע בזכויות הזקת העלון!.

נודה להשתתפותכם

בהוצאות הגדולות!!:

בנק: בנק פאני

סניף 182

חשבון 747815

באשראי: "נדרים פלוס"

בטלפון: 0799 654321

בדואר: מולק, גאולה 15 חיפה

למענה אנושי: 052 7683095

תודה מראש!!!

חיפה 182 סניף
0799 654321
052 7683095

אם היום היו מציעים לנו לצאת ממצרים... היינו רוצים???

בפרשיות האלו יש לי וורט קבוע ונצחי שאני חוזר עליו מסתמא כל שנה מחדש... מדובר בוורט מידי מהפכני שהצליח כבר להרגיז הרבה אנשים... והחידוש הגדול הוא שמשנה לשנה ככל שאנשים יותר מתעצבנים על החידוש הזה ככה ה' מכביד את ליבי יותר ומשנה לשנה אני משתכנע סופית שהוורט הזה הוא אמת לאמיתו... בהתחלה אני בעצמי הסתייגתי מהוורט הזה ולקחתי אותו בערבון מוגבל... אבל דווקא ככל שאנשים יותר לוקחים את זה ללב... זה גורם לי להשתכנע עד כמה שזה דווקא נכון... עד כאן ההקדמה המתישה...

ובכו מה תכל'ס הוורט??? הרי כר: כלונו גדלנו על הצירוף של ההגדות של פסח על המגבלים שהמצרים מצליפים על הגב של היהודי הסחוף והדוני והשותן דם עד דכדוכה של נפש... ציורים מזוועים של עינויים ומכות רצח שהמצרי רוקד על הדם של היהודי... והיהודי יושב לו ברכבת המוות ושר אני מאמין בביאת המשיח. בקיצור: תיאור של שואה לכל דבר... מחנה אושוויץ במיטבו..

אז זהו!!! שאני טועו בתוקף שזה לא נכוו!!! עם ישראל לא סבלו סוג כזה של סבל במצרים... שים לב: אני מדייק בלשוני: הם סבלו... מאוד סבלו.. אבל לא **סוג** הסבל הזה... ומה הראיה הפשוטה ביותר?? ששמונים אחוז לא רצו לצאת ממצרים!!! **עשיתי מחסור**: שאלתי את סבתא שלי ועוד כמה ניצולי שואה... האם היו כאלו שרצו להישאר באושוויץ?? סבתא שלי ענתה לי: אושוויץ?? מי מדבר על אושוויץ... אף אחד לא רצה להישאר יום אחד על אדמת אידופה!!! היינו שנה שלימה אחרי המלחמה באידופה... אכלנו טוב... שיקמו אותנו... ובכל זאת חיכינו לעוף מאידופה על טיל!!! ותכל'ס עם ישראל לא... לא רצו לצאת ממצרים... וגם כשהם יצאו כל הזמן הם רצו לחזור...

אז לתאר את זה כמו שואה??? זה פשוט לא נכון... כי משואה רצו לצאת וממצרים 80% לא רצו... ושמונים אחוז זה אומר שהסטטיסטיקה המלחיצה קובעת שאני ואתה לכאורה שייכים ל"רוב הטבעי" שלא רצה לצאת... **נו... אז מה כן קרה שם???** סו"ס הרי עם ישראל כן סבל במצרים... סו"ס הם היו עובדים בפרך מלפני הזריחה ועד לאחר צאת הכוכבים... וכן זרקו את הילדים שלהם ביאור... בקיצור: ברור שהם סבלו סבל נוראי... אז מה כן קרה שם? **התשובה היא:**

שזה בדיקו הההההההההההההה של גלות מצרים!!! הסיבה שגלות מצרים היתה יותר עמוקה מכל שואה ומכל "גולה וסורה" שעם ישראל עברו... שבגלות מצרים לשם שינוי זה לא היה **רק גלות** אלא **גם עבדות!!!** עבדות זה לא שם של אסון או שם של שואה... עבדות זה **שם של אישיות!** עבד זה בן אדם שבכל האישיות שלו הוא עבד... שזה אומר שהוא מסכן... אומלל... עלוב החיים... עובד כפיה... **וטוב לו עם זה!!!** "וטוב לו עם זה" **זה!!! זה הסיפור!!!** האומללות של אזרחי צפון קורדיאה זה לא התת תזונה של הילדים שלהם ולא השפיות דמים שאותו רודן טובח בהם ללא רחם... נקודת האומללות שלהם **שטוב להם עם זה!!!** הם גדלים על זה ומחונכים שהאיש הכי רע בעולם הוא פסגת הטוב... טוב להם עם זה... וכל זמן שזה ככה... אילו לא יבא מישהו מבחוץ ויוציא אותם מכח משם... הרי הם ובניהם ובני בניהם ימשיכו להיות משועבדים בגופם ובנשמתם לצידי הרשע והרוע שמתעלל בהם והם בעצמם לא ירצו לצאת משם...

זה הסיפור של גלות מצרים!!! זו הסיבה שעם כל הכבוד לגלות בבל, ולגלות מדי ויון ואיקוניזציה ומסעי הצלב ושואה... כל הגלויות האלו ביחד לא מתקדבים למה שעם ישראל עברו בגלות מצרים... כי בכל הצרות שעם ישראל עברו... היה פה אויב שהציק לנו... ידענו שהוא אויב... ידענו שאנחנו במצב לא תקין... קיינו שזה יגמר... וכל כלב בא היום שלו... **אבל במצרים???** **אין סיכוי שזה יקרה!!!** כי זה הרבה יותר עמוק... אנחנו בעצמנו "חסידים של השיטה"... אנחנו עובדים בנשמתנו... כאן צריך לקחת גוי מקרב גוי... כאן צריך מערכת שלימה ומורכבת של יציאת מצרים והוצאתי והצלתו ולקחתי ועשרת המכות... וכולי האי ואלו שמונים אחוז לא זזים מילימטר מעמדתם!!! בקיצור: גלות מצרים זה משהו אחר לגמרי לגמרי מסגנון של שואה ומחנות ריכוז והשמדה... **והוורט הזה עקרונות אצלו!!! אוהו... אין לך מושג כמה שהוא עקרונות!!!**

כי לעניות דעתי כשלא קולטים את זה... אנחנו מפסידים את הההההלב של הנקודה!!! כשאתה הופך את גלות מצרים לאיזה שואה... אז יופי... ה' הציל אותנו מכל מיני אויבים... בחנוכה התפטרנו מאנטיסיוכוס... פורים התפטרנו מהמן... אז יופי... בפסח התפטרנו מפרעה... אבל לא!!! זה לא זה!!! במצרים היה לנו סיפור בעיקר בעיקר עם עצמנו... אנחנו היינו פה הבעיה המרכזית... היינו צריכים לצאת מהבועה ולא היה שום סיכוי שזה יקרה... **ותכל'ס: למה זה כ"כ עקרונות אצלי???** **כי... כי... כי... כי מי אמר לך שאנחנו לא נמצאים עכשיו בגלות מצרים???**

הרי גם בגלות מצרים... עם ישראל לא רצו לצאת... הם היו בטוחים שהם נמצאים במקום הכי טוב... ותעשה משהו... אני דווקא די משוכנע שאנחנו עכשיו, כעת ועכשיו נמצאים עמוק עמוק בגלות מצרים... אנחנו כעת בעיצומה של עבודת פרך במצרים... וטוב לנו עם זה!!!

לא נכנס כעת לכל הדוגמאות... רק דוגמא אחת: כידוע: עם ישראל במצרים הגיעו למ"ט שערי טומאה... **אף פעם לא הבנתי:** איך זה בדיוק עובד?? מה זה כ"ב שערי טומאה ואיך עובדים לשער כ"ג...? כלומר: הרי ישראל בהתחלה היו רק ב-ז' שערי טומאה... ואז יום אחד הם התקדמו לח' ומשם לט'... וכן הלאה עד מ"ט... איך בדיוק יודעים מתי מתחלפים הספרות?

התשובה היא פשוטה מאוד: מ"ט שערי טומאה זה בס"כ מ"ט אפליקציות!!!

המשך בעמוד 3-4 בגיליון זה...

מי הוא המתלונן הסיודתי שמצליח לשבור לב של העוסק בצרכי ציבור?

ה' מכן את משה ואהרן... תדעו לכם... עם ישראל טרחנים... סרבנים... מתלוננים... תהיו ערוכים... תנשמו עמוק... אבל!!! תרשה לי לומר חידוש... דווקא כשמשה רבינו ניגש לעם ישראל ופתאום "ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה..." נו... מזה משה ואהרן לא התרגשו... לא לקחו ללב... הם הבינו את הכאב של כלל ישראל... אני חושב שלא על זה הקב"ה היה צריך להכין את משה רבינו... תתכונן... עמ"י סרבנים וטרחנים...

אז על מה כוון? על איזה סרבנות רשמית ה' הכין את משה תהיו ערוכים לכוננות ספיגה??

אתה יודע מה נראה ליי? הקב"ה הכין אותם לסוף הפרשה הקודמת!!! בסוף פרשת שמות שוטרי ישראל פוגשים את משה ואהרן בצאתם מפרעה... ואז הם שופכים על משה ואהרן אש וגפרית... "ירא ה' עליכם וישפטו אשר הבאתם את ריחנו... לתת חרב בידם להרגנו" זה!! המשפטים האלו... הם שברו את הלב של משה ואהרן לרסיסים!!! (אגב: זה לא סתירה שהשוטרים לגופו של עניין צדקו בהתפרצות הכאב שלהם... סו"ס הם לא ידעו את כל התמונה)

תחשוב... משה ואהרן אוהבי ישראל... כל המטרה שלהם זה טובת ישראל... גאולת ישראל... ופתאום פוגשים אותם לא סתם אנשים... אלא שוטרי ישראל... והם נוגעים להם בנקודה הכי כואבת: תדעו לכם!!! עשיתם רק נזק... אתם אשמים בכל הצרות והסבל של עם ישראל...

פה!!! פה משה רבינו נשבר לרסיסים... עד כדי כך שמש משה רבינו הולך עם הטענה הזו לרבש"ע: למה הרעות לעם ישראל... משה רבינו כביכול לא יכול להשאיר את ההטחה הקשה הזו אצלו... הוא מוכרח לפרוק אותה אצל הקב"ה וה' נזוף בו... עתה תראה וכו'...

עם היהודי הקלאסי שמוכה... איתו משה רבינו איכשהו הסתדר... סו"ס ויאמן העם... גם היהודי החבול לקח את הנשימה... גם אם לא שמע למשה מקוצר רוח ומעבודה קשה... אבל משה ואהרן יכלו להסתדר איתו... אבל כשמגיעים לפניך לא סתם אנשים אלא שופטי בני ישראל... והם מגיעים לפניך עם טענה איסטרטגית... תראה... רק נזקים עשית... פה משה רבינו צריך הכנה מראש... תדעו לכם עם ישראל סרבנים...

אתה לא חייב לקבל... זה חידוש שלי!!! אני טוען שהסרבנים והטרחנים זה לא היהודי הבודד עם הקושי הנקודתי שיש לו... אלא אותו אחד שמגיע עם טענות רטרוריות... הוא הסרבן ואיתו צריך להסתדר... **כלפי**

מה הדברים אמורים???

כשיש לך עסק עם ציבור... זיכוי הרבים או כל התעסקות בצרכי ציבור וכדו'... אז נכון... הציבור טרחן... סרבן... מתלונן מידי פעם... אבל בסדר... עם הציבור עצמו... אחד על אחד אפשר להסתדר... רוב גבאי הצדקה בסוף מסתדרים עם כל טענה לגופו של עניין... איפה מתחיל הבעיה האמיתית?? בשופטי בני ישראל!!!

יש כל מיני אנשים שהם מכתירים את עצמם לשופטי בני ישראל!! הוא מגיע עם טענה... לא... הטענה הזו היא לא אישית שלו... הוא החליט לשמש כ-פה לכל הציבור... והוא החליט שהציבור מאוד לא שבע רצון מההתנגדות הזו והזו... ואתה שואל אותו: רגע... לך זה מפריע?? לא!!! הוא מתעקש לטעון שלא!! ובדרך כלל הוא גלם נהוג להוסיף... אני מצדיד אפילו מרויח מזה... נו... אז מה אתה רוצה?? אני חושב שלציבור זה נזק לא יכופר...

מה פירוש? אני משופטי בני ישראל!!! אני זה שופט מה דעת קהל ומה הציבור מרגישים ומהמקום הזה אני מביע זעזוע שאט נפש ממה שנעשה כאן... **מוכר או לא מוכר???**

אני יכול להעיד בנימה אישית שאני גם פוגש את התופעה הזו בעלון שלי... כתבתי איזה מאמר בעלון... מאמר שאני עכ"פ חושב שזה מעורר ומחזק... היה בזה אמנם קצת רגישות אבל בכל זאת החלטתי לכתוב את זה... ואז לפתע מתקשר אלי מישור עם קול בס: אתה לא יודע איזה נזק עשית... עשרות בחורי ישיבות כבר התקלקלו והורידו את הכיפה בגלל המאמר הזה... דורות שלימים עזבו את כור מחצבתם בגלל המאמר הזה שכתבת...

והלב שלי נופל לריצפה... סו"ס אני יודע על מה הוא מדבר... סו"ס אני גם קצת חששתי ממה שהוא מזכיר עכשיו... והנה זה הגיע!!! תראה מה שקרה... ישיבות שלמות נסגרו... משפחות התפרקו... ואני כבר לא יודע איפה לקבור את עצמי... אולי... אולי אפשר להציל משהו... אולי אפשר להשמיד חלק מהעלון... אולי הבהרה תעזור... ואז ברוב יאוש... ברגע האחרון אני פתאום שואל אותו: רגע... אותך המאמר הזה קלקל?? לא!!! ממש לא... אני דווקא הבנתי מצוין מה התכוונת לשלול... אני מדבר בעיקר לאלו שלא מבינים... הם התקלקלו... רגע... מישור ניגש אליך ואמר לך שהוא קרא את זה ולא הבין נכון?? לא!!! לכה"פ אתה הלכת והראית למישור ושאלת איך הוא הבין והתברר שהוא הבין שצריך להוריד את הכיפה לא!! לא!!! אף אחד לא אמר לך... אז מה אתה רוצה?? מה פרצת עליך פרץ?? נו... רק מה?? **אני הכתרת את עצמי לאחד משופטי בני ישראל!!** וכשראיתי את המאמר הזה כח השיפוט שלי הכריע לי שזה יחריב משפחות ודורות שלימים...

אמרתי לו... אה... אם ככה... אז עזוב... "כשיבא לידך הביאהו לידך..." כשתפגוש מישור שהמאמר הזה הזיק לו... תשלח אותו אלי ואני אסתדר איתו אחד על אחד...

אני חושב שהמסר הזה יכול להועיל לכל מיני אנשים שעוסקים בצרכי ציבור באמונה בשלל נושאים... כשמישהו מתלונן יותר מידי חזק ומדבר יותר מידי רהוט ומציג את הדברים בהיבט איסטרטגי של בכיה לדורות ומצליח לרסק אותך... תרגע... לפני שאתה מודיע על פרישה מכל התעסקות בזיכוי הרבים... לפני כן תשאל אותו האם הוא עצמו ניזוק אישית ממך... או שהוא החליט להיות הדובר של הציבור... אם הוא עצמו ניזוק אתה יכול לתקן את זה אחד על אחד... תסביר לו... תבהיר ותסתייג ואפילו תבקש סליחה... אבל אם הוא החליט להיות הדובר של הציבור תגיד לו שישלח את הציבור בעצמו אליך... (ועל הדרך תשאל אותו: איך הוא הגיע למסקנה שהציבור ככה חושב... ואם הוא יגיד לך שככה הוא מכין? אז תגיד לו: שאתה משום מה הבנת אחרת... וזכותך!!! אני כמובן לא מדבר כשהביקורת הוא מגיעה מאדם גדול...)

אם המסר הזה הגיע לך בדיוק בזמן... תקח את זה לגמרי אישי כי אין לי שמץ של מושג למה כתבתי את זה... כנראה בשבילך... ואסיים בוורט קצר: רב אחד סיפר לי שלפניו שהוא בא לכהן בעירו... אדם גדול אחד הכין אותו ואמר לו: שבמכת צפרדעים... יצאה צפרדע אחת בהס"כ... אמנם מאוד גדולה אבל אחת!!! דא עקא שהתחילו להרביץ לה... וכל מכה שנתנו לה... יצאה ממנה נחילים נחילים... אמר לו אותו אדם גדול: אני מכין אותך... תמדי יש צפרדע אחת גדולה שיוצאת מהיאור ומקרקרת בקול רעש גדול ותתלונן עליך... והיא: אם תשתוק ולא תעשה כלום היא תיעלם והכל יבא על מקומו בשלום... אבל אם תתחיל להרביץ לה... על כל מכה שתריבץ יצא ממנה נחילים נחילים של קוטרם... ודו"ק.

היכונן: לאור ימי השובבי"ם שאנו כבר בעיצומם, ימים המסוגלים להתחזקות וריענון ותעצמות נפש מול שלל ההתמודדויות בקדושה בדרנו, ניתן לקנות את הספר "וימאן"

עוסק בנושאים אלו ונותן כח ותעצמות נפש להתמודד בקדושה שמירת העיניים ושאר ניסיונות דורנו.

אי"ה בעוד שבוע וחצי (שבוע בשלח) והתקיים מכירה מיוחדת של הספר "וימאן" בזככני המכירות של "בלי"!

בעניין זה תרשה לי להוסיף משהו בנימה אישית: ניסיתי כבר כמה וכמה פעמים להסביר לבחורים ולנשואים שאין בושה להודות בקיומם של דחפים ויצרים הקיימים בתוכנו!! אני באופן אישי לא התביישתי לכתוב ספר שלם בנושא הזה ואני מודה בפה מלא שזה מגיע אצלי ממגרש ההתמודדות האישי... דחפים יש... ניסיונות יש... מנוע חזק יש... כל מה שצריך זה רק ללמוד נהיגה... איך לשלוט על ההגה נכון... אדרבה ההכרה והעירות והאי טיוח של דחפים שקיימים בנו הוא הערובה להצליח לשלוט בהם!!! ותכל'ס הסברתי והסברתי וניסיתי לשכנע שאני מה להתבייש בהכרה רשמית בהתמודדויות... **ואני מוכרח לומר שנכשלת בהסברה!!!** לא הצלחתי להשתכנע... לא השתכנעו ממני... עדיין מתביישים וממשיכים להתבייש בזה... **ואיפה אני פוגש את זה בצורה ממש בולטת???** במאפיין המאוד בולט של מכירת הספר וימאן דייקא!! שכמעט תמיד הקונה מתקשר בחשש... מבקש שישומו לו בתוך שקית... והוא יבא בשעה כזו וכזו... כאילו מדובר פה בגנב שנתפס בקלקלתו... ועם כל הרצון למנוע את החוסר נעימות המיותר והמביך הזה... **בסוף הגעתי למסקנה שככל הנראה ככה זה צריך להיות!!** הבושה הזו היא כנראה חלק בלתי נפרד מסימני ישראל אומה הקדושה... סו"ס רק זה היה חסר לנו שלא היו שום בושה והיינו פותחים נושאים כאלו בחופשיות לגמרי...

זאת אומרת: אני לא חוזר בי שלא צריך להתבייש בעצם ההכרה בהתמודדות... אבל בסופו של דבר טוב שהנושא נשאר צנוע ולא מוצף לגמרי בריש גלי...

וכאן הגיע יהודי יקר שחפץ בעילום שמו... והחליט לממן עכ"פ באופן חד פעמי את מכירת הספר "וימאן" כדי לאפשר לכה"פ באופן חד פעמי למי שרוצה לקנות ספר זה בלי לדפוק בבית של מישור ובלי צורך להתקשר...

ואשר ע"כ ככל הנראה אם יובשלו כל התנאים (ונספיק להוציא את הספר) בעוד כשבוע וחצי... (פרשת בשלח) ספרים אלו יעמדו במוקדי דוכני המכירות של בלוי!!!

ומעתה: אבא יקר: תשמע לי... כמו חבר... תקנה אתה את הספר הזה לכן שלך!!! **במסום שהוא יקנה** ויסתבך איך מחביאים ממך את זה שלא תשאל אותו שאלות מיותרות... במקום שהוא יסתבך אם נאה לו ומתאים לו בא נחסוך את זה... אתה תהיה המוזר... אתה תקנה את זה... תן לו להרים עליך גבה... אבא... בשביל מה קנית את זה... בשביל מה אני צריך את זה... ואתה תגיד לו: מה איכפת לך... שיהיה... זה בסה"כ עלה לי 15 שקל... (אגב: אני מוכרח להסתייג: לאו דווקא הספר הזה... יש ב"ה עוד כמה ספרים טובים אחרים שעוסקים בעניינים אלו... סו"ס הנושא קיים... הרחוב היום מלא בפתיונות ואני לא צריך להגיד לך שצריך המון המון כח!!! המון תעצמות נפש בשביל לעמוד בניסיונות ובעיקר אין לצאת נכון מנפילות נקודתיות... ואני ואתה הרי לא נהיה בתנאי שטח בשעת מעשה כדי לתת גב תומך ברגע של ניסיון... אין לנו ברירה... צריך רקע מקדים... וחיילים את זה!!!)

המשך: האם שהיינו רוצים כיום לצאת ממצרים??

כן... מי שיש לו סמארטפון יש לו רשימה של כן וכך חלונות ואפשרויות איך לקחת הנאות מה' בלי רשות... איך להסתדר בלי ה'... רבש"ע: יש לי את הכל לבד... אני לא צריך אותך!!! אל תשכח... ה' מזמין את עם ישראל לחדר יחוד!!! בואו למדבר... ואני אקוף אתכם בשבעה ענני כבוד... מכל הכיוונים... "יסובבנהו יבוננהו יצרנהו כאישון עינו..." אני הבורא עולם- הכל יכול... שכל העולם שלי... כל האינטרנט שלי... כל מה שאתה יודע ובעיקר מה שאתה לא יודע... הכל זה אני... ואני רוצה להתייחד איתך... הכנתי לך חדר יחוד מיוחד... שבעה ענני כבוד... ואני רוצה להיות איתך שם לבד לבד... **מתחשק לך?? אתה רוצה לבא איתי???**

תשאיר את הסמארטפון פה... ותבא איתי... כדאי לך... כל ה-מ"ט אפליקציות שיש לך פה בטומאה... אני יכול להביא לך הרבה יותר בעוצמה ובשפע ב-מ"ט שערי קדושה מידי המלאה הפתוחה והרחבה??

אאאפססס... לא... לא בדיוק... תודה ה'... פעם אחרת תבא...

רגע... בעצם למה לא?? הרי ה' הראה לך בעיניים איך שהוא שולט על הכל... הוא הראה לך את עשרת המכות בעיניים... הראה לך שהוא אחראי על כל מה שיש ברשת... אז מה איכפת לך להשאיר את הרשת כאן וללכת לקבל את זה מהחברה המקורית?? **מה התשובה??**

לא יודע... ה' רוצה לשבת איתי בחדר יחוד... **מה אני אעשה איתו שם??** משעמם לי איתו... כמה אני יכול לשבת עם ה'...?? יום יומיים... די...

למה?? למה באמת כ"כ משעמם לי עם הרבש"ע???

אז אני אספר לך איך הכל התחיל: בהתחלה!!! כשהייתי בחור בישיבה קטנה הייתי באמת מוקף בענני כבוד... הייתי שקוע בלימוד... היו לי המון חוויות עמוקות ומשותפות עם ה'... אבל יום אחד רציתי להרגיש שווה וקניתי פלאפון... כמובן כשר והכל בסדר... פלאפון זה שער טומאה אחד!!! אגב: שער טומאה אחד זה לא נורא בכלל... זה גלאט... בסדר לגמרי... לכולנו יש את זה... **עכשיו אם זה בסדר... אז למה אני קורא לזה שער טומאה?** פשוט מאוד: כי פעם כשהייתי יושב שלוש שעות בנסיעה באוטובוס מכפר אתא לירושלים הייתי משועמם תתיתחוו... לא היתה לי ברירה... הייתי מוכרח להעסיק את עצמי מול הרבש"ע... הייתי מדבר עם ה'... הייתי לומד גמ'... עושה חזרות... וככה רקמתי קשרים ממש נפלאים עם ה'... היה לי פשוט עם השי"ת עשרות שעות איכות בתוך ענני כבוד שלא היה לי מה לעשות חוץ בלפתח איתו מערכת יחסים... וממילא זה קרה... וכל מה שיש לי היום זה משם... הורדתי אפליקציות על ימין ועל שמאל... (אתה יודע מה זה איפיוניסט משועמם?? מה הוא

לא מוריד למכשיר שלו?? אז אותו דבר אני... ישבתי מול ה'... וכל מה שהתחשק לי דיברתי איתו... צומי... כבוד... הבנה בלימוד... לדפוק כמה אנשים על הדרך...) זה כמו זוג שנה ראשונה שבכוונה תוקעים אותם באיזה יחידת דיוור שנה תמימה בלי סדר ג' ובלי הכנסת אורחים... ואז אין להם ברירה... מרוב שעמום הם מוכרחים לרקום מערכת יחסים... אבל עדיין סו"ס קינאתי בכל האלו שיש להם פלאפון והנסיעה שלהם עוברת יותר מהר... הם לא משתעממים כמוני... **ואז יום אחד קניתי פלאפון!!!** מה... אסור?? **מותר!!!** ומאז ועד עצם היום הזה כבר לא משעמם לי בנסיעות... אני רק מתיישב על המקום... יש לי רשימה של שיחות שלא נענו ושאיני יכול לחזור אליהם... משעמם לי?? **כבר לא!!!** אבל הקשר הכ"כ קרוב שהיה לי פעם עם ה'... אני כעת רק חולם על זה... רק מתרפק בגעגועים על העבר הזה... **ושים לב: לא קרה כלום!!!** אין שום בעיה בפלאפון... ואני מודיע לך שאני גם לא הולך לנתק את הפלאפון שלי... כי... כי אלף ואחד סיבות... **אבל דבר אחד שיהיה ברור:** מ"ט שערי קדושה זה בן אדם שבונה את כל מערכת החיים והסיפוקים **רק עם ה'!!!** ומ"ט שערי טומאה זה בן אדם שבונה את כל המערכת החיים והסיפוקים **רק לא עם ה'...**

ואיפה אנחנו בסיפור הזה?? אנחנו נמצאים איכשהו באמצע... כל אחד והמקום שלי... אז פלאפון כשר יש לי... אבל אל תזלזל ביי... כי זה בסה"כ שער טומאה אחד!!! זה בסייידר גמור... אבל חכה... החיים לא נגמרים בזה... בזמן האחרון יש לי גם מייל... מה קורה אם סיימתי לחזור לכל הצינתוקים בפלא... ועכשיו שוב משעמם לי?? אז יש לי אפשרות נוספת... פותחים את הפריזידר של המייל לראות אם הגיע משהו... הנה לך עוד שער טומאה... אבל גם אחרי המייל... אל תראה אותי כזה... גם פלאפון וגם מייל זה בסה"כ שתי שערי טומאה ולא יותר!! גם אחרי הפלאפון והמייל עדיין נשארים לי הרבה שעות פנויות שבהם לא נוותר לי אלא לרקום קשר עם ה'... אז אני עדיין במצב טוב... אבל מה תגיד על החבר שלי... שחוז מהפלאפון והמייל יש לו חיבור לכמה וכמה קוי נייעס... ומה תגיד על מעלים ב"קודש"... אותו יהודי שיש לו מכשיר חכם ומחובר חוץ מהקוי נייעס לכמה וכמה קבוצות וואצפ... אתה מבין לבד שמי שאוחז שם הוא כבר אף פעם לא יהיה משועמם... שזה אומר שאין לו כבר שום סיבה להישייר מבט מול ה' ולתקשר איתו!!! הנה לך עוד ועוד שערי טומאה... כל קבוצת וואצפ... וכל חיבור לעוד משהו שממלא את האישיות ותופס לך את הראש **בלי שום קשר לה'...**

ועד כאן דיברנו רק על תכני תעסוקה והעברת זמן... אבל יש עוד הרבה דברים קטנים נוספים... בא ניקח את הדוגמא הכי עדינה: (ואני בכוונה משתמש בדוגמאות העדינות ביותר) תחזית מזג האוויר... האם יש בעיה להקשיב לחזאים? **אין שום בעיה!** אבל זה לא סתירה שפעם הגשם היה שער של קדושה!!! יהודי היה מסתכל בחורף בשמים... אנא ה' תוריד לנו גשם... ואילו היום כשאני קם בבוקר חסמו לי את השער של הקדושה הזה... כשאני מסתכל לשמים אני לא פוגש את הרבש"ע אלא את אורי בן שאמר שהיום ירד גשם... הנה לך עוד שער טומאה!!! עוד מפגש פוטנציאלי עם רבש"ע שנלקח והוסט

למחזות אחרים... **עכשיו: שים לב: מאוד חשוב להדגיש:** זה בעיה?? להאמין או להקשיב לחזאים זה אסור?? לא!! ממש לא!!! אני בעצמי לפעמים מקשיב לחזאים... (רק כשהם אומרים מה שאני רוצה לשמוע) תבין: יש שערי **עבירה** ויש שערי **טומאה**... טומאה זה **לא בהכרח עבירה**... אל תשכח שעם ישראל במצרים... אף אחד לא בא אליהם בטענות למה הם שקועים ב-מ"ט שערי טומאה... כי טומאה זה נתון!!! רק מה כן?? מה הדבר היחיד שכן היה נדרש מעם ישראל...?? היכנו היכנו... אם יום אחד ה' יפנה אליכם ויציע לכם: בואו... בואו תצאו מ-מ"ט שערי טומאה... תנו לי לתת לכם את מה שעד עכשיו לקחתם לבד... תנו לי את עונג הנתינה... שאת כל מה שלקחתם עכשיו מהדלת האחורית של מ"ט שערי טומאה... תנו לי לתת לכם את זה ב-מ"ט שערי קדושה... כל מה שנדרש מאיתנו זה רק להסכים!!!!!! שנענה להצעה!!!!

זה הדבר היחיד שהיה נדרש מעם ישראל בשעתו...

קעת שים לב: בדרך כלל כשמדברים בנושא של פגעי הטכנולוגיה אקדמיה ושאר המרעין בישיון של דורנו... הגישה היא חריפה ותקיפה ואסור וכו'... וכך באמת צריך לגשת לכל מפגעי דורנו... אבל תרשה לי הפעם לשם שינוי לא להגיע מהזוית הזו... עזבו... אני עכשיו לא מדבר נגד!!! היום זה לא הנושא שלי... (שבוע שעבר דיברתי נגד... שבוע הבא גם אכתוב נגד, רק השבוע לא... שבוע אחד חופש...) אני עכשיו לא מדבר על המ"ט **עבירות** שיש בדורנו... עזבו קעת את העבירות... אני קעת מדבר על מ"ט שערי טומאה... וטומאה כפי שסיכמנו זה לא בהכרח עבירה!!! טומאה זה הנתונים כמות שהם!!! כמו שעם ישראל היו במצרים ושלא באשמתם הם שקועים ב-מ"ט שערי טומאה... ככה מבחינה מסוימת שלא באשמתנו... גם אנחנו נמצאים בדור שיש בו מ"ט חלונות ואפליקציות איך לסדר לעצמנו את החיים בלי לפגוש את הרבש"ע... וכפי שסיכמנו אני עכשיו לא מדבר נגד!!!

אני עכשיו כאילו במצרים שאנחנו ב-מ"ט שערי טומאה וכאלו זה מה שיש...

אבל ההההלו: אל תשכח שיש דבר אחד שגם במצרים היה נדרש מעם ישראל!!! תהיו ערוכים לאופציה שיום אחד ה' יקרץ לנו... בואו אחרי... תשאירו את כל המ"ט אפליקציות פה ותלכו אחרי בארץ לא זרועה... ונסכים!!! ונענה!!! ואנחנו לא נגיד לו... עזבו... אנחנו מסתדרים פה... אנחנו מעדיפים להיות מהשמונים אחוז שרוצים לראות את הקריעת ים סוף באמצעות הקישור לסמארטפון... **לפחות את זה ה' מצפה מאיתנו!!!** כשיום אחד אני אציע לכם בואו אחרי... תסכימו!!! אל תסרבו!

זה לא צחוק... כי בפעם האחרונה שמונים אחוז סירבו... ובינינו... גם עכשיו... אם ה' יבא אלינו... זה הרי יקרה... ובזמן הקרוב זה יקרה... ה' יפנה אלינו ויציע לנו בואו... "הנה אנכי מפתיה והולכתי המדברה" ה' יציע לנו תשאירו את כל הטכנולוגיה המתקדמת ובואו אחרי... אנחנו נסכים או לא נסכים? אנחנו ניתן אימון או לא ניתן??

האם ישאר לנו מינימום של אימון וקשר עם הרבש"ע שנוכל לעשות את הצעד הזה וללכת אחרינו... ולתת לאבא שבשמים את הצ'אנס להפתיע אותנו ולהוכיח לנו שהוא קצת יותר מביין ומשוכלל ושולט בשטח מכל מה שיש לדור שלנו להציע??? (תבין: פרעה הוא החזאי הגדול ביותר... הוא טוען שלצאת עכשיו ממצרים זה מסוכן... וה' אומר לעם ישראל... למרות שהחזאי כן אומר בוא אחרי וזה יהיה בסדר... עשרים אחוז נתנו אימון... האם אנחנו נהיה מסוגלים לנתק את ההויז וללכת אחרי ה'... או שנפחד... אך אפשר ללכת בלי וויז?? אין אני יכול לתת לרבש"ע את המושכות ולא לשלוט במצב ולבדוק שהכל בסיידר???)

אז לפחות את זה שיהיה לנו!!! הבנת מה אמרת???

זה ברור שאנחנו צריכים להתחזק מול פגעי הטכנולוגיה... כל אחד צריך לעשות צעד אחד אחורה כדי להישאר נאמן לה'. אבל במקביל!! במקביל להתמודדות הנקודתית היומיומית שיש לנו מול פגעי הטכנולוגיה... (שבה לכל אחד יש את המקום שלו... כל אחד אוחד בשער טומאה אחר...) צריך במקביל להיות ערוך לפניה הרבה יותר איסטרטגית ודרמטית מה'. שיום אחד הוא יפנה אל כל אחד ואחד מאיתנו ויציע לי... בני היקר: תקבל החלטה... אתה הולך אחרי או לא?? תשאיר את הכל פה... ותן לי!!! תן לי את המושכות... תן לי לנהל לך את החיים... תן לי למלאות לך את היום ולהעסיק אותך כמו שרק אני בורא עולם יודע... תן לי למלאות לך את הסיפוקים ואני אעשה את זה בגדול... תסמוך עלי...

ושנסכים!!!! שניענה לפניה הזו!!!

ותחשוב על זה... זה לא קל!!! ועזוב... אני כעת לא מדבר על מי שמכור לאינטרנט... אני מדבר על עצמי... על הפלאפון הכשר שלי... על המייל שלי... על הוויז... ואתה יודע מה... אפילו על הקפה והסיגריה והריטלין והנרגילה (ועוד כמה דברים קצת פחות חוקיים...) שהתרגלת שזה עוזר לך ויום אחד ה' יפנה אליך... עזוב... תן לי לתת לך את זה... תן לי להיות הניקוטין שלך!!! אני אעשה את זה ישירות... לא דרך הסיגריה... אני אמלא לך את כל היום בריגושים ובסקרנות ובמילוי סיפוקים בלי צורך במכשיר... אני אעשה את זה אורגינלי... תן לי... אני בורא עולם... ואנחנו נצטרך לנשום עמוק ולאשר את יציאתנו אחרינו בארץ לא זרועה.

וכבר נפלנו בזה פעם אחת!!! שמונים אחוז כבר נשאו במצרים... לא נתנו צאנ'ס לבורא עולם לתת להם את המ"ט טומאה, במ"ט קדושה...

ואסור שזה יקרה לנו שוב... אסור שיקרה ששמונים אחוז מאיתנו יגידו לה' מצטער... אני לא מאמין שאתה יכול לספק לי את מה שיש לי במכשיר... אני מוכן ללכת אחריך... אבל לא בעיניים עצומות... מצטער בורא עולם אני חייב את ההויז... אני לא יכול לגמרי לעזוב את המושכות... **אסור שזה יקרה לנו!!!** על הרגע העצוב הזה הנביא אומר: "ואשלם ניחומים לו ולאבוליו" כתוב שבגאולה יהיה צריך נחמה... יהיו כאלו שישארו בגלות... הם לא יסכימו לאפשר לה' לתת להם בשפע... את מה שעד עכשיו הם לקחו לבד בקמצוץ... (תחזור על המשפט הזה עוד פעם... הוא קצת עמוק) ממילא כמה שאנחנו צריכים להתחזק נקודתית מול הפגעי הטכנולוגיה

בהתמודדות היומיומית... אבל נקודת חיזוק נוספת שזה משהו קצת יותר גלובלי... או יותר נכון איסטרטגי... **מה הוא??**

עזוב... לא משנה מה שאתה... לא משנה כעת באיזה מספר אתה אוחד בשערי טומאה... האם רק בז' שערי טומאה... או כבר במ"ג שערי טומאה...

יום אחד ה' יפנה אליך וישיט לך יד, ויגיד לך: יוצאים מפה!!! משאירים את כל השמונע'ס פה... ומעכשיו תן לי את עונג הנתינה!!! תן לי למלאות את הסיפוקים שלך במ"ט שערי קדושה... ואתה תסכים!!! אתה תושיט יד ותתן אימון... אני חושב שגם מי שמאוד קשה לו מול פגעי הטכנולוגיה... **אבל לכה"פ ברכונות הזו כלנו שויים!!!** הרגע המוכן הזה הוא כבר לא קשור ליצרים ופיתויים ומילוי סיפוקים... פה זה כבר ניסיון באמונה... יהיה רגע שידרש מאיתנו לתת אימון בה'. האם להושיט לו יד וללכת אחריו ולתת לו לתת לנו את במ"ט שערי קדושה או לא...

וצריך לדעת שה' כבר עכשיו מבקש את זה!!! אמנם יום יבא וה' לא יבקש אלא **ידרש** את זה... יום יבא זה יהיה פרשת דרכים גורלית... זה יראה כמו מכת חושך שכל יהודי יהיה צריך לקבל החלטה שמאלה או מימנה... זה מה שיהיה בקרוב ממש...

אבל גם עכשיו!!! ה' פונה לכל אחד ואחד מאיתנו איפה שהוא נמצא ושואל אותו: אתה מוכן לתת לי את עונג הנתינה, שאני אתן לך... או שאתה מתעקש לקחת רק לבד?? והפניה הזו פוגשת כל אחד מאיתנו איפה שהוא נמצא... זה פוגש אותי מול הפלאפון המיושן שלי שאני מנסה להעביר איתו את הזמן... וה' אומר לי: עזוב... אתה מוכן לתת לי להעביר לך את הזמן?? אז בא תסגור את הפלאפון ונהיה ביחד... תדבר איתי... תחשוב עלי ואני אשביע אותך מחכו ממתיקים וכולו מחמדים זה דודי וזה רעי... זה המקום שלי ושל אברך או בחור ישיבה... באותה מידה זה יכול להיות מישהו שכבר נמצא עמוק עמוק שם... ואני לא צריך לספר לך... שגם שם!!! יש יותר ויש פחות... גם בתוך הסמארטפון יש כ"ז שערי טומאה... ויש ל"ח שערי טומאה... ואיפה שאתה נמצא... **לא משנה איפה!!** בכל מילוי סיפוקים נוסף שאתה נחשף אליו ושוב בא לקחת בלי רשות... תדע לך שה' פונה אליך באותו רגע ואומר לך: קובי שלי... מה דעתך לפרוש מזה... להתנתק מהקבוצה הזו... ותתן לי לתת ולספק לך את החסר והסיפוקים שהאתר הזה סיפק אותך!!! אתה טוען שאתה חייב להיות מחובר לקבוצה הזו לצרכי פרנסה... (מי כמוך יודע כמה שהפרנסה שם זה הדבר הכי פחות מדובר שם...) בא... תן לי... תן לי לתת לך פרנסה ותתנתק מזה?? ואז לפתע אתה מתכווץ... רגע... שאני אתנתק מזה...?? אבל מה אני אעשה... מאיפה יהיה לי את החוקים או את המידע... או את שריפת הזמן שזה סיפק לי... אז תן!!! תן לבורא עולם... תן לו לעשות את זה... **עכשיו: מה שקול!!!** סו"ס אנחנו לא נמצאים בגאולה העתידה... ששם באמת ה' יתן וירעיף עלינו וכל מה שקבלנו במ"ט שערי טומאה... הרי נקבל בקדושה... **עכשיו אנחנו עדין לא שם!!!** כך שעכשיו... יתכן שאתה תתנתק מאותה קבוצה ואתה באמת תרגיש חלל... לא בטוח שה' יפנק אותך כעת ועכשיו... אבל דבר אחד אני כן מבטיח לך: לכה"פ למדת להיענות לפניה של ה'!!! התאמנת כעת על עצמך... והוכחת לעצמך שאתה יודע להיענות לפניה של ה'... אם ככה... אפשר להיות רגוע... אתה כבר שייך

לעשרים אחוז שיזכו לגאולה העתידה (גם אם עכשיו הם שקועים במ"ט שערי טומאה...) תתקשר לאמא שלך ותגיד לה: אמא... זה בסדר... עלי לא תצטרכי לבכות בגאולה העתידה... בסלקציה אני אהיה בצד שלכם... של העשרים אחוז... גם אם כל הקבוצה תשאר במצרים... אני אהיה איתכם... הנה... הוכחתי שיש לי את זה!!! אני יודע להיענות לפניה של ה'...

כן... צריך להתאמן על זה... וחייבים להתאמן!!! כל אחד במקום שלו... כל אחד והחשיפה הנוספת שיש לו לקידמה של דורנו... זה יכול להיות בחור בן עליה שהתמכר לקריאת שבועון חרדי ובאותה מידה זה יכול להיות בחור שהתמכר לסרטים... גם אם יש ביניהם פער תהומי!!! גם אם זה שער טומאה מספר ב'... זה שער טומאה מספר מ"ב... בסופו של דבר... יום אחד ה' יפנה לשניכם ויציע לכל אחד מכם בנפרד: אתה מוכן לעזוב את ה"מילוי הסיפוק" הזה **ולתת לי** למלאות אותך... ואנחנו צריכים להיות ערוכים להיענות לזה... ובשביל זה צריך להתאמן!!!

וזה לא יהיה כף... אני לא מבטיח לך כלום... אני כן יכול להבטיח לך שזה יעשה לך איזשהו חלל!!! יעשה אותך משועמם עכ"פ ביחס לאותו זמן שעד עכשיו מלאת אותו בהבל הזה... ובזמן הזה אתה תפנה לה' ותגיד לו: אנא ה'. את החלל הזה תמלא אתה... אתה יתברך!!!

ואם תתאזר בסבלנות זה יתמלא... וימלא בדברים טובים מאוד...

אני רוצה לחזור ולסיים במה שפתחתי... ה' הכביד את ליבי משנה לשנה ואני מתעקש לטעון שעם ישראל במצרים היו במצב מאוד מאוד דומה לאיך שאנחנו נראים היום... מצרים היתה מלאה בכשפים... אני לא יודע מה זה כשפים... אין לי מושג מה שזה... דבר אחד ברור לי: אם היו מבקשים מאלהיו הנביא לפני 800 שנה שימחיש להם איך יראה דור 2022... אתה יודע מה הוא היה אומר?? שדור 2022 זה יהיה דור שמלא בכשפים!!! זה מה שהיה לו לומר להם... כי זה נכון... זו המילה... עכשיו: שלא תבין... אני לא חושב שבמצרים זה היה ממש הטכנולוגיה של דורנו... אבל לך תדע... אולי משהו מסוג אחר שהוא הרבה יותר משוכלל... מה שבטוח... היה שם!!! היו שם דברים שכשהיהודי היה צריך להתנתק מהם... זה היה לו נורא קשה... הוא לא האמין שהוא יסתדר בלי זה... ושמונים אחוז לא רצו... ואסור שזה יקרה לנו גם עכשיו!!! אין לנו ברירה אלא להתאמן... לתת מידי פעם לה' כל מיני סיפוקים... ה'- אני מכבד אותך לתת לי למלאות אותי... אני מאמין שאתה יכול לתת לי פירמה יותר מקורית ממה שאני אקח לבד! והי רצון שיקיים בנו במהרה: וכימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות...

מה הקשר בין שמירת הבריאות לשובבי"ם??

אחת מהסוגיות העיקריות בימי השובבי"ם זה שפרה ופועה... לגדל את ילדי ישראל!!! לשפר את הוולד ולפעות לו... לגדל אותו... שיגדל טוב... הגדלות של שפרה ופועה זה לא שהם חינכו את משה רבינו הקדוש והנורא אלא שהם האכילו וטיפחו ועטפו את משה הקטן ושמו אותו בתוך תיבת גומא ותחמרה בחמת ובזפת... למה?? כדי לשמור עליו... על הגוף שלו... שיהיה בריא... וזה הקטן גדול יהיה...

בימי חורף אלו אנחנו לפעמים נאלצים להתמודד עם כל מיני וירוסים שונים... אם זה סופת רוח וקור שהייתה עכשיו... ובאמצע השמייג והעבודה של ימי השובבי"ם... פתאום ה' מעמיד כל אחד ואחד מאיתנו מול התפקיד הבסיסי... ההלו... תשמור על משה הקטן!!! תשמור על הגוף שלך... תתלבש טוב... תסיק את הבית כמו שצריך... ותחמרה בחמר ובזפת... אל תקל ראש בגוף האדם... אדרבה... קדוש שרוי במעך... תדע לך שיוכבד ומרים וכו' למה שזכו לא בגלל שהם חינכו את ילדי ישראל לתורה ומצוות... אלא בגלל שהם החיו אותם... הם ידעו להעריך מה זה יהודי בריא... מה זה ילד יהודי שצריך לשפר אותו ולהמם אותו כדי שבבא היום יהיה לו כח לעבוד את ה'... והאמת היא: בנינו... אני הושב שהמשפט הזה לא מדויק!!! אני אוכל עכשיו ארוחת בוקר... בשביל מה?? בשביל שיהיה לי כח לעבוד את ה'?? אתה בטוח?? זו הסיבה שאני צריך לאכול?? אני הושב שהסיבה היא אחרת לגמרי: אני צריך לאכול ארוחת בוקר כי ה' רוצה אותי פה!!! אני בן שלוש... בני בכורי ישראל... כן לעבוד את ה' או לעבוד את ה'... זה כבר שלב ב'... זה כבר מה אני עושה עם עצמי... אבל גם ילד שלא עושה כלום... אבא ואמא רוצים אותו חי ובריא ושלם כי הוא הבן שלהם... אני צריך לשמור על הבריאות שלי כי אני לא סתם... אני לא עוד כמה קילוגרמים אנושיים שמסתובבים כאן בעולם הזה... אני בן של ה' והוא רוצה אותי פה בריא!

אז נא לא להקל ראש... הבריאות שלנו זה עבודת ה' לכל דבר!!! המעיל... הצעף... השינה... הטיפול האנטיביוטי... מה שזה יהיה ומה שצריך לעשות בייחס לאחריות על בריאות גופנו זה רצונו יתברך וזו עבודת ה' לכל דבר!!! ישנם הרבה אנשים שמאוד מסתכנים עם זה... ואין כאן המקום להיכנס לסוגיה הרחבה הזו... אבל יש כאלו שרואים בהשתדלות בענייני בריאות סוג של התחמקות מבטחון... וזה פשוט לא נכון!!! אדרבה... אם כבר זה התחמקות מלקבל באהבה... ה' רוצה אותך אצל הרופא... רוצה אותך לוקח כדור... למה אתה משתולל?? למה זה נאה לך?? אדרבה... תקבל אותו... תעשה את זה בשמחה... השתדלות זה מסוג הדברים שה' החליט שככה הדברים יתגלגלו בעולם... הדבר הכי לא נכון זה לגרור רגלים בזה ולהרגיש שזה מונגד לאמונה והבטחון שלנו... אדרבה... האמונה שלנו אומרת שה' רוצה אותי לוקח אנטיביוטיקה... וככל שאני מוכן להיכנע לרצונו יתברך כך אני פחות מתנגד ועושה את זה בשמחה...

המשך... הגענו לירושלים... מעמד בר המצוה של כהן משרת...

כבר שבוע שלישי שארבעת הבחורים עושים דרכם לירושלים... שבוע שעבר התעכבו בדרך... בכרמים של רביעי ושל ערלה... אבל תכלס... כעת הגיע הזמן להגיע לירושלים... להזכירכם: הבה"ח יהונתן הלוי שהגיע תורו לזכות להיות מהשומרים בשערי העזרה... כמו כן אבייתר שמדוע בני פרעוש שיש למשפחה יו"ם של קרבן עצים, יענקי שמוכר לנסוע לירושלים להשתתף במעמד ה'מנחת חינוך' של האחיין... ואחרון שליומי שנוסע להקריב חטאת ואשם תלוי... עד כאן תקציר משובע שעבר...

והנה!! סוף אנחנו מתקבלים לירושלים... היום יום חורפי במיוחד... רוחות עזות נושבות בהרי בנימין... אבל העשן של המערכה כבר ניתן לראות ניצב על עמדו מיתמר כמקל ולא מושפע משום רוח... זכינו להתפלל מנחה באופן מדויק מול בית המקדש!!! אתה פשוט רואה את עשן המערכה ויודע שזה הכיוון...

הגענו לירושלים בשעה 1.30 בצהריים... ככל הנראה אנחנו כבר לא נספיק להגיע תמיד של בין הערביים... והופ!! הנה נשמע קול המגרפה זה אומר שברגעים אלו מקריבים את התמיד... האמת היא שאנחנו לא סמריים... כי ר' יהונתן מתחיל רק מתחילת הערב את מצוות השמירה שלו במקדש!!! זה עוד שעתיים לפחות... יענקי שבא להשתתף במעמד המנחת חינוך של האחיין זה יהיה רק מחר בבוקר... לאחר תמיד של שחר!!! לאחר מנחת חביתין של כה"ג (שאגב: מנחת חביתין ומנחת חינוך זה אותו דבר בדיוק... כל ההבדל הוא שכה"ג מקריב את זה כל יום, וכך הדיוס מקריב את זה רק ביום הראשון לעבודתו)... בשעה שהלויים עומדים על הדוכן לשיר של יום!! ברגעים אלו מופיעים בזה אחר זה כל פרחי הכהונה שהיום יום הבר מצוה שלהם...

יש לציין שדווקא יענקי הגיע לירושלים בדרך... לפי התוכנית המקורית בשעות אלו האחיין איציק אמור היה לעבור ביקורת בבית דין של ישראל שדנים את הכהנים האם הם לא בעלי מומין... כן... יש מאה ארבעים מומין שצריך לשלול את כולם ורק אז הכהן לובש לבנים ומתעטף לבנים... וזה ביקורת מלחיצה שצריך לעבור אותה... ויענקי סמרה... סמרה למפגש האכסניה לשמוע שהכל עבר בשלום... כשהוא רק התקרב לאכסניה... הוא כבר שמע את השירה ואת הקולות המוכרים ופרץ בבכי... אכן נגולה מעל לבו... כנראה שזה עבר... הוא רק נכנס... איזה התרגשות... יו"ם היו עושים שלא נמצא פסול בזרע של אהרן... סבא עמד ודיבר בהתרגשות... כבר שנים רבות שאני עומד בברכת כהנים ומכין ב"יאר ה' פניו אליך" שאזכה שיהיו לי צאצאים שיאירו את המזבח באש (כך מבואר בספרי) והנה... זכיתי היום לנכד שמחר יעלה בראש המזבח

בלילה אמא הלכה יחד עם איציק נער בר המצוה ללשכת פנחס המלביש ושם היא הוציאה את הכתונת פשתן המיוחדת שסבתא סרגה במיוחד לאיציק ע"מ למסור את זה יפה יפה לציבור... (כלומר: בגדי כהונה חייבים להיות הקדש!!! ואם מישהי רוצה לסרוג לבן שלה... זה אפשרי בתנאי שזה מוקדש לציבור... הוא לובש את זה פעם אחת כי עכשיו הוא הראשון ש"תפס" אבל מכאן ואילך כל אחד יכול ללבוש את זה)... החיים המומחה מטעם לשכת המקדש מדד בקפידה לראות אם הכתונת באמת עומדת עליו... אח"כ הוא רצה לראות שאיציק יודע להלביש על עצמו את הכובע... (זה חבל הרבה יותר ארוך מהגראטל הכי ארוך שאתה מכיר... וצריך לקפל אותו באומנות ולעשות ממנו כובע) זה לא צחוק... בגדי כהונה צריכים להיות סימטריים... אם הם קצרים או ארוכים מידי הם פסולים... בקיצור: גם זה היה מעמד מרגש מאוד... לראות את איציק בן השלוש עשרה לבוש ד' בגדי כהונה!!!

תחשוב: היום אנחנו יודעים שכל נער בר מצוה קונה כובע וחליפה ולא נותר לו אלא לריב עם ההורים איזה מותג של כובע ואיזה קולקציה מקושקשת של חליפה... אבל כשמדובר בכהן... אין פה מה לשחק!! זה מדים של צבא ה'... זה בגדים לכבוד ולתפארת... פאורים לשרת במלך הכבוד...

טוב... מחר יהיה האות הזה... מחר בשעה 6.30 בבוקר בערך... חצי שעה אחרי תמיד של שחר... כשתשמע המגרפה והלויים ירוצו לדבר בשיר והכהנים ינסו להשתחוות... אז תדע שבדקות הקרובות יש את מעמד המנחת חינוך... שעשרות פרחי כהונה בגיל 13 יעלו בזה אחר זה במעלות המזבח ויקיפו עד שגיעו לקרן מערבית דרומית ושם יזרקו את כ"ד חצאי המנחת חינוך ע"ג האישים וירדו... ובהם הם מתחנכים ומוכשרים להתחיל לשרת במקדש!!! ומה אתה חושב... כל נער בר מצוה כזה שעולה שם במעלות המזבח... מחכה לו למטה כל המשפחה המורחבת שעומדים בהתרגשות עצומה לראות את בן המשפחה זוכה לשרת לפני ה'... אפילו העובד הור של סבא מתרגש מהסיפור... הוא אמר שהוא רוצה לתפוס עמדה טובה כדי לראות את איציק... יש סיכוי!!! אמנם הוא לא יכול לעבור את החלי כי הוא גוי... הוא נשאר למטה מחוץ לעזרה... אבל סוף המזבח גבוה... וכבר מצאנו לו איזה נקודת תצפית מסוימת שיש סיכוי שהוא יוכל לראות...

יענקי קיבל את הזכות לספר את איציק נער בר מצוה... בסח... אסור להיכנס למקדש פרועי ראש!!! אגב: סבא הזכיר לאיציק: תדע לך שרק היום יש לך את הפריבילגיה הזו שאתה מגיע למקדש... בלילה אתה מסתפר ובבוקר אתה עובד... אבל כשתתחיל לעבוד בפועל... ויגיע השבוע של המשמרה כולה לעלות לירושלים... כאן חז"ל קנסו שמי שלא הסתפר לפני כן לא יכול להסתפר... (זה כמו שאסור להסתפר בחו"ס)

לאחר שסיימתי לספר את איציק... הייתי חייב ללכת למקדש... לראות את ידידנו ר' יהונתן הלוי שהוא כעת בעיצומו של שמירה במקדש!!! דא עקא ששכחתי איפה הוא ממוקם... לא היתה ברירה... התחלתי לעשות את הסבב בכל העשרים וארבעה מקומות... ומצאתי אותו לא פחות ולא יותר באחורי בית הכפורת מבחוץ!!! אוה... מה נורא המקום הזה... זה ממש מטרים ספורים מקודה"ק... (אגב: גם הכותל המערבי עצמו ממקום אחורי בית הכפורת)... כמובן שלא התקרבתי אליו... לא קרצתי ולא סימנתי לו... זה לא צחוק!!! זה שבט לוי שעומדים ושומרים שמירה של כבוד!!! אין פה קלות ראש ולא פטפופים... דממה של כבוד!!!

נעמדתי גם אני באחת הפינות בהר הבית והתחלתי להתייחד עם ה'... ביקשתי ממנו סליחה על קיצורי עבודת ה'... וקבלתי על עצמי בדמעות ותחוות לשוב אליו באמת ובתמים... אני בעצמי- היות ואני בחור צעיר... הקדשתי פרידה אחת של עוף לעולה- 20 שקל... וגם מנחת סולת... שזה חמישים שקל, זה מה שאני יכול להרשות לעצמי... התפללתי לה' עם כל הלב... אגב... נפש כי תקריב מנחה... יהיה חשוב לפניך כאלו הקרבתי את נפשי לפניך כי זה מה שאני יכול לתת... סוף על זה דרשו חז"ל: אחד המרבה ואחד המסעיט ובלבד שיכין לבו לשמים... לאחר שלוש שעות של שפיכת שיח בערגה ובכיסופים לה'... לפתע נשמעו קולות... הנה... איש הר הבית הגיע לביקורת... כבר ניתן לראות את הכהנים עם בגדי כהונה... רצתי מה... והנה... אני כבר רואה את איציק יוצא מבית הטבילה לבוש בגדי כהונה... נראה כמו כהן משרת אמיתי!!! איציק נראה קצת רועד מקור... כן... לא לחינם סבתא סרגה לו כתונת... כי סודר ומעיל אי אפשר ללבוש יחד עם הבגדי כהונה... (זה מרובה בגדים שמחלל עבודה)... לכן הדרך היחידה זה פשוט לעשות כתונת עבה שהיא בעצמה תהיה מספיק חמה... (אגב: נסתפקתי מה הדין בכך שרועד מקור באופן בלתי נשלט, האם הוא נפסל מדין "רותת" עד שיתחמם ויחזור לתמותו?) אשרי מי שראה כל אלה... ובעז"ה מקרב נזכה אף אנחנו... פדוים לציון ברינה... ותחינה ענייני!!! יראו עינינו וישמח לבנו בישועתך באמת...

תוספת שבת

זמני הדלקת נרות שבת מוקדם שבת פרשת וארא

ירושלים: 4:00	מוקדם: 3:50
בני ברק: 4:15	מוקדם: 4:05
מודיעין עילית: 4:09	מוקדם: 3:59
חיפה: 4:06	מוקדם: 3:56

שעון חורף

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

ק"ק מודיעין עילית

בראשות אב"ד רוב העיר האגון רבי מאיר קסלר שליט"א

בסדר

לתושבי עירנו היקרים הע"י,

באנו בזאת לעורר את הציבור היקר בנוגע לנסיעות מחוץ לעיר בערב שבת קודש, שלצערונו שומעים כמעט מדי שבוע כאן ובערים אחרות על תקלות ועיכובים בדרך, המהווים סכנה לחילול שבת ר"ל. ואיך נישא פנינו שאנו החרדים לדבר ה' איננו זהירים מספיק בשמירת שבת קדשנו, ובנוסף לחומרת העון של חילול שבת יש בכך משום חילול ה' בפרהסיא, ובפרט בעת הזאת שהשבת מחוללת כ"כ בריש כל חצות הע"י, חובה עלינו להתרחק מאוד מכל חשש חילול שבת.

ובאנו להזהיר שאין לצאת לדרך אם אין ודאות גמורה שיהיה סיפק להגיע למחוז חפצנו לפני זמן הדלקת נרות, תוך לקיחה בחשבון את העיכובים ביציאה והכניסה לעיר בשעות אלו, ועיכוב במהלך הדרך, שהינו דבר די מצוי.

וברור שאין עלות לאוטובוס האחרון שאיחר מלהגיע לתחנה באיחור משמעותי, [ובמקום של ספק יש להתקשר למורה הוראה ולשאול האם מותר לצאת בשעה זו].

ובהזדמנות זו הננו קוראים לציבור לחזק מאוד את הזהירות בשמירת השבת, ומן הראוי ללמוד הלכות שבת עם בני הבית בשולחן שבת, ות"ל שיצאו ספרים מצוינים השווים לכל נפש, וישנם בתים הנוהגים ללמוד בכל סעודה הלכה או שתיים, ובודאי שדבר זה מביא ברכה לבית, שהרי השבת היא מקור הברכה.

בברכת השבת

לשכת הרב מודיעין עילית

סמ"ד תשפ"ב ח"ב רחוב סדרחמד 12 ת.ד. 4126 מודיעין עילית 71919 טלפון 08-9740584, 08-9766665, 08-9740939

הנהגות ב'כבוד שבת'

ממרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמין זצוק"ל

בבית רבנו נהגו להניח את המפה כבר מליל שישי על השולחנות לכבוד שבת, וביום ראשון בבוקר היו מורידים אותם. סיפר הרה"ג ר"צ שטיינברג: באחת השנים הגיע רבנו למסור שיחה בבאר שבע ביום חמישי על רוממות השבת. למחרת סיפר לי אחד, שכבר באותו ערב הוא ערך את שולחן השבת בביתו בגלל חביבות המצווה. כשסופר המעשה לרבנו לאחר מכן, הוא פרץ בבכי של התרגשות (מוסף ית"נ יתרו תשע"ד).

רבנו היה רגיל לפני שבת לסדר את דוד המים של שבת, ואת זה היה מכין בעצמו לכבוד שבת. בערב שבת וערב יום טוב נהג כחומרא על עצמו שלא לאכול בצהרים כלל, רק בבוקר. הקפיד שלא יעשו מלאכות גדולות בבית בערש"ש אחר חצות. פעם אחת החליפו את הדוד שמש ביום ו' בקיץ אחרי חצות, ורבנו לא רצה להשתמש במים החמים לפני שבת בגלל זה.

סיפר רבנו ששמע שהחידושי הרי"ם שאל את המשרתת שעבדה בביתו של בעל הנועם אלימלך, איך ה' נראה אצלם ערב שב"ק? וענתה: כמו ערב יום כפור... (הרה"ג רד"מ יונגרמן, קו' להבין ולהשכיל שבת).

רבנו היה מחליף לכבוד שבת את כל הבגדים, אפילו כיפה ונעליים, ולובש מגבעת ומעיל עליון מיוחדים לשבת (עי' משנ"ב סי' רס"ב סק"ה, כף החיים סק"ה). וכשנסע רבנו לחו"ל, הקפיד באריזת הדברים בעיקר על צרכים רוחניים, למשל הקפיד שיכניסו את כל בגדי השבת כפי שרגיל להחליף את כל בגדיו ממש מכף רגל עד ראש, כמבואר בהלכה.

פעם אחת היה רבנו שבור מאוד, ושאלו נכדו על מה ולמה, ואמר שעבר עבירה והוא צריך תשובה. ושאלו מה העבירה? ואמר שהנה יש הלכה שצריך למשמש בכיסו בערב שבת, אמנם הוא יש לו בגדים נפרדים לשבת

לכן אינו צריך לבדוק, אבל השבוע לבש פעם אחת את הבגדים באמצע השבוע ונמצא שנתחייב לבדוק ולא בדק [ואפי' שלא היה כלום בכיס, אבל את הבדיקה לא עשה].

(גיליון 'דרישה וחקירה' מתוך 'כאיל תערוג' - דרשו)

ללומדי הדף היומי מסכת מגילה דף יב ע"ב "שהיתה ושתי הרשעה מביאה בנות ישראל ומפשיטן וכו'

ביאור תוס' הרא"ש דאיירי שלא הניחתן ללבוש לכבוד שבת בגדי שבת (מתוך "מאורות הדף היומי")

שיחליף את כל בגדיו, ואף תהיה לו טלית מיוחדת לשבת. ואפילו נמצא בדרך לבדו, או בביתו, ואף אחד אינו רואהו, גם אז יחליף בגדיו לבגדי שבת, מפני שלבישת בגדי שבת אינה לכבוד הרואים אלא לכבוד השבת.

ודנו הפוסקים האם צריך להחליף נעליים לשבת. בשו"ת רב פעלים (ח"ד סי"ג) הוכיח מדברי הירושלמי (שבת פרק ו' ה"ב): "לא אורחא דבר נש למהוי ליה תרי סנדלי, חד לחולא וחד לשבתא" [אין דרכו של אדם שיהיו לו שני זוגות נעליים, אחד לשבת ואחד לחול]. ואם כן מוכח, שאין צורך בנעליים מיוחדות לשבת, אך יצחצחן יפה לכבוד שבת. אבל בכף החיים כתב, שיש להחליף לכבוד שבת אף את הנעליים. גם במעשה רב (ס"ק קמ"ה) מובא, שמנהג הגר"א היה להחליף לקראת שבת את כל בגדיו מכף רגל ועד ראש, ומשמע, שאף את מנעליו.

מבואר בסוגייתנו שעונשה של ושתי והריגתה אירעו בשבת, לא בכדי נענשה ושתי דווקא ביום השבת, עונש זה הגיע לה מידה כנגד מידה, משום שהיתה מפשיטה את בנות ישראל ועושה בהם מלאכה.

וביאר הרא"ש (תוס' הרא"ש), שאין הכוונה כפשוטו, אלא כשהגיע ערב שבת, לא הניחה להם להחליף את בגדיהם וללבוש את בגדי השבת. לכן נגזר עליה לבוא אל המלך ללא מלבושים. וכיוון שפגעה בהן בצורה כה קשה, ששללה מהן את מצוות בגדי השבת, נענשה על רשעותה המופלגת באופן מיוחד.

מצוה זו של לבישת בגדי שבת נפסקת להלכה בשו"ע "ישתדל שיהיו לו בגדי שבת", ומוסיף שם המשנ"ב שדין זה נלמד מהפסוק של "וכבדתו". ודרשו חז"ל: "שלא יהיה מלבושך של שבת כמלבושך של חול". עוד כתב ה"משנה ברורה", שטוב

השכר שבתוספת שבת מתוך דברי חז"ל - מתוך הספר נועם השבת

כל המוסיף על השבת מוסיפים לו מנוחה יתירה וכל מי שמפחית מן השבת פוחתים לו (מעם לועז בראשית ז טז).

צריך האדם להיות מוסיף מחול על הקודש וכל המוסיף מוסיפים לו נשמה יתירה וכל הגורע גורעים לו אותה נפש יתירה חס ושלום (תיק"ז פה ע"א).

והחכם עיניו בראשו מוסיף מחול על הקודש ובזכות זה מוסיפים לו חיים (פמ"ג א"א סו"ס רנ"ו).

כתוב בספר התגין אם נשמתו של אדם בגיהנם בכל יום שישי מוציאים אותה מגיהנם בעת שהיה רגיל בעולם הזה לשבות וכן בתוספת מקודש על החול במוצאי שבת המאחר מאחרים אותו שלא להכניסו לגיהנם והממהר ממהרים אותו להכניסו ועל כן צריך ליזהר בזה מאוד ומוטל על כל אדם להזהיר בני ביתו על תוספת שבת וביחוד בימים הקצרים של ימות החורף שרוב נשים מאחרים בהדלקת הנרות עד קרוב לחשיכה רחמנא ליצלן וראוי להזהיר אותן בנחת ובתוכחה (יסוד ושורש העבודה ה,א).

מקובל מהאר"י ז"ל סגולה לבנים שיזהר מאוד וגם יזהיר לאחרים על תוספת שבת בערב שבת ומוצאי שבת (ספר משפט צדק סגולות ישראל ערך בנים).

וכן כתב במשנה ברורה (רנו סק"ב) ובקהילות גדולות מאד שאי אפשר להכריז נכון מאוד שימצאו אנשים המתנדבים בעם לילך בכל רחובות קריה על דבר סגירת החנויות והדלקת הנרות ויזכו עבור זה המתחזקים במצוה זו לבנים גדולי ישראל.

ומסופר מעשה נפלא על הגביר ר' איסרל שהיה לו חנות גדולה למכירת בדי משי יקרים והיה מנהגו כאשר הגיע חצי היום בערב שבת לסגור את חנותו ולהתכונן לקראת השבת פעם אחת נתקנא בו הס"מ ובא לנסותו והתלבש בדמות שר גדול ולקח הרבה סחורות יקרים ועשה השוואה על כל אחד ועדיין לא מדד כמה אמות יש בכל אחד ובתוך כך הגיע חצי היום והלך הגביר לסגור החנות כמנהגו והשר התחנן לו שיתן לו הסחורה ולא רצה והפסיד ר' איסרל מעות הרבה וכבדוהו מן השמים עבור זה בבן קדוש רבנו הרמ"א מאורן של ישראל (רחמי אב לבי אליעזר קטינא).

ומרן החפץ חיים התבטא בזה כמה נואלו המה קטני אמונה שמאחרים לקבל את השבת וממהרים לצאת כי הלא כל ששת ימי המעשה יונקים מן הקללה שנתקלל אדם הראשון "בזעת אפך תאכל לחם" ורק השבת לבדה יוצאת מכלל הקללה והקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו ברך את היום הזה ברכו וקדשו ותחת אשר בעלי השכל ממהרים להיכנס אל השבת לקבל ברכתה ומאחרים לצאת בשביל שלא להיכנס כל כך מהר אל קללת ששת ימי המעשה מהפכים הם את הסדר מאחרים הם להיכנס אל הברכה ונחפזים הם לצאת ממנה ולהיכנס במהרה אל הקללה של ששת ימי המעשה (חפץ חיים על התורה פ' בראשית ב ג)

אשרי מי שזוכה להבין זאת למהר בקבלת השבת ולאחר לצאת ממנה כדי לקבל ברכת ה' הבאה ממילא למקבלי השבת.

ר' יוחנן בשם ר' יוסי בר חלפתא אמר אברהם אבינו למרות ששמר שבת כהלכתו אך לא נזדרז לקבוע תחומין מבעוד יום ולא כתבה התורה במפורש ששמר שבת לכן ירש את העולם במידה שנאמר "קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה" וגו' אבל יעקב שנזדרז לקבוע תחומין כתבה עליו התורה בפירוש ששמר שבת שנאמר "ויחן את פני העיר" שנכנס עם דמדומי חמה פירוש שנכנס לשבת מבעוד יום ואחר כך קבע תחומין מבעוד יום ובזכות זאת ירש את העולם שלא במדה שנאמר "והיה זרעך כעפר הארץ". (ב"ר יא, ז)

תנו רבנן יש העושה מלאכה ונשכר ממלאכתו ויש העושה מלאכה ונפסד ממלאכתו יש היושב בטל ונשכר ויש היושב בטל ונפסד. עושה מלאכה ונשכר הוא מי שעושה מלאכה כל ימות החול ובערב שבת אינו עושה מלאכתו. עושה מלאכה ונפסד הוא העושה מלאכה כל ימות החול וגם בערב שבת. היושב בטל ונשכר הוא שאינו עושה מלאכה כלל וגם לא בערב שבת וכיון שבערב שבת אינו עושה מלאכה נשכר הוא ואף על פי שאינו מתכוון לכבוד השבת אבל מצווה של כבוד שבת יש כאן ומתוך שלא לשמה בא לשמה. והיושב בטל ונפסד הוא מי שאינו עושה מלאכה בימות החול ובערב שבת עושה. אמר רבא אותן נשים הגרות במחוזא שאינם עושות מלאכה בערב שבת אפילו שאין זה מחמת השבת אלא מחמת שמפונקות הן מכל מקום נשכרות (פסחים דף נ ע"ב).

אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי כל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים שנאמר "אז תענג על ה' והרכבתך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך" לא כאברהם שכתוב בו "קום התהלך בארץ לארכה" ולא כיצחק שכתוב בו "כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל" אלא כייעקב שכתוב בו "ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה" (שבת ק"ח.). יש מבארים מאמר זה על תוספת שבת דבשכר שמענג את השבת בתוספת מלפניהם ואחריהם זוכה למדה כנגד מדה לנחלה בלי גבולות.

אמר רבי יצחק שמש בשבת צדקה לעניים שנאמר "וזרחת לכם יראי שמש צדקה" (תענית ח:). מבאר המהרש"א בשבת בתחילת הלילה מתחיל מזל מאדים לשמש ובתחילת היום מתחיל שבתאי ושתי מזלות אלו מאדים ושבתאי מורים על הרע. וכוכב צדק שהוא מורה על הטוב הוא משמש אותה שעה שהוא קודם ליל שבת קודם מזל מאדים וכן ביום משמש שעה אחת על יום שבת אחר מזל שבתאי ומטעם זה ציוונו הקדוש ברוך הוא לקבל שבת בתוספת שעה אחת קודם הלילה שמתחיל מאדים שעדיין צדק משמש באותה שעה שקודם לילה וכן ביום השבת לא כתיב בו בבקר שיש לשהות שעה אחת על היום לפי שבאותה שעה משמש מזל שבתאי עד שיתחיל לשמש אחר כך מזל צדק ולפי שבאותה שעה מקודם לילה עדיין הוא יום והשמש זורחת במזל צדק וכן שעה אחת ביום מתחיל נץ החמה במזל צדק על כן אמר שמש צדקה שהשמש הוא במזל צדק בתחילת שבת קודם מאדים וגם הוא במזל צדק בתחילת זריחתה ביום שבת אחר שבתאי והיינו זורחה לכם יראי שמי בקבלת שבת בין ביום בין בלילה שתהיה השמש במזל צדק מרפה בכנפיה.

לתרומות לעלון אפשר גם ב"נדרים פלוס" ו"קהילות" קופת "אוסף גליונות" קופת "עלון תוספת שבת" או בטלפון 037630543 שלוחה 2040.

לפרטים והנצחות או להצטרפות או לשליחת דרשות וכד' ניתן לפנות למייל a0732951324gail.coa לשמיעת שיחות חיזוק בנושא שבת בטל: 073-2951324

דרישה וחקירה

קובץ תורני
לכל המשפחה
גליון קלז
פרשת וארא
סבת תשפ"ב

להערות והצטרפות לרשימת התפוצה, יש לפנות לעורך: יהושע לינטופ בכתובת: lintop200@gmail.com

תשובות מרן שר התורה

נערך עם מראי מקומות והוספות ע"י הרה"ג רבי מתתיהו גבאי שליט"א, מח"ס בית מתתיהו ומועדי הגר"ח באדיבות מכון 'גם אני אודך', בראשות הרה"ג רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א

בענין 'עשרה ראשונים'

קטן בעצרה ראשונים

שאלה: קטן שלא הגיע לחינוך שהגיע עשירי לבית הכנסת, אם הבא אחריו הפסיד שכן י' ראשונים.

תשובה: לא.

ובספר תשובות הגר"ח ח"ב עמ' תקס"ו השיב מרן, אולי דווקא בר חיובא, ובספר חכו ממתקים עמוד של"ח בשם בעל המנחת שלמה שקטן שאין מצטרף למנין ל"ש בי ראשונים ע"ש, ומש"כ בשו"ת משנת יוסף ח"ט ס' כ"ו ובספר ומשחרי ימצאוני ח"א עמ' שע"ג מש"כ בזה.

עולה בעצרה ראשונים

שאלה: שוטה הבא לבית הכנסת עשירי, אם הבא אחריו הפסיד מעלת י' ראשונים.

תשובה: לא.

ובשו"ת משנת יוסף ח"ב סו"ס ק"א, הביא מהגריש"א זצ"ל, ששוטה ההולך לחנות ויודע מה לקנות מצטרף למנין, וא"כ עפ"י אולי יש לו שכר י' ראשונים, ואולם בס' תפילה כהלכתה פ"ח ס' מ"ד כתב בפשיטות ששוטה אין מצטרף

למנין ע"ש. ואולי תליא בגדר שוטה שיש חמש דרגות בשוטה, כמש"כ הרמב"ם פ"ט מעדות ה"ט ע"ש. וא"כ ה"ז נפק"מ לצירופו למנין, ועמש"כ בזה בשו"ת משיב נבוכים ח"ד ס"ג, וע"ע בספר שאלת רב ח"א עמ' קפ"ט שהשיב מרן על ישן שמסתבר שמהני לי ראשונים ועמש"כ בזה בספר גם אני אודך תשובות בעל האבני ישפה זצ"ל סימן כ"ז ענף ו', ובספר ומשחרי ימצאוני ח"א עמ' קס"ט, ובספר גם אני אודך תשובות הגר"מ חליוה, חלק י"א סימן ה'. וע"ע בשו"ת ברכת ראובן שלמה ח"ט סימן כ"ב.

עצרה ראשונים או מצוץ פטלית

שאלה: מה עדיף לבוא לביהכ"ס בעצרה ראשונים, או מעוץ פטלית ותפילין

תשובה: מעוץ פטלית.

ועי' עוד מה שהשיב מרן בזה בס' אשיחה ח"ב עמ' רס"ו ובס' דעת נוטה ח"א תשו' מ"ו נ' ובס' תשו' הגר"ח ח"ב עמ' תקס"ז, ומש"כ בזה בארצות החיים ס' כ"ה ס"ק י"ח ובבן איש חי שנר' פר' וירא ובס' כף החיים [פאלגין] ס"י אות כ"ה, ומש"כ בשו"ת ישכיל עבדי ח"ה ס"ד ובשו"ת קציני ארץ ס"ג, ומש"כ מוח"ז זצ"ל בשו"ת דברי שלום ח"ה הערות והנהגות ס"ו, ובשו"ת גם אני אודך תשובות הגר"ח שגל שליט"א ח"א סימן י"ב, ובשו"ת וישב הים ח"ג ס"ד, ובשו"ת מנחת אשר ח"ג ס"ג, ובשו"ת שערי יושר ח"ג ס' כ"ו, ובשו"ת ברכת ראובן שלמה ח"א ס' כ"ב, ובשו"ת בירווי חיים ח"ב ס"ה, ובספר ומשחרי ימצאוני ח"א עמ' רל"א, ובשו"ת אבני דרך ח"ג ס' ל"ב, ובשו"ת חקל יצחק ס"ה.

פטלית מנין ואינו מתפלל כ"י ראשונים

שאלה: המשלים מנין ואינו מתפלל אם יש לו מעלת י' ראשונים.

תשובה: לכאן לא.

ועמש"כ בזה בשו"ת משנת יוסף ח"ג ס' י"ט ומש"כ בשו"ת בית אבי ח"ג ס' כ"ד ח"ד ס"ב, ובשו"ת אור יצחק ח"ב ס' נ"ד ובשו"ת וישב הים ח"ד ס"ד אות ה' ובס' ומשחרי

ימצאוני ח"א עמ' קס"ד. ועיין מה שכתבתי בספר גם אני אודך מתשובתי, חלק ג' סימן ב' אות ב', אם המשלים מנין פוטר מחנון ע"ש.
אי"ת בעצרה ראשונים
שאלה: אילם שמתפלל בהרהור, או ששומע מאחר, אם מצטרף לי ראשונים.

תשובה: יתכן שמצטרף כיון שחייב במצוות.

ועמש"כ בזה בשו"ת ברכת ראובן שלמה חלק ט' סימן כ"ב בתשובה להגאון מח"ס גם אני אודך.

נייט כאחד בעצרה ראשונים

שאלה: מהו שכנסנו שניים בבית אחת עשירי למי יהא שכר כולם.

תשובה: לשניהם.

ועמש"כ בזה בשו"ת משנת יוסף ח"ט סימן כ"ז, ובספר גם אני אודך תשובות בעל האבני ישפה סימן כ"ה ענף ד', ובספר ומשחרי ימצאוני ח"א עמוד קמ"ג, ועיין עוד בספר חשוקי חמד בכורות י"ח ע"א.

נכנס ויצא בעצרה

ראשונים

שאלה: מי שנכנס עשירי, ואח"כ יצא ונכנס שוב אם הפסיד מעלת עשרה ראשונים.

תשובה: לא הפסיד.

וכן השיב מרן שלא הפסיד בס' שאלת רב ח"א עמ' קצ"ב ובס' הליכות חיים ח"ב עמוד כ' ע"ש, ומש"כ בשו"ת משנת יוסף ח"א ס"ח ובס' חכו ממתקים עמ' של"ה ובס' וישמע משה ח"ג ס' י"ד, ובשו"ת וישב הים ח"ג ס"ד, ובס' ומשחרי ימצאוני ח"א עמ' קע"ח ובשו"ת ברכת ראובן שלמה ח"י סימן מ"ט, וע"ע בשו"ת שרגא המאיר ח"ג ס' קל"א.

ברוב עם או י' ראשונים

שאלה: מה עדיף לבוא לי ראשונים, או ברוב עם הדרת מלך.

תשובה: ברוב עם.

וכן הביא ממרן בספר אשיחה ח"ב עמ' רס"ו, ועיין בספר שאלת רב ח"א עמ' קפ"ט, ובס' דעת נוטה ח"א עמ' ר"ע, וכ"פ בשו"ת ודרשת וחקרת ח"ה ס' ט"ז, אולם בשו"ת דברי בניהו ח"א ס"ט שעדיף ברוב עם, ועמש"כ בשו"ת אבני דרך ח"ה ס' ס"ח ובס' ומשחרי ימצאוני ח"א עמ' שצ"ד. וע"ע בספר גם אני אודך תשובות הגר"ח דדון שליט"א (או"ח סימן צ"ו).

אשה בעזרת נשים או ראשונים, כשהגיעה להתפלל

שאלה: אשה בעזרת נשים אם יש לה שכר י' ראשונים, כשהגיעה להתפלל.

תשובה: אולי.

וכן השיב מרן בס' תשו' הגר"ח ח"ב עמ' תקס"ז, ובשו"ת משנה הלכות חט"ו ס' כ"ו דל"ש באשה י' ראשונים כיון שאין מצטרפת למנין, ועי' בשו"ת משנת יוסף ח"ט ס' כ"ו ובס' ומשחרי ימצאוני ח"א עמ' שע"ג. ועיין מה שהארכתי בספר גם אני אודך מתשובתי, חלק ג' סימן ב', אם כלה בעזרת נשים פוטר מתחנון.

מתיקות שבת הארץ

פנינים וסיפורים בעניני השמיטה, מתוך הספר 'ומתוק האור' - שמיטה

מאוצרותיו של הרה"ג רבי שלמה לוינשטיין שליט"א

פעם כאשר נשאל אם אפשר להקל בהאכלת ספיחים לתינוק, השיב: "הדבר תלוי

במצב בריאותו של אותו תינוק. אם הוא מוגדר בסכנה כזו שמותר להאכילו בשר "דבר אחר,"

הרי שגם מותר להאכילו ספיחים..." □ מדוע הרבי מסאטמר חשש לספיחין בחלב?

של אותו תינוק. אם הוא מוגדר בסכנה כזו שמתר להאכילו בשר "דבר אחר", הרי שגם מתר להאכילו ספיחים..."

במקרה אחר, נחפז החזון איש ונסע לבית החולים, לאחר שספרו לו על בחור ירא שמים חולה אנוש, המטל על ערש דני ונמנע מלאכל עקב חשש "ספיחים", והורה לו בפורש להקל כדון חולה מסכן.

חֶלֶב סְפִיחִים?!

בשנת תשי"ב הגיע האדמו"ר מסאטמר לבקור בארץ. אותה שנה שנת שמטה הייתה, והיות והרבי חשש לאכל מתוצרת הארץ משום שחקלאים רבים לא שמרו שמטה כראוי, הוא בקש מהגבאים להביא עמהם הכל מאמריקה כדי שלא יצטרף לאכל שום דבר מארץ ישראל.

ואכן, כך עשו. אפלו חלב עמיד לשתיה הביאו עמהם. הרבי חשש שהפרות מהם נחלב החלב אכלו ספיחי שביעית, ולא רצה לשתות חלב זה.

כשנודע הדבר בירושלים שהרבי אינו שותה חלב טרי מחשש של ספיחין, עורר הדבר תמיהה רבתית אצל הלומדים שלא ידעו את טעם איסורו.

רבי יוד פונקל ז"ל נכנס אל האדמו"ר ושאל אותו מהו המקור לחשש זה, מאחר וכל תלמידי החכמים לא מצאוהו.

השיב לו האדמו"ר: "אין הכי נמי, מצד ההלכה אין בכך בעיה, אבל חושש אני לדברי רבי אריה לייב מפלאצק - המהרא"ל צינץ בספר "קמץ המנחה" שכותב שבזמן בית המקדש הראשון היה לבני ישראל יצר חזק של עבודה זרה משום שהם לא שמרו שמטה, וכיון שהם אכלו פרות שביעית זה הבעיר בתוכם את היצר של עבודה זרה, וגם הבהמות אכלו ספיחים. ויודע שהאדם משפיע מהמאכלים שהוא אוכל, כי אכילתו נהפכת לדם בקרבו ומשפיעה עליו. ועל ידי שאכלו נתדרדרו עד לחטא זה, לפיכך חושש אני לשתות חלב מבהמה שאכלה ספיחים."

אַיִדָה קָצַץ מוֹלַף הַפְתוּי

בקצץ "קול התורה" מספר על גבורה של חקלאי צעיר, שצמחו בשדהו ספיחים:

חקלאי צעיר גילה שצמחו בשדהו ספיחי שביעית האסורים באכילה. מפני קדושת השביעית שעל הגדולים הוא נמנע מלעוקרן בכדי לא להפסידם בידיים.

יום אחד הגיע ערבי אל הצעיר ובפיו הצעה מפתה: "אשלם לך שמונים אלף לירות ונבלד שתתן לי רשות לקצר ולקחת את הספיחים. אתה לא עושה כלום, רק אני עושה" - נסה הישמעאלי ללחץ עליו. הצעיר סרב להצעה שתגרום לו להנות מהספיחין.

בני משפחתו הפצירו בו שלא יותר על סכום כזה, ובפרט שהיתה השעה דחוקה לו בעל פונקטו. בכדי להביא טרף לביתו היה אותו "גבור כח" נוסע בכל יום ראשון לחיפה - מרחק 200 ק"מ ממקום מגוריו! שם מצא עבודה בשטיפת פלים במקעדה במשך כל ימות השבוע, ורק לקראת שבת היה שב לביתו.

למרות כל זאת עמד הצעיר בגבורה בניסיון וסרב למכר את הספיחים. למרות הקשיים הרבים שאפפוהו, הצהיר אותו חקלאי שאלו היתה השמטה ממשיכה שנה נוספת הוא היה שמח לשומרה!

אֶרֶן הַחֲזוֹן אִישׁ אֶכְרִיעַ פְּאָנִינִי סְפִיחִים

בשנים הראשונות שלאחר קום המדינה, מצב השמטה בארץ לא היה מזוהר, בלשון המעטה. אנשי משרד החקלאות עודדו את החקלאים לזרע בשנת השמטה, ואף הלכו אימים על אותם משקים שחפצו לקיים את מצות התורה ככתבה וכלשונה.

בש"ת "משנת יוסף" (ח"ב סי' ל"ז) מספר על ביקורו של מרן ה"חזון איש" במשק נתיבה, שלימים שנה שמו ל"יד בנימין".

מרן החזון איש עודד רבות את החקלאים על שמירת השמטה כהלכתה. משק "נתיבה" היה אחד המקומות שסרו למרותו של מרן החזון איש וקבלו על עצמם לשמר את מצות השמטה בכל ההידורים והחומרות. הרב משה פלס, רב המושב, היה מעלה בתדירות לפני החזון איש את כל הספוקות שהתעוררו במושב ושומע הלכה ברורה מפיו. במיוחד רבו השאלות בדיני שמטה שהעביר להקרעתו.

ונהנה ארע בפרוס שמיטת תשי"ב, כאשר מצבה הכלכלי של "נתיבה" היה קשה. למרות ההשתדלויות הרבות שעשו החקלאים בכדי להשלים את הזריעה בשדות מעבוד מועד לפני ראש השנה, כפי הנחיותיו של החזון איש, בכל זאת לא הספיקו לזרוע גדול מסים המיעד לבהמות מעבוד מועד, וכך נוצר מצב שהוא נזרע זמן קצר לפני התקדש שנת השמטה.

גדול זה שנוגע באדמת גרירי קבל השקנייה מיזית, וכבר למחרת ראש השנה נראה נבטיו באדמה. אבל אז התעורר ספק אצל החברים, האם נבטו הצמחים בששית, לפני ראש השנה, ואז הם מתרים. או שמא הנביטה החלה בראש השנה, ואז הגדולים אסורים כדון ספיחי שביעית.

גזר הקבוצ רבי שלמה רייכנברג יצא לבני ברק ושטח בקדש פנימה את הבעיה. באין זלזולת לשפט ממרחק אימתי נבטו הזרעים, הציע הגזר להסיע את החזון איש אל אדמות המושב, ומרן נעתר לו.

באחד הימים שבין פסה לעשור יצא החזון איש למושב "נתיבה", שם התקבל על ידי האפרים חברי המשק בהתלהבות רבה. הוא יצא אל השדות שנוצרו, בלויית המרא דאתרא הרב פלס, שבאצבעותיו חטט באדמת הפלחה כדי להוציא מבין רגביה את הזרעונים, והושיטם לידי החזון איש.

נטל החזון איש את הזרעים, ובחן אותם היטב. לאחר מכן בקש החזון איש שיוציאו עוד גרעינים ממקום אחר בשדה, והוא בחן גם אותם. לאחר שבדק בכמה מקומות, הכריע החזון איש בטביעות עינו כי אכן הזרעים שברב השדה נבטו עוד לפני ראש השנה ולדעת פוסקים מסוימים מספיק מקצת נביטה, כך שלא חל עליהם איסור ספיחין.

ביקורו של החזון איש ב"נתיבה" עשה רושם עז על גבורי הפח שהתעודדו מאוד מהיחס הלבבי שגלה מרן בשעת הבקור כלפי כל אחד מהם. ההרגשה הכללית נוחה אז במושב, שהוא בא אליהם לא רק בכדי להורות הלכה, אלא גם בכדי להביע רחשי הזדהות וקרבה עם מקדשי שביעית.

***

מרן החזון איש לא הקל כלל בהיתר אכילת ספיחים. פעם כאשר נשאל אם אפשר להקל בהאכלת ספיחים לתינוק, השיב: "הדבר תלוי במצב בריאותו

מים זכים

דורשי רשומות אסרו 'אין סים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פב.)

פרשת וארא

הם יצטרכו לשלם להישראל את כל שוויון של הבהמות המתות, - וכיון שלהישראל לא יהי' הפסד כלל במיתתן, האם נימא שמחמת כן אכן כל בהמותיו מתו במכת דבר??

והרי בפשטות ודאי י"ל שבהמותיו לא מתו כלל במכת דבר, משום שאע"פ שיש לו ביטוח עליהן ע"י חברת ביטוח מצרית, אך עכ"פ הרי למעשה הבהמות שייכות להישראל, ומכת דבר פגעה רק ברכוש של המצרים ולא ברכוש ישראל, ולכן לא אכפת לן במה שיתברר לבסוף, שרק המצרים יפסידו במיתת הבהמות ולא הישראל, דמ"מ לכאוי י"ל דמכת דבר לא פגעה ברכוש ישראל כלל.

וא"כ לכאוי צ"ע בדברי המהרי"ל דיסקין הנ"ל, מדוע הבהמה העשירית של הישראל מתה במכת דבר וכנ"ל, והרי למעשה כעת היא עדיין שייכת להישראל, ורכוש ישראל לא נפגע כלל במכת דבר וכנ"ל.

- ב -

והנה לכאוי הי' מקום ליישב ולומר בזה, דנידון המהרי"ל דיסקין גבי הבהמה העשירית הנ"ל, שאני מהנידון בישראל שהעדר שלו הי' מבוטח ע"י חברת ביטוח מצרית הנ"ל, - משום דבנידון הבהמה העשירית הנ"ל, אותה הבהמה שמתה במכת דבר, הרי הייתה עתידה בין כך לצאת מרשות הישראל למחר, ולכן זה לא נחשב שנהי' לרכוש הישראל שום נזק במה שהיא מתה במכת דבר, - ואשר על כן הבהמה העשירית באמת מתה במכת דבר.

ומשא"כ בנידון הישראל שהי' לו ביטוח מצרי הנ"ל, הרי שם הבהמות בעצם לא היו עתידות לצאת מרשותו כלל, ולכן אילו הבהמות היו מתות במכת דבר, הי' זה נחשב שמכת דבר הזיקה את רכוש הישראל, (ואע"פ שלבסוף יתברר שלמעשה הישראל לא הפסיד מזה כלל, כיון שיקבל את כל השווי מחברת הביטוח, - אך מ"מ זה עדיין נחשב שאכן רכוש הישראל ניזוק במכת דבר, ורק מ"מ חברת הביטוח תפצה אותו אח"כ על מה שניזוק), וכיון שמכת דבר לא הזיקה לרכוש ישראל כלל, לכן בכה"ג באמת בהמותיו לא מתו כלל במכת דבר.

- ג -

אכן באמת יש לדחות את מה שכתבנו לתרץ בזה, שכיון שאותה הבהמה העשירית שמתה במכת דבר, הייתה עתידה בין כך לצאת מרשות הישראל למחר, לכן זה לא נחשב שנהי' לרכוש הישראל שום נזק במה שהיא מתה במכת דבר, ולכן הבהמה העשירית באמת מתה במכת דבר וכנ"ל.

משום שהנה יל"ע מה הי' הדין, בגוונא שמישהו הי' מזיק לו את הבהמה העשירית, רגע לפני ששלוחי פרעה היו גובים אותה למס הארנונה, האם הוא הי' צריך לשלם לו עלי' כדון מזיק, - או"ד שהוא יכל לטעון לו שהוא פטור מתשלום, כיון שהוא לא גרם לו שום נזק, משום שבין כך בעוד רגע שלוחי פרעה היו מוציאים את הבהמה העשירית מרשותו.

ואכן מצינו באחרונים שדנו בכע"ז, דהנה בשו"ת 'מקור חיים' (סי' לג) הובאה שאלה, במעשה שהי' בכפר אחד, שדר שם איש אחד שהי' מחזיק בסתר י"ש למכור בלא רשיון נגד חוקי

ויעש ה' את הדבר הזה ממחרת וימת כל מקנה מצרים וממקנה בני ישראל לא מת אחד: וישלח פרעה ונהנה לא מת ממקנה ישראל עד אחד ויכבד לב פרעה ולא שלח את העם: (ט, יז-י).

הנה יש לפלפל טובא בזה בשאלה נפלאה, - דהנה יעוי' בחי' מהרי"ל דיסקין עה"ת שדיקדק בלשון המקרא: ונהנה לא מת ממקנה ישראל עד אחד, כלומר שעד אחד לא מת, ולא עד בכלל, והיינו שאחד כן מת, (וכפי שדרשו חז"ל בלשון המקרא, כאשר המצרים טבעו בים סוף (יד, כח): לא נשאר בהם עד אחד, ודרשו שאחד כן נשאר והוא פרעה).

ומיהו האחד שכן מת? - ביאר בזה המהרי"ל דיסקין זצ"ל, שפרעה הי' רגיל לקחת למס הארנונה מעשר מהבהמות, והיינו שכל מי שהיו לו עשר בהמות הי' צריך לתת אחת לפרעה, ואם היו לו עשרים הי' צריך לתת שתיים לפרעה וכן הלאה.

ואשר על כן, לישראל שבזמן מכת דבר היו לו עשר בהמות בדיוק (או עשרים בדיוק וכן הלאה), אזי מתה לו במכת דבר בהמה אחת, כיון שההפסד במיתתה הי' רק לפרעה, שהרי למחר כשיבואו שלוחי פרעה לגבות את מס הארנונה מהישראל, לא יגבו ממנו כלום, כיון שמי שיש לו רק תשע בהמות אי"צ לתת כלל מס ארנונה מבהמותיו לפרעה.

ונמצא שההפסד במיתת הבהמה העשירית הוא רק לפרעה, אך הישראל לא הפסיד כלום במיתת הבהמה ההיא, כיון שבין כך למחר פרעה הי' לוקח לו את הבהמה העשירית למס הארנונה, - והוא האחד שכן מת, כלומר אותו האחד (העשירי) שבין כך הי' צריך להיגבות למס הארנונה של פרעה למחר, הוא כן מת ממקנה ישראל.

[וגם לישראל שבמכת דבר היו לו עשרים בהמות בדיוק (או שלושים וכן הלאה), מ"מ מתה לו רק בהמה אחת, כיון שאילו היו מתות לו שתי בהמות, הרי ההפסד במיתת השנייה הי' להישראל ולא לפרעה ודו"ק, ועי"ש בכל מש"כ בזה ואכמ"ל].

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה לכאוי צ"ע טובא בזה, דהרי כל זמן שפרעה עדיין לא גבה את מס הארנונה מבהמות, הרי למעשה כל הבהמות היו שייכות עדיין להישראל, וכיון שמכת דבר פגעה רק ברכוש של המצרים ולא פגעה כלל ברכוש ישראל, אי"כ לכאוי הי' לנו לומר, שמכת דבר לא הייתה צריכה לפגוע כלל במקנה ישראל, וגם לא הייתה פוגעת בבהמה העשירית, כיון שלמעשה כעת גם הבהמה העשירית עדיין שייכת להישראל.

וא"כ מה אכפת לן בזה שלבסוף יתברר שההפסד במיתתה הי' רק לפרעה, והישראל לא יפסיד במיתתה כלל, והרי למעשה בפועל הבהמה עדיין שייכת כעת להישראל, ולכאוי י"ל דמכת דבר לא פגעה ברכוש ישראל כלל.

והגע עצמך, בישראל שכל העדר שלו היה מבוטח בחברת ביטוח מצרית, האם נימא שבמכת דבר כל הבהמות שלו מתו, כיון שבמיתתן הי' הפסד רק לחברת הביטוח המצרית, שהרי

הממשלה, ולפעמים היו באים ממוני המלך לחפש, ואם ימצאו יי"ש שמוכר, אזי יקחו את היי"ש ועוד ישלם כסף עונש כחוק.

ופעם אחת בא איש אחד אצל המוזג הנ"ל, והי' שם אצל המוזג בקבוק אחד של יי"ש מלא, ושבר את הבקבוק ושפך את היי"ש, והנה בעודם מביטים על הנזק באו פתאום ממוני המלך, וחיפשו ולא מצאו יי"ש, ולא יכלו לעשות הפרוטוקול לחייבו עונש, וניצל ע"י הנזק מעונש רב.

וכעת השאלה, האם חייב האיש לשלם עבור ששבר הבקבוק ושפך את היי"ש, או"ד שהוא פטור משלם, כיון שאף אם לא הי' מזיק את היי"ש, הרי הי' לוקח הממונה את היי"ש ועוד נוטל עליו כסף עונש לשלם, ורק ע"י ששבר הבקבוק ניצל מזה, וא"כ נמצא שלמעשה יצאה לו טובה מהרעה.

- ד -

והנה בשו"ת 'מקור חיים' שם דן בזה באריכות מכמה צדדים, - ולגבי עצם הנידון מה הדין בגוונא שהזיק חפץ כזה, שבין כך בעוד רגע הניזק הי' מפסיד את החפץ הניזוק מצד אחר, האם חשיב נזק וחייב, או"ד דבכה"ג אין זה נחשב כנזק ופטור, - כתב לדון בזה שו"ת שהמזיק חייב אע"פ שבין כך החפץ הי' ניזוק בעוד רגע מצד אחר, וכפי המבואר בדברי התוס' בב"ק (ו: בד"ה זרק), שכאשר אחד זרק חץ על כלי, ובא אחר וקדם ושברו, אזי השני חייב, ולא אמרינן בזה דמנא תבירא תבר עי"ש, ולפ"י כתב דה"ה נמי הכא, ד"ל שמי שהזיק בפועל חייב גם בכה"ג שבין כך החפץ הי' ניזוק בעוד רגע מצד אחר.

[דן בזה עוד ע"פ מה דאיתא בב"מ לו: שמודי רבא כל היכא דגנבה גנב באגס, ומתה דרכה בי גנב דחייב עי"ש ואכמ"ל, - ואמנם מ"מ במעשה ששבר את הבקבוק של היי"ש הנ"ל, דן שם לומר שבכל זאת הוא פטור משלם, כיון שלבסוף נמצא שם שהשובר עשה בשבירתו טובה גדולה לניזק, שניצל ע"י המעונש לשלם קנס, - וזהו ע"פ המבואר במנחות (סד), שמי שפרש מצודה בשבת להעלות דגים, והעלה תינוק ודגים, לדעת רבה הוא פטור וקיי"ל כרבה, עי"ש באריכות ואכמ"ל.

והנה בעל השו"ת 'מקור חיים' שלח את התשובה שכתב בענין השאלה הנ"ל, להגאון רבי שלמה הכהן זצ"ל מוילנא, - והגרי"ש הכהן כתב ע"ז תשובה (והובאה בשו"ת מקור חיים שם, וכן בשו"ת בנין שלמה, ח"ב חו"מ סי' ה), והשיג בתשובתו מכמה צדדים על תשובת המקור חיים לגבי השאלה בה הוא ששבר את בקבוק היי"ש, ודן שם הגרי"ש הכהן דיש מקום לומר, דאע"פ דלבסוף נמצא שם שהשובר עשה בשבירתו טובה גדולה לניזק, שניצל ע"י המעונש לשלם את הקנס, אך מ"מ יתכן לדון דאין זה פטור אותו מתשלום הנזק שהזיק בשעתו, עי"ש במשי"כ בזה באריכות.

ועי"ש עוד במה שדן הגרי"ש הכהן לומר, דהא דשבירת בקבוק היי"ש מוגדרת כנזק, אע"פ שהתברר שבין כך הי' מפסיד את בקבוק היי"ש בעוד רגע ע"י ממוני המלך, וזהו לא רק לדעת התוס' הנ"ל, שס"ל שכאשר אחד זרק חץ על כלי ובא אחר וקדם ושברו, אזי השני חייב, אלא גם לדעת החולקים על דעת התוס' וס"ל שהשני פטור, מ"מ בנידו"ד גם לדעתם יש לדון דהשובר את בקבוק היי"ש חייב, כיון שמה שאח"כ באו ממוני המלך זו התחדשות שלא הייתה מונחת בשעת ההזיק, ולכן בכה"ג יש מקום לדון דלכו"פ השובר חייב, ועי"ש בכל משי"כ לדון בזה עוד באריכות, ובסוף דבריו כתב דהדעת נוטה יותר לחייב את ההוא ששבר את בקבוק היי"ש בתשלומי הנזק, עי"ש ואכמ"ל.

- ה -

ומעתה לפ"י יש לדחות את מה שכתבנו לתרץ לעיל, דחלוק הנידון של המהרי"ל דיסקין לגבי הבהמה העשירית הנ"ל, מהנידון בישראל שהעדר שלו הי' מבוטח ע"י חברת ביטוח מצרית הנ"ל, - שלגבי הנידון בישראל שהי' לו ביטוח, הבהמות שלו באמת לא מתו במכת דבר, כיון שאילו היו מתות הי' זה נחשב שנהי' נזק לרכוש ישראל וכנ"ל.

אך לגבי הנידון של הבהמה העשירית הנ"ל, הבהמה העשירית כן מתה במכת דבר, כיון שלא הי' זה נחשב שנהי' בזה נזק לרכוש ישראל, משום שבין כך אותה הבהמה העשירית הייתה עתידה לצאת מרשות ישראל למחר וכנ"ל.

דמעתה לפי המבואר לעיל החילוק הנ"ל אינו נכון, כיון שלהנ"ל י"ל שגם לגבי הבהמה העשירית שמתה במכת דבר, זה נחשב שנהי' בזה נזק לרכוש ישראל, - וכמו שבעלמא אילו מישחו הי' מזיק לו את הבהמה העשירית רגע לפני ששלוחי פרעה היו באים לגבות אותה ממנו, לכא"פ הוא הי' חייב לשלם לו את הנזק אע"פ שבין כך היא עתידה עוד מעט לצאת מרשותו, ודומיא דמשי"כ בתוס' הנ"ל, שכאשר אחד זרק חץ על כלי ובא אחר וקדם ושברו, אזי השני חייב וכנ"ל.

וא"כ מעתה נמצא, שכאשר הבהמה העשירית מתה במכת דבר, הי' זה נחשב שנהי' בזה נזק לרכוש ישראל אע"פ שבין כך למחר שלוחי פרעה היו עתידים לגבות אותה ממנו, וא"כ שוב צ"ב

מה החילוק בין הנידון של המהרי"ל דיסקין, לגבי הבהמה העשירית שמתה במכת דבר וכנ"ל, ובין הנידון בישראל שהעדר שלו הי' מבוטח ע"י חברת ביטוח מצרית הנ"ל, שבה נראה לומר בפשטות שבהמותיו לא מתו במכת דבר, אע"פ שגם אילו היו מתות לא הי' מפסיד בזה כלל, כיון שהי' מקבל את שוויין מהביטוח המצרי וכנ"ל.

- ו -

והנראה לתרץ בזה, ד"ל דמדינא דמלכותא דינא הי' לפרעה שיעבוד על מס הארנונה בבהמות של כל תושבי מצרים, - ועפ"י יש לתרץ בב' דרכים, מדוע חלוק הנידון של המהרי"ל דיסקין לגבי הבהמה העשירית הנ"ל, מהנידון בישראל שהעדר שלו הי' מבוטח ע"י חברת ביטוח מצרית הנ"ל.

דבדרך הא' יש לתרץ, דכיון דהי' לפרעה שיעבוד על מס הארנונה, לכן מי שהי' מזיק את הבהמה העשירית רגע לפני ששלוחי פרעה היו באים לגבות אותה, הוא באמת הי' פטור משלם את הנזק, כיון שבכה"ג זה לא גרע מהא דאמר רבה (ב"ק כו:), בזרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל, דפטור השני משום דמנא תבירא תבר עי"ש, וה"ה הכא ד"ל דהבהמה המשועבדת דומה להא דזרק כלי מראש הגג וכו' דמנא תבירא תבר, (ואינה דומה למשי"כ בתוס' הנ"ל גבי זרק חץ על כלי וכו').

ואכן כך השיב לי גאון אחד שליט"א, שלדעתו בכה"ג המזיק באמת פטור מהטעם הנ"ל, (ואע"פ שאין בהמה מסויימת שמשועבדת לפרעה, אלא כל הבהמות משועבדות לזה שפרעה עתיד ליטול אחת מהן), ודו"ק בזה כי אכמ"ל.

ולפ"י מבואר שפיר, שבנידון הבהמה העשירית הנ"ל, הבהמה העשירית שפיר מתה במכת דבר, כיון שלא הי' זה נחשב כלל שנהי' בזה נזק לרכוש ישראל, משום שבין כך הבהמה העשירית הייתה משועבדת לפרעה מדינא דמלכותא דינא, ובין כך הייתה עתידה לצאת מרשות ישראל למחר, ואין זה נחשב כנזק לישראל כלל וכנ"ל.

- ז -

ובדרך הב' יש לתרץ, דגם את"ל דלא כהנ"ל, ותאמר שמי שהי' מזיק את הבהמה העשירית רגע לפני ששלוחי פרעה היו באים לגבות אותה, אכן הי' חייב לשלם את הנזק, משום שאע"פ שהי' לפרעה שיעבוד על מס הארנונה, אך מ"מ אכתי אין זה דומה לזרק כלי מראש הגג וכו', אלא זה עדיין יותר דומה לזרק חץ על כלי וכו' הנ"ל, - מ"מ אכתי יש לתרץ שפיר בדרך אחרת, דחלוק הנידון בבהמה העשירית הנ"ל, מהנידון בישראל שהי' לו ביטוח על הבהמות הנ"ל.

ד"ל דלגבי ישראל שהי' לו ביטוח על הבהמות הנ"ל, לא הייתה שם סיבה כלל שבהמותיו ימותו, כיון שמכת דבר פגעה רק ברכוש המצרים, ובהמותיו לא היו שייכות למצרים כלל.

אך לגבי הבהמה העשירית הנ"ל, הייתה לבהמה סיבה למות, כיון שהיא בעצם הייתה משועבדת לפרעה, ומחמת זה יש להחשיבה בכלל הרכוש של המצרים, - ואמנם אילו הישראל הי' מפסיד במיתתה, אזי באמת היא לא הייתה מתה, (וכפי שמובא בחז"ל, שבהמה שהייתה בשותפות של מצרי וישראל לא מתה).

אך כיון שלמעשה הישראל לא יפסיד כלום במיתתה, לכן היא באמת מתה במכת דבר, (ולפ"י באמת לא אכפת לן בזה שזה נחשב כנזק להישראל, לגבי חיוב תשלומין של מי שהי' מזיק את הבהמה הנ"ל), ודו"ק ונפלא.

להזמנת שיעורים ודרשות: 052-7155442

קו 'מים זכים': 02-633-5850

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 052-271-1515 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

הזכרים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את הגליון במייל, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת. להנצחת שמות לע"נ ולרפ"ש וכדו' (50@), ובכל ענייני הגליון, ניתן לפנות: 052-271-1515 (תא קולי)

הפרשה המחכימה

פירוים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים
ואקטואליים מהפרשה פרשת וארא התשפ"ב גליון 201

ניצול הכוחות

שאלה: האם שייך שאדם פשוט יחשב שקול כאחד מגדולי ישראל?

א. שמות ו, כו: "הוא אהרן ומשה אשר אמר ה' להם...". פירש רש"י "יש מקומות שמקדים אהרן למשה, ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר לך ששקולין כאחד". והגר"מ פיינשטיין (דברות משה, שם) הקשה, הרי משה היה אדון הנביאים ורבן של כל העולם, ועל ידו ניתנה התורה, וכיצד יתכן לומר שאהרן שקול כמשה. אלא ביאר כי אף שמשה היה גדול יותר, ולכן היה מוטל עליו יותר תפקידים, אבל הואיל ואהרן עשה כל ימיו בשלימות את רצון ה' יתברך שהיה אפשר לו לעשות, לכן הוא שקול כמשה, כיון ששניהם עשו מה שנצטוו כפי יכולתם, ושנים הן במעלה. וזהו שמסופר (בבא בתרא י' ופסחים ג.) שרב יוסף בנו של רבי יהושע בן לוי עלה לשמים וסיפר שראה עולם הפוך, עליונים למטה ותחתונים למעלה. והשיבו אביו: עולם ברור ראית. ותמוה, איך אמר שראה עולם הפוך, הרי בודאי שבעולם הזה האדם רואה רק לעינים ושם הוא עולם האמת, ומשמע שגם למעלה היה הדבר נראה כעולם הפוך. אלא שראה שגם בעולם האמת אומרים על אותם שהיו עליונים בעולם הזה שהם עליונים, ועל התחתונים שבעולם הזה שהם תחתונים גם שם, ובכל זאת העליונים היו למטה והתחתונים למעלה, ולכן אמר שהוא עולם הפוך. והשיבו אביו: עולם ברור ראית, משום שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, ותובע מכל אחד רק כפי כוחו, ולכן אלו שכוחם קטן בכשרונותיהם אבל עשו כפי כוחם, קיימו שליחותם בעולם הזה ולכן הם למעלה, והעליונים אף שהם יותר גדולים ועשו יותר מעשים טובים מהתחתונים, אבל לפי כשרונותיהם וכוחם יכלו לעשות יותר תורה ומעשים טובים, אלא שנתרשלו קצת ולכן הם למטה, אך כשעשו שניהם כפי כוחם, אז הם שקולים באותה מדרגה, עכ"ד.

והיינו כמו שנתבאר (להלן דברים ח"ג לד, ה' עבד השם) שעל כל אחד להשתדל בתורה ובמצוות 'כפי כוחו ויכולתו', וכמו שאמרו (תנא דבי אליהו רבה, פרק כה) "כל אחד ואחד מישראל חייב לומר: מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב, שלא קנו האבות העולם הזה והעולם הבא וימות בן דוד, אלא בשביל

מעשיהם הטובים ותלמוד תורה". וגם הרמב"ם (תשובה ה, ב) כתב "כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבינו או רשע כירבעם". וקשה, כיצד שייך שאדם פשוט בימינו יגיע למעשי האבות, אברהם יצחק ויעקב שהיו מרכבה לשכינה, או לדרגת משה רבינו אבי הנביאים. אלא הפשט שבאמת כל אחד ואחד יכול 'להגיע' למדרגת האבות, לא בתוצאות שהגיעו אליהם, אלא בניצול הכוחות כמותם, שעל כל אחד ואחד מוטל להשקיע את כל כוחותיו בעבודת ה' כמו שעשו האבות הקדושים שהשקיעו את כל כוחותם. וכבר הרחבנו במק"א כיצד לכל יהודי יש מיוחדות מסויימת שאינה קיימת בחבירו, ועליו ליישמה ולהשתדל בה כפי כוחו, וכך יזכה להשלים תפקידו כראוי ולבוא לעולם האמת שמח ומאושר.

תשובה: גם אדם פשוט יכול להיחשב בשמים שקול כאחד מגדולי ישראל, משום ששניהם ניצלו את כל הכוחות שהיה להם.

סיום השליחות

שאלה: המקבל שליחות מסויימת, האם מספיק לו לקיים חלק מהשליחות?

ב. שמות ו, כו: "הוא משה ואהרן". פירש רש"י "הם בשליחותם ובצדקתם מתחילה ועד סוף". נראה שמלבד המעלה שנאמר עליהם שהיו 'בצדקתם מתחילה ועד סוף', וכשם שנאמר על יוסף (רש"י א, ה), עוד היתה מעלתם שהיו 'בשליחותם מתחילה ועד סוף', כי יש מסכימים לקבל על עצמם איזו שליחות לטובת הכלל, אך באמצע רואים שאין להם כבר כח וכדומה, או שהמלאכה קשה עליהם, ולכן מפסיקים באמצע משליחותם, באומרים: עשיתי את הרוב ואסתפק בזה. אבל משה ואהרן לא נתייאשו באמצע שליחותם, אלא גמרוה עד תומה, 'מתחילה ועד סוף'. נלמד מכך שהמקבל שליחות מסויימת, לא מספיק שיקיים את רוב השליחות ויאמר: עשיתי את הרוב, ואסתפק בכך, אלא יש לו להשלים שליחותו עד תומה, ואדרבה 'אין המלאכה נקראת אלא על שם גומרה' (ב"ר פה, ג' ורש"י דברים ה, א), ואמרו (סוטה יג: וב"ר ה, ד) 'המתחיל במצוה אומרים לו: גמור (וכפי שנתבאר בויקרא ד, כ' המעלה מחייבת' שהמעלה שישנה לאדם גדול היא בעצמה המחייבת אותו בדברים גבוהים יותר, ולכן התביעה עליו גדולה יותר מאשר התביעה שדורשים מאדם פשוט שלא הגיע למעלות ודרגות אלו). **וכן מסתבר, כיון**

שקבלת על עצמך שליחות, וסמכו עליך בזה, כיצד תוכל לעזובה באמצע, אף שיש תירוצים של קושי ואונס, כיון שקיבלת על עצמך, תעמוד בהם, ותצליח...

מסופר על הג"ר שמשון פינקוס זצ"ל, שפעם לפני שנים נודמן לידו אדם שהציע לו להסיעו לביתו, ביתו של הגר"ש היה סמוך כמה בנינים מקצה אחד של הרחוב, אבל כדי להביאו עד סמוך ממש לביתו היה נצרך להכנס לכביש שהוא חד סטרי אשר הצריך את הנהג להסתובב קצת יותר ממהלכו הרגיל, לכן הגיע לעברו השני של הרחוב והמתין שהגר"ש ירד מן המכונית וילך כמה בנינים לביתו. אולם הגר"ש לא ירד, הוא עשה עצמו כאילו עדיין נמצאים באמצע הנסיעה. הנהג התפלא ורמז לו שהרב יכול לרדת, ואז אמר לו בפשטות: הלא הייתי יכול להסתדר בכוחות עצמי, ללכת ברגל או באוטובוס, אלא שהצעת עצמך לעשות מעשה חסד, ואם כן למה שלא תעשה חסד מושלם להביאני עד ביתי. הוא רצה ללמד את הנהג פרק במשנת החסד ואמר: אם כבר עושים חסד, יש לעשותו מושלם. (ובבראשית כד, א בנדפס מחדש הוספנו עוד שמי שהתגלגלה בידו מצות חסד, ראוי לו לקיים את המצוה בשלימותה ולא להסתפק בחלקה).

תשובה: המקבל שליחות מסויימת, אין לו להסתפק בזה שביצע חלק מן השליחות, אלא יסיים השליחות בשלימות.

מעלת הוצאת הדברים לפועל

שאלה: האם יש מעלה להוצאת דברים כפי שהם, אפילו שעדיין טעונים הם ניסוח ועיבוד?

ג. שמות ז, ב: "אתה תדבר את כל אשר אצרך, ואהרן אוזיק ידבר אל פרעה". פירש רש"י "אתה תדבר – פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי ששמעת מפי, ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו באוני פרעה". מבואר שמשעת הוצאת הדברים של האומר עד לביצוע, ישנם שני חלקים, האחד הוצאת הדברים מהכח אל הפועל, כמו שכאן הוצרך משה להוריד את הדברים הקיימים בשמים אל יושבי הארץ, כדי שלפחות יהיה להם איזה קיום. והשני, לאחר שהדברים כבר קיימים, לנסח ולעבד את הדברים לפי צורך השומעים, כפי שהוטל על אהרן להטעים את הדברים לאוני פרעה, ורק על ידי זה "ושלח את בני ישראל מארצו" – שהדברים יתקבלו אצלו כראוי ועל פיהם ישלח את בני ישראל ממצרים. והוא דוגמת הצורך בכל דבר של 'חומר' ו'צורה', כי מלבד שיש 'חומר' שצריך להיות קיים ובלעדיו לא שייך לעשות כלום, עדיין יש עבודה של נתינת ה'צורה' לצור אותה כפי הצורך. (וכמו שכתבו הרמב"ן והראשונים בריש חומש בראשית, שביום הראשון ברא ה' את החומר יש מאין, ובשאר ימי המעשה רק ברא ועשה צורות של יש מיש מהחומר הקיים כבר).

וכשם שיש מעלה בעצם מאמר משה רבינו במה שמעביר הדברים מדברים שהיו אצל הקב"ה לדיבור הנאמר בעולם הזה – עולם המעשה, כך יש מעלה בדרגה הנוספת, להעביר דברים שנאמרו בפה ולכתוב את עיקרם על הדף כדי שיהיה להם קיום. כגון בהעתקת דברים של איזה חכם, בתחילה מעבירים מדברים שבעל פה לדברים שכתב, ובכך עושה להם קיום שלא יהיו רק

דברים שבדיבור שאין בהם תפיסה, אלא מעבירים אל הכתב שיהיה להם קיום ממשי. וגם לזה מעלה רבה שלפחות הדברים ברי תפיסה ואינם יכולים להיאבד כמו אם היו נשארים בדיבור בלבד, אך עדיין יש עבודה נוספת לעבד ולנסח הדברים לפי צורך הקוראים, נמצא שני החלקים חשובים להוצאת הדברים כראוי.

תשובה: גם לדברים שאינם מעובדים יש מעלה במה שלפחות הם נאמרו והוצאו מן הכוח אל הפועל, רק שלא שלמת הדברים יש לנסחם ולעבדם כפי צורך השומעים והקוראים.

התחדשות גם בזקנה

שאלה: עד כמה צריך האדם גם בזקנותו להתחדש בעבודת הבורא?

ד. שמות ז, ז: "ומישה בן שמונים שנה, ואהרן בן שלש ושמנים שנה בדברם אל פרעה". כתב הספורנו שבא הכתוב להודיענו ש"עם כל זקנתם השכימו והזדרזו לרצון קונם. כי אמנם מי שהגיע לשמונים גם בימים ההם כבר עבר ימי השיבה והגיע לגבורות, כמו שהעיד (דוד המלך) בתפילתו באמרו 'ימי שנותינו בהם שבעים שנה' וגו' (תהלים צ, ט). וכבר העיר בזה גם האבן עזרא שכתב "הזכיר שנותיהם, ולא מצאנו בכל המקרא נביאים שהזכירם הכתוב שהתנבאו בזקנותם רק אלה, כי מעלתם גדולה מכל הנביאים ולהם לבדם היה מדבר השם בעמוד ענן". ואולי הטעם משום שאין הנבואה שורה אלא על החכם, הגבור וכו', וכיון שהם זקנים, אף שמתרבה כוחם הרוחני אך גופם הגשמי נחלש ולכן אינם ראויים כבר לנביאות.

אלא שכל זה הוא רק לענין נבואה שאצל שאר הנביאים לא מצינו שיתנבאו בזקנותם, אבל לגבי שאר דברים למדנו על כל פנים מזה כדברי הספורנו, שעם כל זקנותו של האדם יש לו להתעצם ולעלות במעלות הרוחניות. וכבר ידוע שלא כל 'זקנה' היא בגיל גופני מבוגר, אלא גם בריבוי החטאים הרוחניים, כבקשת דוד (תהלים עא, ט) "אל תשליכני לעת זקנה, ככלות כוחי אל תעזבני", ופירש רש"י 'אם זקנתי בחטאים, כלומר שחטאתי הרבה', והיינו משום שנעשה חלילה רגיל בחטאים, או שנעשה כזקן וחלוש ברוחניותו מחמת החטאים. ומזה ילמד האדם שגם אם חלילה הוא זקן בחטאיו, אל לו להתייאש, אלא יתגבר על חטאיו, וישנס מתניו בהתחדשות לעבודת ה'.

וכן מצינו אצל יעקב אבינו שנאמר (בראשית מט, ב) "ויתחזק ישראל וישב על המיטה", ופירש בעל הטורים "מלמד שהצדיקים אפילו כשהן חלשים מתחזקים". (וכן כתוב (שם מד, לד) "כי איך אעלה אל אבי והנער איננו אתי", ופירשנוהו בדרך דרש, שצריך האדם להתאונן על עצמו, כיצד יוכל האדם לבא אל ה' ברבות הימים, בעודו בזקנה, והנערות איננה איתו, הוא כבר לא פועל בכל כוחו וחיותו, אלא מתהלך בכבדות ובעצלות, לכן בכל עת צריך האדם להתגבר בעצמו ולהתנהג בחידוש כנשר נעוריו. וכן נקראו ישראל (הושע יא, א) "נער

ישראל ואוהבהו", בחינת נער וצעיר, מלא כח וחשק לעבודת השם. **וכן שמעתי על הרב אלעזר בריזל** (מהסידות קרלין, מח"ס מקור בהלכה) זצ"ל שנפטר בזמן האחרון קרוב לגיל מאה שנה, ובכל עת היה רגיל לומר: פון יעצט (כלומר: מעכשיו)¹. לא משנה אם עד עכשיו לא היה טוב, אבל מעכשיו אפשר להתחזק ולהתחיל מתחילה, גם אדם בן תשעים יכול לקבל עצמו: מעכשיו. לעולם אינו מאוחר, מה שאפשר לחטוף – חוטפים². (ובבראשית מד, לד 'חידוש הכוחות בכל גיל' הוספנו בזה).

כך גם מצינו בגדולי ישראל שקיבלו על עצמם חזוקים גם בגיל מופלג, ו'כל זמן שהנר דולק אפשר לתקן'³ (כמובא בבראשית כח, יז 'יצול זמן הרצון')⁴. ומזה נלמד, כל שכן, מי שלא הגיע לגיל זקנה ושיבה, אל לו לשקוע בחבלי העצלות, אלא יחדש כנשר נעוריו, ו'החלש יאמר גיבור אני' (יואל ד, ט).

תשובה: אף אדם מבוגר, או המופלג בריבוי החטאים, לא יתייאש מעצמו, אלא יתגבר בעבודת ה' ויחדש כנשר נעוריו.

הוכחת טעות

שאלה: מהי הדרך להוכיח לאדם את טעותו?

ה. שמות ז, טו: **"לך אל פרעה בבוקר הנה יוצא המימה ונצבת לקראתו..."**. פירש רש"י (ומקורו בשמו"ר ט, ח ותנחומא וארא, יד) **"הנה יוצא המימה – לנקביו, שהיה עושה עצמו אלוה, ואומר שאינו צריך לנקביו, ומשכים ויוצא לנילוס ועושה שם צרכיו"**. אם היה משה הולך לבית פרעה, היה פרעה עדיין מתגאה ומדמיין בעצמו שהוא אלהים, אבל אולי חלק מהטעם

¹ **כיוצא בזה** כתב במאור ושמש (פרשת בראשית) ששם אה"ה עם כל המילויים הוא בגימטריא 'חותם'. וכוונת בריאת האדם היתה שיעבוד את ה' יתברך וישתוקק בלבו אליו, ובכל יום ויום יקבל על עצמו לאמר: 'מעתי אהיה עובד ה' באמת' (דוגמת: 'פון יעצט' האמור). ומאז בעת הבריאה ניתן בו כח ההוא, שאם ישתוקק אליו יתברך שמו באמת, ויתחרט על מה שפגם, ויקבל על עצמו לאמר: 'מעתי אהיה עובד ה' באמת', יוכל להמשיך עליו אור קדושת עולם המחשבה, שהוא שם אה"ה עם כל המילויים. וזה החותם של הושענא רבה, שעל ידי שישראל עושים תשובה, וכל אחד מתחרט על מה שפגם, וצועק בלב נשבר ובתשובה עצומה, וגומר בלבו: 'מעתי אהיה עובד יתברך שמו באמת', בזה אנו ממשיכין השם אה"ה עם כל המילויים, שהוא בגימטריא 'חותם', והוא מקיפנו וסוכך עלינו, עכ"ד.

² **כתב רבינו יונה** (בריש ספורי יסוד התשובה) **"שלח לנו הקב"ה ביד עבדיו הנביאים, וביד יחזקאל הנביא (יחזקאל יח, ל-לא) 'אום ה' אלקים שובו והשיבו מכל פשעכם ולא יהיו לכם למכשול, השליכו מעליכם כל פשעכם אשר פשעתם בם, ועשו לכם לב חדש ורוח חדשה ולמה תמותו, אדם אשר פשע וחטא ובא לחסות תחת כנפי השכינה ולהכנס בדרכי התשובה אשכילך ואורך בדרך זו תלך: ביום ההוא ישליך כל פשעיו אשר עשה, ויעשה עצמו כאילו בו ביום נולד ואין בידו ולא זכות ולא חובה, וזה היום תחילת מעשיו, היום יפלו אורחותיו שלא יטו מעגלותיו מדרך הטוב, ודרך זו תביאנו לשוב בתשובה שלמה, כי הוא יעשה עצמו כמשליך מעליו כובד העונות ועוצם החטאים אשר עשה"**. ומבואר שגם אדם שהירבה לחטוא כל ימיו, אם רוצה לחזור בתשובה ולא הספיק לעשות את כל חלקי התשובה הנצרכים, יכול בינתיים לעשות עצמו כאילו נולד מחדש.

³ **רבי ישראל מסלנט**, וכעין זה בווהר (פנחס רכ) ובילקוט שמעוני (קהלת ט, תתקפ"ט) כמו שהבאנו במקום אחר (בראשית כח, יז 'יצול זמן הרצון', וברבים ח"א א, א 'יצול החיים').

⁴ **ולא זו בלבד**, אלא שעצם החיזוקים והקבלות נותנים להם כח ויכולות מחודשות, ככתוב (ישעיה נ, ל) **"וקווי ה' יחליפו כח"**, וכידוע על כמה מהגדולים שלאחר שגמרו בכתיבת איזה ספר, קיבלו על עצמם בכתיבת ספר נוסף, וברוך ה' האריכו ימים עד שגמרו אותו. גם מסופר על זקן שלמד תורה בכל כוחו, והחליט שכבר אין לו כל כך ולא ילמד כך, ומיד איבד את כח ראייתו, הרופא שבדקו אמר לו שהפלא כיצד ראה בעשר שנים האחרונות, ואמר אותו זקן להגרא"ו מלצר זצ"ל שכאשר למד בכל כוחו קיבל במתנה את חוש הראיה, אך תיכף כשהחליט שלא יתאמץ איבד זאת.

שה' אמר למשה ללכת דוקא בבוקר בשעה שפרעה הולך לעשות צרכיו, הוא כדי להראות לפרעה בחוש שאינו שווה כלום ואל לו להתגאות. **ומזה יש ללמוד**, שאם אתה רוצה להוכיח לאדם את טעותו, אל תבא אליו במקום שתהיה לו אפשרות לכפור, אלא תפגש עמו בשעת מעשה באופן שלא יוכל להכחישך.

וצריך לומר שאף שבדרך כלל אין זו דרך התוכחה הראויה, ככתוב (ויקרא יט, יז) "הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא", ולכן אין להוכיחו בשעת מעשה כדי שלא יתבייש (אם לא שעדיין הוא עובר את העבירה שצריך להפרישו מן האיסור מכאן ולהבא). וכן שנינו (אבות ד, יח) **"אל תרצה את חבריך בשעת כעסו... ואל תשתדל לראותו בשעת קלקלתו, ופירש הרע"ב "בשעת קלקלתו – כשנתקלקל בחטא, לפי שהוא מתבייש מכל אדם. וכן אתה מוצא, כשחטא אדם הראשון (ואשתו) לא נגלה עליהם הקב"ה עד שעשו חגורות, ככתוב (בראשית ג, ז) 'ויעשו להם חגורות, ואחר כך כתוב 'וישמעו את קול ה' אלקים (מתהלך בגן... ויתחבא האדם ואשתו... ויקרא ה' אלקים אל האדם ויאמר לו איכה) (פסוקים ח-ט)'**. ופירש המהר"ל (דרך החיים שם) משום שהחוטא בשעת קלקלתו ממילא הוא בצער, ואם יבא אליו כעת יוסיף על צערו כי מי שהוא בקלקלה אינו רוצה שיסתכלו עליו בני אדם שהוא נבדל מהם בחטאו⁵. **מכל מקום כאשר הוא רשע ולא יודה ברשעו אלא יכפור בה, אם כן הדרך היחידה היא להוכיחו על פניו ולהראות לו בעליל את טעותו באופן שלא יוכל להכחיש.**

תשובה: אף שבדרך כלל הדרך להוכיח את האדם היא בנחת באופן שלא יתבייש, אבל לפעמים כשמתעסקים עם רשע שיכפור בתוכחתו, הדרך להוכיח לו את טעותו, היא על ידי שיוכיח לו בעליל ובחוש באופן שלא יוכל לכפור.

תליה בדרך מקרה

שאלה: כיצד מחליש היצר את כח ההתפעלות מן הגנים של הקדוש ברוך הוא?

ו. שמות ז, כב: **"ויעשו כן זורטומי מצרים בלטיהם, ויחזק לב פרעה ולא שבע אלהם"**. פירש רש"י **"ויחזק לב פרעה – לומר על ידי מכשפות אתם עושים כן, תבן אתם מכניסים לעפריים, עיר שכולה תבן, אף אתם מביאין מכשפות למצרים שכולה כשפים"**. וכך תמיד דרכו של היצר הרע, וכמו שכתב הרמב"ם (תעניות א, א) **"אם לא יזעקו ולא יריעו, אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם ארע לנו, וצרה זו נקרה נקרית (מלשון מקרה בלבד) – הרי זו דרך אכזריות, וגורמת להם להידבק במעשיהם הרעים, ותוסיף הצרה צרות אחרות"**. **בדרך זו תירץ ה'מכתב מאלהיו' (ח"ב עמ' 238 על פי התרגום ונתן שכתב ז'אני אקשי ית יצרא דלבא דפרעה), כיצד אחר כך במכה החמישית הקשה ה' את לב פרעה ונטל ממנו כביכול את כח הבחירה, וביאר שהקדוש ברוך הוא לא נטל ממנו את כח בחירתו אלא אדרבה נתן לו את אפשרות הבחירה, שהרי ידוע שכאשר אדם**

⁵ **כעין** מאמר (ברכות כח): רבי יוחנן בן זכאי לתלמידיו קודם פטירתו: **"תדעו (והדיא לדבר), כשאדם עובר עבירה (בסתר, וידוע שהכל גלוי להקב"ה, ואינו נמנע ממעשהו) אומר: (העיקר) שלא יראני אדם"**.

שקריעת ים סוף אינה הנהגה ניסית מה' יתברך אלא זו דרך הטבע על ידי רוח ים חזק.

כיוצא בזה מובא בחז"ל (ב"ר נג, ח. פסיקתא רבתי פמ"ב, ילקוט שמעוני בראשית כא, צב-צג ורש"י בראשית כא, ו) **שביום שנפקדה שרה, נפקדו עמה הרבה עקרות ונתרפאו הרבה חולים, ונענו הרבה תפילות, ורב שחוק היה בעולם. ובפשטות הכוונה שמכח השפע הגדול שהגיע לשרה, נתברכו גם האחרים**⁷. אבל יש שפירשו שעשה זאת הקדוש ברוך הוא כדי להכהות את עוצמת הנס, כדי שתהיה בחירה לאנשים שיוכלו לומר שגם אצל שרה לא היה זה בתורת נס, אלא שבטבע היה מונח באותו היום שמסוגל לפקידת עקרות⁸.

תשובה: גם בזמן של ראיית נס או השגחה פרטית משמים, משתדל היצר להחליש את כח ההתפעלות מנסי הקדוש ברוך הוא ותולה זאת במקרה כדי שימשיך האדם בהרגליו ולא יתחזק מכך.

© כל הזכויות שמורות. ניתן להשיג גם בחינם במייל – עלוני הפרשה המחכימה' על פרשת שבוע בכל שבוע, וכן עלון 'הכנה נפלאה לבר מצוה – הדוממות פעם בחיים' (במעלת אותו היום והשכל הולך אחר ההתלה), עלון 'הכנה נפלאה לבר מצוה' (מ"ל), 'הכנה נפלאה לנישואין' (הלכה והנהגה לתנאים) ושיעורים מוקלטים בפרק היומי במשניות ב:40 דקות (בינתיים חזן מסדר טהרות) – ולרכוש את הספרים בהסכמות גדולי ישראל זצ"ל ויבלחט"א (לפי סדר א"ב): **אהבתי תורתך** (סיפורים על אהבת תורה של גדולי ישראל), **בזאת תבחנו** (630 שאלות על הש"ס מכת"י מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א שתשובותיהן בנוסכחות אחרות), **ברורי הלכות איסור והיתר** (בשר בהלב ותערובות יו"ד פו-קיא, סיכום מפורט בעיקרי הסוגיות ומפרשיה להלכה, בתוספת ביאורים ובידורים, בהורים ומאויים), **המגילה המחכימה** (על מגילת אסתר), **המושג המחכימה** (על פרקי אבות), **הפרשה המחכימה** (שבעה הלכות שהם בראשית שמות ויקרא במדבר דברים א' ב' ג', הכמה ומוסר אקטואליים היוצאים מפרשיות התורה בציון עבודת והנהגות ומועשים מנסיונות החיים), **זמנים ומועדים חלק א'** (ביאורים ובידורים, ופולפולים בענייני שבת ומועדים, בהלכה ובאגדה, על שבת, ראש חודש ומועדים כללי, ובענייני המועדים בתודש אלול ותשרי – ימים נוראים, שהם אלול וראש השנה, יום הכיפורים והושענא רבה, סוכות ושמיני עצרת. כ: 380 עמודים), **זמנים ומועדים חלק ב'** (כנ"ל בתודשי כסלו עד אב, בהלכה ובאגדה, על הנוכה, ט"ו בשבט, פורים, פסח, ספירת העומר, שמעונו ובין המצרים), **שלום עליכם / shalom aleichem** (תרגום הספר 'שלום רב המקוצר' לאנגלית), **שלום רב** (שאלות שלום והארת פנים, בהלכה, באגדה ובמוסר, משולבים בעבודות ומועשים רב מגדולי ישראל: 960 עמוד) **[אזל לעת עתה]**, **שלום רב המקוצר** (קיצור ספר שלום רב, מועדו ומנוקד בשפה השווה לכל נפש), **תורת עשר המכות** (סיכום והערות בענין עשר המכות בדרך הפרד"ס) **בטלפון:** BH5864229@GMAIL.COM: 02-5864229 **ובדוא"ל:**

רואה נס מיד הוא מאבד את כח הבחירה, כי רואה בחוש שה' מנהיג את העולם, וכך היה צריך לקרות לפרעה, לכן חיזק הקדוש ברוך הוא את יצרו הרע כדי שהנס לא יגרום לו לאבד את בחירתו לכיוון החיובי, ועל ידי כך איזן את כח בחירתו ע"כ. **לכן** גם כאשר ישנו מופת או ראייה מפורשת על סייעתא – דשמיא מופלאה מאת הקדוש ברוך הוא, מיד בא היצר ותולה הדבר במקרה, בדיוק היה כאן כך וכך, ובדיוק עבר כאן זה וזה וכדומה. ובדוקא מכניס היצר לאדם תירוצים שונים על הניסים שרואה, כדי להכחיש ממנו את אמונתו בבורא יתברך. **וכעין** מה שסיפר הגה"צ רבי שלמה ברעוודה זצ"ל (והביא כן גם בספרו 'ליל שימורים עמ' כ), פעם בבחרותו הלך לבית אחד בשעת לילה, באותו מקום היו מדרגות חדות ביותר בכניסה לבית, ובדיוק באותו ערב הם לא הוראו, עקב העלטה ששררה שם, המשיך ללכת בדרכו כאילו הרצפה ישרה, וממש ברגע האחרון כשנגע כבר בשפיץ של המדרגה הראשונה תפס את עצמו באיזה דבר, וברוך ה' ניצל ברגע האחרון מספק מות.

הוא היה ממש נרעש מהמעשה, והיה בטוח שכעת יקדיש כל חייו לתורה בלא הפסקה, ועוד קבלות רוחניות שיתפלל ברגשי קדושה וטהרת הלב הרבה יותר ממה שהתפלל עד היום, אך מה הופתע לראות שלמחרת בבוקר כשקם ופנה לצאת לדרכו, הוא נשאר אותו בן-אדם בלא כל ההתפעלות היוצאת דופן שהיתה לו אתמול. **כשפנה אל החזון איש זצ"ל לשאול:** כיצד יתכן מצב כזה של בחור שראה כיצד ניצל ממות, ולאחר כמה שעות הוא מתנהל כאילו לא ארע מאומה. השיבו החזון איש: הדבר פשוט הוא, לא יתכן שתהיה אפשרות כל כך להתפעל מכל נס ופלא שהקדוש ברוך הוא עושה, ולכן עם כל כח של יצר הטוב שבא מכת הניסים שארעו וההשגחה המיוחדת, מביא ה' כנגדו גם יצר הרע מיוחד לבטל מלבו את הרושם העצום שהשאר בו הנס, כדי שישאר בעל בחירה. ולכן, אם לא יתחזק האדם מאוד לאחר הנס, יאבד ממנו כל רגש ורושם מהנס, וכאילו שלא היה נעשה כלל. אבל אם יתאמץ ויתחזק אז מאוד, יזכה להתעלות על ידי הנס שנעשה לו, ויעשה חיל בעבודתו⁶.

גם כתוב ה'אור החיים' (דברים ה, יח) "וזכרת את ה' אלקיך, כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל", ופירש ה'אור החיים' "שצריך לתת לבו על טובתו, כי מה' היתה לו, ודבר זה יעירה תמיד להכיר בוראו והשגחתו עליו, ותחילת תחבולות יצר האדם הוא להשכיחו דבר זה, ודרך זה יכנס לאבדו". **וכן** מבואר בספר החינוך (מצוה קלב) שאפילו בעת שה' עושה ניסים ונפלאות, הוא מסתיר זאת שהניסים הם ממנו, ומשאר פתח לתלות זאת בדרך הטבע כדי שיהיה לנו ניסיון אם נתלה בו או לא. וכמו בקריעת ים סוף שהקדוש ברוך הוא הביא רוח קדים עזה קודם קריעת ים סוף, כדי שתישאר הבחירה ביד הרשעים ויוכלו לכפור ולתלות

⁷ **וכן** כתב בבניהו בן יהודע (שבת נג) ש'כיון שפתח הקדוש ברוך הוא (את) שער השפע הזה בשביל תפילתו של יצחק, נפתח גם לתפילות (של) אחרים'. וכן כתב במקום אחר (תענית ז): 'הטעם מפורש בספרי המפרשים ז"ל, כיון שנפתח צינור של נס זה בפקידת שרה או רבקה, אז נפתחו בנקל צינורות של נס כזה לכמה עקרות, אף על פי שאינם ראויים לנס זה'. וכן כתב רבי צדוק מלובלין (דברי סופרים את ל') 'כשגם הוא (הצדיק) צריך לאותו דבר, ומתוך זכותו פועל ישועות לעצמו, ועל ידי זה ממילא נושעים גם אחרים עמו, וכדרך שאמרנו בשרה 'הרבה עקרות נפקדו עמה', ואמרנו (ברכות יז): 'כל העולם כולו ניוון בשביל חנינא'... ועל ידי המשכת מזון לו, נפתח שפע מזוני לכל העולם כולו, רק שהוא די לו בקב, כי השי"ת משיביע לכל חי רצון כפי רצונו'. ובישועות מלכו כתב 'כי בעת שנתעורר הנהגה הניסית, אז גם חוק הטבעי נתפעל לעשות פרי ביותר עוז וחיל'. ועיין עוד בפירושו הט"ז (שם) ושם משמואל (פרשת וירא שנת תרע"ג ד"ה ולפי האמור).

⁸ **כעין** זה פירש במי השילוח (פרשת וירא) 'כי הרבה עקרות נפקדו עמה, ומסתמא ליציני הדור היו אמרים: מי יאמר לנו שהנס בא מכת שרה, והלא הרבה עקרות נפקדו, ועל כן אמרה שרה: 'כל השומע' היינו מי שיש לו הבנה, 'יצחק לי' כלומר) 'בין שהצחק שעשה ה' יתברך, בשבילי הוא'.

⁶ **וכבר** הבאנו במק"א מדברי הרמב"ן שמיד כשנעשה לאדם איזה נס ורואה השגחה וכדומה, עליו לקבוע התפעלותו והודאתו על חפץ, כדי שיהיה לזה קיום, ולא ידעך במשך הזמן, עיין שם. ועל רבי שמואל מלונג מסופר שכאשר היתה לו פעם השגחה פרטית מופלאה, חזר וסיפר זאת שוב ושוב להרבה אנשים, כדי שלא יישכח ממנו החסד שה' יתברך עשה עמו.

לענין הלכה

הערות מעשיות בהל' שבת

גליון 346

גליון זה מודפס לעורר לב המעיין בלבד ולא לסמוך עליו למעשה

ליבון, ורק לגבי מי שמקפיד על כך יש בזה תורת מלאכת ליבון עכ"ד.

וע"ע בשבות יצחק (י"ד מלאכות פל"ג ע"מ שפג) שכתב שאם אינו מנער מפני שהוא נחפו לדרכו והולך מתוך תקוה שלא יבחינו בזה, לא חשיב אינו מקפיד. והביא שם בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל דמסתבר שכל שמפריע לו ללכת כך מקרי מקפיד. מקפיד משום כבוד שבת: עוד כתב בש"כ (שם ס"ג כ"ט בשם הגר"ש זצ"ל אויערבך זצ"ל) בגד שבדרך כלל אין בעליו מקפיד ולובשו גם כשאינו נקי, אלא שעכשיו מנערו מפני כבוד השבת או מפני כל מאורע אחר, דינו כדין בגד שאין מקפידים עליו. וע"ע בחוט שני (שבת פ"ג ע"מ ר"א) שכתב שאם יש לו סיבה מסויימת להקפיד כגון שהולך להקביל פני אדם חשוב, יש לדון אם מיקרי מקפיד כיון דהשתא הוא ענין בפני עצמו.

[וע"ע בשבות יצחק (שם ע"מ שפ"ג) שביאר בדברי הפסקי רי"ד והשפת אמת שכתבו והוא דקפדי עליהו בחול, והתירו בגמרא באופן שאינם מקפידים וניערו רק לכבוד שבת].

וכתב בשבות יצחק (שם) דכל זה היינו רק באופן שהיה לובש בגד זה בימות החול בלי להקפיד עליו, וגם בשבת אינו מרגיש אי נעימות ללובשו כך, אלא שמנער בשביל כבוד ותוספת יופי, אבל כאשר מרגיש אי נעימות ללובשו כך, מפני שבגד של שבת ניכר יותר חסרון הנקיות, שפיר חשיב מקפיד.

להניח כובע ובגדיו במקום שמור

כתב המ"ב (שם ס"ק ו) וטוב ליזהר כשבא שחרית בשבת לבהמ"ד להניח כובעו ובגדיו במקום שמור כדי שלא יפלו לארץ ויעלו אבק עליהם ויבא לחילול שבת.

בחורים שמקפידים על כובעים: והשאלה מצויה יותר בבחורים שבדרכם להקפיד יותר על אבק בכובעים, וצריכים לזהר להניח הכובע במקום שמור וכנייל.

תשובה לשאלה הנ"ל האם יש מצות תוכחה למנוע חבריו מאיסור הסרת אבק מבגד: לפום ריהטא צריך לומר לחבריו להפסיק כיון שמדינת משמעות המשנה ברורה שיש איסור מדינת לנקות בגד מעפר בשבת אם מקפידים עליו. אכן עדיין יש לעיין בזה וראה בהערה².

¹ אם זה במקום שלא ישמעו לו ואמרים בזה מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין (כיון שניקוי אבק מבגד אינו מפורש בתורה). וע' בבה"ל ס' תרה ס"ג ב' ד"ה חייב שהביא את דברי הספר החסידים שמצות תוכחה היא דוקא באיש את אחיו שלבו גס בו אבל משהיה אחר שאם יוכיחו ישנאוהו וינקום בו פטור מלהוכיחו.

² לדברי הארזות שבת שגדר מקפיד היינו שאינו יוצא כך להוץ. ולפי זה רק מי שמכיר את הבגד שהוא סוג אדם שמקפיד על דבר זה יש חובת תוכחה, ואם לאו יתכן שיכול לדון לזכות מעשה חבריו שמסיר אבק, כיון שבאמת אינו מקפיד, והיה יוצא להוץ גם אם אבק (במקום צורך).

³ לדברי המ"ב ובה"ל (ראה שב ס"ג א' ד"ה לחש ע' להלן הערה ג) יש משמעות שדוקא בגד חדש, אבל אם אין הבגד חדש, יש יותר מקום להקל בזה שאין אנו בקיאים בין חדש לישן.

⁴ להנהיגין כדברי השו"ע ע' בשו"ת אור לציון (ה"ב - הערות פרק כד - הערה א) שכתב יש לחוש לזה ולא כתב שזה איסור מדינת וז"ל עכ"פ נכון לחוש לדעת רש"י, שכן היא ג"כ שיטת ר"ח שם, שדבריו דברי קבלה (ראה ברא"ש בסוף פ"ק דנדה, וראה עוד בשם הגדולים להחיד"א ערך ר"ח). וראה במבוא הספר בענף ב' שנתבאר שבכגון זה יש להחמיר אף שדעת מרן להקל ע"ש. אלא שמ"מ משום כבוד הבריות ינער את הבגד כלאחר יד, דאינו אסור אלא מדרבנן. (וע"ע

כתב הרמב"ן פ' בהר (כ"ה ב') בקרא דשבת לד' ז"ל "ולשוון הברייתא בתו"כ שבת לד' כשם שנאמר בשבת בראשית כך נאמר בשביעית שבת לד' וכו' והנה כאן עוררו אותנו על סוד גדול מסודות התורה וטעם שבת לד' כיום השבת וסוד ימות עולם רמוז במקום הזה כו' והנה הימים רמז לאשר ברא במעשה בראשית והשנים ירמזו לאשר יהיה בבריאת כל ימי עולם", ע"כ.

ובתחילת השנה הבאנו בעיקר הלכות שביעית המצויות, וכעת הזמן גרמא של שנת השבע להביא הל' שבת המצויות, וכמו שמצינו שבמוצאי שביעית בן דוד בא בזכות השביעית, ה"ה ישראל נגאלין בזכות שמירת שבת.

הסרת אבק מבגד בשבת

שאלה: הרואה חבריו מסיר אבק מעל בגד, האם יש מצות תוכחה להפסיקו מחשש חילול שבת.

תשובה: יש לברר באיסור של ניעור אבק מעל בגד האם הוא איסור מדינת או האם יש על מי לסמוך מדינת, שאם יש על מי לסמוך מדינת, והוא סומך על דעת המקילין אין מצות תוכחה (וכל שכן שיש לחוש לזה במעמד אחרים שיש בזה משום חשש מלבין פני חבריו) וראה להלן.

איסור להסיר אבק מבגד

כתב הרמ"א (ס' שב סע' א) י"א דאסור לנער בגד מן האבק שעליו, אם מקפיד עליו, וטוב לחוש לדבריו (רש"י וא"י). אבל מותר להסיר הנוצות מן הבגד בשבת.

להסיר האבק מבגד שמקפיד עליו הוא חשש חיוב חטאת: ועי' המ"ב (שם ס"ק ו) שהביא באליה רבה שכתב שמדינת יש איסור בזה, כי הרבה ראשונים סוברין כשיטת רש"י (שמנער אבק חייב חטאת) ומכל מקום נראה דיש לסמוך על דעה ראשונה להקל על ידי אינו יהודי, ובפרט דאיכא לפעמים משום כבוד הבריות בזה.

נמצא שהמשנה ברורה הקיל רק בשתי צירופים (1) אמירה (לנכרי, 2) כבוד הבריות.

אכן אם המנער ע"י ישראל צריך לחשוש לזה מדינת ואסור לנער הבגד.

וכן כתב בש"כ (פטי"ו סע' כח) בגד שהתלכלך באבק - אם הוא בגד שרגילים להקפיד על נקיונו, אסור לנער או להסיר את האבק שעליו. אך אם הוא בגד שאין רגילים להקפיד על נקיונו, מותר לחבוט ביד רכה או במטלית יבשה, או לנערו במעט, כדי להסיר ממנו את האבק, אבל אסור לשפשפו או לנערו בחוץ רב, וכן אסור את האבק במברשת.

גדר אינו מקפיד שמותר לנקות

כתב המשנה ברורה (ס"ק ב) אינו מקפיד פ' שפעמים לובשו בלא ניעור. ועי' בס' ארחות שבת שכתב (ח"א פ"י"ג סע' כה) בגד שהתלכלך מאבק, אם האדם מקפיד על כך, ואינו יוצא לחוץ בלי לנקות את הבגד, אסור לנערו בשבת משום איסור ליבון. והוא הדין שאין לשפשף את הבגד בידו או במטלית או במברשת כדי להסיר את האבק. ואם הוא אדם שאינו מקפיד על ניקוי הבגד, והוא עשוי לצאת בחוץ בלי לנקותו, מותר לנער את הבגד, משום שליבון הבגד מאבק אינו פעולה חשובה של

^א דהיינו לשיטת רש"י שיש חיוב חטאת בניעור האבק, ובבגד שמקפיד עליו שיש בו משום כיבוס.

חוטאים המונחים על גבי הבגד

חוטאים וקשקשים על הבגד: חוטאים המונחים על גבי הבגד וכן קשקשים הנמצאים עליו מותר להסירם ואין זוהו איסור מלבן, משום שדברים אלו אינם תחובים בבגד רק מונחים על גביו (רמ"א סי' שב סעי' ב ומ"ב שם ס"ק ז, ראה ארחות שבת פ"יג סעי' כד).

המנער טל מעל בגד: כתב השו"ע (סי' שב סעי' א) המנער טלית חדשה, שחורה, מן הטל שעליה, חייב, שהניעור יפה לה כמו כיבוס. והוא שמקפיד עליה שלא ללבשו בלא נייעור.

לנער בגד שירדו עליו גשמים: וכתב הרמ"א וכ"ש שאסור לנער בגד שנשר במים או שירדו עליו גשמים. ודוקא בבגד חדש שמקפיד עליו (כל בו).

בגד מקפיד עליו: כתב המ"ב (שם ס"ק ב) מה שכתב שמקפיד עליו הטעם דאז חשיבא הנייעור כמו הכיבוס, אבל אם אין דרכו להקפיד ולבשו לפעמים בלי לנער, מותר לנער אף לכתחילה.

בגד חדש: משמעות המשנה ברורה (בסי' שלו ס"ק יג) שלא דוקא בגד חדש אלא כל בגד שמקפיד עליו יש איסור כיבוס וע"ע בבה"ל.

בגד שיש עליו שלג

בגד שחור או כהה [וכן כובע] שיש על גביו טל או שלג שהחל להנמס, והאדם מקפיד שלא ללבשו את הבגד הזה בלי לנער מהרטיבות שעליו, אסור לנער בשבת, משום שהנייעור הזה מייפה את הבגד ומועיל לו כמו כיבוס (עי' לעיל דברי השו"ע סי' שב סעי' א ובה"ל שם ד"ה מ).

אבל מותר לנער שלג שעדיין לא נמס משום שדינו כמו חוטאים המונחים על גבי הבגד שאין איסור להסירם (עי' לעיל, ארחות שבת (שם סעי' כו)).

הסרת בוץ יבש ממנעלים ובגדים

אסור להסיר בוץ או טיט יבשים שעל הבגדים או הנעלים משום איסור טוחן, שהסרתם כרוכה בטחינת העפר (שו"ע סי' שב סעי' ז).

ובמקום שיש בדבר משום כבוד הבריות מותר להסירם ע"י אמירה לנכרי (מ"ב שם ס"ק לו, ראה ארחות שבת פ"ה סעי' כד).

ניקוי נעלים

נעלים שהתלכלכו מבוץ או טיט יש אופנים שאסור לנקותם ויש אופנים שמוותר לנקותם וכדלהלן:

אם הבוץ כבר התייבש: אסור להסירו מהנעל משום איסור טוחן (וכנ"ל).

ניקוי נעלים אם הבוץ עדיין לח

ליתן נעל תחת זרם מים: מותר לשרות את הנעל במים או ליתן

בכף החיים סי' שב ס"ק ה ובן איש חי פ' ויחי ש"ב, שכתבו שיש איסור מדינא וז"ל בן איש חי (שם סעי' ה) אסור לנער בגד שחור חדש מן האבק שעליו אם מקפיד שלא ללבשו בלתי נייעור.

5) שיטת הרמ"א שטוב לחוש וכן הגר"ז (שב סעי' ג) כתב שטוב לחוש וכדברי הרמ"א, ולפי דבריו ודאי אין זוהו מצות תוכחה, שיכול לסמוך על דברי הרמ"א. וע' בערוך השולחן (שם סעי' ג) שכתב והנה לדינא וודאי אנו צריכים לחוש לכל הפירושים ומיהו העיקר לדינא כפר"ח שהנייעור הוא מן הטל שכן פסקו הטור והשו"ע וזהו דעת רוב הפוסקים.

ולכן אם זה במקום רבים צריך לשקול היטב מחמת טעמים הנ"ל ולכאורה אין להוכיחו, רק בינו לבין עצמו (עי' לעיל מספר החסידים). הנכון (לנהגים כהמ"ב) להפנות תשומת לבו לדברי המ"ב שעכ"פ אינו ראוי לעשות כן [והכל לפי הענין, המבייש והמתבייש].

2) ז"ל בה"ל סי' שב סעי' א ד"ה ועין "באופן המותר להסיר ממנו האבק כגון בבגד ישן או אינו מקפיד". וכעין זה בבה"ל ד"ה עליה (שם סוף סעי' א), וכן בבה"ל (שם ד"ה י"א) וכן ע' בה"ל ד"ה לחוש שהביא שאין אנו בקיאים בגדר בגד חדש.

ומה שכתבנו לעיל הוא ע"פ מה שנקטו מחברי זמננו שיש איסור בכל בגד שמקפיד עליו כמשמעות המ"ב סי' שלו ס"ק יג שכתב וז"ל אפילו באופן שמצד הכיבוד בעצמם אין בהם איסור, כגון בבגד ישן שאין מקפיד עליו וכמבואר לעיל סי' שב סעי' א בהגה"ה. וע"ע בבה"ל (שם סעי' ז' סוף ד"ה דהוי) דכתב "דוקא בחדיש דבאופן אחר אין דרך בני אדם להקפיד".

וכתב הערוך השולחן (שם סעי' ג) שביאור דברי הגמ' כן הוא שבגדים אדומים ולבנים או שחורים ישנים מסתמא אין מקפידים עליהם לנער מן הטל אבל אם ידוע לנו שמקפידים לנערן וודאי אסור כמו בשחורים חדשים, כשידוע שאינו מקפיד דמותר כמו כן להיפך.

3) וכתב הטעם בשער הציון (שם) דהוי מלאכה שאצ"ל ומשום כבוד הבריות שלא לילך בבגדים מלוכלכים התיירו שבות דשבות.

אותה תחת זרם מים על מנת לנקותה אם אינו משפשף אותה בידי, אך צריך להזהר שלא לשרות את שרוכי הנעל במים, וכן אין לשרות את הנעל במים אם יש בה בד או חוטאים שיש לחוש בהם שמא יבוא לידי סחיטה. אך אסור לשפשף בידו כדי להוריד את הלכלוך, משום שהשפשוף הנעשה במים נחשב ככיבוס (עי' ארחות שבת פ"יג סעי' טו).

לגרד בסכין: מותר לגרד את הבוץ הלח מהנעל בסכין או במגרדת העשויה לכך ובתנאי שלא יקנחנה בחזקה משום איסור ממחק (עי' מ"ב סי' שב ס"ק כו, ארחות שבת שם סעי' טז).

דיני מוקצה

מפתח שאינו ראוי לשימוש

מפתח שאינו ראוי לשימוש כלל כגון שהחליפו את המנעול של הבית הרי הוא מוקצה כשאר שברי כלים שאינם ראויים לשימוש (ראה ארחות שבת פ"יט סעי' קסד, מאור השבת (ח"ב עמ' תקסג)).

מפתח שנמצא במקום שאינו ראוי לשימוש

מי שנסע מחוץ לעיר ועמו צרור מפתחות של ביתו, אין המפתחות אלו מוקצה אף שאי אפשר כעת להשתמש בהם מחמת איסור ההליכה חוץ לתחום (ארחות שבת שם סעי' קסה).

טלטול צרור מפתחות

צרור מפתחות שיש בו מפתחות של היתר ומפתחות של איסור, כגון מפתח של הבית ומפתח של מכונית, (או מפתח ישן שאינו ראוי לשימוש), אין לאחוז את כל הצרור בידיו ולטלטלו, כיון שמתלטל את המפתח האסור בידיו והרי זה טלטול גמור (ארחות שבת שם סעי' שיא).

לאחוז בטבעת המפתח: אך מותר לאחוז בטבעת שבה תלויים המפתחות ולטלטל את כל הצרור אם הטבעת נעשית בסיס להיתר ולאסור והמפתחות של היתר חשובים יותר, ונמצא שהמפתח האסור מיטלטל בטלטול מן הצד (עי' ארחות שבת שם). וכן מותר לאחוז במפתחות היתר ולטלטל באופן זה את הצרור"ח (שם).

להסיר המוקצה מבעוד יום

דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל שלכתחילה צריך להפריד את המוקצה מבעוד יום כדי להימנע מטלטול מן הצד (שבות יצחק ח"א ריש פ"יב, וכן עי' בשש"כ פ"כ סעי' עט מהדו"ח)). וכן עצה טובה קמ"ל בצרור מפתחות שיש בו מפתחות מוקצה שיסירים לפני שבת, שבלאו הכי עלול להיכשל בטלטול מוקצה ח"ו.

לתרומות הערות והארות – 089285647

נא להשאיר הודעה

(מ. הרסקין מודיעין עילית)

ניתן לקבל הגיליון במייל: g089285647@gmail.com

ובן הגיליון 'ללמוד ולקיים' על סדר הדף היומי

"קו בארבע אמות" 0722-549-661

דף היומי: ענינים מעשיים - שלושה 1,2

שיעור יומי על הל' שכנים בשלושה 6,8

¹ וביאר בארחות שבת (שם) שאף אם ישנה השתמשות מסויימת ששייך לעשות עם מפתח זה מ"מ אין בני אדם רגילים לשומרו לצורך זה והרי הוא כמחט שנשבר חררה או עוקצה שמבואר בשו"ע (סי' שח סעי' יא) דהוה מוקצה. ואם אדם זה עשוי ליתן מפתח כזה לילדים לשחק בו אפשר שלא הוה מוקצה (שם).

² טעם ההיתר משום שהמפתח עצמו ראוי לגמרי לשימוש, ולאחר שבת אכן ישתמש בו, רק מסיבה היצונית אין אפשרות מצויה כעת, וכל כה"ג לא בטלה ממנו תורת כלי (ארחות שבת שם).

³ עי' סי' שש"כ פ"כ הערה רנד ובהוספות לה"ג שהגרש"ז איערברך זצ"ל מסיק דדין מפתח של מכונית כדון מוקצה מחמת חסרון כיס ואין היתר לטלטלו אפילו לצורך גופו ומקומו, אמנם גם אם המפתח היה נחשב ככלי שמלאכתו לאיסור היה אסור לאחוז בכל הצרור ולטלטלו כיון שאין זה טלטול לצורך גופו ומקומו (שש"כ הערה ע"ה). ובזמננו מצוי מפתח מכונית חשמלי.

⁴ וכתב בארחות שבת (שם הערה תנז) שאם צרור המפתחות נמצא בכיס הבגד שהאדם לבוש בו מותר לילך כשהצרור בכיסו ואין זה נחשב כמטלטל את האיסור בידים. ואם אינו זקוק למפתחות שאינם מוקצה, ינער את כל הצרור.

ספר "6 מצוות תמידיות"

נאמר בפרקי אבות (ב, ח): חמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי, ואלו הן: רבי אליעזר בן הורקנוס ורבי יהושע בן חנניה ורבי יוסי הכהן ורבי שמעון בן נתנאל ורבי אלעזר בן ערך. הוא היה מונה שבחן... רבי יהושע בן חנניה אשרי יולדתו. עכ"ל. ופירש הרע"ב: מיום שנולד לא הוציאה עריסתו מבית המדרש כדי שלא ייכנסו לאזניו אלא דברי תורה.

למדים אנו מכך כי ישנה חשיבות יתרה לכל הגה שנכנס לאזני ילדים רכים, ואף קודם שמבינים הם דבר. על אחת כמה וכמה שישנה חשיבות למה שנכנס לאזנם כאשר הם מתחילים להבין מה שמתרחש סביבם, ובוודאי כאשר הם כבר מתבגרים יותר ומבינים היטב.

הספר "6 מצוות תמידיות" מאת הרב מרדכי פלויט, נראה מבחון כספר ילדים מן המניין, עם ציורים צבעוניים מרהיבים, והסברים מפורטים ופשוטים על נושא הספר: שש המצוות שחיובן תדיר.

ברם, מיוחד הוא ספר זה שבנוסף לכל התכונות הטובות המצויות בספרי ילדים, הוא גם ספר לימוד תורה, וכפי שנפרט להלן.

ספר זה, עם הציורים המרהיבים שנערכו ביד אמן על ידי הצייר גדי פולק, נועד להיות ספר לימוד לגיל הרך, לבנים ולבנות. הציורים מושכים את הלב, והמלים יוצקות תוכן לנושא. תקוותנו כי המלים ייקלטו בתודעת הילד בבחינת "דיו כתובה על ניר חדש", וכאשר יתפתח ויתבגר, יוכל בעצמו לצקת תוכן מפותח יותר למלים שספג בצעירותו. הספר אינו פונה לילדים בלבד, ואף הקורא המבוגר עשוי להפיק תועלת מהחזרה והרענון של נושאים חשובים אלו.

תגובות מלהיבות שנשלחו על ידי קוראים רבים מעידות על הצלחתו של הספר לעמוד במטרות שסימן לעצמו.

מצוות אלו מסכמות למעשה רבים מיסודות הדת, ומלבד חשיבות קיום מצוות אלו, הבנת תוכן נותנת בסיס השקפתי נכון לכל יהודי ומעמיקה את הקשר בינו ובין הקדוש ברוך הוא.

הספר שלפנינו מלמד אפוא כל אחד כיצד להבין ולקיים את המצוות היסודיות המוטלות על כל אחד ואחד, בין זכר בין נקבה, בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו בין בעל ייסורין, בין בחור בין זקן שתשש כוחו אפילו היה עני ומחזר על הפתחים.

מאחר והמטרה לא הייתה רק לחבר ספר ילדים מן המניין, אלא ספר שיעביר מושגים ביסודות הדת, לגודל האחריות ביקשנו לקבל חוות דעת של אדם גדול, ובס"ד זכינו להתקבל אצל הגאון המופלג רבי משה שפירא זצוק"ל אשר נאות לעבור על הספר כולו – הטקסט והציורים. אחרי שהשמטנו והוספנו על פי הוראותיו, אישר רבי משה שהספר ראוי להפצה, ובירך בהצלחה, וכפי שנכתב בראש הספר. (הגאון זצוק"ל אישר גם את הנוסח הרשום בראש הספר.)

לסיכום: ספר זה מיועד הן לקטנים, להנכם בשש המצוות התמידיות החשובות, ולהנחילם יסוד מוצק בעיקר הידיעות הבסיסיות של כל יהודי, והן לגדולים יותר, שבקריאתם מן הספר לאוזני הקטנים, מקיימים הם מה שכתב מורינו הרמב"ם על עניינים אלו (בפירוש המשנה לסנהדרין פרק חלק): "וחזור עליהם פעמים רבות, והתבונן בהם התבוננות יפה, ואם השיאך לבך, ותחשוב שהגיעו לך ענייניו מפעם אחת, או מעשרה, הרי השם יתברך יודע שהשיאך על שקר".

ספר הרב מרדכי פלויט
עורכים: אסנת אמוצי-סלבסקי
הדפוס והעיצוב: גדי פולק

מצוות תמידיות

תורת הארץ | מאת הרב אברהם חבצלת שליט"א

כוסמת שיבולת שועל ושיפון בביכורים

והחטה והקפמת לא נכו (ט, לב)

המהרש"א (פסחים לו, ב) מחדש שכוסמין, שיבולת שועל ושיפון - חייבים בביכורים. הפני יהושע חלק עליו משני נימוקים. א. נהי דכוסמין מין חיטים ושיבולת שועל ושיפון מין שעורים, היינו לענין חלה תרומה וכלאים, מה שאין כן לענין ביכורים, דשם חיטים ושעורים ממש בעינן. ב. גם בשבעת המינים אין מביאים אלא מן המובחר שבהם, ומינים אלו דגריעי מחיטים ושעורים ודאי אינם נקראים מן המובחר. [נראה שכך סבר רעק"א בהגהה למשנה בכורים א, ג].

הרש"ש (שם) דייק מהמקרא שלפנינו כדברי הפנ"י, מדכתיב החטה והכוסמת לא נוכו, שמע מינה דלא הוה ידעינן מכללא דכוסמת כחטה. אמנם לא הסכים לפסקו, אבל מן הכתוב כאן עולה שכוסמת אינה כלולה בחיטה.

הגר"ג אדלשטיין שליט"א יישב בפשיטות השגת הרש"ש על המהרש"א. תוס' והר"ש הסיקו שאף שכוסמין מין חיטים, הם גם מין שעורים. כך שאם לא היתה נכתבת בפני עצמה לא היה ידוע מה עלה בגורלה, אם נכתה או לא, האם לענין זה היא בכלל חיטים או בכלל שעורים (מנחת אברהם להגר"א גרבוז, מנחות פד, א, ועוד).

אמנם, אחר בקשת המחילה, ננסה להסביר דברי הרש"ש. הרש"ש לא דן ב"חיטה" של חז"ל אלא ב"חיטה" של המקרא. מחלוקת המהרש"א והפני יהושע היא במשמעות חיטה דקרא, למשל בפסוק ארץ חיטה ושעורה האם כוסמת בכלל או לא. הגם שלכל אחד מחמשת מיני דגן יש שם בפני עצמו, האם חיטה הוא שם כולל גם לכוסמין או לא. אין זה קשור לשאלה אם כוסמת מין חיטים או מין שעורים לענין תרומות ומעשרות חלה וכלאים, אלא למשמעות חיטה דקרא בלבד. אם נזכר דגן זה - כוסמת - בפני עצמו הרי שאינו בכלל חיטה. לפי זה הסיק הרש"ש שכוסמת אינה בכלל חיטה לענין מנחות, וכן שיפון ושיבולת שועל אינם שעורה לענין מנחת העומר.

ואמנם מאחר שתכונותיהם שוות יתכן שלהלכות מסויימות דינה כחיטה. למשל לענין חלה, אם עיסתו דומה לעיסת חיטים ואין מקפיד על תערובתו ונשכו, יכול להפריש חלה מזה על זה, שכן העיסות דומות שתיהן למין חיטה (עי' במשפטי ארץ בפירוט). כך גם לענין כלאים, שם הכלל שהכל הולך אחר המראה. אם חיטה וכוסמת דומים אינן כלאים זה בזה. ויש עוד נפק"מ ואכמ"ל בהם, אבל אינם נובעים ממשמעות חיטה דקרא. שמים שונה. דינם, לכמה הלכות, שווה.

מתוך: תורת הארץ, מצוות התלויות בארץ על סדר הפרשיות, העומד לראות אור בקרוב.

קז משמרת המקדש

מענה לבירורי הלכה בעניני המקדש והקרבנות

שעי"י מכון תורת הקרבנות

☎ 03-676-2034 ☎

שאלות

- א. האם צריך ליתן ב' גזירין חוקא על המערכה כמו אברים [ע"י מנחות כ"ז ב'] או אפשר אף תחת העצים.
- ב. האם צריך להניח אברי התמיד דווקא על ב' הגזירין.
- ג. האם מועיל ביטול של מין אחר לשיעור עשרון במנחה.
- ד. דין זבח רשעים תועבה (במי שהביא קרבן ולא עשה תשובה), האם הוא רק כשלא שב מעבירה זו או אף משאר העבירות.
- ה. האם מותר לאכול שיירי מנחה בכלי שרת.
- ו. איך מקיים איש עיתי שילוח שעיר לעזאזל, האם צריך למושכו דווקא.
- ז. האם הולכה לשפיכת שיריים נחשב עבודה.
- ח. בענין הלאו שאסור לכהן לצאת מהמקדש באמצע עבודה (ע"י רמב"ם הל' ביאת מקדש פ"ב ה"ה, וע"י מנ"ח קנ"א ג' שכ' שהלאו נאמר גם בהולכה וגם כשכהן אחר ממשיך בעבודה). האם דין זה נאמר גם כשחילקו לכתחילה לכמה כהנים, ומה הדין יצא וחזר וגמר העבודה.
- ט. האם הקטרת אימורין צריך כלי שרת.
- י. האם יש מצווה למדוד בעישרון של קודש.
- יא. האם צריך לקדש הסולת והשמן של מנחה קודם העשייה, והאם מעכב.
- יב. האם מותר להניח אברים או אימורין על הארץ.
- יג. אם המזבח בטל מזריקת הדם אך יש אימורים העומדים להקטרה, האם מקריבים קיץ המזבח.
- יד. סכין שקיבל טעם חריף מקרבן, האם צריך מריקה ושטיפה.
- טו. משיחת כה"ג האם צריכה להיות בעזרה.
- טז. האם מותר לערב אימורי פר ושעיר יו"כ כמו שמעריבים דמם.
- יז. האם אכילה על השובע מקיימים רק באכילת חגיגה או בכל בשה, והאם אפשר בכל מאכל.
- יח. האם מותר לשוער לשורר כשאין מי שישורר, ולהיפך.

תשובות

- א. שני גזרי עצים דינם כאברים ליתנם על המערכה, שהרי הפסוק ויקרא ו,ה. ה. וכתוב והאש תוקד וביער עליה עצים וערך עליה העולה, הרי קמן שהשווה גזרי עצים לעולה לתתם על המערכה. וגם מעצם הדין לבער על האש עצים פשוט שעל המזבח הוא תחת האש, וכל הנידון אם צריך לתתם מעל כל העצים או אפשר לשומם בתוך המערכה, ובה אין נראה לאסור אלא שאין זה הפשט "עליה".
  - ב. מהיכי תיתי: למה להמציא קושיות. ומאותו פסוק "וערך עליה העולה" משמע להדיא על האש ולא על הגזירין.
  - ג. ביטול לא מחיל 'חלות' אלא מבטל חשיבות המבוטל, ואיך יהיה כאן "עישרון סולת". ועישרון רק בכמות פשיטא שלא מהני.
  - ד. מפורש בהוריות י"ז ע"א מומר לאכול חלב והביא על הדם.
- ה. שנינו בב"ק כ' ע"ב דר תחת אבן הקדש מעל, א"כ מהיכי תיתי להתיר לאכול מכלי הקדש?
  - ו. אסור למושכו שהרי הוא מחמר בשבת, אבל אם לא ילך עימו השעיר אז זו היא מצוותו היום להיעשות.
  - ז. אם יש מצווה לשפוך למה אין מצווה להוליך, אחר שכבר נאמר בדם הולכה, ואף שאין כפרה אבל גם באימורין אין כפרה ונאמר והקריב, עיין פסחים ס"ה ע"ב.
  - ח. מה כאן שאלה, הרי האיסור להפסיק בעבודה (כמבואר), ולא עצם היציאה בזמן שיש עבודה כקריאת התורה, הראיה שמי שלא עבד יכול לצאת, וא"כ כשגמר חלקו פשיטא שמוותר לצאת, ואם יצא וחזר וגמר מה הועיל, האיסור כבר נעשה.

כב. השאלה סותרת את עצמה. ואם הכוונה שמקרב הדם בלא הולכה, לא שמענו שיתחייב להוליך כל הדרך.
 כג. מפורש בזבחים ק"ג ע"א שמקדיש נכסיו והבהמות קרבין. וכן להדיא ברמב"ם ערכין ה, המקדיש בהמתו סתם.
 כד. מצינו באכילה בזבחים ל"ז ע"א שפסח וחגיגה פוטרין בברכתן אחד את השני אם מתן דמן שווה בהכשר, א"כ כל מין מתן דמים חל על הדומים לו.
 כה. המקדש דוד כח, ביאר והכיח שצריך בימין. והרמב"ם במשנה זבחים ו, ד כתב בשמאל, ולא נוכל להקל בלא הכרעת גואל.
 כו. הברכות במקדש הם על מצוות הכהונה בקדושת אהרון, וכיוון שאין באלו דין כהן למה תהא ברכה?
 כז. אי אפשר לחתוך באצבע, רק לעקור.
 כח. מדדשו במנחות מ"ד ע"ב מנחתם ונסכיהם אפילו למחר, משמע שהקרבן חייב ביום הקרבנות.
 כט. אם בבית כנסת אסור שיחה בטלה כבסימון קנ"א אז בית מקדש פשיטא.
 ל. מאי שנא מכל הולכה? כשמוליך הוי הולכה. ואדרבה, בזבחים י"ד: למדו דם מאברים, וגם הרמב"ם פסולי המוקדשין א, כב לא חילק.
 לא. אם חולין לצורך שובע בקדשים יכולים לאכול בעזרה, כדאמרין במנחות כ"א ע"ב, כ"ש קדשים קלים. ולמה נתיר ישיבה בגלל כך?
 לב. פשיטא שאם לא נתקדשו הוי יוצא. וכ"כ שפ"א זבחים פ"ב ע"ב, ואור שמח בית הבחירה ו, נדחק טובא להעמיד שלא נפסל, והוכיח מדיוקיו ברמב"ם שנפסל אף שלא חושב לסבור כן בעצמו. וכן הראב"ד בתמיד כ"ה ע"ב לגבי קטורת.
 לג. ידוע שהפסק תלוי בהסחת דעת או הפסק מקום, לא בשהיה או עבודה.
 לד. אמרינן בפסחים ע"ז ע"א אם אין בשר (כגון נטמא) אין דם.
 לה. וודאי לא יביאו דבר שיש מקום ראוי לחוש לחולין בעזרה.
 לו. מה הצד שהעלאה כהקטרה?
 לז. בלחם הפנים אמרינן שהפסול מצד שיריים שחסרו קודם הקטרה, ובתודה אמרינן דכתבי והקריב ממנו ולא פרוס, אבל שתי הלחם דאין בהם הקטרה, מה פסול פרוס יהיה בהם?

ט. על אברים אין שאלה דלהדיא אמרו איך להחזיק האברים בעולה, ובחלבים עיין תוס' יומא ס"ז ע"ב שלא צריך.
 י. כתוב במנחות פ"ז ע"א שבעישרון מודד לכל המנחות, משמע חובה, ואף שיש לחלוק אבל א"כ למה עשו כלל עישרון קודש?
 וכן משמע בתוס' פסחים ל"ו ע"א במקום זריזים, שצריך למדוד בו ולכן בלילתן בפנים.
 יא. איפה כתוב לקדש, ורמב"ם מעשה"ק יג, לא משמע שמקדש.
 יב. תוס' יומא ס"ז ע"ב שלא יהיו קדשי שמים מוטלים כנבלה. ופשוט דהוא הדין לאברים, עיין חולין צ"ה ע"א. ונראה שהוא איסור ולא רק ענין מדהתירו בשבת קט"ז: מלאכת הפשט כדי שלא יהו כנבלה.
 יג. מאי שנא דם מבשר, שניהם אכילת מזבח, וכי ס"ד שבכל רגע צריך לזרוק דם של קרבן? ועיין רש"י כתובות ק"ו: קיץ המזבח מקריבין בשר.
 יד. לא הבנתי אם הסכין קיבל טעם למה יצטרך מריקה. ואם שמא יעביר טעם לקרבן אחר זה תליא אם נאמר שמקום שחיטה רותח וגם בולע.
 טו. אם לא כתוב אז למה לומר כך? ואם את המלך אמרו בכריתות ה' ע"ב שמושחין על המעיין ולא אמרו כלום ככהן משמע שאין דין בזה.
 טז. במנחות פ"ט ע"ב משמע שלא מערבין חלבים בכל הקרבנות ואף מאותו מין קרבן ממש.
 יז. להדיא במנחות כ"א ע"ב שאוכלין תרומה כדי לאכול קרבן על השובע.
 יח. אם היה מותר היה מבואר כזה חילוק בגמ' ולפחות ברמב"ם. ולהדיא בערכין י"א ע"ב דנחשב זר לגבי עבודה אחרת.
 יט. בזבחים פ"ט ע"א דיברו בקדימה רק על תדיר ומקודש ומכפר, ואם היה דין כזה היו אומרים. ויש לדייק מדאמרו אשם קודם לתודה שהוא קדשי קדשים, ויכלו לומר דהוא חובה והיא נדבה.
 כ. רש"י זבחים ט' ע"ב כנגד הכליות ולמטה, וביקרא ג, כתב למעלה מן הכליות, וכן רבנו בחיי.
 ומקורם בספרא דבורא דנדבה פרשה יד פרק יט יכנס לפנים מן העצה. וכן להדיא בתוספתא חולין ט חותך ויורד עד שמגיע לעצה נכנס לפנים מן העצה עד שמגיע לפרק חותך ונוטל את כולה.
 כא. פשוט הגמ' בפסחים כ"ו ע"א מיירי דווקא לאחר שתעלה תמרתו, שחייב המפטם ופטור המריח כיוון שנעשית מצוותו. ומ"מ הפסוק לא חילק כלל.

תשובות

מצוות נפרדות] ואל תשיבני שהרמב"ם מונה לכל הקרבנות למצוה אחת, כיון שכלפי ברכות בהכרח זה מצוות שונות - ע"י גם בס' עבודת הקרבנות שנקט כך לאורך כל ספרו].
 כו. ומה שנקט הרמב"ן כשעושה הכהן כו' הוא משום שכלל שם עוד עבודות שכשירות רק ככהן, ופשוט.
 לא. מי פסק שהתוס' לא להלכה?
 לג. רוב העבודות צריכות ימין, אז מי שקבל חולין זרק זה נחשב היסח הדעת?
 לד. הנידון שיש מחכמי זמנינו שרצה לחדש שלמרות שדם לא מקבל טומאה, מ"מ כשהוא בתוך גוף העוף כן מקבל טומאה, וממילא לא יועיל מה שבדיעבד נטמא הבשר זרק הדם כשירה כיון שהדם עצמו פסול.

ה. בישול קדשים הוא צורך הדיוט והותר בכלי קדש כמבואר בפסוק וכפי שנדרש בגמ' שם שמדובר בכלי קדש, ואין סברא לחלק בין בישול לאכילה.
 ז. נסכים כשרים בלילה, אבל זריקה פסולה בלילה ואעפ"כ שיריים כשרים לדעת הליקו"ה, וזה מוכיח שאינם עבודה ממש אלא שהשיריים צריכים להגיע ליסוד, ולכן יש מקום לומר שהולכתם אינם עבודה.
 יא. כס"מ מענה"ק פ"ג ה"ה הוכיח מהגמ' שצריך כלי שרת ונשאר בקו' על משמעות הרמב"ם, והחזו"א מנחות סי' כ"ה סק"ג ד"ה ול' הר"מ מיישב שאף הרמב"ם כתב כלי בתחילה וכונתו כלי שרת יעו"ש.
 יד. מדוע פשוט לך שמריקה זה בשביל האוכל ולא בשביל עצם הבלוע בכלי, והרי שבירת כלי חרס שדומה בהרבה דברים למריקה היא רק בשביל הבלוע שנשאר בכלי.
 כד. מצוות אכילה היא מצוה אחת, ומצוות שחיטה קבלה והולכה הם

תשובות לתשובות

שיריים טעונים יסוד ק"ו תחילת עולה. וכיוון שתחזיר לי מייל שאדרבה, שיריים שאינם עבודה צריכים אז ק"ו עבודה, אענה לך כבר כעת מה הקשר? אז זה דין מקום ולא דין בעבודה אז אין כאן כלל קל וחומר. אין קשר בין היסוד לזריקת הדם.
 יא. להצריך כלי שרת לא אומר שצריך להקדיש (כבשאלה בעלון) עיין

ה בפסוק לא כתוב שבישלו בכלי קודש. רק למדו מנחה דכתביא התם מבישול החטאת (שמוכרז כלי), ללמד שגם המנחה מיירי בכלי.
 ז. אם כדברך ששיריים אינם עבודה אלא "הנחת מקום" [שזו המצאה בפני עצמה. מאי שנא מתרומת הדשן שרק "צריכה להגיע למקום" והיא עבודה] אז לא אפשר ללמוד ק"ו כדברי הגמ' בזבחים נא. מה

אחת אין הפרש לכהן בין שיעשה חטאת ואשם או עולה ושלמים ונצטוו כל זרע אהרן בעבודתם מצות עשה אחת שנאמר (קרח יח ז) ועבדתם עבודת מתנה אתן את כהונתכם, ירצה לומר תעבדו בכל עבודת הכהונה כי היא עבודה ומתנה עבודה לי ומתנה לכם שיש לכם בה שכר כאשר תקחו מן השלחן הגבוה יתברך ואם כן יחסרו ארבע מצות מחשבוננו של הרב בכאן".

הא למדת שאם אינה עבודת כהונה אין בה מצווה ואין בה ברכה.

וגם הוסיף בהמשך "והראייה עוד שתרומה היא מצוה חיובם לברך על הפרשתם כמו ששינו (תרומות פ"א מ"ו) חמשה לא יתרומו ואם תרמו תרומתן תרומה האלם השכור הערום ובעל קרי. והיינו מפני שאינן יכולין לברך. ומפורש בתוספתא באחרון שלברכות (ה"ט) ההולך להפריש תרומה ומעשרות אומר אקב"ו להפריש תרומה ומעשרות מאימתי מברך עליהם משעה שמפריש. ואילו היה המצוה עלינו הנתניה לכהן מפסוק ראשית דגןך תירושך ויצהרך תתן לו בלבד, לא היו גוזרין עלינו לברך בשעת הפרשה מן הכלל המסור לנו מהם כל מצוה שעשייתה אינו גמר מלאכתה כגון תפלין אין צריך לברך כמו שנתבאר ברביעי של מנחות (מב ב) וכיון שאמרו לנו לברך בשעת הפרשה אקב"ו להפריש תרומה או להפריש מעשר למדנו שבהפרשה מצוה".

לא. אני ממתי פוסקים כר"י בר אברהם? ואין אחד מרבותינו שהסכים עמו.

ג. כמו בשאלה כד.

לד. רעיון נחמד. מה הראיה שלו? מ"מ להדיא דמסקה בי מטבחיא דכן גם מלהכשיר את בשר הבהמה בשחיטה, וא"כ הוא דכן בעודו בגופה.

רד"ז שם. וגם החזו"א רק טוען בדרך אפשר וגם מבאר להדיא צד כר"ל שכל הנידון הוא על כלי חול, ולכן גם לר"י יהיה כלי אבל לא כלי שרת. יד. מה ההבדל אם זה בלוע בכלי שלם או בשברים? הדבר פשוט כביענתא בכוחתא שהוא שלא יפלוט נותר לאוכלין.

כד. אז אתה מודה שלא צריך לברך על כל קרבן כפי שענית. כעת אתה דן אם יעשה שתי עבודות שונות (שלא מצוי) אם הוא הפסק, ופשוט שכן.

כז. השגות הרמב"ם לספר המצוות לרמב"ם שורש יב "העיקר השנים עשר ידון בו הרב דינים. אמר שאין ראוי שימנו חלקי המלאכות כל חלק וחלק מהן בפני עצמו. וכן שם תורת כל מין ומין מן הקרבנות מצוה אחת במנין. מעשה העולה ומעשה החטאת ומעשה האשם ומעשה זבח השלמים ומעשה המנחה חמש מצוות. וידין עוד [עמ' קפת] שהיות הכהן לוקח מה שיש לו לקחת הוא חלק מחלקי המצוה. וכאשר אני מסתכל בהם אין דברי הרב מיושבין בדעת. איך נמנה חובת הקרבנות והמעשה שלהם בשתים. אבל דעת בעל ההלכות הוא שהמצוה בבעל החטא שיקריב על חטאו קרבן פלוני לא ימנה הוא כאשר הוא איננו מונה העונשים כולם במיתה ובמלקות. אבל המצוה בכהנים והקריבו בני אהרן וזרקו את הדם וגו' ימנה אותו. ולכן כתב יציקות בלילות פתיחות מליחות הגשות תנופות. ועל הדרך שאמרו (מנחות יח ב) מנין לרבות חמש עשרה עבודות היציקות והבלילות וכו' ת"ל המקריב את דם השלמים מבני אהרן עבודה המסורה לבני אהרן כל כהן שאינו מודה בה אין לו חלק בכהונה. ואלה העבודות נמנות מצוות שהכהן כשעושה אחת מכל אלה עושה מצוה ומברך עליה. **זה דעתו ז"ל. והקובאלי יותר שנמנה כל מעשה הקרבנות**

אלו

- טז. הקטרת קומץ מנחה [שמעכב כפרה] האם כשר בשמאל.
- יז. כוסמין שהם מין חיטים (מנחות ע). האם כשר למנחות.
- יח. האם אפשר להקריב קרבנות יחיד בזמן הקרבת המוסף או רק אח"כ.
- יט. מי שהגיע לעזרה בליל יו"ט האם יכול לברך בבוקר על ראיית הפנים.
- כ. האם תנופת כבשי עצרת צריך בכף ידו או גם בזרועותיו, והאם יש איסור חציצה בבגד"כ שבזרועותיו.
- כא. האם יש ייתור בגדים בבגד שאינו צמר ופשתים.
- כב. האם יש חציצה בדם הנמצא בכלי של קבלת הדם, וכן בזריקת הדם על דם שנמצא על המזבח.
- כג. האם כהנים וישראל צריכים חפיפה לפני טבילה.
- כד. האם אפשר ששני כהנים יעשו יחד עבודה אחת.
- כה. האם משוך אסור בעבודה.
- כו. האם כהן שהחזיק כלי שרת אחורי ידיו עבודתו כשירה.
- כז. האם בדקו טריפות במקדש.
- כח. האם יש איסור הסרת הבדים לארון כשאין בו לוחות.
- כט. האם הגשת מנחה כשירה ביסוד המזבח.
- ל. האם הקטרת כל הקומץ מעכבת או שמספיק רוב.
- לא. האם מפשיטים הכרעיים בתחילת ההפשט של כל הבהמה או קודם שחותכם.
- לב. בזרק שלא לשמה, האם שייך לחזור ולזרוק לשמה שיתכפר.
- לג. האם היה דישון מזבח הפנימי בקטורת של בין הערביים.

- א. דם קדשים מצינו שנפסל בשקיעת החמה, ויש לדון האם דם שלא התקבל בכלי שרת ג"כ נפסל בשקיעה או דוקא בנתקבל בכלי.
- ב. לוג שמן במצורע ששייריו נאכלים לכהנים, האם אפשר לקיים אכילה ע"י סיכה כשתיה, או שצריך דווקא אכילה.
- ג. האם יש חיוב העלאה בחוץ בהיפוך בצינורא, או דווקא בהקטרה ממש.
- ד. כהן המתחנך לעבודה שצריך להביא מנחת חינוך לחינוכו, האם באה עשר חלות כשאר המנחות או י"ב חלות כמו מנחת חביתין.
- ה. האם יש איסור לזרוק חולין בעזרה.
- ו. האם מספיק שהדם יגיע לאוויר המזבח או שצריך שיגע בו.
- ז. האם הגשת המנחה צריכה להיות דוקא בכלי שרת.
- ח. האם יש תשלומין אחר חג השבועות לשלמי שמחה.
- ט. האם שיכור כשר לשחוט קדשים.
- י. האם יולדת צריכה להביא קרבן תודה.
- יא. האם בבכור מעשר ופסח (לדעות שאין שפ"ש) צריך לשפוך הכל? השלמים הבאים יחד עם הבאת הביכורים, האם אפשר להביאם קודם הביכורים או אח"כ, ועד מתי.
- יג. האם בקצירת שתי הלחם יש דין אין מעבירין על המצוות לקצור הקרוב לירושלים כמו במנחת העומר.
- יד. מאימתי מותר להביא מנחות מתבואה חדשה, האם משעת תנופת הלחם או זריקת הכבשים או הקטרתם.
- טו. מה מותר אכילת שתי הלחם, זריקת דם הכבשים או הקטרת האימורים.

שאלות

- א. בצינורא שנינו בשבועות יז: דמיירי במקרב שריפתו. דאי לא, מאי קא עביד. א"כ היינו הך.
- ד. רמב"ם מעשה הקרבנות יג, ד כתב להדיא דיני מנחת חביתין ושהיא שתים עשרה חלות ושמן קריב חציצה בבוקר וחציצה בערב, וסיים ואם היתה מנחת חינוך אינו חוצה. ומקור מדרכה התורה שתייהן יחדיו

- א. דרוש בזבחים נו. (מקור השאלה...) ביום שאתה זובח אתה מקריב, וא"כ גם אם הדם לא בכלי נפסל בשקיעת החמה.
- ב. רמב"ם תרומות יא,א התרומה ניתנה לאכילה ולשתיה ולסיכה, שהסיכה כשתיה.
- ג. שנינו בזבחים קח. העלה וחזר והעלה חייב על כל עלייה. ומהפך

יז. ירושלמי חלה פרק א כוסמין ושבלת שועל והשיפון שלא כשור לשאר כל המנחות.

יח. אפשר בזמן (למה לא?) אבל אחרי הקרבת המוסף, שהוא מקודש מקרבן יחיד.

יט. שנינו בשבת כז: וראיתם אותו פרט לכסות לילה, א"כ לילה לאו זמן ראייה ולא נחשב יראה כל זכוך עד למחר.

כ. אין כל דרך לעשות זאת בידי בלבד. וכתוב בהן והניף הכהן, ואם יפסיל שחולי כותנתו לא יחשב בכיהונו.

כא. שנינו בשבת כ: השיראין חייבין בציצית, מוכח דזווקא משי מנהו (הכוונה - וודאי לא צמר ופשתים), ועיין ערוך לנר כריתות כח: ומרומי שדה הוריות יב: דדיברו על שיראין לגבי יתור בגדים. ועיין רש"י בזבחים יט. תפילין מהו שיחוצו למהוי יתור בגדים, ועוד מנלן לאסור יתור בגדים? לא כתוב שילבש רק ארבע, אלא כתב רש"י בעירובין קג: הוי יתור בגדים, ויליף לה התם מקראי בני אהרן הכהנים, בכהונם, כלומר בבגדי הדיוט הזקוקין להם. ע"כ. וא"כ כל בגד שאינו לובש לצורך הוי יתור דהרי אינו צריך לו. ותפילין שמצווה בהם מהתורה, נחשבים צריכים לו.

כב. הדם שבכלי מסברא לא חוצץ אף שנתייבש על רובו של כלי וכן בעיקרו של כלי שאלו שוליו שבוה הוי קיבול, משום דעדיין שם כלי עליו ואין דין דם אל כלי.

ולהדיא שאלו ביומא נח. סיב בתוך מזרק האם חוצץ משום שאינו מינו. א"כ דם יבש בפשטות הוי מין הדם הלח ולא יחוץ.

ותוספת ראיות לדבר, שלר"י ממלא כוס מדם התערובות, ומסתברא טובא דהרבה דם יבש יש שם, אלא כיוון שהכלי קיבל דם יבש ודם לח, חשיב קבלה אף שיש חציצה בין הלח לכלי על ידי היבש.

ובזבחים יט. למדו חציצה מועטת בבגדי כהונה מדכתיב על בשרו, משמע שפשיטא שלא חוצץ בלא לימוד.

ובמנחות י. למדו בנתינת השמן על בהן המצורע דזווקא מדכתיב על מקום דם האשם נראה ללמוד שהדם יחוץ בין הבהן לשמן, אבל בלא כן (וכן למסקנא) לא חוצץ הדם אף שלמעשה חוצץ בכל מקום נתינת השמן, ונראה מפני שכעת בטל לגוף האדם ונחשב נתון על הבהן, והוא הדין כלי עם דם יבש נשאר כלי.

ובפסחים סד. אמרו מקבל את המלא ומחזיר את הריקן, ואם צריך להדיח הכלי אז היה מעבירו בשורה לאמת המים ומשם מחזירין אותו. והדם על המזבח יותר פשוט, דהרי בטל במיעוטו לשם מזבח, ולהדיא אמרו במידת ג, ד שבלבנין המזבח בערב שבת מפני הדמים, א"כ כל השבעו זה על זה.

כג. חס וחלילה. זו רק תקנת עזרא ונאמרה להדיא על אשה ב"ק פב.

כד. מצינו הולכת והקטרת רגל הבקר בשלושה ולא חילקו היכא דאפשר בפחות. וכן בערכין יא: הלך אחד לסייע לשני בהגפת דלתות (וי"ל כל אחד דלת אחת).

ועיין תוס' יומא יד: דהטבת הנרות נעשית בשניים. ורבנו ירוחם בסוף נתיב ז בסדר עבודה יו"כ סבר שכה"ג שם שני מזרי עצים, אלמא אף דעבודה אחת היא הצריכה תורה כל השנה לכתחילה בשניים, ומשם נלמד.

כה. לא מצינו שנידון כערל לעניין כרת או פסה. ועיין רס"ג שטוען כרת למושך.

כו. בעינן דרך שיחות וליכא.

כז. שום בדיקה. רוב הבהמות חיות שנים. הר"ן על הרי"ף חולין ג: בודק בריאה ונמצאת טריפה מונע ואינו אוכל. ובדיקה זו מדבריהם היא ולא מדאוריין. דהא אמרינן דהתירו לשחוט בהמה מסוכנת ביום טוב אם יכול לאכול כזית חי מבית טביחתה. וה"מ בסוכות שבריאיות לפי שהן מצויות אבל בשאר טרפיות אפילו לכתחלה אינו צריך לבדק. וראיה לדבר מדאמרינן בפרק אלו טרפות נפלה מן הגג צריכה בדיקה אלמא דוקא דאיתליד בה ריעותא הא לאו הכי לא חיישינן ולא בדיקין

בויקרא ויג קרבן אהרן ובניו, והמחלק עליו הראיה, ועוד דלהדיא במנחות עח. מקיש חינוכו להימשחו. ועוד דחביתין למדנו שתיים עשרה חלות ביחשלימי יומא א.א. מדכתיב "תמיד", והוא כתוב בפסוק אהרן ובניו. והחולק אינו אלא מן המתמיהין.

ה. אם הכוונה להכניס חולין, כבר אמרו שאסור. ואם הכוונה איסור נוסף של זריקת דם, כיוון שאין דין בזריקה הרי זה מעשה צחוק בעלמא. וכיוון שכל האיסור הוא גזירה, הרי וודאי לא על כך גזרו אלא על ההכנסה. ומצד דאורייתא בזריקה עיין נזיר כט. שמביא חולין ומקריבו מדין חינוך למצוות.

ו. כתוב וזרקו על המזבח, וזהו ולמי שמתפלפל אז שנינו ביומא נח. לאקושי על הכפורת לפני הכפורת כדי ללמוד דלאו על ממש. הרי שצריך לימוד. ועיין חולין פג.

ז. שנינו בסוטה יד: שמקדש בכלי שרת קודם מעשי הכהונה ובהם ההגשה.

ח. השאלה טעות, כי שלמי שמחה הוא לאותו יום ולא שייך תשלומין לשמחה ואין כאן חיוב קרבן שיצריך תשלומין להקרבה.

ומצד עצם החיוב אחר יו"ט שבועות הדבר פשוט שכמו שאין דין שמחה באלו הימים כך אין דין שלמי שמחה בהם.

ומצוות שמחה היא "ושמחת בחגך" והם אינם חג. וכן להדיא ברמב"ם יו"ט וז' שבעת ימי הפסח ושמזנות ימי החג עם שאר ימים טובים חייב להיות שמח.

ט. שאלה יפה. אבל אם לא נאמר כהונה בשחיטה, ואיסור שכרות נאמר על הכהן ושהוא מחלל, א"כ מנלן לאסור לכתחילה?

י. מהיכי תיתי? ואם משום החשיבה שנפלה למשכב, הרי לא נחשבת חולה משום כך, וכמו שדרשו בברכות נד: חולה מנין דכתיב מדרך פשעם ומעוונותיהם יתענו, וזה אינו ביולדת שהיא על דרך הטבע, ודמי להא דאמרו בברכות ס: על הנפנה שלא יברך רופא חולים דלא שוינהו כולי עלמא קצירי.

יא. אם כבר חטאת בויקרא דז נאמר ואת כל דם הפר ישפוך אל יסוד המזבח, ומיירי בשיריים שאינם מכפרים, ק"ו בגופה של מתנה. (ועיין רש"י פסחים קכא. גמ')

ועוד דהדעת נותנת דהיא שלא צריך שיריים הוא משום דהכל ניתן בתחילה, ואודבה, היכא דלא נותנים הכל שם הצריכה התורה שיריים.

יב. דברים כו:א וענין ואמרת... והנחתו והשתחווית... ושמחת, ודרשו בספרי ונאמר להלן וזבחת שלמים ושמחת, אף כאן שלמים. הרי קמן שאחר הכל מקריב.

וכן ברמב"ם ג'ד הביא וקרא והקריב. ומדשנינו בפסחים לו: שהקריאה בביכורים היא בשעת שמחה, והרי הקרבן לשמחה הוא בא כדדרשו, משמע שצריך להקריב בו ביום שקורא, ואם לא הקריב באותו יום אז אין הקרבן מתייחס לביכורים מעתה אלא הוי שלמים בעלמא.

יג. להדיא אמרו במנחות סד: מצות העומר לבוא מהקרבן, מעשה בעומר ושתי הלחם. ואף שיש להשיב, מ"מ כיוון ששתי הלחם אינם קרבים אלא עושה בהם תנופה לחוד, ולכן אין בהם דין של קרבן ולא דוחים שבת וכו', לכן נראה פשוט שאין דין מצוות קצירה בהם עד שנאמר אין מעבירין, אלא דרך עשייה בעלמא, אבל בעומר כתיב ראשית קצירכם.

יד. אין יתכן לחשוב שהמנחות תלויות בכבשים אם כתוב להדיא במשנה במנחות סח: העומר היה מתיר במדינה ושתי הלחם במקדש. מלבד הפשט הפשוט יש כאן גם השוואה לעומר שבו הוא עצמו מתיר. והחיבור היחיד בין הכבשים ללחם הוא שמתירין הלחם באכילה, ומהיכי תיתי לקום במקומו להתיר מנחות?

טו. מעולם לא שמענו (שמענו שלא) על אימורים שמתירים.

טז. כל הקטר כשר בשמאל, ושנינו להדיא במנחות כו, וגם המשניות בפרק זה לא חילקו בין המנחות, וגם נשנה הקומץ עם הקטורת והלבונה שמעכבין.

- לה כלל.
 כח. איפה כתוב שזה תלוי בלוחות??? והפירוש שראית שתולה בזה, כוונתו בארון של הלוחות, בניגוד לארון שיוצא למלחמה [לשיטה שהיה בלי לוחות].
 יתרה מכך, הציווי לא יסוד כתוב קודם הציווי ונתת אל הארון את העדות.
 כט. למה שתצטרך יסוד? ובדמים כתיב להדיא יסוד להצריכם, ועוד אמרו בזבחים סג: ס"ד שיגשנה בדרום ת"ל ה', והרי להרבה שיטות אין שם יסוד כלל.
- ל. להדיא במנחות כג, קומץ שמיצה שמונו על גבי עצים ונתנו עליו האם
 הוא חבור או נחשב חסה. דצריך כולו.
 לא. מה שירצה יעשה.
 לב. למה לא? הרי הדם לא נפסל. ומאי שנא מזרק פסול שיחזור הכשר ויקבל? ואם תאמר שצריך לחזור לדם הקרבן ומה שבמזרק נפסל, הרי הסוגיא בזבחים כו: ששיירי הדם נפסלים דווקא במחשבת חוץ למקומו או זמנו.
 לג. אלא מה? סדר התמיד בדיוק אותו דבר, מהיכי תיתי לשנות משהו?

תשובות

- גמג' זבחים ט"ו ע"א איתא היה מזה ונקטעה ידו אם עד שלא הגיע
 דם לאויר המזבח כו' ומשמע שתלוי אם הגיע לאויר.
 ט. יש איסור כניסה למקדש לשתויי יין אף לזה, רמב"ם ביא"מ פ"א הי"ז,
 ולכן יש לאסור משום זה.
 י. יולדת היתה במצב סכנה שהרי מחללים עליה שבת, ואף שזה דרכו של עולם, הרי גם הולכי דרכים יורדי הים הוא דרך העולם ומביאים תודה.
 יב. רצ"ב קובץ "קרבן שלמים" בנושא מהרב שמשון דינר
 טו. עיי' שטמ"ק מנחות י"ג א' אות ד', וכמדומני שכך לומד הגרי"ז בדעת הרמב"ם, ואין הספר תח"י, ודלא כתוס' זבחים מ"ג א' שכל שאין האימורים מתירים.
 טז. עיי' תוס' מנחות כ"ו א' ד"ה הקטר בתני הראשון. -לדעת רבנן.
 יט. יראה ב"צירי"י דהיינו ליראות, וזה שייך גם בלילה כלפי הקב"ה יידע מה דבחיכה ונהורא עימיה שרא".
 כא. עיי' מקד"ד סי' ל"ו שכל דלדעת התוס' שפירשו פסול תפילין משום חציצה ולא משום יתור בגדים, משום דס"ל שאין יתור בגדים בבגד
- שאינו צו"פ.
 כ"ה. עיי' יבמות ע"ב א' שמדרבנן אסור באכילה, ובמסקנת הסוגיא נחלקו הראשונים כמי ההלכה, ועכ"פ לאוסרים באכילה מדרבנן לכאן ה"ה שגם עבודה יהא אסור מדרבנן.
 כז. בשו"ת ריב"ש קס"ג כ' שצריך אבל כמה אחרונים נקטו שא"צ, עיי' בשו"ת תליתאה ח"ג סי' נ"ו, רביעאה ח"ב סי' קמ"ז, ובתשו' טוב טעם ודעת קמא סי' נ', ובתפארת יעקב פ"ב מזבחים על התפא"י אות י"א, ובהערות על סוטה דף מ"ח א' משמ"י דהגר"ר בענגיס.
 כט. אין כוונת השאלה אם צריך יסוד, אלא האם מועיל מעל אויר היסוד משום אויר מזבח.
 ל. עיי' תוס' זבחים מ"ב ב' ד"ה הקומץ, ומבואר מדבריהם שאף אם חלק מהקומץ לא עלה למזבח הותר המתיר כמצוותו.
 לב. עיי' שפ"א זבחים ל"ד ב', חזון יחזקאל קרבנות ג' ד', ואביעזרי פסוהמ"ק פ"י"ד ה"ב, שנקטו שלא מועיל לחזור ולקבל.
 לג. עיי' תוס' יומא י"ד ב' ד"ה ורמינהו ושם בתוס' כ"ו א' ד"ה אלא. שמבואר מדבריהם שלא היה דישון בה"ע.

תשובות לחוקות

- קלוטה כמי שהונחה דמיה. (אבל אם לא עתיד לנוח עליו לא חשיב קלוט)
 ט. מה הקשר?
 י. לא אמרו שמצב סכנה מביא תודה אלא שהמסתכן מביא תודה שניצול, וילדת אינה מסוכנת אם מטפלים בה, היא במצב סכנה בדיוק כמו כל מי שרעב שצריך לאכול וגם אפשר לחלל שבת לצורך כך אם מסתכן אם לא יאכל. ארבעה אלו בסכנה למוות ואין מושיע, ויודו לה' שהצילים. ודרך העולם היינו שאם חלק מצורת החיים היא להסתכן כמו לאכול ולפתוח הכרכתא וללדת אז פשיטא שלא יתחייבו קרבן על זה, משא"כ מדבר יום שאין דרך החיים מחייבת זאת.
 יב. נחמד שאתה מסייע לדברי, צריך ביום ההבאה ורמב"ם סובר דווקא אחרי (וכמוזבן לא מעכב) והגר"א יכול לחלוק על הרמב"ם אבל לא ראיתי כזה הגר"א וגם הירושלמי בכלל לא קשור.
 וכמו שאמרנו תמיד יש מי שיחלוק אז האדר"ת סובר אחרי נגד רש"י ומהרי"ט אלגאזי ומנחת חינוך ותורת זרעים ואגרות משה טו. עיי' פסחים עז: בכמה מקומות, (ובמשנה עח:), שזרק ומתיר בלא שמקטיר, וביומא כז. דזיקה עבודה שאין אחריה.
 ודברי השיטמ"ק זה גם רש"י קידושין נב: משלחן גבוה, אבל היפך הסדר וכנראה כדי שלא יפרשו דבר כזה שהוא נגד כל מקום בחז"ל אלא רצה יותר לבאר היכן שולחן גבוה כאן. וכמו שכתב רש"י בזבחים מה: יש לו מתירין.
- טז. הוא רק תירץ היכי תימצא לתירוץ. למעשה אין חז"ל כזה שצריך הקטר בימין.
 יט. רמב"ם חגיגה א,א הראייה האמורה בתורה היא שנראה פניו בעזרה. יש דרשות ויש גם פשוט.
 כא. דעה אחת נגד כולם. אתה רוצה הכרעה או כל הדעות בנושא?
 זו אפילו לא דעה אלא צד של מקד"ד להבין את התוס'. אפשר שתוס' כרש"י שהבאתי, ואפשר טעם אחר היה.
 כה. זה לא רבנן אלא רב הונא וסליק בתיובתא, ומי פוסק כמותו? ועוד שיש לחלק בין אכילת תרומה שהיא רשות לקיום מצוות עבודה.
 כט. רש"י בסוטה יד: ביאר שנוגע, כפשטות הסוגיא שם. וכן פירש המאירי.
 ל. מה הקשר? השאלה היתה אם מעכב להקטיר כולו, ופשיטא שמתיר משהוצת ברובו כדאמרו בגמ' שם, ותוס' לא אמרו שבהוקטר חלק אז הותר המנחה, אלא אדרבה עדיין הוא מתיר ויכול לחול עליו שם פיגול.
 לב. לא זכיתי להבין כלל ראיית השפת אמת, דהרי בתורה הושוו חוץ לזמנו לחוץ למקומו ונלמדו ביחד, ועוד הבאתי ראייה שאף אם זרק פסול יחזור הכשר ויקבל, ומה יענה על כך השפת אמת שפסל הקרבן אתמהה.
 לג. עיי' תוס' ר"ד כה. ד"ה אמר ר' יוחנן, ועיי' פני יהושע יד: שהקשה על דברי תוס' שהבאת והאריך להוכיח שמדשנים. וכן כתב המפרש בתמיד לג:, וכן פירש להדיא הרמב"ם בסוף תמיד. ותו לא מידי.

תשובות לחוקות

- הקשר פשוט שלכתחילה שיכור אין לו היכי תימצא ליכנס לעזרה ולא בגלל שעבודתו פסולה אלא מטעם צדדי.
 טו. ברור שאם אין אימורים הזריקה מתירה, אבל כשיש אימורים יש מקום להבין שהם מעכבים וממילא נחשבים מתירים.
- כה. עיי' ברמב"ם שם ותלוי בגירסת הגמ' למסקנא.
 ל. מבואר בתוס' שגם אם מיעוט מהקומץ לא עלה על המזבח ג"כ מתיר.
 לב. יש חילוק בין עבודת פסול שלא נחשבת עבודה כלל [מלבד עבודת טמא] לבין מחשבת שלא לשמה שנחשבת עבודה פסולה.

תשובות לתשובות

- כה. עדיין יש לחלק כדכתבת?
 ל. מה מתיר??? החצי שכבר עלה? אז למה יחול פיגול על החצי שלמטה?
 לב. ממתי שלא לשמה הוא עבודה פסולה? הרי כשרה ולא עלו לבעלים לשם חובה. וכמו שהקשיתי שאם שלא לשמה פוסל היה צריך למנותו יותר מחוץ לזמנו.

עאלת

- א. מזבח שנפגם אין זורקים את הדם במקומו אבל כשר להקטר את אימורים, כמבואר בגמ' זבחים נ"ט א' ובתוס' שם ד"ה עד, ויש לעיין האם לענין תנופת שתי הלחם צריך דוקא שיהיה מזבח שלם או אפשר להניף אע"ג שנפגם המזבח.
 ב. האם צריך להדיח האברים מהדם שעליהם קודם ההקטרה מחמת דם האברים שפירש שאסור מדרבנן.
 ג. האם הולכה להדחת קרב וכרעיים נחשב הולכה וצריך כהן.
 ד. האם אסור שיהיה אחוריו להיכל בזמן שעובד עבודה.
 ה. האם בשפיכת שיריים צריך שיגיע הדם לנקבים שביסוד ויצא דרך שם, והאם מותר לשפוך לתוך הנקבים ממש.
 ו. לדעת הסוברים [ליקו"ה זבחים ל"ח ב'] ששפיכת שיריים כשירה בלילה, האם מיצוי חטאת העוף דינו כשפיכת שיריים.
 ז. האם השלכת מוראה ונוצה הוי עבודה וצריכה בגדי כהונה.
 ח. בניסוח היין שמנסכים אותו לתוך הנקבים שבראש המזבח האם יצא ידי חובה כשהגיע לראש המזבח קודם שנכנס לשיתין.
 ט. קומץ לבונה של מנחה נסתפק הירושלמי האם שיעור הקומץ הוא לפי הבעלים או בקומצו של כהן, ויש לעיין בקומץ של שני בזיכי לבונה הבאים עם לחם הפנים, וכן בקומץ לבונה של מנחת העומר שכל ישראל הם הבעלים ולפי מי ישערו.
 י. אסור להשאיר ממשר הקדשים שלא יבא לידי נותר, ויש לדון האם חייבים לשבור העצמות כדי לאכול את המוח.
 יא. האם הדין של אכילת קדשים באופן של למשחה-לגחלה הוא לעיכובא.
 יב. כשמולח אברי התמיד בשבת האם מותר להשהות במלח [כמו שמשמע במשנה בתמיד שהניחו על הכבש והלכו לקרוא ק"ש] ואם יש לחוש משום מעבד באוכלין.
 יג. מי שהתנדב עץ למזבח מביא גזיר שארכו אמה כמבואר ברמב"ם ה"ל מעה"ק פ"ט ז' ה"ג, ויש לדון האם אפשר להקדיש בפירוש עץ פחות מרחב אמה.
 יד. האם מצות קיום האש על המזבח מתקיימת גם באש של מעלה.
 טו. האם מנחת נסכים צריך להקדישה עבור קרבן מסויים.
 טז. קמץ ונתן לשמאל, נפסל מדין נשפך, מה הדין אם קמץ והתיישב או

תשובות

- א. אם תאמר שכיוון שבאים עם כבשים יעכבו, פשיטא שלראב"ד תמידין חטו שכבשים מעכבין לחם אז אם לא שחט גם לא ישחוט ולא יניף, וגם לרמב"ם אחר שהקדיש הכבשים כתב הכסף משנה שכשהלחם בא עם הכבשים גם לרמב"ם הכבשים מתירין אותו, ואם שחט כבה כמובא בשאלה צד להתיר כמו בהקטרה בלי מזבח, מה הקשר בין תנופה למזבח??? ואם תאמר הרי פסק הרמב"ם שאם הונפו מעכבין זה את זה, היינו אם אבדו כבשים, אבל בלא כן למה לא יניף? ואם תאמר שנינו זבחים ס. מזבח שנפגם אין אוכלין בגינו שיירי מנחה, א"כ גם המנחה צריכה מזבח ונפסלת, יש לחלק דהני מילי מנחה דהיתה צריכה הקטרה במזבח, וכדרשו ואכלוה אצל המזבח, אבל שתי הלחם שאין מהם למזבח כלום, לא יעלה ולא יוריד בהם. [וגם שירי מנחה של מזבח לא נפסלת אלא נדחית ואם חזר ונבנה כשרה, כדפירש תוס' ב"מ נג. ד"ה לא פלוג, לכן מ"מ להניף יכול בכל מנחה ולא רק בשתי הלחם, כיוון שלא דחוייה בעצם אלא רק אכילתה שהיא
- כעין אכילת מזבח ולכן צריך שיהא שלם].
 ב. רבנן זרו על אכילת ישראל.
 ג. היות ולא ראוי להקטרה כן, לא שייך הולכה למזבח בזה. ולהוליך להדחה מה מצווה יש כאן?
 ד. בית הבחירה ז, מבואר שרק ביציאה לא יהו אחוריו אל ההיכל. (דאם זה דין כללי למה לציין זאת ביציאה).
 ה. עניינים בוודאי יש, מכך שעשו אותם ועשו שניים, אבל אין מקור לחייב זאת. ולתת לתוך הנקב מבטל נתינת על היסוד, שהרי בתוך אינו על.
 ו. זבחים סד: דיברו על מיצוי חטאת שמפגל ומעכב ולא חילקו כלל בדמה, משמע שאינו כשיריים.
 ז. דרשו בויקר"ר ג, שכיוון שהעוף ניזון מהגזל לא מקריבים קרביו, א"כ אין בזה צד גבוה וכשר אפילו בזה. ועיין סוף תוס' והרי ביומא נט:

לא מפיקע שם הקומץ מקמיצתו. וראיה לדבר, שהקשו במנחות טז:
פילג בהולכת קומץ האם הוי חצי עבודה, ואם כל זמן שקומץ נחשב
עבודה, היה צריך לפלג מדין קמיצה אף בלא הולכה.

יז. ככל מנחה. מנלן לחלק? (אחר שירד מהשולחן כמובן)
יח. למה לא?

יט. הרמב"ן בויקרא טז, כג כתב שאינה עבודה. ויתרה מזאת הרי לא נאמר
דבר זה בתורה בפירוש, א"כ אין כל דין בו. ולכאורה כשר רק בשמאל.
ותו"י ביומא לט. כתב להדיא דמוכר בשתי ידי, וצ"ע דוודאי יכול
לשים הכף במחתה כדאמרו בגמ'.

כ. מאיזה דין ייפסל?

כא. מהרגע שנתלכלכו לא הוו בגדי כבוד. לא ככה?

כב. הפשטות וודאי רק למזבח, להשוות אכילתם, וכך הייתי פוסק, אבל
מה אעשה ורבו עלי תוס' חולין קמ. לגבי צפרי עיר הניחת, ופנים
יפות בשמות, לכג לגבי קטורת. ואמנם הרש"ש במנחות סח: סבר
שביכורים אין בהן ממשקה היות ואין בהן למזבח כלום, אבל יש
לחלק ממנורה שמדליק.

כג. דרשו בב"מ נד. עליו לרבות חומשו כמותו, ואין הבדל בין קרן לחומשו.

כד. מדדשו בזבחים מח: אותו בצפון משמע הבהמה בצפון (רובה ככולה),
דאי רק השחיטה א"כ יימר קרא ושחט על ירך צפונה.

כה. גמרא ערוכה בדף צח: שאם הדם לא נבלע לא טעון כיבוס. ואם טענית
הכיבוס זוחה מהזאה א"כ לא נפסל.

כו. גמרא ערוכה בזבחים עט: שלא גוזרין לפסול כשר שמא יבטל ברוב
פסול, ואף למ"ד גוזרין זה רק בשכיחי פסול, מה שאינו בשאלה
שלפנינו.

כז. שנינו במנחות ט. יביא מתוך ביתו וימלאנה, אף שהכוונה על מומן
של מי, אבל זהירות הלשון של חז"ל מלמדת שיכול להביא לחם חול
הראוי לקודש.

כח. שנינו בב"ק קי. כהן תמא בקרבן ציבור נותנו לכל מי שירצה. והמאירי
פירש שזכה בפייס, והאבן האזל כלי המקדש ד, כתב שאין זכות
לזוכה ליתן לאחא.

כט. שקלים ה,א פירש הרמב"ם שנועלים בשקיעה, וכן פירש המאירי
ורע"ב, והם כנגד שערי שמים לעת ערב כדאיתא בירושלמי ברכות
ד,א.

ל. לא הבנתי מה הקשר?

לא. ירושלמי נזיר ד,ד שלמים לאחר מיתה טעונין לחם. ופירש הפני משה
היינו שלמי תודה כי במתניתין אמרו בשלמי נזיר דלא טעון לחם.

יש לי לדייק מדכתיב בויקרא א טו: והקריבו הכהן ומלק וגו', טז:
והסיר את מראתו והשליך, יז: ושעו והקטיר הכהן, מדחזר והזכיר
הכהן בהקטרה, משמע שקודם לאו דווקא כהן, ומדהסמיק שיסוע
אצל הקטרה יתכן לרבות בשיסוע כהן ולמעט רק פסוק טו.

ח. סוכה מט: ירדו לשיתין אין מועלין בהן.

ט. הירושלמי לא נסתפק אלא האם אפשר לשער גם בקומץ הבעלים, כי
כיוון שהכהן קומץ פשיטא שהקומץ שלו קומץ, ולכן במנחת העומר
יקומץ המקטיה, אבל בלחם הפנים נתנו בבזיכין שבוע קודם, ולכן
נראה שכיוון שקמץ ונתן בבזיכין כדנינו, חשיב קומץ ראוי להקטרה
אלא שזמנה שבוע אחר כך ולא איכפת שאחר יקח הכלי וישפכנו על
האש, דכך היא מצוות הקטרת הקומץ. עוד י"ל שאם צריך לקמץ אז
יש לחון, אבל היכא שאין דין לקמץ אלא "שיעור" שאין פחות מקומץ,
לא איכפת כלל קומץ של מי ויכול להניח בכלי אף בלא לקמץ בידו
כלל ואף קומץ שאינו של מניח ולא של מקטיר.

י. פסחים פג. דיש במח דין נותר, א"כ כשגזרה תורה לא תותרו והנותר
תשרוף, על אותו נותר דיברה. ועוד אמרו שם כשמוצא חלוצין מסתמא
קודם נותר חלצינהו, ולא אמרו דהוי נותר וחלץ לשריפה ואין שימוש
נותר מילתא.

יא. איך יתכן לעיכובא? אין עשה של אכילה זוחה לאו של לא תותרו,
ק"ו שלמשחה זה לא עשה אלא צורה במצווה.

יב. מצוותו למלוח, ואין חילוק בשבת אם משתהה זמן מרובה או מועט.
ועוד שבשר לא נחשב מעבד בצורת המליחה להקטרה.

יג. להקדיש פשיטא שיחול, השאלה אם יעלו אותו מדין קרבן עצים או
יהיה כסתם עץ, ונראה פשוט שיעלו אותו מלבד שני גזירין.

יד. כתב הרמב"ם תמידין ב,א מצות עשה להיות אש יקודה על המזבח
תמיד שנאמר אש תמיד תוקד על המזבח, אף על פי שהאש ירדה מן
השמים מצוה להביא אש מן ההדיות שנאמר ונתנו בני אהרן הכהנים
אש על המזבח. משמע שהבין שבאש מהשמיים מתקיים דין תוקד.

טו. מנחות טו: אפשר לשנותם לזבח אחא, וגם ר"מ סבר שהוקבעו בשחיטה
ולא בהקדש.

[אבל לכו"ע נראה שמקדישן "אלו לחובת/לזבחי", ואם הביא באותו
יום של הזבח כמדה הראויה לנכסין, ייתפס בסתמא שכך דעתו].

טז. אם הוא מחוסר בגדים אינו כהן וכן בחציצה נחשב הקומץ לא בידו,
ושנינו במנחות כו: פסלתו מתנתו, אמנם אבן האזל ברמב"ם פסולי
יא, סבר לבאר את הרמב"ם שדווקא הפסיק מדעתו את הקמיצה
בלא קידוש כלי פוסל, אבל לא מדעתו יחזיר לכלי ויחזור ויקמץ.

ואם התיישב נראה פשוט שלא פוסל, דלא יכול לעבוד כעת אבל

מתוך השאלות שהגישו לשמורת המקדש

- שלא תטמא העזרה? ישקוה בחוץ.
ט. למה שמרו דווקא בחיל אפר פרה אדומה? והיכן בחיל שמרו?
י. השמן שבנר המנורה שנשאר לאחר שכבה, ולקחו וסינו וזיכנו,
הוכשר להדלקה?
יא. לכאורה כל הנטמאים למת שיש להם אבזם בחגורה צריכים לטמא
בחיבורין עד שיסירו החגורה. וכן נשים שעל ידם טבעות.
יב. ממתי מוודים צמיחת שער להחשב פחוע ראש. מקרחת או מתספורת
של אורך שער פחות משלושים יום?
יג. כהן שהרג בשם קודש (או כישוף) נפסל מעבודה ונשיאת כפיים?
ומה הדין בהרג בכח שני? ובמצמצם?
יד. אם מסגרת השולחן למעלה היתה, איך הכניסו הלחם? הרי צריך
להרים כולם ואז אינו על השולחן תמיד?
טו. פאות מסולסלות הוי פרוע ראש? כדמצינו שמותר להיכנס עם צמות
למקדש.
טז. מותר לשיח שיחת חולין במקדש?

- א. למה הניח מלח בקרן מערבית דרומית והצריכו כל המולחים להקיף
המזבח?
ב. למה עשו המזרקים ללא שוליים ולא סמכו על כהנים זריזים? בפרט
שהדם קורש תוך פחות מדקה.
ג. למה לא נתנו לממונה מפתח וצריך לדפוק ושיפתחו מבפנים?
ד. למה עשו בעזרת נשים תיקון גדול. מי הכריח שנשים יהיו בשמחת
בית השואבה עד כדי שיכולו לדרוש לעשות בניה בבית המקדש?
ולמה לא עשו פשוט מחיצה באמצע בפנים ובחוץ?
ה. למה הוציאו כה"ג שמת בקה"ק בחבל דרך ההיכל וטימאו כל כליו?
יכניסו דרך הארובה חבל עד הפתח ויקשרו לו בהיכל קודם כניסתו
ואם מת יוציאוהו מהארובה.
ו. למה השיחותים במקווה לא נעול אם נגר?
ז. למה שורפים כסותו של שומר שישן? איזה מין דין הוא זה? ומה עם
בל תשחית? ואיזו כסות שורפים?
ח. למה משקים את הסוטה בעזרה ואם צבטה בטנה ממחרים להוציאה

- ז. מותר לשוחח בסולרי בדברי תורה במקדש, או שאין דרך ארץ כך במקום מלכות?
- יח. באבנט יכול לתקוע כלים כגון סכין או חצוצרה? ואם מותר מה הדין בין האבנט לכותנת, האם יחשב חציצה?
- יט. האם יכול לזרוק עולת העוף ממקומו על הסובב אל המערכה או צריך לילך 345 אמה (להקיף בסובב ולירד ולעלות על המזבח ולהקיף ולמלוח ולזרוק על המערכה)?
- כ. מים שקידשו בהם מהכיו, יכול להעלותם ולהחזירם לכיור לקדש בהם שוב?
- כא. הקול יפה לבשמים. יכול להשיע כל רעש או דווקא בפיו? ואם זה קול אדם האם נפגם בהשמעה בהקלטה?
- כב. כה"ג שטובל על בית הפרווה בקודש, ראשי כשהוא במים להטיל מימיו בתוך המקוה דאינו ניכר וגם קמא קמא בטיל או דהוי קלות ראש או חוסר כבוד בעזרה?
- כג. לתנת מותר להוסיף צווארון? ומה הדין צעיף אם מחובר בחלקו?
- כד. ארבעה בגדים מעכב צבע לבן או ראשי לעבוד בצבועים?
- כה. המצנפת ראשי לא לצנוף ככולה ולעטוף צווארו או כתפיו במקצתה?
- כו. כהן עם עגיל באליית האוזן, דאינה שלוש על שלוש, הוי יתור בגדים? ואם יש לתכשיט חשיבות עצמית כדמצינו בציללא חגורה חשובה, האם בעגיל של עיגול גדול שרק נכנס בחור האוזן אבל כולו באוויר ולא יושב על האוזן, האם יחשב לבוש בכך, ואם אינו בדין בגד מה הדין בסתום ויש בו שלוש על שלוש (אלא שתלוי בקצה)?
- כז. הניח מזרק הפוך על ידו או ביסא, האם יחשב יתור בגדים כשעובד כגון כשמקטיר הקרביים בבזך?
- כח. כהן עם קוביות יישור שיניים, הוי יתור בגדים? ואם לא מחובר בו כגון רסן או גשר או פלטה?
- כט. אוזנייה שבתוך האוזן נחשבת יתור בגדים? ומה הדין מכשיר שמיעה?
- ל. הכל בכתב זה בפשטות רק מידות הבניין, אורך ורוחב ופתחים, שהרי אמרו שחרצו במזבח כי היכי דלא נישתרוק, ומדתנו טעם לדבר משמע שאין זה מדיני המזבח, כמו שלא נתנו טעם לקרנות, וכן מצינו שבנו בית שני עם שורות עץ מלמטה שיוכל להחריבו, וכן שכשהקדישו עורות העולה מפני בעלי זרוע אז ציפו כל הקירות בזהב, מכל אלו משמע שאין דין איך לבנות אלא מה לבנות, וא"כ האם יש מניעה לעשות בבית שלישי 1. רשת חימום תת רצפתי. 2. מזגנים. 3. מצלמות לאבטחה ותקשורת במעגל סגור. 4. פעמון חשמלי לכניסה לבית המוקד.
- לא. האם מותר בכל השערים לעשות פתיחה אוטומטית, ואם מותר האם יבטל דין שוערים? והאם זר יכול לסגור שער בשינוי או שזה יחשב לשוער?
- לב. מותר לצפות בקודש הקדשים דרך מצלמה? ואם זו הסרטה ולא צפיה כשידור חי? ואם זה תמונות?
- לג. מזגן נייד במקדש מותר? דאינו מחובר והוי כלי תשמיש.
- לד. הכנסת רחפן למקדש מותרת? ואם נעשה מקובל בבית מלכים?
- לה. יכול להביא עצים מלשכת העצים ולהעלותם על המזבח עם טרקטור משטחים או מנוף?
- לו. מכונה כשרה לעבודה במקדש אם פועלת בשלט כך שמופעלת בכח ראשון כל הזמן, כגון להעלות עצים וקרבות על המערכה? ומה הדין
- להפשט וניתוח?
 זא. מותר לשחוט עם מכונה?
 זב. מכונה כשרה להכנת המנחות או הקטורת?
 זג. גיטרה חשמלית ללוויים מותרת?
 זד. היום כשיש רטגן יצטרכו לכתחילה להעביר הבהמות ברטגן כדי גלות שאינם טריפה?
 זה. היום כשיש שעון, יכולים לשחוט לפי חשבון עלות השחר או יש דין לראות שהאיר המזרח?
 זז. השתלת שער (הוא מלאכותי) נחשב חציצה למצנפת או לציץ?
 זח. כהן עם קוצב לב נחשב בעל מום? ומה הדין מושתל לב או כליות?
 זט. שידור מהנעשה במקדש הוי פגם בכבוד מלכות או בצניעות?
 ח. כהן זקן שרועדות רגליו ועל ידי תרופות לו רועד, כשר לעבודה?
 חא. מותר לנוע במקדש עם קורקינט חשמלי או הוברבורד?
 חב. האסור בהקטרה יש דין לא להקטיר לכתחילה כשחושב לעצים? נפק"מ לנקות הביסא כשבא להכין מנחה חדשה.
 חג. לרבי ישמעאל בכריתות ה: חלב שור וכשב ועז נחשב לשלושה לאוויר. מה הדין באכל חצי זית מזה וחצי מזה?
 חד. יכול להדליק מערכה גדולה ולחלקה לשלוש? ואם כן מהיכן הותר להבעיר שלוש פעמים בשבת?
 חה. כהן שעשה עבודה של כהן אחר שזכה בפייס, צריך ליתן עשרה זהובים או שפייס זה הסכמה ביניהם אבל אינה מצווה שלו? ומה הדין בהתחיל לעבוד, האם חוטף מגובה או שלוקח המצווה מהכהן?
 חו. האש של מעלה דלקה גם כשכבו העצים במערכה? נפק"מ שלא יסדר עליה העצים ואף לא יכול בסמוך לה אם צריך להדליק המערכה בהדיוט.
 חז. הפשט וניתוח כשרים בחש"ז? ובנוכרים?
 חט. נשים יכולות ללוות הלוויים בניגון? ובשירה?
 חטא. מנחות נילושות בהרבה שמן, יברכו עליהן מזונות?
 חטב. למדנו שאסור לשתוף כלים בשבת כשיש לו אחרים משום מכין. האם משום כך לא ישטפו המזרק לאחר מתן דמים כיוון שיש הרבה מזרקים?
 חטג. כשכה"ג לא עובד חייב להניח תפילין של יד (אם לא הניח בבוקר ובכל עת ראוי לעבודה)? והאם יכול לעבוד כל היום מדין רשות ולבטל מצוות תפילין?
 חטד. אפשר לקיים אש תמיד על המזבח בגחלים של מתכת?
 חטה. אפשר להקטיר קטורת על גחלים של מתכת?
 חטו. סנדלי אצבע (שלא עוטף הרגל כלל) נחשב מנגעל במקדש?
 חטז. אחר קידוש ידיים ורגליים אם נגע ברגלו צריך נטילה? ואם נגע במקום שדורך בו?
 חטזא. לשבת בעזרה בעמידה כגון על ידי ריתמה כמו במצנח או בכנגי מותר?
 חטזב. האם הכרעות לשכת הגזית (וכל בי"ד) צריכים להיאמר או אפשר בכתובה לבד?
 חטזג. מותר לטוס מעל מקום המקדש?
 חטזד. לרבנן בכריתות ו. שנתרבה לימוד חלב למוקדשין ולחולין, האוכל כחצי זית מזה וכחצי מזה נחשב שמות מחולקין או שם לאו אחד של חלב?
 חטזה. מותר להכניס נוכרי למקדש לצורך תיקונים (יעוין באמנים ממצרים לעשיית הקטורה)?
 חטזו. כהן שחל משמר שלו בשבעת ימי המשתה, עובד?

ישלך האורה? תיזכה? פירכא? קושיה? תירוצ? ראייה?
 הנך מוזמן להצטרף לבירור דיני קדשים במכון תורת הקרבנות אליבא דהלכתא

תשובות ניתן לשלוח לדוא"ל: e036166932@gmail.com או לפקס: 072-3377748

טמונה בפרשה

עלון שבועי לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע

פרשת וארא

לסדר את הפרשה

לפניכם רשימת נושאי הפרשה בסדר מעורבב, עליכם לסדרם מחדש לפי סדר ההתרחשויות בפרשה. כשתצליחו, תקבלו מהאותיות חלק מפסוק מהפרשה.

ב. מטה אהרן נהפך לתנין

ל. התראת מכת צפרדע וקיומה

ד. התראת מכת דם וקיומה

ה. התראת מכת ברד וקיומה

ו. הבטחת השי"ת לגאולת ישראל

ז. תולדות ראובן, שמעון ולוי

ח. השי"ת שולח את משה ואהרן לפרעה

ב. מכת כינים

ג. התראת מכת ערוב וקיומה

ע. מכת שחין

ה. התראת מכת דבר וקיומה

"

שאלה לשולחן שבת

"ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל לו לאישה"
לאשה"

פירש רש"י: 'מזרע יתרו שפיטם עגלים לעבודת אלילים' והוא על פי הגמרא (ב"ב קט:).

ויש לבאר מדוע כתבה התורה כן, והרי במשנה (ב"מ נח:) כתוב: 'כשם שאונאה במקח וממכר כך אונאה בדברים: לא יאמר לו: בכמה חפץ זה והוא אינו רוצה ליקח. אם היה בעל תשובה, לא יאמר לו: זכור מעשיך הראשונים. אם הוא בן גרים, לא יאמר לו: זכור מעשה אבותיך, שנאמר: 'וגר לא תונה ולא תלחצנו'.

אם כן איך מכנה התורה את יתרו הגר בשם פוטיאל שמזכיר את מעשיו הראשונים, וכן את מעשי אביה של אשתו של אלעזר?

מטרת השאלה

הינה לעורר דיון סביב שולחן השבת. ניתן לשלוח את תשובותיכם למערכת (בצרוף מקורות, אם ישנם) ובל"ג אכתוב מן התשובות בעוד כחדש.

פנינים

"ולמכשפים"

הגמרא במסכת מנחות (פה.) מביאה מדרש, ששמותיהם של חרטומי מצרים היו יחנא וממרא, ומצאתי רמזים שונים בענין: נוטריקון "ולמכשפים", ולמכשף יחנא ממרא. ורמז לזה שבגללם לא רצה פרעה לשמוע למשה: "מי ד' אשר אשמע בקולו", ר"ת יחנא ממרא. ועונשם בשירת הים: "נשפת ברוחך כסמו ים", שוב שמם בר"ת. ובמהרש"א שם כתב שיוחנא היה עושה מעשי שדים, וממרא מעשי כישופים, ומעשיו של ממרא היו רעים יותר בעיני הקב"ה שכן שמו מורה על כך שממרה את רצון ד'. ולסיום נביא, שבזוהר ובספר הישר מובא ששמותיהם היו ינוס ויומברוס והיו מתלמידיו של בלעם.

"כי בפעם הזאת אני שולח את כל מגפותי אל לבך"

יש לבאר מדוע מכת ברד נחשבת ל"כל מגפותי". לקב"ה ישנם שלושה לגיונות שבאמצעותם הוא נפרע מן הרשעים: מים, אש, ורוח. מאנשי דור המבול נפרע באמצעות המים: הביא עליהם את מי המבול. מתושבי סדום נפרע באמצעות האש: "וד' המטיר על סדם ועל עמורה גפרית ואש". ומדור הפלגה נפרע באמצעות הרוח: "להפיצם על פני כל הארץ". והנה, כלפי המצרים השתמש הקב"ה בכל שלושת הלגיונות: במכות דם וצפרדע - במים. שתיהן החלו כשאהרן נטה את ידו על מימי מצרים. במכת ארבה - ברוח שנשאה את הארבה. במכת שחין - באש, "פיח הכבשן". ובמכת ברד, שמשו שלושת הלגיונות יחד: הברד עצמו היה מים, אש התלקחה בתוך הברד, וכמו כן הייתה רוח - "וד' נתן קולות", קולות ברוח. ומכיון שבמכה זו שמשו, כאמור, כל הלגיונות - לפיכך היא נקראת "כל מגפתי". (הגר"א)

"ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל לו לאישה"

יש לבאר מדוע המילה 'לו' נכתבה פעמיים: "ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל לו לאישה", ולכאורה יש כאן כפילות מיותרת? ויש לומר: א. דרך העולם שההורים מגסים לחתן את בניהם הראשונים תחילה. וכך גם אהרן ואלישבע התרכזו במציאת זיווג לנדב ואביהוא הגדולים, שכתוב עליהם שלא התחתנו כלל לבסוף. ראה אלעזר שעליו הדבר מוטל, הלך ולקח לו אשה בעצמו. (אמרי אמת) ב. משום שאלעזר נשאה רק משום שהייתה מיוחסת ובתו של פוטיאל, וראיה לכך שכתוב שלקח לו מבנות פוטיאל, ולא את בת פוטיאל. (המהר"ל דיסקין) ג. ה'לו' השני מסמל שהאשה התנתקה מהשורש של פיטום עגלים לע"ז ושייכה עצמה לו לאשה. (העמק דבר) ד. מה שפינחס היה כולו טוב הוא מפני שהכריעו שני הצדדים הטובים של אביו אלעזר ועודו צד אחד של יוסף - כנגד צד פחות טוב של יתרו שהיה מפטם עגלים לע"ז. ולכן הדגישה התורה 'לו' שהוא היה המכריע לצאצאיו להיות טובים עקב יחוסו. ה. בדק יפה יפה האם היא ראיה להיות אשתו. (לקוטי אש) (ע"פ תשובות הקוראים הנכבדים שליט"א ל"שאלה לשולחן שבת" תש"פ)

הצטרפו עכשיו

hamatmon40@gmail.com | 052-7665775

דף הקמפיין: cmatch.me/Matmon

ישנו ביקוש רב בבתי הכנסת ברחבי הארץ לקבל את העלון לקהילה שלהם. זו ההזדמנות שלכם לזכות בהפצת תורה. ניתן לתרום:

1. בהעברה לבנק לאומי (10) סניף 905 חשבון 5055271, ע"ש 'ביין' 2. לשלוח שיק למערכת

העלון מוקדש לע"נ

ר' אברהם בן היים מנהם בן ציון

ר' משה יצחק גרשון בן אברהם יהודה

ת.נ.צ.ב.ה

חידון א' ת'

- התשובה לכל שאלה **מתחילה** באות המופיעה בתחילת השורה
- א. דברי החרטומים לאחר מכת כינים
  - ב. מתו במכת דבר
  - ג. מבני לוי
  - ד. מתו במכת דם, והבאישו את היאור ביתם
  - ה. מי מהמצרים ניצל ממכת ברד?
  - ו. לשון חמישית של גאולה לעתיד לבוא
  - ז. ד' הבטיח לגאול את בני ב-
  - ח. כך אספו המצרים את הצפרדעים המתים
  - ט. עומק הכנים בקרקע היה ששה (מדרש)
  - י. שם נשאר הצפרדעים לאחר המכה
  - כ. מעשר המכות
  - ל. סבא רבה וסבא של משה
  - מ. למתי ביקש פרעה שמכת צפרדע תיפסק
  - נ. גיסו של אהרן
  - ס. שם חפרו המצרים לחפש מים
  - ע. מעשר המכות
  - פ. לקתה במכת ברד
  - צ. מבני שמעון
  - ק. הסיבה שבני לא הקשיבו למשה
  - ר. פרעה אמר: "ואני ועמי ה _____"
  - ש. מעשר המכות
  - ת. מטה אהרן הפך ל _____

חידון א' ת' הפוך

- התשובה לכל שאלה **מסתיימת** באות המופיעה בתחילת השורה
- א. מבני אהרן
  - ב. במכת ברד, השעורה הייתה-
  - ג. אחיו של קורח
  - ד. השי"ת המטיר על מצרים: " _____"
  - ה. לא לקתה במכת ברד
  - ו. מיהו פוטיאל? (1 מתוך 2 הפירושים ברש"י)
  - ז. "שלח _____ את מקנך"
  - ח. משה זרק ממנו לשמים, והתפזר בכל מצרים
  - ט. " _____ משה את ידו על השמים"
  - י. 4 לשונות של גאולה
  - ך. גשם יורד בעוצמה = מטר _____
  - ל. במכת ברד, הפשתה הייתה -
  - ם. ניסו גם הם לעשות את המכות
  - ן. אביו של חצרון
  - ס. הירא את דבר ד' _____ את עבדיו ומקנהו לבתים
  - ע. מעשר המכות
  - ף. מיהו פוטיאל? (1 מתוך 2 הפירושים ברש"י)
  - ץ. היאור _____ בצפרדעים
  - ק. מהו "משארותיך"?
  - ר. מעשר המכות
  - ש. הייתה בתוך הברד
  - ת. לא לקתה במכת ברד

ואלה שמות

"כי אין כמני בכל הארץ"

אלו שמות נוספים יש לארץ? (התשובות במדור התשובות)

מן המדרש

בשמות השבטים יש רמז לקורות בניהם: ראובן, שנאמר (שמות ג, ז): "ראה ראיתי את עני עמי". שמעון, על שם (שם ב, כד): "וישמע אלקים את נאקתם". לוי, על שם שנתחבר (נתלווה) הקדוש ברוך הוא לצרתם מתוך הסנה, לקיים מה שנאמר (תהלים צא, טו): "עמו אנכי בצרה". יהודה, על שם שהודו להקדוש ברוך הוא. יששכר, שנתן להם הקב"ה שכר שעבודם, ביזת מצרים וביזת הים, כמו שנאמר (בראשית טו, יד): "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול". זבולון, על שם שהשכין הקב"ה שכינתו בקרבם, שנאמר (שמות כה, ח): "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", ואין זבולון אלא בית המקדש, שנאמר (מ"א ח, יג): "בנה בניתי בית זבול לך מכון לשבתך עולמים". בנימין, על שם (שמות טו, ו): "ימינג ד' נאדרי בכח". דן, על שם (בראשית טו, יד): "וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי". נפתלי, על שם תורה ומצוות שנתן להם הקב"ה, שכתוב בהם (תהלים יט, יא): "ומתוקים מדבש ונופת צופים". גד, על שם המן שהאכילם הקב"ה (שמות טז, לא): "כזרע גד". אשר, על שם שהיו מאשרין אותן כל שומעי גאולתן וגדולתן, שכתוב (מלאכי ג, יב): "ואשרו אתכם כל הגויים, כי תהיו אתם ארץ חפץ אמר ד' צבקות". יוסף, על שם שעתיד הקב"ה להוסיף ולגאול את ישראל ממלכות הרשעה, כשם שגאל אותם ממצרים, שכתוב (ישעיה יא, יא-טז): "והיה ביום ההוא יוסיף ד' שנית ידו וגו'". (ע"פ מדרש רבה)

מילה בפרשה

**כשהכפור החל לרדת,
בעל התסרוקת הנעדרת,
בכל העיר לא נמצא,
כאילו בלעה אותו האדמה.**

המונח המבוקש הינו מילה
בת 3 אותיות המופיעה בפרשה.
אשר כל שורה בחידה
רומזת להקשר שונה שלה.
(יתכן כתיב חסר וחילופי אותיות
בעלי הגיה דומה)

התשובה תתפרסם אי"ה בגליון הבא

ושפני טמוני חול

"אלה ראשי בית אבתם"

אלו מגדולי האומה חיו מספר שווה של שנים? (6 זוגות) * * * *

"ושני היי לוי שבע ושלושים ומאת שנה"

רש"י מבאר שמפרש הכתוב את מספר שנותיו של לוי כי שנות השעבוד נספרות החל ממיתתו. וה'שפני חכמים' מביא שלפי חשבון זה היה השעבוד 116 שנים, כי לוי היה בן 43 שנים בירידה למצרים ונמצא שחי במצרים תשעים וארבע שנים, וא"כ נשארו מ210 שנים שהיו במצרים 116 שנים. ורמוז באופן נפלא בפסוק: "ארבעים שנה אקוט בדור", שארבעים השנים היו השנים שהיו בני ישראל במדבר, אקו"ט בגימטריא 116 שהן היו שנות השעבוד, 'ב-דור' ששנים אלו היו בתוך מנין 210 שנים (דור בגימטריא). (חדקל)

שעשועי דאורייתא

"מלא חפניכם פיה כבשן"

היכן עוד בתורה מוזכר כבשן? (2 תשובות) * * * *

מצאו נא בפרשה:

1. נכד ששמו כמחצית שם סבו.
2. שני פסוקים רצופים שמתחילים באותן מילים ומסתיימים באותן מילים!
3. שתי מילים רצופות המורכבות מאותן האותיות.
4. שתי מכות ששמן מורכבות מאותן האותיות.
5. המש מילים רצופות המתחילות באות ב'. (הארוך בתורה)
6. פסוק שמתחיל ומסתיים באות ה'.
7. אחד מגלגל המזלות.

"זיכרון" סימן

גימטריאות ורמזים לזכירת מספר פסוקי הפרשה

בפרשת וארא מסופר על שבע המכות הראשונות, והראשונה: "הנה אנכי מכה במטה אשר בידי". בפרשת וארא ישנם 121 פסוקים, ואפשר לזכור זאת ע"י זכירת המילים: "מכה במטה" = בגימטריא = 121

תשובות

ושפני טמוני חול - תשובה לשבוע שעבר: מי היה מצורע במשך 80 שנה? משה רבינו! כאשר נגעה בתיה בת פרעה נרפאה מצרעתה מיד נדבקה הצרעת במשה ולא נתרפא משה מצרעתו עד שנתגלה אליו הקב"ה בסנה נמצא שמשה היה מצורע כשמונים שנה. (תיקוני ותר תיקון כא) **לסדר את הפרשה** - ויכבד לב פרעה". **תידון א' ת' -** אצבע אלוקים היא, בהמות בקר, גרשון, דגה, הירא את דבר ד', והבאתי, זרוע נטויה, חמרים חמרים, טפחים, יאור, כינים, לוי, מחר, נחשון, סביבות היאור, ערוב, פשתה, צוחר, קוצר רוח, רשעים, שחין, תנין. **תידון א' ת' הפוך** - אביהוא, אביב, נפג, ברד כבד מאד, חיטה, יתרו, העז, פיה, ויט, והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי, ניתן, גבעול, הרטומים, ראובן, הניס, צפרדע, יוסף, שרץ, הבצק, דבר, אש, כוסמת. **שעשועי דאורייתא** - "עלה קיטר הארץ כקיטר הכבשן", "ויעל עשנו כעשן הכבשן". 1. עמינדב היה סבא של נדב. 2. "כי בפעם... בכל הארץ", "כי עתה... בכל הארץ". 3. "יד י-ה-ו-ה הויה במקנך". 4. דבר וברד. 5. "בשדה בסוסים בחמורים בגמלים בבקר". 6. "הנני ממטיר כעת מחר... ועד עתה". 7. "והדגה". **ואלה שמות** - ארץ, תבל, אדמה, ארקא, גיא, ציה, חרבה, יבשה, ראשית, שדה, נשיה. (אדר"ג, אס"ר, ב"ר, ילקוט שמעוני משלי רמז תתקמג - עיין שם שמפרש את השמות ומקורן) **מילה בפרשה שמות** - הלם. "היכה במ בפרך" - היכה=הלם, ווייסרם שוק על ירך" - שוק=הלם, "עד שהגיע לכאן" - לכאן=הלום, "נוגש שהתאים לו זקן" - התאים=הלם. **טמונות בפרשה** - 1. נקבת הגמל=נאקה, "נאקת בני ישראל" (ו,ה) 2. שוקולד מרי - "ומררי" (ו,טז) 3. לב אבן - "אקשה את לב פרעה" (ז,ג), 4. "אסיר" (ו,כד) 5. "ובתנוריק" (ז,כח) 6. "ויחפרו" (ז,כד) 7. סמל משרד הרווחה - "כי היתה הרווחה" (ח,יד) 8. האותיות 'די ביד' (אונקלוס זיז, זיז) 9. "ויחדלו הקולות" (ט,לג) 10. "להוציא את הכינים" (ח,יד) 11. "ונחשים ועקרבים בערבוביא" (רש"י ח,יז) 12. "שלח העז" (ט,יט) 13. "מקצר רוח" (ו,ט) 14. 4 כוסות כנגד לשונות של גאולה (ו-ז, טז) 15. 'נס בתוך נס', האש והברד מעורבין' (רש"י ט,כד) 16. חמרים (ערימות) של חמורים: "חמרים חמרים" (ח,י) 17. "אצבע אלוקים" (ח,טז) 18. הלב של פרעה הפך לכבד. (ז,יד) 19. כתב - "החרטומים" (ח,ג) **טמונות בהפטרָה** - 1. "רגל בהמה לא תעבור בה" (כט,יא) 2. "ערים מחרבות" (כט,יב) 3. "ונתתי החיים בלחייך" (כט,ד) 4. "ולא תשב" (כט,יא) **שאלה לשלחן השבת מקץ** - שאלנו: מה החילוק בין דברי השבטים אודות גנב הגביע לבין דבריו של יעקב ללבן: "עם אשר תמצא את אלהיך לא יחיה", וביאר שם רש"י: "ומאותה קללה מתה רחל בדרך". ואילו כאן לא מצינו שנענש בנימין? כמה מעיקרי התשובות שהתקבלו במערכת: 1. יש לחלק שרחל אכן גנבה את התרפים ולכן נתפסה בקללת יעקב, אבל בנימין לא עשה דבר שלא כהוגן. 2. אולי ניתן לחלק בין הלשונות של 'לא יחיה' לבין 'ומת'. שהרבה ישנם חיים החשובים כמת אבל לא לחיות זו לשון חד משמעית שלא נתונה לפרשנות. 3. כשיעקב אמר את דבריו, לבן שתק והסכים לדבריו, אך כאן מיד סתר מנשה את הצעתם ואמר שיהיה עבד. (טיב התורה) 4. חס עליהם הקב"ה ועל צערן של יעקב ולכן לא התקיימה הקללה. 5. להגיד שאדם ימות אין זו קללה שהרי כולם ימותו בסופו של דבר, אך לומר עליו שלא יחיה יותר זו קללה. 6. יעקב מסר את דין הגנב למייתה בידי שמים והשבטים למיתה בידי המלכות. 7. כוונת השבטים הייתה מחוכמת. שהבינו מיד שכנראה שמו להם את הגביע בעלילה כמו ששמו להם את כספם, ואמרו לממונה על בית יוסף שמי ששם את הגביע מעבדי יוסף הוא ובן מוות הוא. (מתוק מדבש) 8. שיטת הכל-בו ועוד פסוקים שחמץ שאינו ידוע אינו עובר עליו בבל יראה ובל ימצא. דהיינו שחמץ שאינו ידוע הנמצא אצל בעל הבית לא נקרא שנמצא שם. אמרו השבטים: "אשר ימצא אתו" כלומר, שיהא בגדר 'נמצא' אתו, וזהו רק אם ידוע לו וממילא לגבי הגביע הרי לא היה ידוע כלום לבנימין ואין הוא בכלל הקללה. (ר"י אדלשטיין)

ניתן להשיג את העלון:

במייל: ע"י שליחת מייל בקשה אל: temunabaparashah@gmail.com - מלמדים, תלמודי תורה ובתי ספר - נא ציינו זאת. **באתרים:** 'לדעת', 'אידישער וינקל' (באידיש) 'תורת יוסף' ו'דרשו'. **בשכונת בית ישראל בירושלים:** בחנות 'פיצוחי בית ישראל' רח' בית ישראל 1, ובמערכת.

© כל הזכויות שמורות לאהרן בין.
ניתן לשלוח תגובות, רעיונות והערות למערכת:
קויפמן 17, ירושלים
temunabaparashah@gmail.com

העלון מגיע מדי שבוע לעשרות אלפי משפחות וילדים, המשתמשים בו ללימוד משותף סביב שולחן השבת.
מעוניינים להקדיש את העלון לכל מטרה? צרו קשר עם המערכת, או טלפנו: 052-766-5775

שם משמואל

פרקי חיים והליכותיו בקודש

של האדמו"ר השני מסוכטשוב

הגאון רבי שמואל בורנשטיין זצ"ל

ברא כרעא דאבוה האבני נזר זצ"ל

מהחבר הספרים הנודעים שם משמואל

גלב"ד כ"ד טבת התרפ"ז

הרב ישי לסר

רבי שמואל בורנשטיין זצ"ל, האדמו"ר מסוכטשוב, נודע בספרו "שם משמואל" על התורה ומועדי השנה, אשר פשטו בכרם בית ישראל, כולל חניכי הישיבות, וידי רבים ממשמשים בהם ושואבים מהם מלא חפניים תורה ועבודת ה'. בהיותו בן למשפחת גאוני ארץ, שזורה לדמותו כתר תורה וכתר חסידות השופכים זוהר זה על זה. החיבור העיקרי אודותיו הוא "מראה הדשא" מאת בנו הרב אהרן ישראל בורנשטיין זצ"ל, אשר לרוב הסיפורים היה עד בעצמו. אספנו מתוך החיבור, ומעוד מקורות, לקט קוים לדמותו ופעלו.

האבני נזר היה מרצה דבריו בצורה קצרה ותמציתית. ואילו השם משמואל, שטח דבריו בהרחבה ברורה מתאימה יותר לקהל שומעיו.

כל מילה שיצאה מפיו היתה שקולה כשהוא מבטא אותה בדיוק ומתוך הדגשה במקום הדרוש. לא היה מרים את קולו כדיבורו והיה מרצה דבריו במשפטים מהוקצעים ובוררים וקשורים יחד ובנשימה ארוכה.

ישוב הדעת

בכל הליכותיו היו נראים ישוב הדעת וזהירות. היה בעל שכל בהיר ותפיסה חדה ומהירה אבל סיגל לעצמו ריסון מרצון כך שכלפי חוץ היה נראה מתון ושקט למרות שבפנימיותו היה מהיר תוסס ונלהב. [ובשם משמואל מפוזרים פנינים בענין זה (ראה ויחי תרעו), תרומה תרעא]: "ישוב הדעת הוא התכללות מוח ולב... והכל נעשה כלל אחד, ובלעדי ישוב הדעת נקרא שהוא תוהו ובוהו. מהירות היא היפך ישוב הדעת והיא פירוד בין השכל והמידות. שבת אין בה שמחה, היא רק בחינת מוח וישוב הדעת. ובשם זקנו הרבי מקוצק מביא (שמ"ש בראשית תרפ"א) מה ההפרש בין עצל למתון, שמתון הוא העושה בישוב הדעת על כן אינו ממחר לעשות דבר, ועצל הוא להיפך, שמתעצל להתיישב בדעתו, ועושה בלי התיישבות

"טוב כך, אם לא יודעים ושואלים זה טוב" (גוט אזוי, אז מ'ווייסט נישט און מ'פרעגט איז גוט)...

אב ובנו המשלימים זה את זה

בנו של השם משמואל מתאר, כי בניגוד לאבני"ז שהיה בעל מזג רגוע, ל"שם משמואל" היה מזג יותר תקיף, דבר שהזכיר את קוצק.

בכשוונה של קוצק

רבי שמואל הוא בנו היחיד של בעל האבני נזר (היתה לו גם בת אחת), ונכדו של הרבי מקוצק (חמיו של האבני"ז).

הוא נולד בבית זקנו, כשאביו היה סמוך על שלחן חמיו. בנוגע לקריאת שם הנימול מסופר כי אביו נכנס לסבא הגדול הרבי מקוצק, בכדי לשאלו איזה שם לקרוא לתינוק. הורה לו הרבי "קרא לו בכל שם שיעלה על דעתך בשעת מעשה". וכשהגיעה עת המילה, עלה על רעיונו הפסוק "כי מה שאילתיו", ועל כן קרא שמו שמואל.

"אם שואלים זה טוב"

סיפור נאה מסר פעם לבנו: כשהייתי ילד רציתי להכנס לחדרו של סבא, הרבי מקוצק, אך לא יכולתי עדיין לפתוח בעצמי את הדלת. ניגשתי ודפקתי באגרופי על הדלת. הרבי ניגש אל הפתח בגרירת רגליים, ושאל בקול "מי שם?". צעקתי: "סבא, תן לי להכנס!" (זיידע, לאז מיר אריין). פתח את הדלת והכניסני. סבא לקח אותי על הברכיים, ושאל אותי: מה פרשת השבוע, אמרתי: בא אל פרעה. שאל: מה הפירוש? אמרתי "קום צו פרעה". שאל: למה לא כתוב "לך אל פרעה"? לא ידעתי להשיב, ואמרתי: סבא, תגיד אתה (זיידע, זאג דו). אמר:

הדעת. ומוסיף שמהירות וחוסר ישוב הדעת הביא לחטא אדה"ר. וכן הוא שגרם למעשה העגל, שהיו עצלים להתיישב בדעת שלימה. וזה היה קורח, שיטתו היתה רגש והתפעלות עצומה, אך מבלי ישוב הדעת.]

גם בשעת התפילה לא גילה את רתיחתו הפנימית, לא בנענועי גוף מופרזים ולא בהרמת קול, אף שפניו היו בוערות כלפידים. בספרו מרבה לעורר על הצורך בהתלהבות ובעיריה פנימית.

שליט בעצמו

היה בעל רצון חזק, איש סדר ומשמעת עצמית נדירה. סיפר בעצמו איך שהיה מרבה לעשן, מכל הסוגים: מקטרות, סיגרים וסיגריות. אבל ביום אחד אמר, שלא יתכן להיות קשור כל כך לעישון, והחליט להפסיק. בבת אחת הפסיק לעשן, ומאז לא באה סיגריה לפיו. בנו מספר שהוא זוכר את קופסאות הסיגרים היקרים, שהיו מונחים במגירה במכתבתו, מהן סגורות ומהן מלאות למחצה. וכששאל אותו לפשר הדבר, סיפר לו את ה"ל".

כמו כן, סיפר פעם לבנו: "כשהייתי נער הייתי שובב גדול, אבל ביום הבר מצוה שלי ראיתי שלא זו הדרך, ונעשיתי מיזשב בדעת, כמו שהנך רואה אותי כיום..."

דרך כתיבת השם משמואל

דרך כתיבתו: בכל יום בין 4 ל-7 אחה"צ היה מקבל קהל. בזמן פנוי בין מבקר למבקר היה כותב את דברי התורה שאמר על שלחנו בשבת הקודמת. היה מרוכז מאד בכתיבה, אבל זה לא הפריע לו לקבל אנשים תוך כדי כך. לעתים רחוקות היה מעיין בספר בשעת הכתיבה. כמעט כל המובאות שבשם משמואל כתבם מן הזכרון. לפניו היו רשימות קצרות שהיה רגיל לרשום ר' מענדל משדליץ בכל מוצש"ק בעזרת כמה מן החסידים שנכחו בשבת ב'טישען'. יש לציין שלא היה קשה במיוחד לזכור את המאמרים כיון שהם היו בנויים בצורה ארכיטקטונית מושלמת, כך שכמעט אי אפשר היה להשמיט חוליא, אם רק היו זוכרים את ההתחלה.

מקורות יניקתו

סמוך לבר מצוה שלו, לקחו אביו עמו בנסיעה לאדמו"ר רבי חנוך העניך מאלכסנדר. נסיעה זו עשתה עליו רושם אדיר, שלא נמחה כל ימיו, ומאז ראה את הרבי מאלכסנדר כרבו המובהק.

אמנם בספריו הוא מרבה להביא גם מאדמו"ר פשיסחה והמסתעף.

היה דבוק מאד לאביו, גם אחר חתונתו, והיה תמיד על שלחנו (חוץ מתקופה קצרה אחרי חתונתו כששהה בבית חותנתו בראדומסק). כשעבר האבנו"ז להיות רב בעיר אחרת, עבר עמו שמה.

כמו כן ליווה את אביו בביקוריו אצל אדמו"רים וגדולים. לא עבר יום שלא ביקר אצל אביו, אף שהיה גר בדירה נפרדת במרכז העיר.

הם היו דנים ביניהם רבות בענינים שונים, בנושאי ציבור כמו בדברי תורה. בנו כותב: "יחסי האב והבן היו הדוקים, הרבה מעבר למקובל, ומושתתים על רגש של כבוד הדדי, למרות האופי השונה שלהם; מזה הגאון האבנו"ז, המהיר והתוסס, העילוי שנשאר כך עד זקנתו - ומזה איש היציבות, התקיף בדעתו, בעל העמדה הברורה והאיתנה. דוקא המזיגה

של אופיים השונה, היא שהפכה אותם למעין צוות אחד. שמעתי שהאבנו"ז אמר פעם לבנו: איני אוהב אותך רק בשביל שאתה בני, אלא בשביל שאתה נכדו של הרבי מקוצק. והכוונה, על אופיו החזק והתקיף שבא לו ממורשת הרבי מקוצק."

גדולתו בנגלה כבנסתר

אף שספריו עוסקים בחלק החסידות והנסתר, היה גדול מאד גם בחלק הנגלה. ראשית כל כפי בית היוצר בו גדול, פשיטא הדבר. זאת ועוד, אביו הגדול סמך את ידיו עליו בכל הנוגע לסידור הכתבים ולעריכתם, כפי שכתב בהקדמה לאגלי טל: "ולטוב יזכר שם בני מהר"ש נ"י שטרך הרבה בסידור הכתבים על מכונם, המוקדם מוקדם, והמאוחר מאוחר. וגם מלאתי את ידו להוציא את כל פסקי הלכות מתוך הפלפול ולעשות את פנים הספר בלשונו

כי הוא בעל צחות לשון הקודש, וקמא קמא דתיקן הביא לפני וראיתיו מתאים עם הביאור לא החטיא המטרה...", ולאורך הספר מובאים דברי תורה רבים מרבי שמואל.

גם את ספר אבני נזר על חלקי או"ח, י"ד, אהע"ז, עיבד ניסח והוציא לאור. וצירף הערות והארות תחת הכותרת: המגיה.

גדולי דורו הפליגו בכך, כגון הגאון בעל החלקת יואב שאמר: "סוגיות חמורות שאני עמל ג' ימים עד אשר משיג את הבנת הדברים, סוקר בעל שם משמואל בסקירה אחת ממש". וכן נמסרו בשם האור שמח הפלגות גדולות על גדלו בתורה (הם נפגשו באסיפות ציבוריות).

האם ישתנה סגנון ההנהגה?

לאחר פטירת אביו, היה פשיטא שכתר ההנהגה יעבור אליו. אם כי, היו מן החסידים שחששו משינוי סגנון ההנהגה, ושמא לא יוכלו לעמוד בדרישותיו החמורות ובתקיפותו המפורסמת. אך לבסוף יושבו ההדורים וראו שידע להלך כנגד רוחו של כל אחד.

להלן קטע מתוך מכתב של חסיד אחד שנסע אליו בפעם הראשונה, המגולל את התפעמותו מן הסגנון החדש שנוצר ביחסים בין האדמו"ר לחסידים עם עלותו של השם משמואל על כס ההנהגה, ועל יחסו האבהי שלא היו רגילים בו, וכך כתב בתוך הדברים: "דע ידידי, כי אדמו"ר זצלה"ה (האבני נזר) לא שאלני מעולם מה מלאכתי ובמה אני מתפרנס, כי לא זה דרכי מעודי לבוא בעניני חול אל הקודש לשאול עצות בענינים הנוגעים בפרנסת הבית, אך זאת היתה תמיד מגמת פני ללמוד ולהבין תורת ה'... ואדמו"ר שליט"א (השם משמואל) הנהג בחסדו כל הקרב אליו, היו ראשית דבריו אלי: מה מעשיך ומאיין לחמך נמצא, וידבר אלי ארוכות על אודותי ועל אודות בני ביתי. אין זאת כי אם בריאה חדשה ברואה, ומיום בחר בו ה' לנחות צאן עמו, נתן רוח חדשה בקרב ויהפך ה' לו לב אחר, כאשר עשה לשאול בחיר ה'..."

בכתביו אנו מוצאים דברי מוסר מפלחי כליות, לצד דברי עידוד מנחמים, כגון: "ומכאן לימוד לאדם שלא יפול לבו עליו, בראותו שהוא לומד ושוכח, ומכל עבודתו עבודת הקודש, הוא נופל כפעם בפעם. אל יחשוב כי לריק ח"ו יגיעו, שמכל אלה נשאר רשימו על כל פנים. ואינו נאבד מאומה ח"ו, והם העושים אותו כלי מוכשר לימים יבואו, ואם לא בעוה"ז יהיה לעוה"ב, ומ"מ אינו נאבד מאומה (כי תשא תרע"ה)".

לבם של ישראל

תכופות היו עיניו זולגות דמועות לשמע דאגות הבאים לתנות צרותיהם, והיה שותף נאמן לכל חסיד בצערו או בשמחתו. אלה שהכירו אותו מזמן, לא יכלו שלא להביע את פליאתם לנוכח השינוי הרב שחל בהתנהגותו ובהליכותיו עם אנשים, אחרי עלותו על כס האדמו"רות.

אמר פעם שכל איש הבא לפניו ומשיח את דאגותיו, רובץ עליו כאבן, גוזל את מנוחתו ולא מניח לו להרדם. בעצת רופאים הגביל את זמן קבלת אנשים עד לשעה שש בערב, כי אחרת לא היה יכול להרדם בלילה.

תלמיד האבנ"ו, הגאון המופלא רבי מיכאל פארשלגר זצ"ל כתב לבנו של השם משמואל: "הכרתי היטב את אביו אדמו"ר איש אלקים הקדוש ונורא מאד זצ"ל, אע"פ שהנהיג נשיאותו ברמה... אבל בתוך פנימיות לבו הטהור היה נשבר לרסיסים בעונה יתירה, וזה דרך השלימים...", ובאגרת אחרת כתב: "ואוכל להעיד על אביו אדמו"ר הקדוש... שמי שהיה בקירוב עמו ידע כמה היתה אהבת ישראל תקועה בלבו הקדוש עמוק עמוק מי ימצאנו, ובזה הדרגא לבד של אהבת ישראל היה מהמיוחדים שבדור..."

היה רגיל להגיד בשם אביו זצ"ל, שאין כל קושי להושיע אדם בעת צרה, רק תנאי אחד לכך, שצרת חברו תהיה נוגעת ללבו כאילו היתה צרתו הוא (ראה שם משמואל בשלח תרעו עמ' שו).

לפעמים היה מתבטא בחריפות על אלה שבאים אליו בעת צרה, כמו מחלה וכיו"ב, ושוכחים להודיע לו בעבור המחלה: "בעת צרה באים אלי, ובתשועתם לא משתפים אותי..."

כשהגיעו לפולין השמועות האיזמות אודות הפוגרומים של אנשי פטליורה ביהודי אוקראינה, הזדעזע השם משמואל מאד, ולא יכול היה להבליג על מועקתו הרבה. ציוה לתקוע בשופר בבית מדרשו בשעת אמירת הסליחות, האימה שנפלה על המתפללים היתה גדולה במיוחד, והתפילות בקעו רקיעים.

הכותב שם משמואל

ספרו הייחודי שם משמואל, גדול הכמות והאיכות, תופס מקום חשוב מאד בספרייתם של כל מבקש ה'. שייך הוא לסדרת הספרים החסידיים שפרצו את החומות, ונתקבלו בעין יפה אף בהיכלי התורה הליטאיים. כגון ספר שפת אמת, כתביר' צדוק, ואף השם משמואל.

בודאי תרמה לכך העובדה שהמחבר משתייך למשפחת גאוני ארץ, ואף סגנון הספר הוא למדני גאוני, כמו 'שיעור כללי' הבנוי לתלפיות.

רבי מיכאל פארשלגר (עי' לעיל), כתב ואודות ספר שם משמואל: "ספר הנורא שם משמואל, כמעט כל אות שבו הוא כוכב מאיר בחכמת התורה, ובכל שבת ויו"ט אני לומד בו, והוא ספר החכמה להלהיב ולהאיר ולהבעיר לב ומוח האדם בתורה ואהבה ויראה ושמחה..."

וכמין נבואה נזרקה מפיו של רבי מיכאל כשנועצו עמו מיכאל אודות הדפסת והפצת הספר שם משמואל בארה"ב, כתב: "בודאי כל ההתחלות קשות, כי הספר לא נתפרסם במדינה זו... וגם עיקר קוני ספרים הם תלמידי הישיבות, והם לא יקנו ספרי חסידות, אך כאשר יתפרסם בעזה", **בודאי ימצאו קופצים הרבה עליהם, כי כל מי שיש בו רוח תורה ויראה מבינים ערכם הרם ונישא וגבוה מאוד...**

התחברות ודיבוק חברים

להלן קטעים מתוך מכתב ששלח לחסידי לחזקם בדיבוק חברים:

היות ידוע שהעיקר גלויות היא מפירוד לבבות, שהעונש ע"ז להיות מפוזר ומפורד, ותלום בתשובה להתאחד יחד, והתוה"ק היא המאחדת את לב בני"י יחד, כי אוריתא וקוב"ה וישראל חד, ובפרט כשלומדים התוה"ק יחד... כן תפילה בציבור שמקרב יחד... כן אכילה של מצוה שאוכלין יחד כאמרם ז"ל גדולה לגימה שמקרבת את הרחוקים... אי לזאת נפשי בשאלתי מכל אחד ואחד מאנ"ש יחיו, לקבל על עצמו לחוב קדוש לבוא לבית החסידים בכל ערב, למנחה ומעריב... ושירצה לידע מלב ודאגת חבריו, אולי יהיה ביכלתו לעשות לו טובה או לתת לו עצה, ולפעמים כשיספר לו חבריו לבבו, ירוח לו... ולאכול יחד סעודת ר"ח, ובמקום שאפשר גם סעודת מלוה מלכה. ובעיקר כוונת האכילה יחד להעשות עי"ז כאיש אחד בלב אחד... עם ה' חיזקו ונתחזקה, כי אין לנו מדה טובה מדיבוק חברים לשם שמים, היא מקור מוצא לכל מיני שפע וברכה, ומציל מכל צרה שלא תבוא ח"ו, מי האיש החפץ חיים ישים את דבריי אלה על לבו, ויקבל על עצמו באמת ואמונה להסיר מלבו את כל מיני מחשבות הגורמים להפריד בין הדבקים...

קנין בארץ ישראל

פעיל היה רבי שמואל בעניני ציבור כלליים, ואנו נתמקד בפרשה אחת חשובה, הקשורה

ליישוב הארץ הקדושה, בימים ההם.

האדמו"ר מפילוב, רח"י מורגנשטרן, שהיה אחיין של האבני נור מצד אשתו, יצא בתכנית גדולה בשנת תר"ן, לייסד חברה בת אלף חברים, כולם שומרי תורה ומצוות, שכל אחד מהם ירכוש במסגרתה חלקת אדמה בא"י בתשלומים, ובכל שנה יעלו חלק מהקבוצה לא"י על פי גורל, יעבדו את האדמה ויכינו את התשתית בשביל יתר החברים, שיעלו לא"י לפי הגורל בשנים הבאות ויצטרפו אליהם.

האבני נור ניגש ג"כ לברר את השאלה מבחינה הלכתית, ובתשובה ארוכה (יו"ד סי' תנא) מגיע למסקנה חיובית [ובתוך הדברים מדגיש, שיעיקר המצוה היא שידור בא"י באופן שיתפרנס מא"י, בלא להזדקק לתמיכות מחו"ל, וכ"כ בתשובות נוספות]. וכך מסיים:

"ולדינא הצריך לענינינו למה דקי"ל כרוב הפוסקים דקידשה לעתיד לבוא, אם עולה ויהי' לו מצב פרנסה שם כמו שהוא בזמנינו זה, מקיים בשיבתה מצוה ששקולה ככל המצות. ומ"מ אין עליו חיוב לעלות רק כשמשיג רשות מהממשלה. ובלבד שיתיישב שמה בתוך קיבוץ אנשים מישראל הכשרים. ובכן מצוה גדולה להשתדל אצל הממשלה ליתן רשות לקיבוץ אנשים לעלות. שזה ודאי תועלת גדולה בכמה ענינים... ואפי' להאנשים היושבים בחו"ל הוא מצוה גדולה לקנות נחלה בא"י. ובפרט אם יהי' להם מזה פרנסה אף אם ישבו בחו"ל נחשב קצת כאלו יושבים בא"י."

ואז הוא פונה בקריאה נלהבת אל הציבור:

"ובכן אתם קציני וגבירי ישראל אשר יש לאל ידכם להשתדל בהשגת רשיון ולהוציא את הרעיון הנכבד הזה אל הפועל. עליכם המצוה הגדולה הזאת ואין קץ לשכר המסייעים בזה הן בהשתדלות הרשיון והן בעיקר קניות הנחלות. ומד' נבקש עזר חפץ ד' בידינו יצליח ובקול רנה ותודה בית ד' נעלה בשנת "כי בא העת לחננה" לפ"ק."

בסימן שאחרי זה (סי' תנה) מופיע מכתב של האבנ"ו לאדמו"ר מפילוב, יוזם הענין, המסיים:

"אך בדבר זה נשתנה הענין כעת לטובה להיות מצב פרנסה בא"י עצמו לא להצטרך לחו"ל. ולדעתי זה העיקר במצות ישיבת א"י. וגם לקנות נחלה בא"י הוא דבר גדול בפרט להיות לו מזה פרנסה אף אם ישב בח"ל נחשב קצת ישיבה בא"י. ע"כ ראוי מאוד להתאמץ בזה. והנני שולח לכבודו קונטרס אשר העליתי לדינא כפי הנראה

להבדיל בין הטמא לטהור

במקביל, ובלי שום סתירה, לתמיכה ביישוב א"י באופן פעיל ובהפרחת שוממותיה, היו האבנ"ז ובנו השם משמואל מתנגדים לתנועה הציונית (עי' מראה הדשא עמ' ק), שפעלה בדרך ובגישה חילונית [כלומר, ההתנגדות לא היתה מצד חשש ג' שבועות, וכפי שמבארים האבנ"ז ובנו בתשובותיהם שכשיש רשיון מן האומות אין זה שייך, אלא מצד הגישה החילונית על כל השלכותיה].

נציין קטע מתוך השם משמואל (שמות עמ' מח), שבו הוא מביא מהר"ר בונם מפרשיסחה שאמר "שאם הגוי קורא על ישראל דברי זלזול, והישראל עונה לגוי לעומתו הרי הוא מאריך את הגלות רח"ל, עכ"ד. **אלא יסבול את הגלות בהתנשאות הנפש, היפוך הכת הידועה שאינם יכולים לסבול הכניעה וסבלות הגלות.** ובפשטות כוונתו על התנועה הנ"ל שניגשה ליישוב א"י מתוך פריקת עול הגלות ועול מלכות שמים.

נסתלק בשם טוב

לאחר הפסח של שנת תרפ"ו חלה, ונסתלק לבית עולמו ביום כ"ד טבת, באוטווצק. הוא הובל ברוב כבוד לסוכטשוב ושם נטמן באהל אביו. מצבותיהם חוללו בתקופת השואה, ורק כעבור כמה שנים נחשפו יסודות האהל והוקם מחדש ע"י שריד השואה ר' יהודה וידבסקי.

השם משמואל הותיר משפחה ענפה, שכן היו לו כ"א ילדים, משתי נשותיו.

כממשיך בכס ההנהגה, נתמנה בנו רבי דוד, אשר נעקד עק"ה בימי הזעם. לאחר מכן הכתירו שרידי החסידים את רבי חנוך, אחיו של רבי דוד, למולא מקומו. משנסתלק ר' חנוך, מילא את מקומו בנו רבי מנחם שלמה, שנספה בדמי ימיו בתאונת דרכים. לאחר שנים רבות הכתירו את בנו ר' שמואל שהיה ילד קטן בזמן שנהרג אביו האדמו"ר, י"ח שנים אח"כ מינהו לעמוד ולשרת תחת אביו. והוא האדמו"ר מסוכטשוב השוכן בשכונת בית וגן בירושלים.

א"י) בוועידת סן-רמו, שוב התעוררו לפעולה. התארגנה קבוצה של חסידי סוכטשוב במטרה נוספת להקים מושבה חסידית בא"י. גם הפעם נסעה משלחת שהורכבה מבנו של השם משמואל, ממשיך דרכו רבי דוד, ואחיו רבי חנוך העניך, עם עוד כמה חסידים, אך לדאבונו גם תכנית זו נכשלה.

ובספרי תולדות אדמו"רי סוכטשוב מסופר על הרקע להתעוררות החוזרת:

קרא רבי שמואל לכמה עסקנים והרצה בפניהם את גודל חובתנו לעשות מצדנו בחומר וברוח למען א"י. וכך אמר, כי הנה לא ראינו עד כה את מן השמים שחפץ ה' בנו, אלא פגשנו מכשולים רבים, על כן גם אנחנו לא דחקנו את השעה, ולא עשינו הכנות מספיקות לטובת היישוב של נחלתנו וארצנו. אך עתה (עם הצהרת בלפור וועידת סן רמו) שנתקיים בנו מה שכתוב "קול דודי דופק, פתחי לי", וה' נתן בלב הממלכות לבחור לנו את ארצנו הקדושה, שכמו בבית שני נפקדו ישראל ע"י כורש מלך פרס שהעביר קול בכל מלכותו מי בכם מכל עמו יהי אלקיו עמו ויעל וגו', כך תהיה גאולה העתידה שהשי"ת יתן בלב ממלכות הארץ לבחור לנו את נחלתנו, על כן חובה קדושה מוטלת עלינו להתעורר ולהכין לבותינו, ולעשות גם אנחנו כפי יכלתנו. הגיעה העת לגשת אל המלאכה והמצווה. (ס' אבירי הרועים)

בנו כותב בנוסח זה: שמעתי אז מפיו שהנה סימן בולט מן השמים שהגיעה העת, ויש לפעול. גם בהזדמנות אחרת השמיע זאת באזני אנ"ש, וציטט את דברי הראב"ע (אסתר ה, ח): "ולפי דעתי שאיחרה אסתר לדבר ביום הראשון במשתה היין, בעבור שלא ראתה שום אות שחידש ה' בעבור תענית ישראל, וכאשר עשה ביום השני דבר גדולת מרדכי חזק לבה".

לענ"ד. **ובל"ג אראה גם אני להיות מן הקונה נחלה אך לא אדע עוד הדרך איך ומה.**

לתור את הארץ

בהמשך השנה נתבקש ה'שם משמואל ע"י אביו, להשיב לאדמו"ר מפילוב אודות הערותיו על התשובה באבנ"ז יו"ד ס' תנד. תשובת השם משמואל נדפסה בשלמות באבנ"ז חו"מ ס' צה.

פנייתו של האבנ"ז אל קציני וגבירי ישראל (שבסוף התשובה בס' תנד) מצאה אזניים קשובות, ותוך תקופה קצרה נענו לה מספר חסידים בעלי יכולת מבין חסידי סוכטשוב, וכשנאסף סכום כסף נכבד, מיד אחרי חג הפסח יצאה לא"י בשליחות האבנ"ז, משלחת בראשות בנו רבי שמואל עם חתנו רבי מאיר, לארץ ישראל, בכדי לרכוש קרקע למושבה חסידית ראשונה. בהגיעם ארצה, נגשה המשלחת לתפקידה במלוא המרץ, תרו את הארץ לארכה ולרחבה, חרף הסכנות הרבות הכרוכות בכך. לבסוף נתנו עיניהם בשטח אדמה בגליל, שהיתה יכולה להתאים למטרתם (השמועה אומרת שהיתה הקרקע באזור ראש פינה - יסוד המעלה), אלא שבעיצומו של המסע, נחתה עליהם כרעם ביום בהיר, גזירת השלטונות העות'מאנים שמשלו אז בא"י, האוסרת על נתיני חוץ (הכוונה לנתיני רוסיה) לרכוש נחלה בא"י.

האכזבה בסוכטשוב היתה רבה, את הכסף השיבו לבעליהם, וגנזו את התשוקה בלבם.

כי פקד ה' את עמו

והנה כעבור כשלושים שנה, אחרי אישור הצהרת בלפור (בדבר זכותו של העם היהודי על

בשורה טובה ללומדי הלכות ברכות

ספר חדש מסדרת ספרי

חסד לאברהם

שעורים בהלכות ברכות פרי עיתו של הגאון
רבי אורי יצחקי שליט"א

בעהמ"ח הספרים הנודעים "חסד לאברהם" על הלכות שכת ד"ח, ערוכין, נדה, שו"ת וכדורי הלכה ב"ח. שעורים בהלכות שביעית וכאורי תפלת י"ח וכנין הכית היהודי ושלמותו.

כמו בספריו הקודמים מפליא המחבר לרדת לעמקן של הסוגיות תוך שהוא מברר היטב את כל שיטות הראשונים והאחרונים בסוגיות הסכוכות ביותר בהלכות ברכות, עד ההלכה למעשה היוצאת מכל סוגיא.

כבר איתמחי גברא בספריו הקודמים, וכמו שהעיד עליו הגאון המופלא מורנו הרכ"ר' משה שפירא זצוק"ל בהסכמתו לספר "חסד לאברהם" על הלכות שבת, וז"ל: האי גברא רבה ידידי ר' אורי יצחקי שליט"א שהוא אחד מבני עלי' המועטים שהם ה"אחד היוצא" מתוך אלף הנכנסים, וזכה ברכ יגיעתו לקניני תורה והגיע להוראה בעיונו הנמרץ וסברתו הישרה והעמוקה ויגע ומצא לסול מסילות כענינים חמודים בהלכה, ומסילות ללככות להדריכם בדרך ישרה כחוכות הלכות, זכות הרבים שהוא משתדל הרבה להעמידם בקרן אורה עומדת לו וניכרת הסיעתא דשמיא בפעולותיו, עכ"ד הנפלאים והנדידים.

בשורה טובה לשוחרי התורה
יצא לאור ספר חדש

שעורים בהלכות ברכות

להגר"א יצחקי שליט"א

בעל המחבר סדרת הספרים "חסד לאברהם" על הלכות שבת (ד"ח) ערובין נדה שו"ת וברורי הלכה (ב"ח) שעורים בהלכות שביעית ובאורי תפלת י"ח ובנין הבית היהודי ושלמותו

הנה עוד לא הספקנו למצות את השמחה בספרו הקודם של המחבר שליט"א

שעורים בהלכות שביעית

שיצא לאור לפני כחצי שנה, וכבר התבשרנו על יומא טבא לרבנן בהיגלות שוב כוחו וגבורתו בהוציאו לאור את ספרו החדש

שעורים בהלכות ברכות

וכל העובר ישתומם על ההיקף והעמקות, שהמחבר שליט"א פורס לפני הלומדים והמעיינים בלא פחות מ - 78 סימנים (בלמעלה מ - 1000 עמודים!!!) הכוללים את רוב הסוגית החמורות ביותר בהלכות ברכות.

כמו בספריו הקודמים מפליא המחבר לרדת לעמקן של הסוגיות תוך שהוא מברר היטב את כל שיטות הראשונים והאחרונים בסוגיות הסבוכות ביותר בהלכות ברכות, עד ההלכה למעשה היוצאת מכל סוגיא.

כבר איתמחי גברא בספריו הקודמים, וכמו שהעיד עליו הגאון המופלא מורנו הרב ר' משה שפירא זצוק"ל בהסכמתו לספר "חסד לאברהם" על הלכות שבת, וז"ל: האי גברא רבה ידידי ר' אורי יצחקי שליט"א שהוא אחד מבני עלי' המועטים שהם ה"אחד היוצא" מתוך אלף הנכנסים, וזכה ברב יגיעתו לקניני תורה והגיע להוראה בעיונו הנמרץ וסברתו הישרה והעמוקה ויגע ומצא לסול מסילות בענינים חמורים בהלכה, ומסילות ללבבות להדריכם בדרך ישרה בחובות הלבבות, זכות הרבים שהוא משתדל הרבה להעמידם בקרן אורה עומדת לו וניכרת הסיעתא דשמיא בפעולותיו, עכ"ד הנפלאים והנדירים.

גם אנו לא נותר לנו אלא להצטרף לברכתו של הגאון המופלא זצוק"ל: והנני מברכו מקרב לב שיתקיים בו "בשמך יקראוך ובמקומך יישיבוך", ויזכה להרביץ תורה מתוך נחת שחה והרחבה ויתרבה כבוד שמים על ידו, אמן ואמן.

אפשר להשיג בחנויות הספרים המובחרות, ובשבוע הקרוב גם בהפצת הספרים בבתי הכנסת ע"י הרב י. בלוי.

כמו כן אפשר להשיג את הספר וכן את כל שאר ספרי המחבר בבית המחבר
נוה יעקב רחוב כפר עברי 21\1 או בתאום טלפוני במספר 025834387 או
0504111198. וכן בתאום בכתובת מייל: Oriyz5455@gmail.com

♦ אור חדש על ציון תאיר ♦

הופיע זה עתה הספר הנפלא

עבודת אהרן

על כל ענייני המשכן וכליו
בהלכה ובאגדה

מאת הגאון

רבי יצחק גבריאל פרוינד שליט"א

לקראת לימוד פרשיות המשכן

"כל העוסק בתורת..."

שיבנה בית המקדש במהרה בימינו
ותן חלקנו בתורתך

מתוך הסכמות של הרבנים הגאונים:

מרן הגרב"מ אורח"י שליט"א

ראש ישיבת עטרת ישראל, חבר מועצת גדולי

בהכירי את המחבר, בהיותו אחד המצויינים ביותר, מתמיד ושקוע
בנבכי סוגיות הש"ס, לא פסיק פומיה מגירסא וקולו נשמע תמיד
בבית המדרש בריתא דאורייתא, ויראתו קודמת לחכמתו...
פקיע שמוה בעבודת הקודש...

...

מרן הגרי"מ הלל שליט"א

ראש ישיבת וכולל אברכים חברת אהבת שלום

חיכו רצוף חידושים וביאורים בענייני המשכן וכליו מיוסדים
על אדני פו ממאמרי חז"ל ראשונים ואחרונים... נושא ונתן
בהם באמונה ומוסיף עליהם מדליה כיד ה' הטובה עליו, חיכו
ממתקים וכולו מחמדים.

...

מרן הגר"ד כהן שליט"א

ראש ישיבת חברון כנסת ישראל וחבר מועצת גדולי

עברתי על חלק מהספר, ונוכחתי לראות שהוא ספר מיוחד במינו,
המקיף ומבאר העניינים לכל פרטיהם, בטוב טעם ודעת.

◆ חדש בארון הספרים ◆

חמשה חומשי תורה
אוצר התרגומים
חמש שמות

עם תרגום
ירושלמי השלם
ותרגום סורסי

- מבוא לתרגומים
- תרדום אונקלוס
- תרגום יהונתן
- תרגום ירושלמי השלם
- ירושלמי קטעים ושינוי נוסחאות

הליכות והנהגות

שביעית כהלכה

פסקים הידורים אזהרות והנהגות
ממשנתו של מרן פוסק הדור

הגאון הגדול רבי

**משה
שטרנבוך**

שליט"א

ראב"ד העדה החרדית

להשיג בחנויות הספרים המובחרות

